Kunst i tall 2019

Inntekter fra musikk, litteratur, visuell kunst og scenekunst.

Hanne Holden Halmrast, Jon Martin Sjøvold, Tiril Salhus Røed, Lars Ivar Slemdal og Peder Laumb Stampe

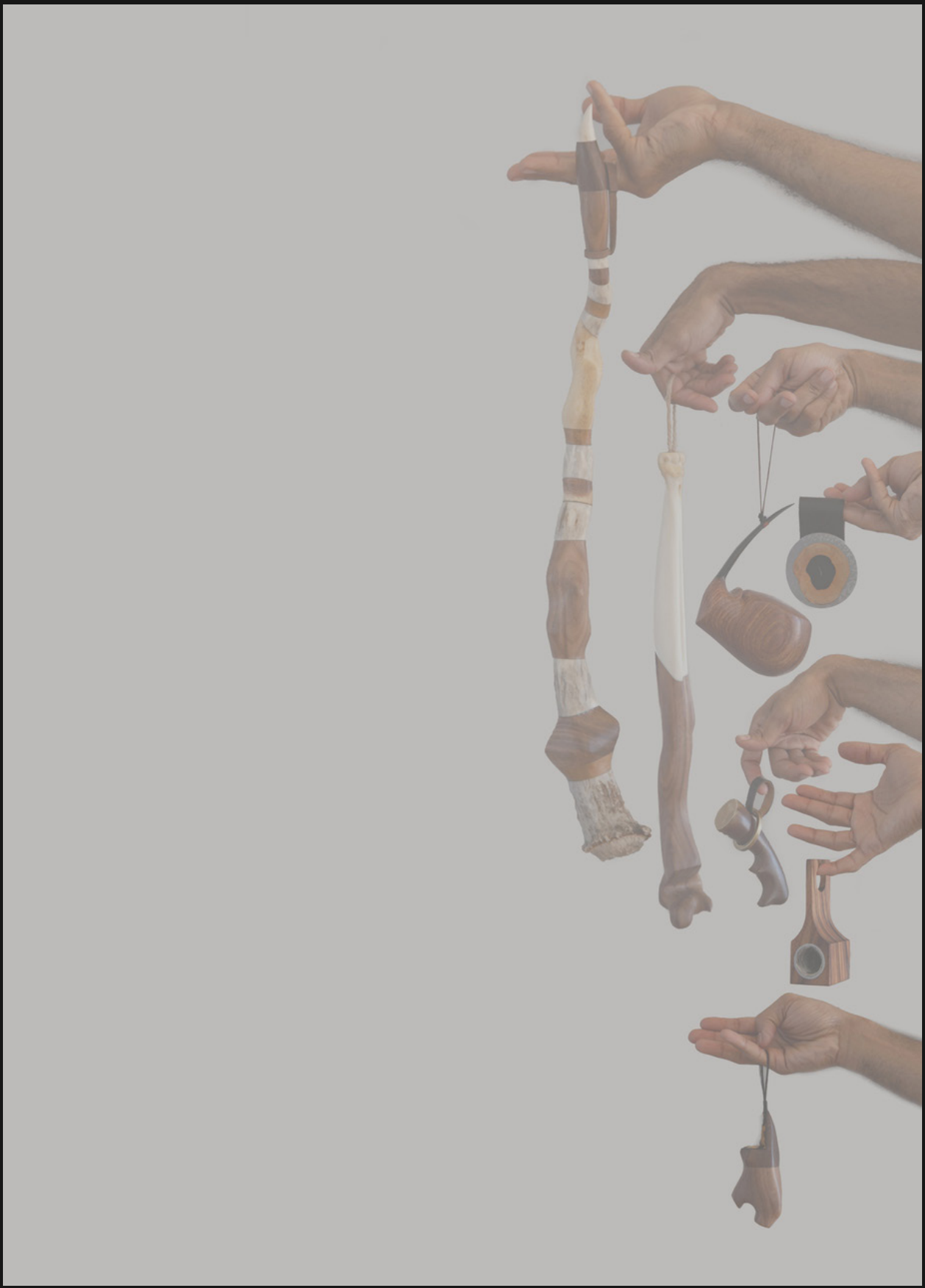

Kunst i tall 2019

Inntekter fra musikk, litteratur, visuell kunst og scenekunst.

Hanne Holden Halmrast, Jon Martin Sjøvold, Tiril Salhus Røed, Lars Ivar Slemdal og Peder Laumb Stampe

Kulturrådet

Copyright © 2020 by
Norsk kulturråd / Arts Council Norway
All Rights Reserved
Utgitt av Kulturrådet

ISBN 978-82-7081-200-4

Grafisk produksjon: Bleed Design Studio
Design og omslag: Bleed Design Studio
Forsidebilde: Ahmed Umar: Glowing Phalanges; a prayer for each phalanx in my right hand (2019) © Ahmed Umar / BONO 2020
Foto: Ahmed Umar

Kulturrådet
Postboks 4808 Nydalen
0422 Oslo
Tlf.: +47 21 04 58 00
E-post: post@kulturradet.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarfremstilling bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

For mer informasjon om Kulturrådet og Kulturrådets utgivelser:
www.kulturradet.no

Kulturrådets utgivelser omfatter forsknings- og utredningsarbeider med relevans for Kulturrådet, for norsk kulturliv og for forskere på kulturfeltet. De vurderinger og konklusjoner som kommer til uttrykk i utgivelsene, står for den enkelte forfatters regning og avspeiler ikke nødvendigvis Kulturrådets oppfatninger.

Innhold

1 Innledning **06**

1.1 Bakgrunn 06
1.2 Samlede inntekter i kunstbransjene 07
1.3 Samlede inntekter i Norge 08
1.3.1 Salgsinntekter i Norge 10
1.3.2 Fremførings-/visningsinntekter i Norge 10
1.3.3 Opphavsrettslige inntekter i Norge 11
1.4 Inntekter fra utlandet 12

2 Musikk i tall **14**

2.1 Samlede inntekter i musikkbransjen 14
2.1.1 Sammenligning med skandinaviske land 15
2.2 Samlede inntekter i Norge 16
2.2.1 Inntekter fra salg av innspilt musikk 17
2.2.2 Konsertinntekter 21
2.2.3 Opphavsrettsinntekter 24
2.3 Samlede inntekter fra utlandet 28
2.3.1 Eksportinntekter fra salg av innspilt musikk 30
2.3.2 Inntekter fra konsertvirksomhet i utlandet 30
2.3.3 Opphavsrettsinntekter fra utlandet 31

3 Litteratur i tall 2019 **33**

3.1 Samlede inntekter i litteraturbransjen 33
3.2 Samlede inntekter i Norge 33
3.2.1 Inntekter fra salg av litteratur 34
3.2.1.1 De tre bokmarkedene 34
3.2.1.2 Bokgruppefordeling 35
3.2.1.3 Norsk og oversatt litteratur 39
3.2.1.4 Salgskanaler 42
3.2.1.5 Salg av litteratur i fysiske og digitale formater 44
3.2.1.6 Fysiske og digitale utsalgssteder 46
3.2.2 Fremføringsinntekter 49
3.2.3 Opphavsrettslige inntekter 51
3.3 Samlede inntekter fra utlandet 54

4 Visuell kunst 2019 **58**

4.1 Samlede inntekter i den visuelle kunstbransjen 58
4.2 Samlede inntekter i Norge 59
4.2.1 Inntekter fra salg av visuell kunst 60
4.2.1.1 Fordeling av salget på ulike salgs- og kjøpskanaler 65
4.2.1.2 Førstehåndssalg, annenhåndssalg og utsmykking 70
4.2.1.3 Import av visuell kunst 72
4.2.2 Visningsinntekter 73
4.2.3 Opphavsrettslige inntekter 75

4.3 Samlede inntekter fra utlandet 81
4.3.1 Inntekter fra salg av visuell kunst til utlandet 83
4.3.2 Inntekter fra utleie av visuell kunst til aktører i utlandet 84
4.3.3 Opphavsrettslige inntekter fra utlandet 85

5 Scenekunst i tall 2019 86

5.1 Samlede inntekter i Norge 87
5.1.1 Fremføringsinntekter i Norge 88
5.1.1.1 Fordeling på ulike kunstuttrykk 94
5.1.2 Opphavsrettsinntekter i Norge 96
5.2 Samlede inntekter fra utlandet 100
5.2.1 Fremføringsinntekter fra utlandet 100

6 Metode 106

6.1 En overordnet modell som er gjentagbar og robust 106
6.1.1 Analyseramme 106
6.2 Referansegrupper 107
6.3 Musikk i tall 108
6.3.1 Verdikjeden og pengestrømmen i musikkbransjen 108
6.3.2 Sentrale begreper 109
6.3.3 Beskrivelse av variablene 111
6.4 Litteratur i tall 116
6.4.1 Verdikjeden i litteraturbransjen 116
6.4.2 Sentrale begreper 118
6.4.3 Beskrivelse av variablene 119
6.5 Visuell kunst 125
6.5.1 Verdikjeden i den visuelle kunstbransjen 125
6.5.2 Nærmere om modellen for salg av visuell kunst 127
6.5.3 Sentrale begreper 128
6.5.4 Beskrivelse av variablene 129
6.6.1 Verdikjeden i scenekunstbransjen 136
6.6.2 Sentrale begreper 137
6.6.3 Beskrivelse av variablene 138

7 English summary 142

7.1 Total turnover in the arts industries 143
7.1.1 Turnover in Norway 144
7.1.2 Turnover from abroad 145

Forfattere 147

Forord

Kunst i tall er en årlig publikasjon som gir verdifull innsikt i kunstmarkedets økonomiske utvikling og fremveksten av nye plattformer og transaksjonsformer for salg av kunst. På musikkområdet er det gjort målinger i en åtteårsperiode (2012–2019), på litteraturområdet i syv år (2013–2018) og på området for visuell kunst i seks år (2014–2018). I tillegg er det nå fjerde gang det foreligger en måling på scenekunstområdet. Målingene baserer seg på regnskapstall, og rapporten kan derfor ikke utarbeides før på høsten. Det føles lenge å vente hvert år, men sjeldent har fjoråret føltes så fjernt som det gjør i år.

Da Covid-19-pandemien bredte om seg, ble kultursektoren rammet hard og uventet. Ifølge rapporten Koronakrisen og kultursektoren, som ble utarbeidet av Menon og BI:CCI på oppdrag fra Kulturrådet, reduseres kultursektorens inntekter i år med om lag 45 prosent. Sett opp mot den totale tilbakegangen i norsk økonomi på 6 til 8 prosent, er utviklingen i kultursektoren dramatisk. Denne rapporten måler kunstomsetningen i 2019 og fanger dermed ikke opp konsekvensene av pandemien. Tall for omsetning av kunst i 2020 vil først presenteres i neste års måling. For å få en indikasjon på hvordan pandemien har påvirket kunstomsetningen, er det samlet inn noen tall for første halvår av 2020, men disse tallene gir ikke grunnlag for å si noe sikkert om effekten av nedstengningen. Hovedfokus for årets rapport har vært å presentere tall for 2019 som vil kunne gi et godt sammenligningsgrunnlag for neste års rapport og målingen av hvordan kunstomsetningen i 2020 har blitt påvirket av covid-19-pandemien.

I tillegg til denne rapporten publiseres det i år et dynamiske dashboard på Kulturrådets nettsider der man kan klikke rundt og selv velge grupper, filtre og visninger av tallene som er publisert. Dashboardet er et fleksibelt, dynamisk og brukervennlig verktøy for alle som ønsker et enkelt overblikk over målingene, eller som ønsker å dykke ned i variabler og kunstområder. Dashboardet gir mulighet til vise utvikling over tid og sammenligning mellom ulike variabler eller kunstgrupper. Vi håper dette verktøyet vil gi merverdi til Kunst i tall-målingene og bidra til økt kunnskap om omsetning av kunst.

Sammen med Kulturrådets forskningsprogrammer, evalueringer og øvrige kunnskapsproduksjon, belyser denne rapporten kunstens betydning og samfunnsrolle. Rapporten inngår i kunnskapsgrunnlaget for kultursektoren og synliggjør kunstområdenes verdiskaping. Prosjektet er utført av Rambøll Management Consulting, og bidrag fra en lang rekke aktører på de ulike kunstområdene har vært avgjørende for å få frem de tallene som nå foreligger. Vi retter en stor takk til alle som har bidratt til dette arbeidet.

Renate Enemark Bergersen

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Kunst i tall 2019 presenterer kunnskap om inntekter i musikk-, litteratur-, visuell kunst- og scenekunstbransjen i Norge. På musikk- og litteraturområdet har Rambøll samlet inn inntektstall siden henholdsvis 2012 og 2013. Visuell kunst ble inkludert fra målingen for 2014, og scenekunstfeltet ble inkludert i 2016.

I *Kunst i tall* er beregningene av de samlede inntektene på hvert av kunstområdene gjort ved å samle inn omsetningsstatistikk langs tre spor: opphavsrettslige inntekter, salgsinntekter og inntekter fra fremføring eller visning. Hver inntektstype har potensielle eksportinntekter. Datagrunnlaget og metodene brukt i denne rapporten er utførlig omtalt i kapittel 6.

Omsetning av kunst skjer på forskjellige måter i ulike deler av kunstbransjen og er preget av forskjellige strukturer for produksjon, støtte, visning og konsum av kunstformer. Likevel er det noen fellestrekk mellom bransjer og kunstfelt når det gjelder hvordan kunstomsetning skjer. Kunstomsetning oppstår for eksempel ved at det betales for å oppleve og konsumere allerede produsert kunst – for eksempel ved å kjøpe en vinylplate med innspilt musikk, kjøpe en bok i en bokhandel eller kjøpe et maleri på et auksjonshus. I alle disse tilfellene betaler en forbruker for en kunstopplevelse som er produsert og ferdigstilt fra kunstnerens side. Inntekter fra denne typen kunstomsetning omtaler vi som *salgsinntekter*. En annen form for kunstomsetning skjer når en forbruker betaler for å oppleve en fremføring eller en visning av kunst. Et eksempel er når en forbruker kjøper en billett for å gå på en konsert for fremføring av musikk eller betaler for inngang til et museum der visuell kunst er utstilt. Inntekter fra denne formen for kunstomsetning omtaler vi som *fremføringsinntekter/konsertinntekter/visningsinntekter.* En tredje form for kunstomsetning vi inkluderer i *Kunst i tall,* er *opphavsrettslige inntekter* som genereres som følge av at en forbruker betaler billett til en visning eller kjøp/konsum av kunst, eller lignende.

I de følgende avsnittene presenteres hovedlinjene for inntektene i de fire kunstbransjene i perioden 2016–2019. Videre vil vi gå nærmere inn i datamaterialet gjennom egne kapitler for hvert av kunstområdene. I kapitlene fremkommer også lengre tidsserier for de bransjene vi målte før 2016.

Et viktig poeng, som fremkommer av redegjørelsen i de neste avsnittene, er de store strukturforskjellene i de fire kunstområdene. Dette gjenspeiles i fordelingen av inntekter i de tre hovedkategoriene. Et viktig skille går mellom kunstområder som har inntekter fra salg av et fysisk objekt, som musikkbransjen, litteraturbransjen og den visuelle kunstbransjen – og scenekunstbransjen, hvor dette ikke er tilfelle. Et annet skille gjelder fremføringsinntekter. Det er lite inntekter innenfor denne kategorien i litteraturbransjen, men dette utgjør størsteparten av de samlede inntektene i scenekunstbransjen og i musikkbransjen. I tillegg er det ulike typer inntekter som ligger bak tallene som presenteres i de ulike kategoriene for hver av bransjene. For fremføringsinntekter i litteraturbransjen benytter vi honorarer som måleenhet, mens vi

for tilsvarende inntekter i de øvrige bransjene måler billettinntekter når det kommer til inntekter i Norge. Slike forskjeller gjør at en direkte sammenligning av inntektene i de ulike bransjene ikke gir mening. Når vi viser og redegjør for tallene samlet, er det for å illustrere forskjellene mellom kunstbransjene og i datagrunnlaget for statistikken, og ikke for å sammenligne den endelige størrelsen på inntektene.

Tallene som presenteres i denne rapporten, er basert på bransjeaktørenes egne tall, i tillegg til at vi har samlet inn ytterligere tall og informasjon. Med bakgrunn i datagrunnlaget har vi foretatt egne beregninger for å beskrive de samlede inntektene i bransjene. Gjennom arbeidet med *Kunst i tall* får vi stadig ny informasjon og nytt datagrunnlag som gjør at vi kan foreta mer presise beregninger av inntektstallene. Når vi oppdaterer beregningsmodellen, justerer vi også tallene tilbake i tid slik at tallene innenfor de ulike kunstbransjene skal være sammenlignbare over tid. Tallene i denne rapporten kan derfor avvike noe fra fjorårets rapport. Alle inntektstall er videre justert etter endringer i konsumprisindeksen og kan leses som 2019-kroner.
Som tidligere år viser tallene for 2019 at bransjene har utviklet seg i forskjellig retning. Mens de samlede inntektene i musikk og scenekunst har økt, har inntektene i litteraturbransjen og den visuelle kunstbransjen sunket sammenlignet med 2018.

Ved publiseringen av denne rapporten, i siste kvartal av 2020, står kulturbransjene i en svært krevende situasjon som følge av covid-19-pandemien. Mange aktører opplever å stå midt i en økonomisk krisesituasjon. For å gi en indikasjon på hvordan de ulike bransjene har blitt påvirket av pandemien, ønsket vi derfor i årets rapport å samle inn tall for første halvår av 2020. Det viste seg å være vanskelig, blant annet fordi mange aktører i bransjene ikke selv har oversikt over omfanget av tapte inntekter. Det har også vært spesielt krevende å samle inn tall i år siden mange aktører i bransjen har måttet nedbemanne kraftig og således hatt svært lite ressurser tilgjengelig. Enkelte aktører har imidlertid hatt oversikt over og levert inntektstall for første halvdel av 2020, og dette er inkludert i årets rapport i egne tekstbokser. På grunn av svært varierende datagrunnlag og -kvalitet har det imidlertid ikke vært mulig å gjøre beregninger som sammenligner første halvdel av 2020 med tilsvarende periode tidligere år, og tallene gir ikke grunnlag for å konkludere rundt den økonomiske effekten av nedstengningen. Neste års rapport av Kunst i tall vil, gjennom å sammenligne inntektene i 2020 med den lange tidsserien forut for de ulike bransjene, imidlertid gi gode svar på hvordan koronasituasjonen på kort sikt påvirket kunstbransjene økonomisk. Et hovedfokus for årets rapport har derfor vært å presentere reliable og valide tall for 2019, som dermed gir et godt sammenligningsgrunnlag for å si noe i neste års rapport om hvordan kulturbransjene har blitt økonomisk påvirket av covid-19-pandemien.

1.2 Samlede inntekter i kunstbransjene

De samlede inntektene i kunstbransjene i 2019 var 14 229 MNOK. Dette inkluderer inntekter i Norge og fra utlandet for alle de fire kunstbransjene. Inntektene i de ulike bransjene varierer, jamfør figur 1.1.

↘ Figur 1.1 – Samlede inntekter i kunstbransjene, 2016–2019 (i MNOK)

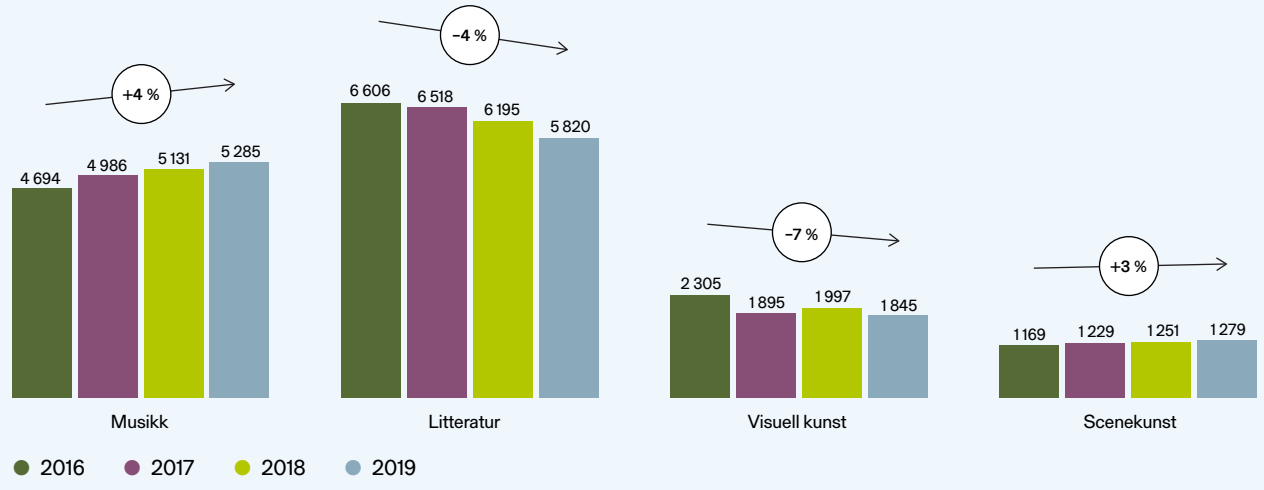

Note 1: Alle tall omregnet til 2019-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

Note 2: Se kapittel 6 for nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

De samlede inntektene i musikkbransjen var 5 285 MNOK i 2019. Det er høyere enn i 2017, da inntektene var 5 131 MNOK. Inntektene i musikkbransjen har økt med 4 prosent i gjennomsnitt årlig fra 2016 til 2019. Tilsvarende var de samlede inntektene i litteraturbransjen 5 820 MNOK i 2019, mot 6 195 MNOK i 2018. Inntektene i litteraturbransjen har sunket med i gjennomsnitt 4 prosent årlig i perioden 2016–2019. Den visuelle kunstbransjen hadde 1 845 MNOK i samlede inntekter i 2019, mot 2 305 i 2016. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig nedgang på 7 prosent fra 2016. De samlede inntektene i scenekunstbransjen var 1 279 MNOK i 2019. Inntektene i scenekunstbransjen har i gjennomsnitt økt med 3 prosent årlig i perioden 2016–2019.

I de neste avsnittene skal vi se på hvordan de samlede inntektene i kunstbransjene fordeler seg på henholdsvis inntekter i Norge og fra utlandet samt underkategorier.

1.3 Samlede inntekter i Norge

De samlede inntektene i Norge var 13 620 MNOK i 2019. Inntektene i musikkbransjen var på 4 950 MNOK, mens litteraturbransjen samlet sett hadde inntekter på 5 708 MNOK i Norge i 2019, jamfør figur 1.2. Tilsvarende hadde den visuelle kunstbransjen 1 701 MNOK i inntekter i Norge, mens inntektene i scenekunstbransjen var 1 261 MNOK i 2019.

↘ Figur 1.2 – Samlede inntekter i kunstbransjene i Norge, 2016–2019 (i MNOK)

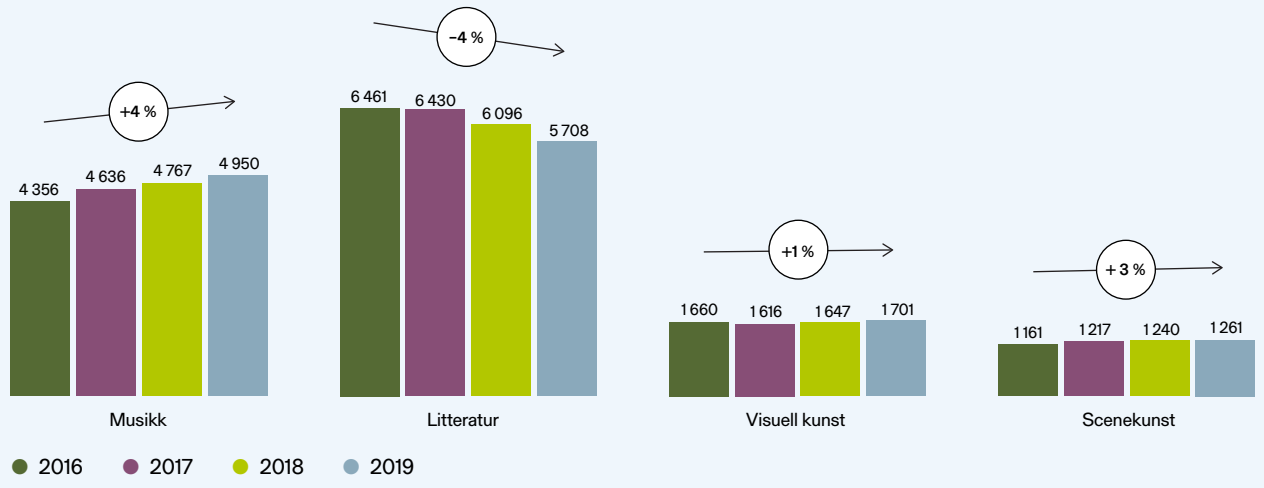

Note: Alle tall omregnet til 2019-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

I tillegg til at det er relativt store forskjeller mellom kunstbransjene når det gjelder de samlede inntektene i Norge, er det også store forskjeller mellom bransjene når det gjelder hvordan inntektene fordeler seg på de tre kategoriene *salgsinntekter, visnings-/fremføringsinntekter* og *opphavsrettslige inntekter*. Noe av grunnen til dette er de ulike strukturene for distribusjon, salg og konsum av de ulike kunstutrykkene. Musikkbransjen er preget av relativt store inntekter i hver av de tre kategoriene, men over halvparten av inntektene (61 prosent) er knyttet til fremføringsinntekter (konsertinntekter). Litteraturbransjen og den visuelle kunstbransjen er kjennetegnet av å ha den største andelen av sine inntekter fra salg av henholdsvis bøker og visuell kunst. Scenekunst er derimot kjennetegnet av først og fremst å ha inntekter fra fremføring av scenekunst. Med unntak av musikkbransjen utgjør opphavsrettslige inntekter en svært liten del av de samlede inntektene i bransjene.

↘ Figur 1.3 – Prosentvis fordeling av samlede inntekter i Norge, 2019 (i prosent)

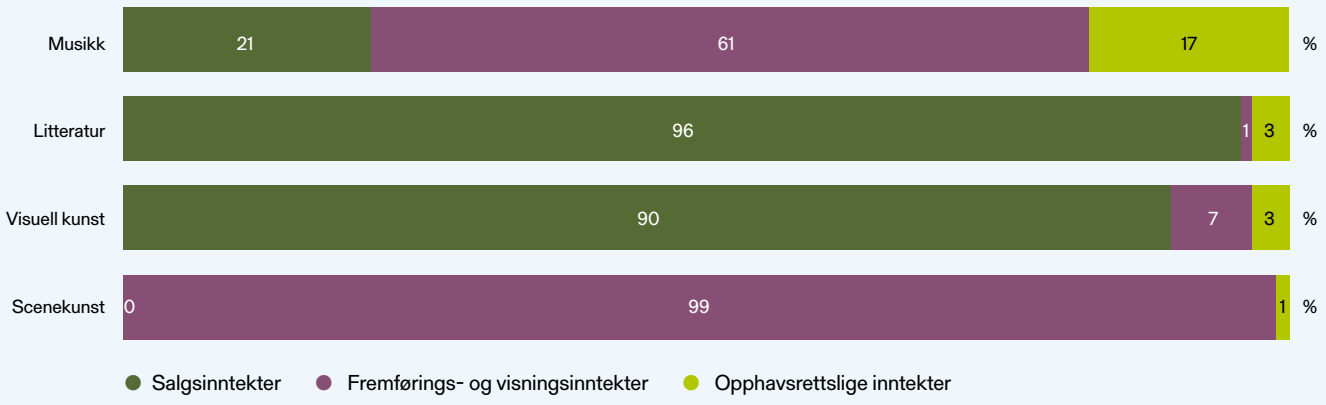

1.3.1 Salgsinntekter i Norge

Musikkbransjen hadde 1 050 MNOK i salgsinntekter i 2019. Dette er mer enn de foregående årene, og inntektene har i snitt økt med 3 prosent årlig fra 2016–2019. Salgsinntekter i musikkbransjen omfatter inntekter fra salg av musikkinnspillinger i fysisk format (cd, vinyl og dvd) og digitalt format (nedlastning og strømming). Tilsvarende hadde litteraturbransjen salgsinntekter på 5 505 MNOK i 2019. Disse inntektene har sunket med 4 prosent årlig i gjennomsnitt i perioden 2016–2019. Salgsinntekter i litteraturbransjen omfatter inntekter fra salg av litteratur i fysisk og digitalt format. I visuell kunst omfatter salgsinntekter inntekter fra salg av visuelle kunstverk. Provisjon, salær og kunstavgift som inngår i salget, inngår ikke i vår oversikt over salgsinntekter. Den visuelle kunstbransjen hadde 1 539 MNOK i salgsinntekter i 2019, noe som er høyere enn inntektene fra de foregående årene.

↘ Figur 1.4 – Salgsinntekter i Norge, 2016–2019 (i MNOK)

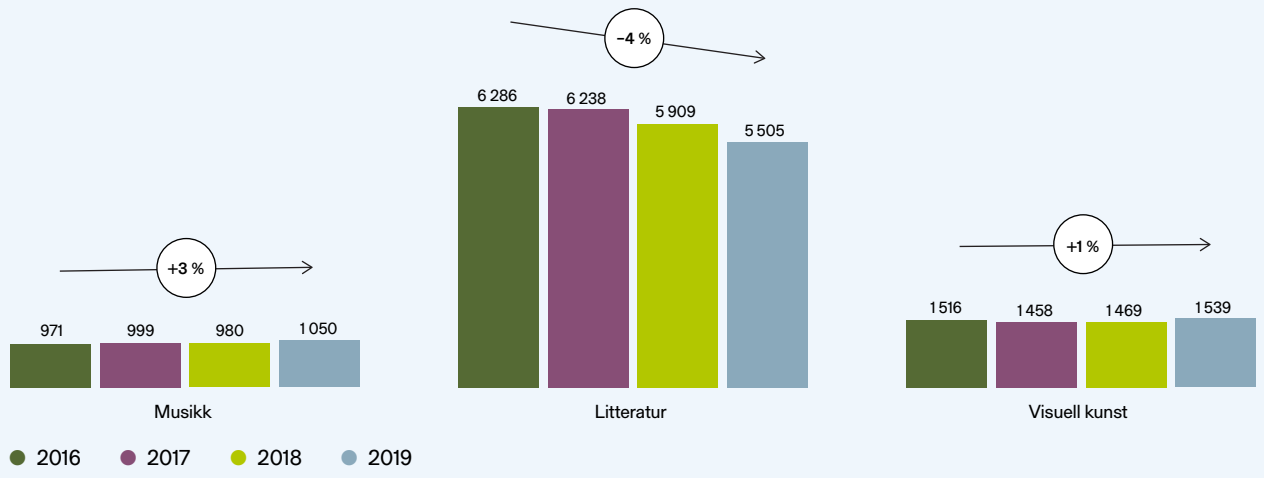

Note: Alle tall omregnet til 2019-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

1.3.2 Fremførings-/visningsinntekter i Norge

Den største andelen av inntektene i musikkbransjen stammer fra fremførings-/konsertinntekter. Dette er inntekter fra billettsalg til publikum for konserter i Norge, altså den prisen forbrukere betaler for å høre på levende musikk i Norge. I 2019 hadde musikkbransjen 3 032 MNOK i slike inntekter, jamfør figur 1.5. Disse inntektene har i gjennomsnitt økt med 7 prosent årlig i perioden 2016–2019.

Scenekunstbransjen er også i stor grad kjennetegnet av inntekter fra fremføring av scenekunst for publikum. Fremføringsinntekter i scenekunstbransjen omfatter i hovedsak billettinntekter fra forestillinger. Dette utgjorde 1 251 MNOK i 2019. Disse inntektene har i gjennomsnitt økt med 3 prosent per år i perioden 2016–2019.

Visningsinntekter i den visuelle kunstbransjen i Norge omfatter i hovedsak billettinntekter for visning/utstilling av visuell kunst. Disse inntektene har i gjennomsnitt økt med 4 prosent årlig fra 2016 til 2019. I 2019 utgjorde

visningsinntektene 117 MNOK, noe som er noe mindre enn i 2018 (136 MNOK). Litteraturbransjen er i liten grad preget av inntekter fra fremføring, og slike inntekter utgjorde 44 MNOK i 2019.

↘ Figur 1.5 – Fremførings-/visningsinntekter i Norge, 2016–2019 (i MNOK)

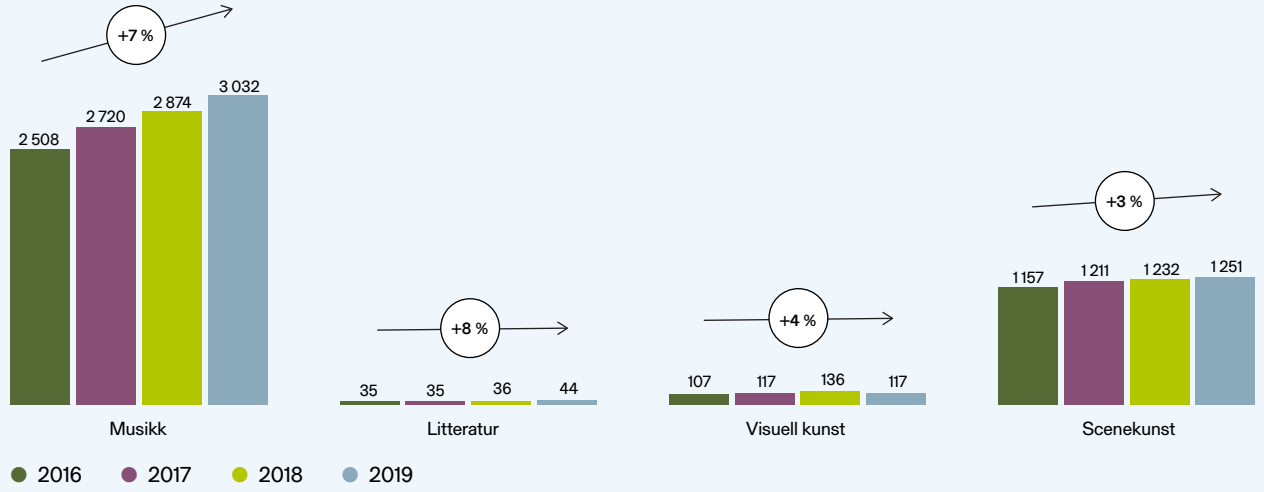

Note 1: Alle tall omregnet til 2019-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

Note 2: For alle kunstbransjene er inntekter fra Den kulturelle skolesekken inkludert i fremførings-/visningsinntektene.

1.3.3 Opphavsrettslige inntekter i Norge

Til forskjell fra salgsinntekter og fremførings-/visningsinntekter, som har et forbrukerperspektiv, har de opphavsrettslige inntektene et bransjeperspektiv. Opphavsrettslige inntekter i Norge er inntekter som er samlet inn for bruk av opphavsrettslig materiale i Norge. Dette er inntekter som i hovedsak samles inn av vederlags- og opphavsrettslige organisasjoner, og som videreformidles til opphavspersoner innenfor de ulike bransjene. Tallene gjenspeiler derfor bruk av kunst på en annen måte enn tallene som er beskrevet tidligere i kapittelet.

Også når det gjelder denne kategorien av inntekter i Norge, er det store forskjeller mellom kunstbransjene. Dette har bakgrunn i reelle forskjeller i inntekter, men også i noen grad bakgrunn for tallgrunnlaget som er tilgjengelig for de ulike bransjene. I musikkbransjen er det flere organisasjoner som forvalter kunstneres rettigheter på dette området, blant annet TONO og Gramo. Tilsvarende organisasjoner eksisterer for eksempel ikke på scenekunstområdet. Dette, samt ulike strukturer, avtalegrunnlag og oppfatninger av hvordan opphavsrettslige vederlag (skal) utbetales, er noen av grunnene til at inntektene i denne kategorien varierer mellom bransjene.

I musikkbransjen utgjorde de opphavsrettslige inntektene 868 MNOK i 2019. Disse inntektene økte fra 2016 til 2018, men sank igjen til 2019. I litteraturbransjen var de opphavsrettslige inntektene 159 MNOK i 2019, hvilket er mer enn de foregående årene, og inntektene har i snitt økt med 5 prosent årlig.

I den visuelle kunstbransjen består opphavsrettslige inntekter av inntekter fra vederlag som tilfaller norske opphavspersoner og/eller kunstnerorganisasjoner for bruk av kunstnernes verk. Slike inntekter utgjorde 45 MNOK i 2019. De opphavsrettslige inntektene i den visuelle kunstbransjen har i snitt økt med 7 prosent årlig i perioden 2016–2019.

I scenekunstbransjen er det få felles strukturer for utbetaling av opphavsrettslige inntekter, og det eksisterer ikke kollektive avtaler på samme måte som i de øvrige kunstbransjene. Mange aktører skiller heller ikke mellom lønn/honorarer og inntekter som er knyttet til opphavsretten. Inntektene i denne kategorien er derfor relativt beskjedne og var 9,2 MNOK i 2019. Dette inkluderer vederlag fra Kopinor for kopiering av skuespill/drama, vederlag for oppføring av dramatiske verk i amatørfeltet (gjennom Dramas) og vederlag for oppføring av drama og musikaler i Norge (gjennom Nordiska og Songbird).

↘ Figur 1.6 – Opphavsrettslige inntekter i Norge, 2016–2019 (i MNOK)

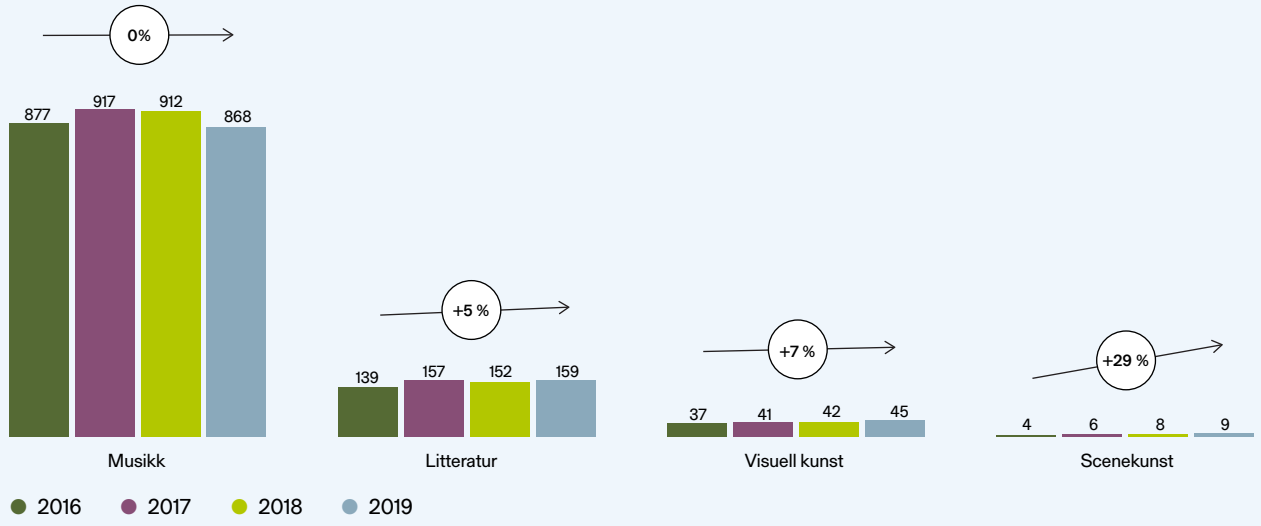

Note: Tall omregnet til 2019-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring. Se metodekapitlet (kapittel 6.3) for nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

1.4 Inntekter fra utlandet

Musikkbransjens samlede inntekter fra utlandet i 2019 er beregnet til 334 MNOK, jamfør figur 1.7. Dette inkluderer eksportinntekter fra innspilt musikk, honorarer fra konsertvirksomhet i utlandet samt opphavsrettslige inntekter som er samlet inn av organisasjoner utenfor Norge og overført til opphavspersoner i Norge. Musikkbransjens inntekter fra utlandet steg fra 2016 til 2019, men sank til under 2016-nivå (339 MNOK) i 2019.

I litteraturbransjen omfatter inntektene fra utlandet salgsinntekter (direkteeksport av litteratur fra norske forlag samt salg av rettigheter) og opphavsrettslige inntekter fra utlandet. Dette utgjorde 112 MNOK i 2019, noe som er mer enn i 2017 og 2018, men mindre enn i 2016. Nedgangen fra 2016 til 2017 er imidlertid ikke reell, siden

nedgangen i sin helhet skyldes en omregistrering i Den norske Forleggerforenings bransjestatistikk, hvor en aktør som for tidligere år ble klassifisert innenfor eksport, er klassifisert som innenlandsaktør fra og med 2017. Øvrige variabler og inntekter fra utlandet i litteraturbransjen, herunder salg av rettigheter, har økt. Se kapittel 3 for en nærmere beskrivelse.

I den visuelle kunstbransjen omfatter inntektene fra utlandet inntekter fra eksport av visuell kunst fra Norge (salgsinntekter), inntekter fra utleie av visuell kunst til fremvisningsformål i utlandet (visningsinntekter) og inntekter som utbetales av utenlandske opphavsrettsorganisasjoner til opphavspersoner i Norge (opphavsrettslige inntekter). Slike inntekter utgjorde samlet sett 144 MNOK i 2019, mot 350 MNOK i 2018. Nedgangen i inntektene skyldes i all hovedsak nedgang i eksportinntekter for salg av visuell kunst, som varierer mye fra år til år. 2016 ser ut til å være et unntaksår, hvor salg av enkeltverk til høye summer har påvirket det samlede inntektsnivået. Se kapittel 4 for en nærmere beskrivelse.

I 2019 er de samlede inntektene fra utlandet til den norske scenekunstbransjen beregnet til 18 MNOK. Inntektene omfatter fremføringsinntekter fra opptredener i utlandet, målt i honorarer. I tillegg inngår opphavsrettslige inntekter utbetalt for oppføring av norsk dramatikk og musikaler i utlandet (gjennom teaterforlagene Nordiska og Songbird), utbetalt på bakgrunn av oppsetninger av ulike verk.

↘ Figur 1.7 – Inntekter fra utlandet, 2016–2019 (i MNOK)

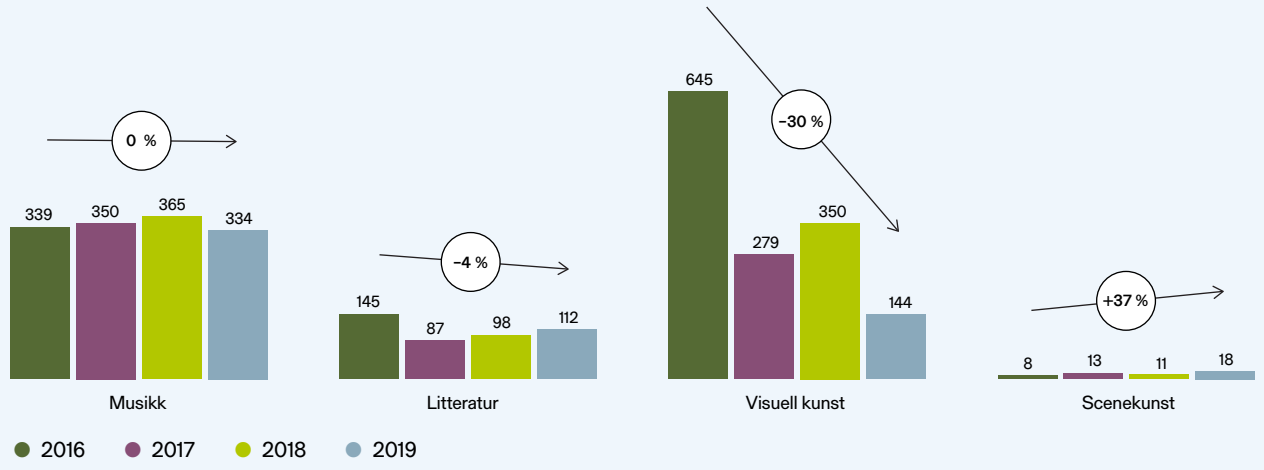

2 Musikk i tall

2.1 Samlede inntekter i musikkbransjen

De samlede inntektene fra salg av innspilt musikk, salg av billetter til konserter, opphavsrettslige inntekter og inntekter fra utlandet (eksport) var 5 285 MNOK i 2019, jamfør figur 2.1.

Med musikkbransjen i Norge menes de sentrale aktørene som enten skaper, utøver, produserer eller distribuerer musikk i Norge, og som selger og tjener penger på sin virksomhet. Alle musikksjangre inngår her.

De samlede inntektene har i snitt økt med 5 prosent årlig fra 2012 til 2019. Det er veksten i inntektene i Norge som bidrar til den totale veksten. De samlede inntektene fra utlandet har holdt seg stabile i perioden vi har målt, når vi justerer for prisvekst. Som tidligere målinger har vist, utgjør billettinntektene fra konserter i Norge den største andelen av de samlede inntektene i musikkbransjen, og andelen er økende.

↘ Figur 2.1 – Oversikt over musikkbransjens samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2012–2019 (i MNOK)

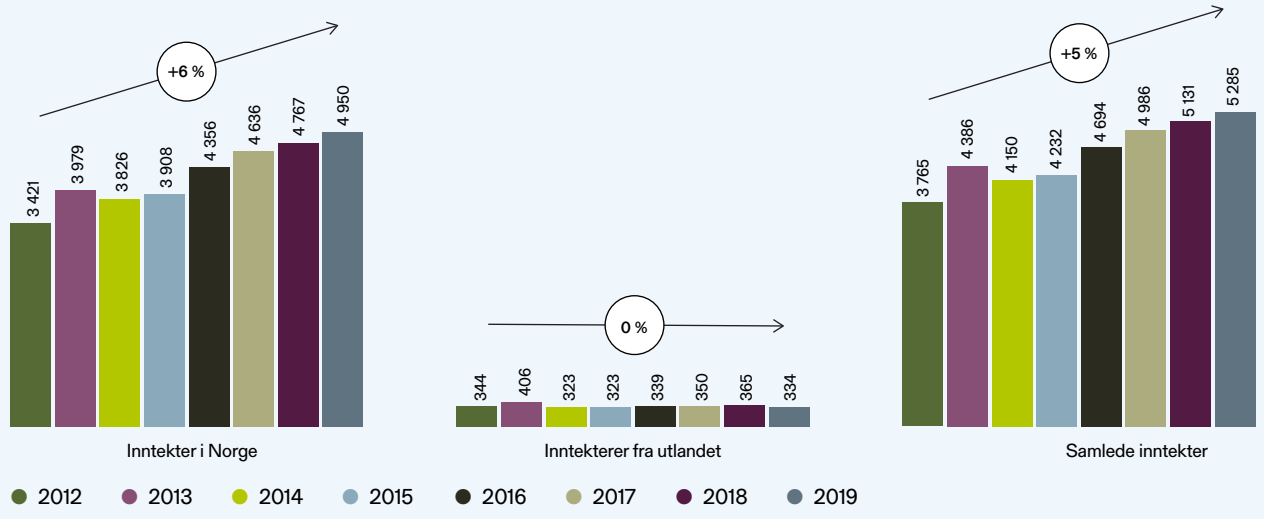

Note: Tall omregnet til 2019-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring. Se metodekapitlet (kapittel 6.3) for nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

I 2019 utgjorde billettinntektene i Norge 57 prosent av de samlede inntektene, jamfør figur 2.2. Inntektene fra innspilt musikk i Norge og opphavsrettslige inntekter generert i Norge utgjorde henholdsvis 20 og 16 prosent av de samlede inntektene i musikkbransjen. Inntektene fra utlandet stod for 6 prosent av inntektene i 2019. Andelen eksportinntekter utgjorde 9 prosent av de samlede inntektene i 2012. At eksportandelen har gått ned, skyldes i hovedsak at inntektene fra hjemmemarkedet har økt, og at eksportinntektene ikke har økt tilsvarende.

↘ Figur 2.2 – Fordeling av de samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2012–2019 (i prosent)

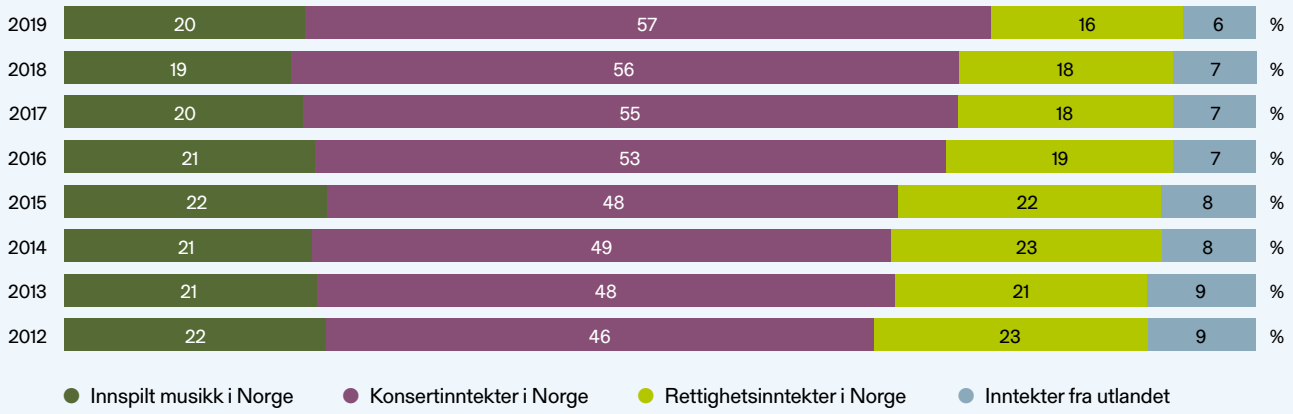

2.1.1 Sammenligning med skandinaviske land

Det er utgitt statistikk for musikkbransjen i Danmark, Sverige og Norge fra og med 2012 som muliggjør sammenligning av inntektene i de tre landende.[1]

De samlede inntektene i den norske musikkbransjen er lavere enn i musikkbransjene i våre skandinaviske naboland (jf. figur 2.3), også når vi ser omsetningen i forhold til antall innbyggere (jf. figur 2.4): I 2019 var de samlede inntektene i den norske musikkbransjen tilsvarende 1 056 kroner per innbygger, mens inntektene i Danmark og Sverige tilsvarte henholdsvis 1 250 og 1 102 kroner per innbygger. Tendensen er i overenstemmelse med analyser av tidligere år. Den danske og svenske musikkbransjen har i likhet med den norske musikkbransjen hatt en økning i de samlede inntektene.

Størrelsene på inntektskildene er forskjellig i de tre landene. Sverige har høyere eksportinntekter per innbygger enn hva Norge og Danmark har. Danmark har høyere inntekter per innbygger i hjemmemarkedet enn det Sverige og Norge har.

1 Det har vært stadig utvikling av metoden og datainnsamlingen for disse statistikkene, noe som betyr at tallene fra tidligere år oppdateres og justeres. De overordnede definisjonene og avgrensningene er likevel uendret, noe som gjør det mulig å sammenligne statistikkene.

↘ Figur 2.3 – Samlede inntekter av musikk i Norge, Danmark og Sverige 2017 (i MNOK)

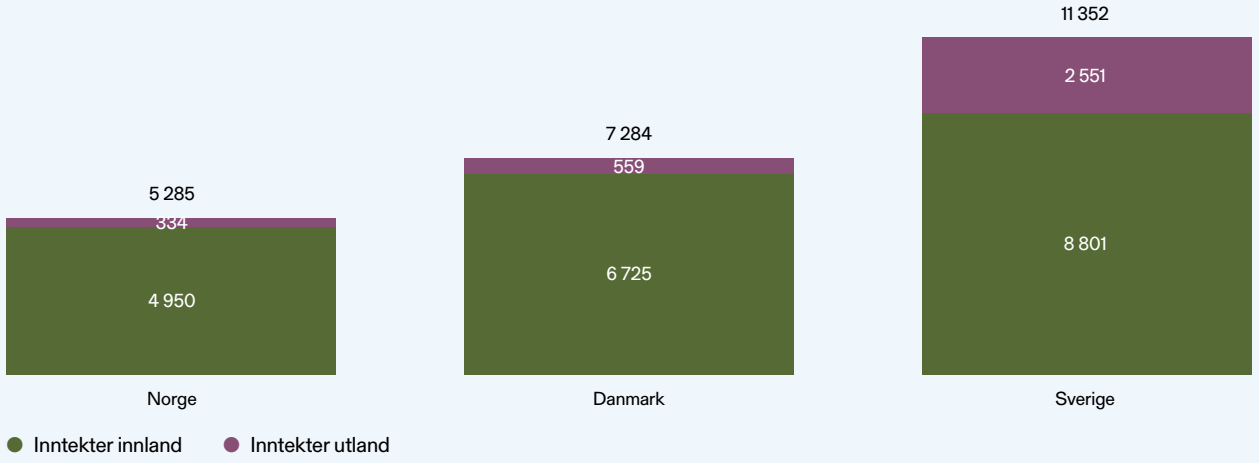

↘ Figur 2.4 – Samlede inntekter per innbygger i Norge, Danmark og Sverige, 2017 (i NOK)

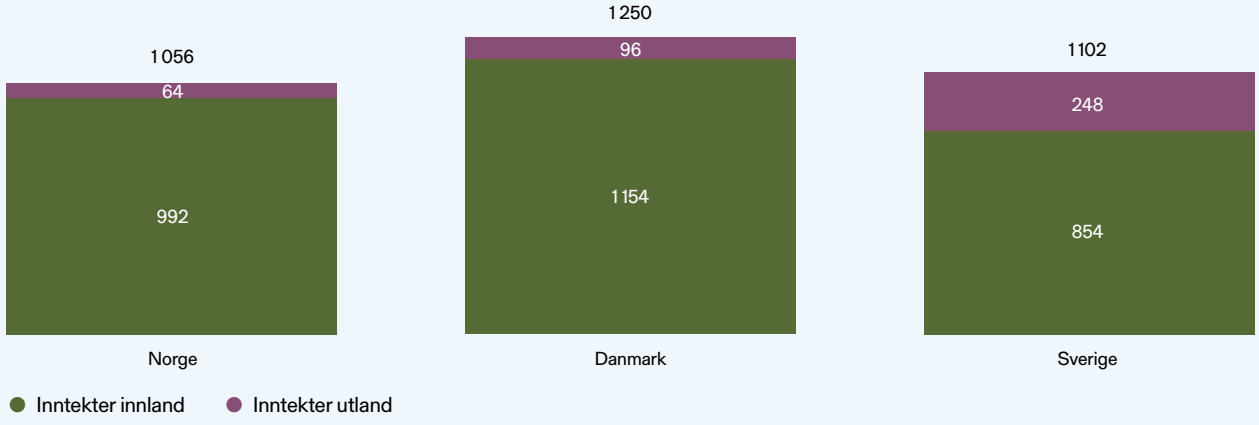

Note: De samlede inntektene i Danmark omfatter direkte inntekter fra TV/radio og annen omsetning mellom selskap (B2B) som ikke er inkludert i det norske og svenske tallgrunnlaget.

Kilder: Dansk musikomsætning 2019, Musikbranschen i siffror.

2.2 Samlede inntekter i Norge

De samlede inntektene i Norge utgjorde 4 950 MNOK i 2019. Det er 4 prosent mer enn i 2018. I snitt har inntektene i Norge økt med 6 prosent årlig.

I perioden vi har målt, har det vært sterkest vekst i inntektene fra konsertvirksomhet i Norge, med en gjennomsnittlig vekst på 9 prosent årlig. Inntekter fra konsertvirksomhet utgjør fortsatt den største andelen av de totale inntektene i Norge. I 2019 utgjorde disse inntektene 3 032 MNOK, noe som tilsvarer 61 prosent av de samlede inntektene. Over tid ser vi også en økning i inntektene fra innspilt musikk, på 3 prosent årlig i gjennomsnitt. De samlede opphavsrettslige inntektene i Norge har vært relativt stabile i perioden vi har målt, med en gjennomsnittlig årlig endring på 0 prosent.

↘ Figur 2.5 – Samlede inntekter i Norge, 2012–2019 (i MNOK)

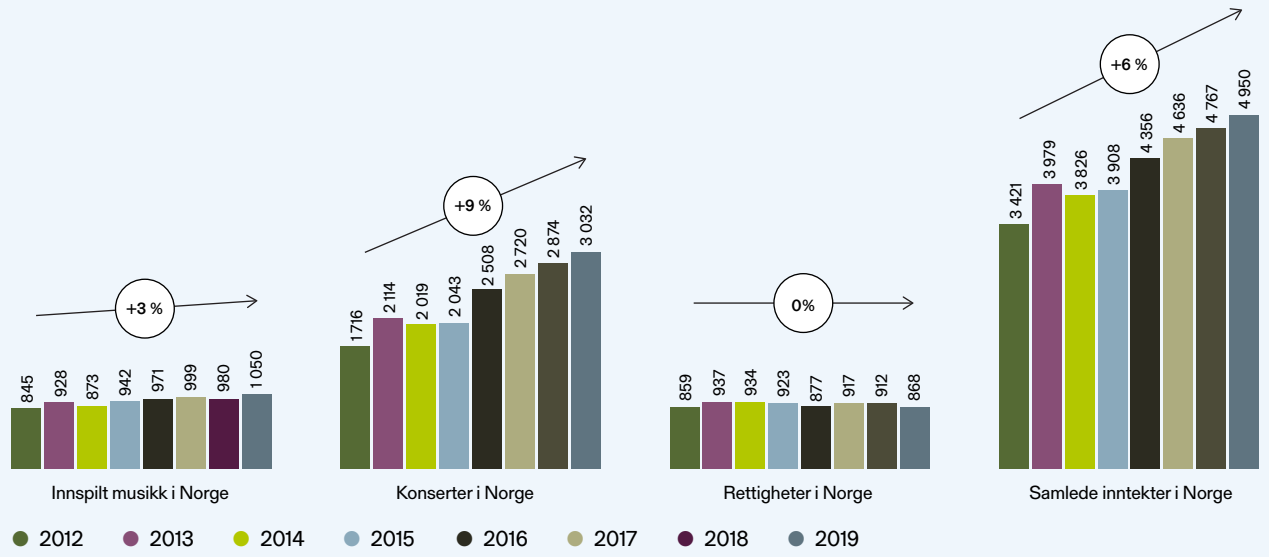

Note: Tall omregnet til 2019-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

↘ Figur 2.6 – Fordeling av samlede inntekter i Norge, 2012–2019 (i prosent)

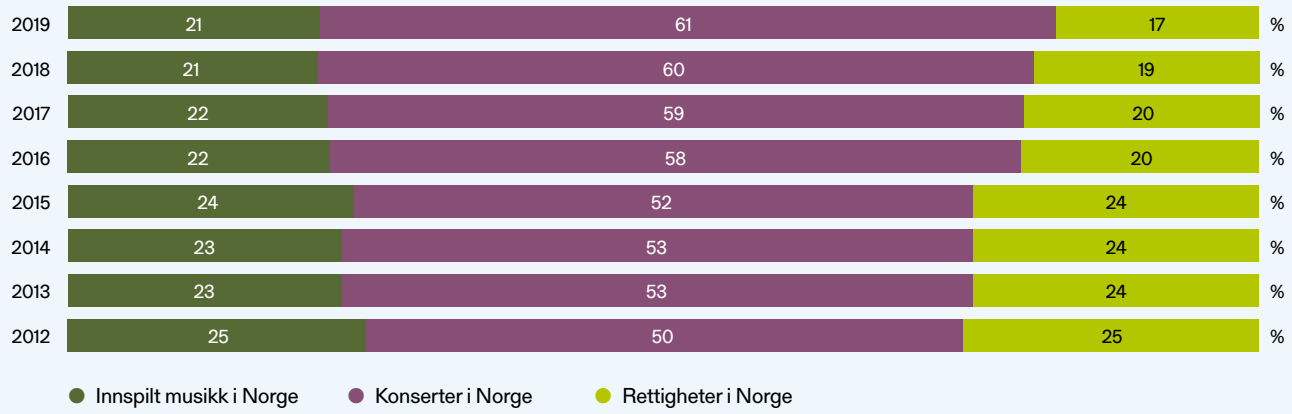

2.2.1 Inntekter fra salg av innspilt musikk

Inntektstallene som presenteres her, refererer til salg av innspilt musikk, enten det er fysiske formater (cd, vinyl e.l.) eller digitale formater (strømming eller nedlastning). Inntektene av innspilt musikk er beregnet med utgangspunkt i hva konsumentene betaler for slike produkter i Norge.

Våre analyser viser at de samlede inntektene fra innspilt musikk i Norge i 2019 var 1 050 MNOK, jamfør figur 2.7.[2] Dette tilsvarer en økning på 7 prosent fra 2018, da inntektene var 980 MNOK, regnet i faste priser. Siden 2012 har den gjennomsnittlige årlige veksten i inntekter for innspilt musikk i Norge vært 3 prosent, og det har vært små endringer i disse inntektene fra år til år.

2 Tallene er også presentert i figur 2.5

↘ Figur 2.7 – Samlede inntekter fra innspilt musikk, 2012–2019 (i MNOK)

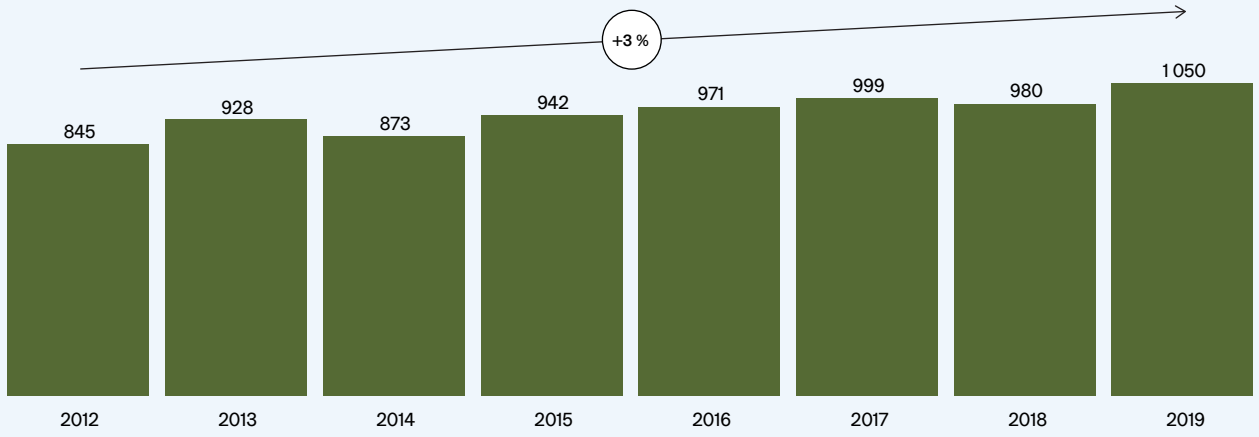

Note: Tall omregnet til 2019-kroner. Pil illustrerer gjennomsnittlig årlig endring. Disse tallene er også presentert i figur 2.5.
Kilde: IFPI

Utviklingen innenfor de tre distribusjonsformene salg av fysiske formater av innspilt musikk, strømming og nedlastning følger utviklingen vi har sett tidligere år, jamfør tabell 2.1 og figur 2.8. Mens inntektene fra salg av fysiske formater og nedlastninger fortsetter å minke, ser vi stadig økte inntekter fra strømming, selv om veksten avtar noe.

↘ Figur 2.8 – Fordeling av inntekter fra fysiske formater, strømming og nedlastning i Norge, 2012–2019 (i prosent)

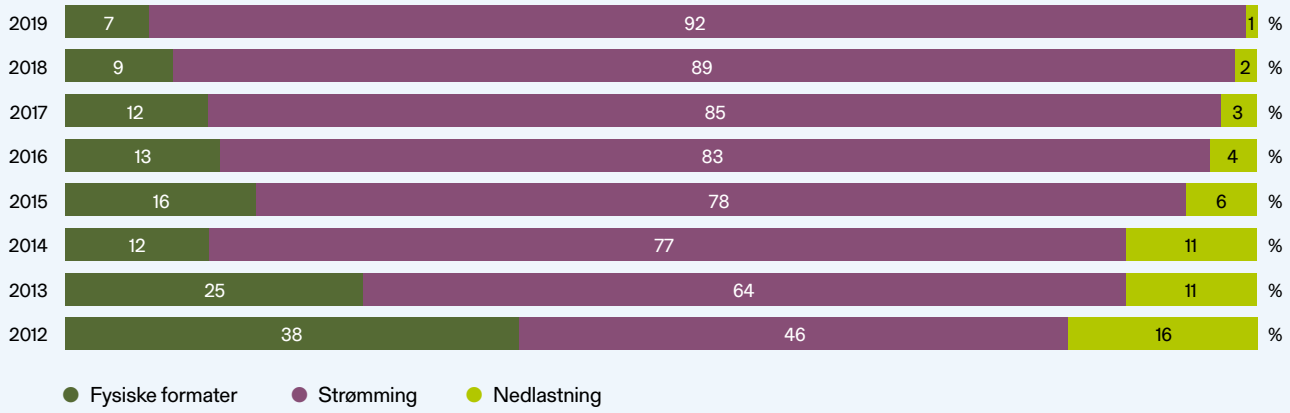

Tabell 2.1 viser inntekter fra innspilt musikk etter distribusjonsformene fysisk salg, strømming og nedlastning. Tabellen viser også inntektstall i perioden 2012–2019 innenfor disse kategoriene, samt den prosentvise endringen fra 2018 til 2019 og gjennomsnittlig årlig endring fra 2012 til 2019.

Inntektene fra salg av fysiske formater utgjorde 76 MNOK i 2019. Dette er 15 prosent mindre enn i 2018 og 2017. I 2018 stod vinyl for i overkant av halvparten av inntektene

↘ Tabell 2.1 – Inntekter fra innspilt musikk i Norge, 2012–2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2012–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Fysiske formater	323	233	106	155	125	122	89	76	-15 %	-14 %
Strømming	388	591	671	735	809	846	871	964	11 %	15 %
Nedlastning	134	104	96	52	36	30	20	10	-49 %	-30 %
Samlede inntekter i Norge	845	928	873	942	971	999	980	1050	7 %	3 %

Note: Tall omregnet til 2019-kroner. Pil illustrerer gjennomsnittlig årlig endring. Disse tallene er også presentert i figur 2.5.
Kilde: IFPI

fra det fysiske salget, men salget av både cd og vinyl har gått ned. Dette er første gang salget av vinyl går ned siden omsetningen ble tatt inn i statistikken i 2014.[3] IFPI kommenterer nedgangen i vinyl som en følge av at den yngre kundegruppen faller fra, og at vinylmarkedet har gått tom for de åpenbare eksklusive nyutgivelsene.

Inntektene fra strømming utgjorde 92 prosent av de samlede inntektene fra innspilt musikk i Norge i 2019. Inntektene fra strømming er beregnet til å ha vært 964 MNOK i 2019, noe som er 11 prosent høyere enn i 2018. Ifølge IFPI stammer 94 prosent av inntektene til plateselskapene i 2018 fra strømmeabonnement, mens 4 prosent stammer fra videostrømming og resten fra reklamestøttet strømming.[5]

Veksten i disse inntektene ser ut til å fortsette. Inntektene fra strømming har i snitt økt med 15 prosent per år i perioden vi har målt. Sterkest vekst i inntektene fra denne distribusjonsformen så vi fra 2012 til 2013. Da økte inntektene med 52 prosent, mens de siste to årene har veksten i inntektene vært mer moderat.

Inntektene fra nedlastning har hatt den sterkeste nedgangen under kategorien innspilt musikk i tidsperioden vi har målt. Disse inntektene har minket fra 134 MNOK i 2012 til 10 MNOK i 2019. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig nedgang på 30 prosent. I 2019 utgjorde nedlastning kun 1 prosent av de samlede inntektene fra innspilt musikk i Norge.

Norskandel for innspilt musikk

Det finnes ingen ensartet definisjon av «norsk musikk». Ulike definisjoner får betydning for hvor stor andelen er i ulike sammenhenger. I beskrivelsen av norskandel innenfor innspilt musikk er definisjonen og størrelsene hentet fra IFPI. Her er «norsk musikk» definert som innspillinger hvor rettighetene er knyttet til plateselskap i Norge. I 2019 var norskandelen etter denne definisjonen for innspilt musikk 19 prosent, jamfør figur 2.9.[6] Dette er 1 prosentpoeng lavere enn i 2018 og på lavere nivå enn tidligere år.

3 IFPI (2019). Musikkåret 2018

4 Ibid.

5 Se OVUM (2018). «Norway Music Industry Update, September 2018. A detailed analysis of all the main music industry sectors».

6 Her er «norsk musikk» definert som innspillinger hvor rettighetene er knyttet til plateselskap i Norge.

↘ Figur 2.9 – Norskandel for salg av innspilt musikk, 2014–2019 (i prosent)

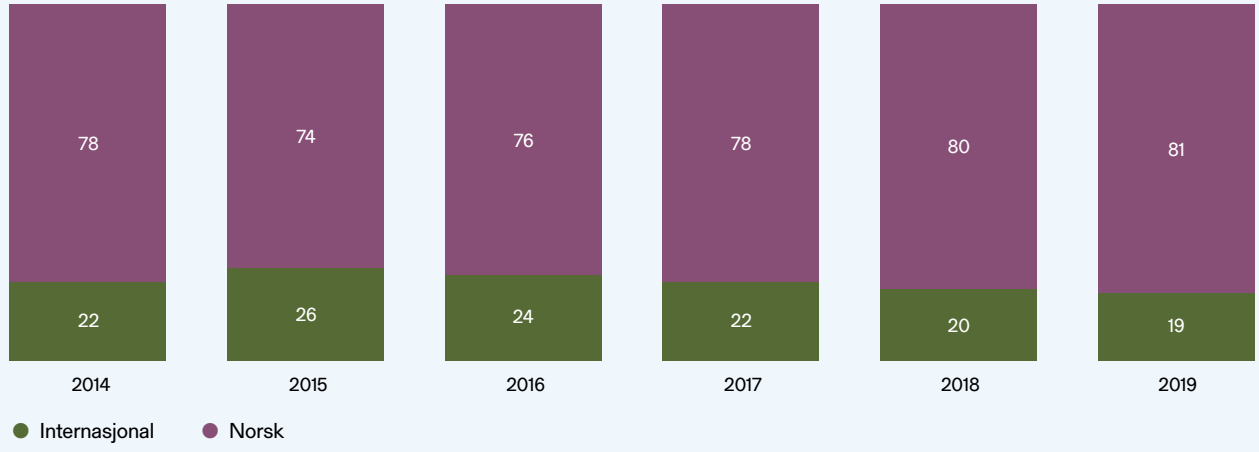

Note: Her er «norsk musikk» definert som innspillinger hvor rettighetene er knyttet til plateselskap i Norge.

Kilde: IFPI.

Annenhåndsmarkedet – Utvikling i antall annonser med innspilt musikk

I statistikken har vi ikke klarlagt hvor store inntekter det er fra salg av musikk i bruktmarkedet, men vi har fått tilgang til tall fra FINN.no som forteller oss hvor mange annonser for salg av musikkinnspillinger i fysisk format som er lagt ut (illustrert med figur 2.10). Disse tallene representerer ikke reelle salgstall, ettersom vi ikke vet om produktene har blitt solgt eller ikke, men det gir oss et innblikk i volumet og utviklingen i annonsering i annenhåndsmarkedet. Tallene omfatter også republisering av annonser, og én enkelt annonse kan inneholde flere artikler.

↘ Figur 2.10 – Antall rubrikkannonser publisert som musikk på finn.no, 2015–2019

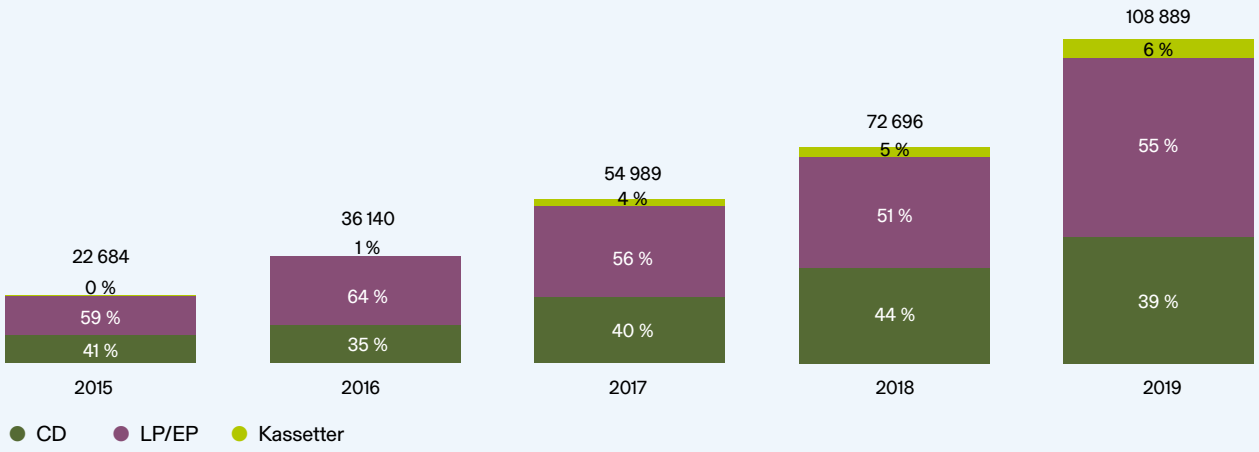

Kilde: Finn.no.

Tallene viser en sterk utvikling i antall annonser med musikkinnspillinger. I 2015 var det samlet sett 22 683 annonser på FINN.no hvor privatpersoner hadde lagt ut musikkinnspillinger for salg. I 2019, fire år senere, er antallet annonser flere ganger høyere. Over halvparten av annonsene i 2019 var for salg av vinyl (LP/EP), 39 prosent av annonsene var for salg av cd, mens 6 prosent av annonsene var for salg av kassetter. Annonser for salg av kassetter har fra 2015 til 2019 økt fra 13 annonser til 3 187 annonser.

↘ Tekstboks 2.1

De mest populære albumene i Norge i 2019

1: Billie Eilish – When we all fall asleep, where do we go?
2: Original Motion Picture Soundtrack – A Star is Born
3: Unge Ferrari – Midt mellom magisk og manisk
4: Post Malone – Hollywood's Bleeding
5: Alan Walker – Different World
6: Ariana Grande – Thank U, Next
7: Lewis Capaldi – Divinely Uninspired to a Hellish Extent
8: Ed Sheeran – No. 6 Collaborations Project
9: Rotlaus – På vei
10: Sigrid – Sucker Punch

De mest populære låtene i Norge i 2019

1: Tones and I – Dance Monkey
2: Lady Gaga, Bradley Cooper – Shallow
3: Lil Nas X ft. Billy Ray Cyrus – Old Town Road
4: Lewis Capaldi – Someone You Loved
5: Billie Eilish – Bad Guy
6. Shawn Mendes, Camilla Cabello – Senorita
7: Isah, Dutty Dior – Hallo
8: Justin Bieber, Ed Sheeran – I Don't Care
9: Ava Max – Sweet but Psycho
10: Nicolay Ramm – Raske briller

Kilde: IFPI.

Listene som fremkommer i tekstboks 2.1, viser den mest populære musikken i Norge i 2019, basert på antall strømminger, nedlastninger og solgte (fysiske) eksemplarer. Listen til venstre viser de mest populære albumene gjennom 2019, og listen til høyre viser de mest populære singlene i Norge.

2.2.2 Konsertinntekter

De samlede inntektene fra konsertvirksomhet i Norge utgjorde 3 032 MNOK i 2019, jamfør figur 2.11. Tallene er også vist i tabell 2.3, hvor de er delt inn i beregnede inntekter fra salg av billetter i Norge og inntekter til musikkbransjen fra Den kulturelle skolesekken.

Samlet sett viser våre beregninger at det ble solgt billetter til konserter for 3 009 MNOK i 2019. Det er 6 prosent mer enn i 2018 og er de høyeste tallene vi har målt i perioden 2012–2019. I gjennomsnitt har konsertinntektene økt med 9 prosent årlig. I to omganger har vi sett en kraftig vekst i disse inntektene, i 2013 og i 2016, men inntektene økte ytterligere også i 2019.

Våre analyser viser at veksten i salg av billetter til konserter i hovedsak skyldes økte inntekter fra større konserter med relativt høye billettinntekter. Det var også

7 IFPI Norge (2019). Musikkåret 2018

rapportert inn 2 500 flere konserter til TONO i 2019 enn i 2018. I tillegg til dette har det vært en økning i billettinntekter fra fremføringer av klassisk musikk.

Inntektene fra Den kulturelle skolesekken utgjorde 23 MNOK i 2019. Dette er 5 MNOK mindre enn i 2018, regnet i fastpris, og på laveste nivå i perioden fra 2012.

Det er sannsynlig at beregningene av billettinntektene ikke fanger opp all konsertaktivitet i Norge, og at de samlede inntektene i realiteten er høyere enn hva som fremkommer av denne rapporten. I tillegg til innhentede tall fra ulike konsertarrangører i Norge er det gjort beregninger på TONOs vederlagstall fra livefremføringer av musikk. Konserter som avholdes, men som ikke rapporteres til TONO eller inngår i øvrig datagrunnlag, inngår ikke i våre beregninger. Se kapittel 6.3 for nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

↘ Figur 2.11 – Samlede inntekter fra konsertvirksomhet i Norge, 2012–2019 (i MNOK)

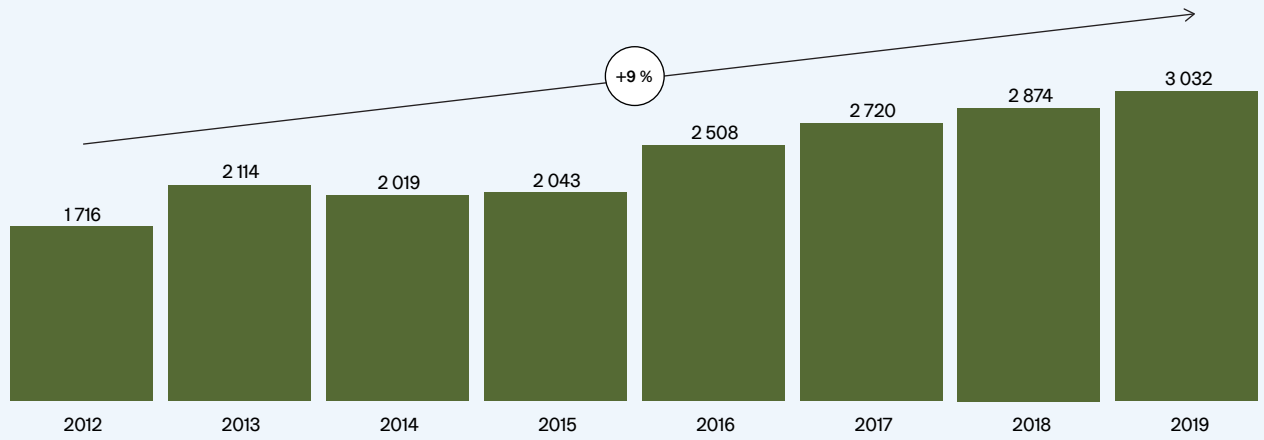

Note: Tall omregnet til 2019-kroner. Pil illustrerer gjennomsnittlig årlig endring. Disse tallene er også presentert i figur 2.5.

Kilder: TONO, aktører fra Arrangørforum, innsamling av inntekter fra musikkinstitusjoner og Kulturtanken.

↘ Tabell 2.3 – Samlede konsertinntekter i Norge, 2012–2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2012–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Billettinntekter	1 682	2 079	1 968	2 011	2 468	2 686	2 846	3 009	6 %	9 %
Den kulturelle skolesekken	35	35	51	33	40	34	28	23	-20 %	-3 %
Samlede konsertinntekter i Norge	**1 716**	**2 114**	**2 019**	**2 043**	**2 508**	**2 720**	**2 874**	**3 032**	**5 %**	**9 %**

↘ Tekstboks 2.2

Konsertinntekter i 2020

Det har ikke lyktes oss å fremskaffe datagrunnlag til å si noe om utviklingen i inntektene for hele eller deler av konsertmarkedet i 2020, men livemarkedet er åpenbart hardt rammet av koronakrisen. NEMAAs (Norwegian Entertainment Managers & Agents Association) undersøkelse gjort blant egne medlemmer våren 2020 viser at av ca. 4 000 konserter/arrangementer planlagt i mars til august ble halvparten av disse enten flyttet eller avlyst.

En undersøkelse LIVE DMA (nettverk for livesektoren i Europa) har gjennomført blant 2 600 konsertarenaer og klubber i Europa forteller at 70 prosent av planlagte konserter i 2020 har enten blitt avlyst eller utsatt i 2020.

Under koronakrisen våren 2020 vokste det frem et annet tilbud av konserter, nemlig direktestrømming av arrangementer på Facebook eller andre kanaler hvor tilhørere kunne betale billetter direkte til artister. Disse inntektene er ikke kartlagt i denne rapporten.

Geografisk fordeling av konsertarrangementer

Når musikk som er opphavsrettslig beskyttet, fremføres offentlig, betales det en avgift til TONO og det registreres samtidig informasjon om hvor i Norge konsertene avholdes. Basert på disse enkelttillatelsene kan vi tegne et bilde av den geografiske fordelingen av konsertarrangementer.[8]

Fordelingen av enkelttillatelser som TONO har innvilget i 2019 er illustrert i figur 2.12.[9] Fordelingen er tilnærmet lik den vi har sett i siden 2015.

8 En begrensning i dataene er at fordelingen baserer seg på postnumrene i TONOs fakturaer for slike enkelttillatelser. Disse kan referere til et annet sted enn der konsertene faktisk er avholdt. Tallgrunnlaget gir derfor ikke mulighet til å generalisere til hele konsertfeltet. Fordelingen baserer seg på i overkant av 16 000 rapporter fra konserter som er avholdt i Norge. Noen aktører har faste avtaler med TONO, og for dem har vi ikke denne informasjonen. Vi kan heller ikke si noe om geografisk plassering av fremføringer av musikk som ikke er opphavsrettslig beskyttet, som eldre klassisk musikk.

9 Vi bruker her fylkesinndeling fra 2019.

↘ Figur 2.12 – Fylkesvis fordeling av enkelttillatelser i 2019

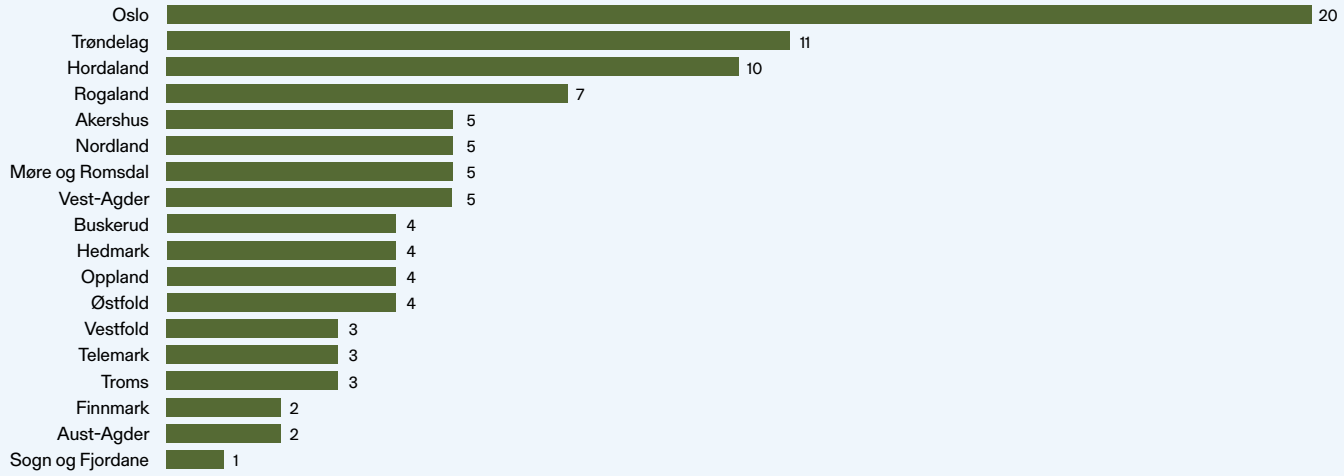

Kilder: TONO.

Oslo var fylket med størst konsertaktivitet målt i enkelttillatelser, etterfulgt av Trøndelag, Hordaland og Rogaland. Slik har det også vært de siste årene. Finnmark, Aust-Agder og Sogn og Fjordane var fylkene med færrest enkelttillatelser. Finnmark var det fylket med flest enkelttillatelser per innbygger, etterfulgt av Oslo og Trøndelag. Østfold, Akershus og Møre og Romsdal var fylkene med færrest enkelttillatelser per innbygger i 2019.

2.2.3 Opphavsrettsinntekter

Opphavsrettsinntekter er inntekter for bruk av opphavsrettslig materiale i Norge som tilfaller rettighetshaver i Norge. Dette er inntekter som i hovedsak samles inn av vederlags- og opphavsrettslige organisasjoner, og som viderefordeles til opphavspersoner, musikere / utøvende kunstnere, musikkforlag og plateselskaper i Norge.

De samlede opphavsrettslige inntektene til den norske musikkbransjen utgjorde 868 MNOK i 2019, jamfør figur 2.13. Disse inntektene har vært relativt stabile i perioden vi har målt (2012–2019). Inntektene i 2019 er imidlertid omtrent på nivå med 2012, og nesten laveste målt i perioden.

Fordelingen av ulike typer opphavsrettsinntekter i musikkbransjen har også vært relativt stabil i perioden vi har målt (2012–2019). I figur 2.14 og i tabell 2.3 viser vi hvordan disse inntektene er fordelt etter type opphavsrett. Fremføringsrettigheter og kringkasting står for de største andelene av de samlede opphavsrettslige inntektene, med henholdsvis 32 og 33 prosent i 2019. Dette er inntekter fra betalinger for bruk av opphavsrettslige verk i offentlig rom i form av kringkasting via TV og radio, bakgrunnsmusikk på hoteller, på serveringssteder og i butikker, eller livefremføringer (konserter). Også når musikk strømmes eller lastes ned, har opphavspersoner blant annet krav på vederlag for offentlig fremføring. Fremføringsrettighetene utgjorde samlet sett 676 MNOK, og inntektene fra kringkasting utgjorde alene 283 MNOK i 2019, jamfør tabell 2.4.

↘ Figur 2.13 – Samlede opphavsrettslige inntekter i Norge, 2012–2019 (i MNOK)

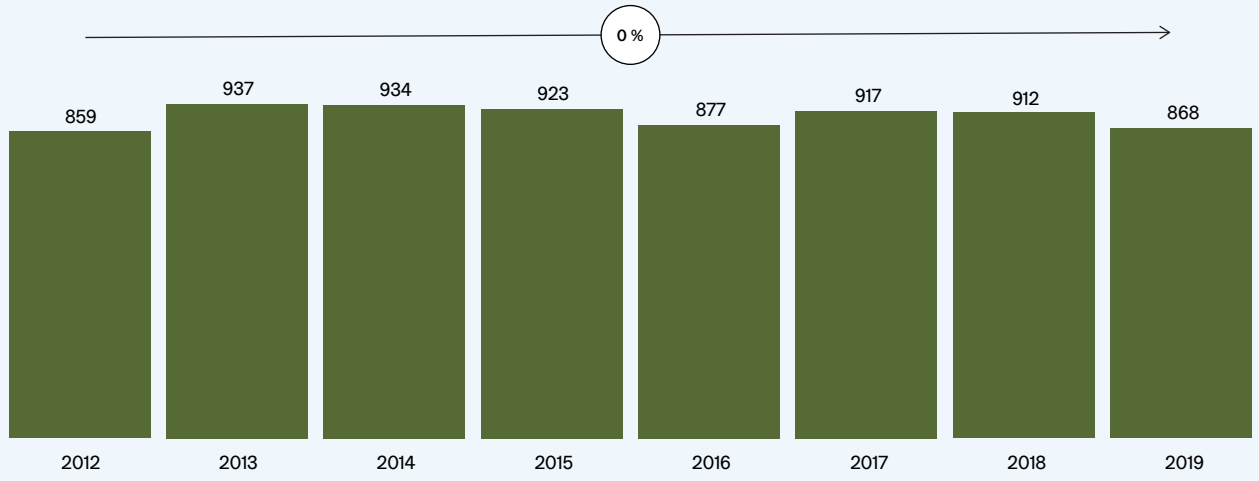

Note: Tall omregnet til 2019-kroner. Pil illustrerer gjennomsnittlig årlig endring. Disse tallene er også presentert i figur 2.5.
Kilder: TONO, Gramo, Norwaco, NCB, Kopinor, Musikkforleggerne.

↘ Figur 2.14 – Fordeling av samlede opphavsrettslige inntekter i Norge, 2019 (i prosent)

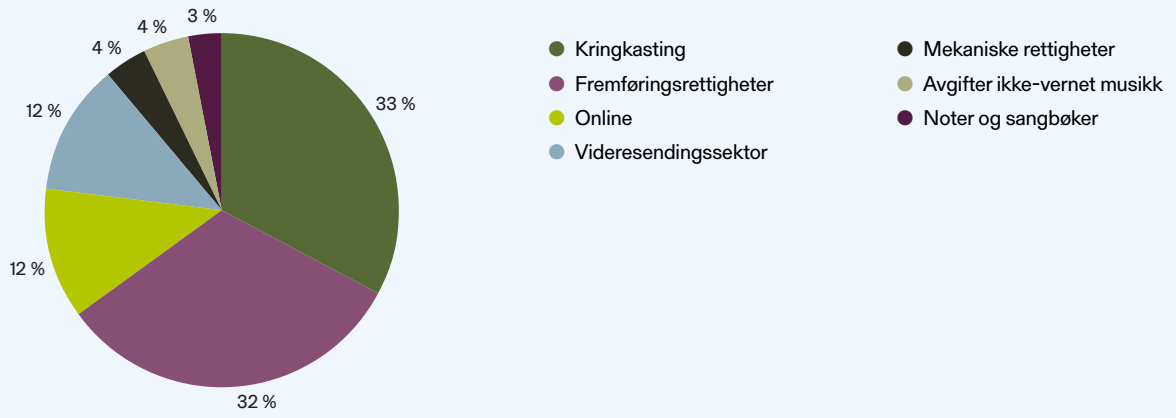

Kilder: TONO, Gramo, Norwaco, NCB, Kopinor, Musikkforleggerne.

Inntektene fra videresendingssektoren, altså inntekter som tilfaller opphavspersoner i Norge for sekundær utnyttelse av lyd i for eksempel TV-produksjoner, utgjorde 106 MNOK i 2019. Disse inntektene har holdt seg relativt stabile i perioden 2012–2019.

Inntekter fra mekaniske rettigheter oppstår i forbindelse med produksjon og utgivelser av innspillinger til for eksempel cd eller vinyl, men også digitale utgivelser. I 2019 utgjorde de mekaniske rettighetene 33 MNOK. Dette er en økning fra 2018 som

skyldes restbetaling fra tidligere år. Som for 2017 og 2018 har det ikke lykkes oss å få tilgang til detaljerte tall for mekaniske rettigheter fra online-utgivelser, grunnet en omlegging i ansvarfordelingen for disse rettighetene i 2017.

Avgifter for ikke-vernet musikk er innkrevde avgifter for kringkasting og annen offentlig bruk av ikke-vernede opptak. Disse avgiftene utgjorde samlet 30 MNOK i 2019.

I 2019 hadde musikkforlag i Norge inntekter fra noter og sangbøker tilsvarende 14 MNOK. Dette inkluderer salg av noter og sangbøker, men også noteutleie. Tallet er noe lavere enn i 2018 fordi det ikke er samlet inn tall fra alle forlag. I tillegg til ble det samlet inn vederlag for kopiering av noter og sangbøker for til sammen 21 MNOK i 2019. Dette ble viderefordelt til musikkorganisasjoner i Norge.

Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene, finnes det opphavsrettslige inntekter som faller utenfor vårt datagrunnlag. Dette gjelder eksempelvis synkroniseringsavtaler (bruk av musikk i film og TV) gjort direkte mellom brukere og rettighetshavere, og «store rettigheter» som gjelder musikkverk som er skapt for å fremføres dramatisk (for eksempel opera, operetter, musikaler, skuespill o.l.) Se kapittel 6.3 for nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

↘ Tabell 2.4 – Samlede opphavsrettslige inntekter i Norge, 2012–2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2012–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Fremføringsrettigheter samlet:	556	601	621	645	636	695	706	676	-4 %	3 %
– Kringkasting	291	296	297	305	305	298	297	283	-5 %	0 %
– Offentlig fremføring (Konserter, bakgrunnsmusikk m.v)	206	220	219	227	239	258	256	273	7 %	4 %
– Online (Nedlastning og streaming)	59	85	106	113	92	139	153	105	-32 %	12 %
Videresendingssektor	113	108	100	101	90	108	113	106	-6 %	0 %
Mekaniske rettigheter*	76	77	62	62	47	20	18	33	82 %	-4 %
Avgifter ikke-vernet musikk	55	54	62	43	41	36	27	30	14 %	-7 %
Salg og lisensiering av noter og sangbøker	37	72	70	55	45	36	27	14	-64 %	-8 %
Kopiering av noter og sangbøker	15	16	15	14	16	20	20	21	5 %	5 %
Andre vederlag	8	9	4	3	3	3	3	2	-6 %	-11 %
Samlede opphavsrettslige inntekter i Norge	**859**	**937**	**934**	**923**	**877**	**917**	**912**	**868**	**-5 %**	**0 %**

* Tallet er ikke fullstendig fra 2016 når det gjelder mekaniske rettigheter fra onlinesalg

Kilder: Tono, Gramo, Norwaco, NCB, Kopinor, Musikkforleggerne.

10 Inntektene fra noter og sangbøker i 2019 er lavere enn 2018. Dette skyldes i hovedsak manglende tall. Nedgangen vi ser, trenger derfor ikke være en reell nedgang i inntekter fra denne kategorien.

↘ Tekstboks 2.3

Opphavsrettsinntekter første halvdel av 2020

Opphavsrettslige inntekter er inntekter som genereres av bruk av opphavsrettslig materiale (se tekstboks 2.4 for nærmere redegjørelse). Disse inntektene blir samlet inn enten kollektivt eller individuelt. Enkelte avtaler gjør at registrerte inntekter i 2020 er inntekter som er generert fra aktivitet tidligere år, eller at fakturerte aktiviteter fra 2020 må tilbakebetales. Dette gjør at koronakrisens ringvirkninger vil være mer langsiktige for det opphavsrettslige feltet enn for eksempel konsertfeltet.

Tono har i sin årsrapport beregnet et tap på 107 MNOK i perioden mars–august 2020. Dette skyldes nedstengningen av markedet som bruker musikk i sin virksomhet.

Gramo har ikke estimert inntektene for 2020, men forventer betydelig reduksjon i inntektene i 2020.

Musikkforleggernes medlemmer som til sammen hadde 14,3 MNOK i inntekter fra salg og lisensiering av noter i 2019, rapporterer at de det første halvåret av 2020 hadde inntekter tilsvarende 5,6 MNOK.

↘ Tekstboks 2.4

Hva er opphavsrett i musikkbransjen?

Opphavsretten gir komponister, tekstforfattere, artister, musikere og deres musikkselskap og -forlag mulighet til økonomisk erstatning. Opphavsrett innebærer en enerett til å fremstille eksemplarer av et verk (mekaniske rettigheter) og en enerett til å gjøre disse tilgjengelig for allmennheten (fremføringsrettigheter). Dersom du besitter opphavsrett, har du krav på kompensasjon dersom verket ditt blir tilgjengeliggjort offentlig, for eksempel via radio, TV eller Internett, på konserter eller som bakgrunnsmusikk i ulike varianter, eller at musikken blir spilt inn på plate.

For komponister og tekstforfattere er opphavsretten beskyttet for det arbeidet han eller hun har lagt ned i å skape ny musikk. For musikere og artister innebærer opphavsretten en rett til erstatning for innspilte verk som de har medvirket på, og som fremføres offentlig for eksempel gjennom radio og TV.

I likhet med øvrige rettighetshavere har musikkforlag gjennom opphavsretten rett til betaling for bruk av innspilt musikk. Overordnet er det fire rettigheter man råder over som opphavsperson:

- Retten til å reprodusere verket ved innspilning av fonogram eller noter
- Retten til å mangfoldiggjøre og videreselge kopier av verket
- Retten til å bearbeide og skape andre versjoner av verket
- Retten til å fremføre verket offentlig

Opphavsrettslige inntekter er de innbetalinger til rettighetsforvaltere som viderefordeles til opphavsrettshaver for bruk av opphavsrettslig materiale. Samarbeidet mellom opphavsrettsorganisasjoner verden over gjør at norske opphavsrettspersoner og andre rettighetshavere får den inntekten de har krav på for det arbeidet som er utført med å fremstille verket, utenfor Norges grenser så vel som for hjemmemarkedet.

2.3 Samlede inntekter fra utlandet

De samlede inntektene til musikkbransjen i Norge fra utlandet er beregnet til å ha utgjort 334 MNOK i 2019. Dette inkluderer eksportinntekter fra innspilt musikk, honorarer fra konsertvirksomhet i utlandet samt opphavsrettslige inntekter som er samlet inn av organisasjoner utenfor Norge og overført til aktører i Norge. De samlede inntektene er lavere i 2019 enn i 2018. Dette skyldes nedgangen i inntekter fra innspilt musikk og rettighetsinntekter. Inntektene fra honorarer fra konserter har økt.

Eksportinntekter er i denne sammenheng inntekter som er generert utenfor Norge, og som tilfaller selskaper/aktører i Norge. Eksporten som presenteres under dette avsnittet, representerer en kjerne av bransjens virksomhet og favner således ikke alle inntekter den norske musikkbransjen står for i utlandet. For eksempel er ikke enkeltavtaler som «norske» artister, låtskrivere og produsenter har med utenlandske selskaper, medregnet. Inntekter til norske aktører med selskaper utenfor Norge, er heller ikke medregnet. Se metodekapittelet (kapittel 6.3) for nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

Av de samlede inntektene fra utlandet utgjør honorarer knyttet til konsertvirksomhet den største andelen. I 2019 utgjorde disse inntektene 50 prosent av de samlede inntektene fra utlandet, ifølge våre beregninger (se figur 2.16). Inntektene fra innspilt musikk og opphavsrettslige inntekter utgjorde henholdsvis 29 og 21 prosent av de samlede inntektene fra utlandet.

↘ Figur 2.15 – Samlede inntekter fra utlandet, 2012–2019 (i MNOK)

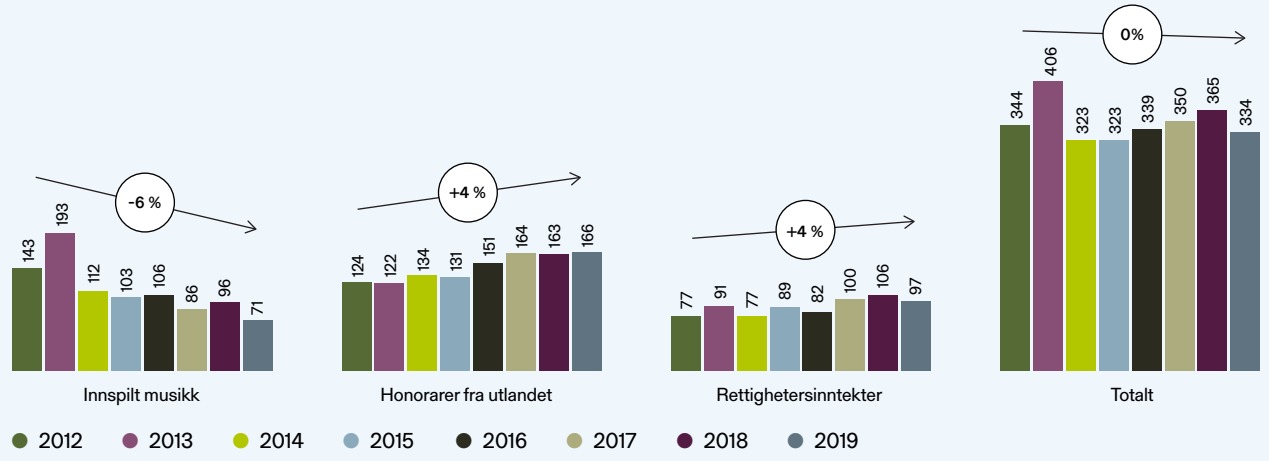

Note: Tall omregnet til 2019-kroner. Se metodekapittelet for nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

↘ Figur 2.16 – Prosentvis fordeling av samlete inntekter fra utlandet, 2012–2019 (i prosent)

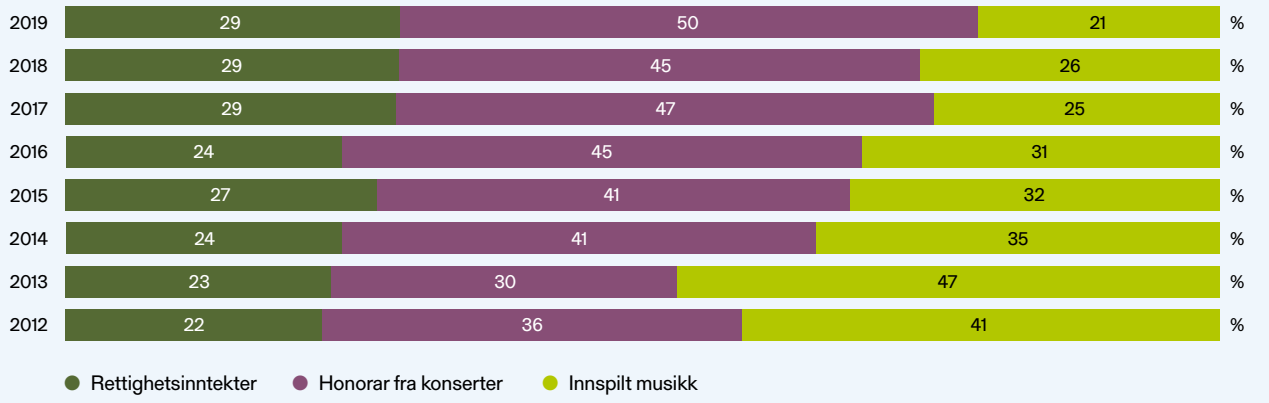

2.3.1 Eksportinntekter fra salg av innspilt musikk

Med eksportinntekter fra salg av innspilt musikk menes inntekter i form av royalties som er generert utenfor Norge av selskaper i Norge. De samlede eksportinntektene fra salg av innspilt musikk er beregnet til å utgjøre 71 MNOK i 2019, jamfør tabell 2.5. Dette er noe lavere enn tilsvarende inntekter målt i perioden 2012–2019.[11] Eksportinntektene fra innspilt musikk har i snitt minket 6 prosent årlig i perioden vi har målt.

↘ Tabell 2.5 – Samlede eksportinntekter av innspilt musikk, 2012–2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2012–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Innspilt musikk	143	193	112	103	106	86	96	71	-26 %	-6 %
Samlede inntekter	**143**	**193**	**112**	**103**	**106**	**86**	**96**	**71**	**-26 %**	**-6 %**

2.3.2 Inntekter fra konsertvirksomhet i utlandet

Etter våre beregninger var de samlede inntektene fra konsertvirksomhet i utlandet 166 MNOK i 2019. Dette er omtrent på samme nivå som i 2018, når vi tar høyde for prisveksten. I gjennomsnitt har disse inntektene økt med 4 prosent årlig i perioden vi har målt. Konsertrelatert eksport er her avgrenset til å omfatte honorar som artister og musikere i Norge får for konsertvirksomhet i utlandet, og som tilfaller selskaper registrert i Norge.

Vi har sett en økning i disse inntektene fra og med 2016. I dette tidsrommet har vi også fått kjente internasjonale suksesser som Sigrid, Aurora, Kygo og Alan Walker, som alle har hatt en omfattende konsertvirksomhet i utlandet de siste par år. Det forklarer noe av økningen. Vi har også sett en tendens til at aktører som reiser ut, får høyere gjennomsnittshonorar for sine opptredener ute. Dette kan bety enten at norske artister har turnert i land hvor de har fått høyere honorar, eller at norske aktører har blitt bedre til å forhandle frem gode avtaler.

I tillegg til honorarer tjener også norske aktører penger på salg av merchandise i forbindelse med opptredener i utlandet. Gjennom rapporteringene til Music Norway oppgir artister, band og orkestre at de samlet sett har tjent 5 MNOK på merchandise fra konserter de har mottatt reisestøtte for i 2019. Det er 1 MNOK mer enn i 2018 og 2 MNOK mer enn i 2017.

Norske artister og utøvere har bredt nedslagsfelt i sin utenlandsvirksomhet. I 2019 ble det tildelt reisetilskudd til 2 492 planlagte konserter i hele verden. Det er omtrent som i 2018. Flesteparten av konsertene var planlagt i Europa med Tyskland som mest populære destinasjon, hvor 17 prosent av konsertene var planlagt. Utenfor Europa var USA landet med flest planlagte konserter. 17 prosent var planlagt i USA.

11 Eksportinntektene er estimert høyere i 2012 og 2013, og årsaken til dette ligger i datagrunnlaget. I 2014 ble avtalegrunnlaget til NCB (Nordisk Copyright Bureau) endret. Dette har betydning for datagrunnlaget og gir utslag i beregningene. Også i 2017 ble det gjort en omlegging av NCBs ansvarsområde som påvirker datagrunnlaget. Det er derfor knyttet usikkerhet til tallene for 2014–2019, og vi vurderer at disse er noe underestimert. Tallene fra 2012–2013 er ikke direkte sammenlignbare med senere år.

I denne statistikken vil en del av de «norske» aktørenes inntekter ikke fremkomme. Som nevnt innledningsvis beregner vi kun inntekter til norskregistrerte selskaper, derfor er for eksempel kun deler av Kygos inntekter regnet med.

↘ Tabell 2.6 – Samlede inntekter fra konsertvirksomhet i utlandet (honorar), 2012–2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2012–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Honorarer fra utlandet	124	122	134	131	151	164	163	166	2 %	4 %
Samlede inntekter	**124**	**122**	**134**	**131**	**151**	**164**	**163**	**166**	**2 %**	**4 %**

Note: Tall omregnet til 2019-kroner. Disse tallene er også presentert i figur 2.15.

Kilder: Music Norway og egne beregninger.

↘ Tekstboks 2.5 – Konsertvirksomhet i utlandet 2020

Grunnet koronakrisen ble det meste av konsertvirksomheten i utlandet avlyst etter 12. mars 2020. Det har følgelig fått konsekvenser for artister, band, utøvere og apparatet rundt turneene. Gjennom reisestøtteordningen Stikk ble det rapportert 2 354 konserter i utlandet i 2019, mens for 2020 er det kun rapportert 771 konserter.

2.3.3 Opphavsrettsinntekter fra utlandet

Opphavsrettsinntekter fra utlandet er inntekter som er samlet inn for bruk av opphavsrettslig materiale utenfor Norge, og som tilfaller opphavspersoner i Norge. Inntektene som overføres fra utlandet, inkluderer blant annet opphavsrettslige inntekter fra fremføringsrettigheter.

De samlede inntektene for bruk av opphavsrettslig materiale har økt de siste årene, men med en liten nedgang i 2019. Inntektene har økt fra 77 MNOK i 2012 til 97 MNOK i 2019, eller tilsvarende gjennomsnittlig 4 prosent årlig for denne perioden. Det er inntektene fra fremføringsrettigheter som har bidratt til denne økningen, men inntektene i denne kategorien er lavere i 2019 enn i 2018. Disse inntektene har hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 13 prosent i perioden vi har målt. Inntektene fra mekaniske rettigheter har i snitt minket tilsvarende 10 prosent årlig, men har økt igjen fra 2018 til 2019. Inntektene fra videresendingssektoren utgjør kun en liten andel av de samlede opphavsrettslige inntektene fra utlandet.

Økningen i de opphavsrettslige inntektene gjenspeiler økt bruk i utlandet av musikk fra opphavspersoner i Norge. Dette skyldes både kjente individuelle suksesshistorier og at det er stadig flere opphavspersoner i Norge som opplever at deres musikk blir lyttet til og brukt i ulike sammenhenger i utlandet. Det er Sverige, Tyskland og USA flest inntekter fra utlandet stammer fra.

↘ Tabell 2.7 – Samlede opphavsrettslige inntekter fra utlandet, 2012–2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2012–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Fremføringsinntekter	37	37	45	56	46	80	88	72	-19 %	13 %
Mekaniske rettigheter	39	53	31	31	30	18	16	24	49 %	-1 %
Videresendingssektoren	1	2	2	2	5	2	1	1	-19 %	14 %
Samlede inntekter	**77**	**91**	**77**	**89**	**82**	**100**	**106**	**97**	**-8 %**	**4 %**

Note: Tall omregnet til 2019-kroner. Disse tallene er også presentert i figur 2.15

Kilder: TONO, Gramo, NCB og Norwaco.

3 Litteratur i tall 2019

3.1 Samlede inntekter i litteraturbransjen

De samlede inntektene i den norske litteraturbransjen var 5 820 MNOK i 2019, jamfør tabell 3.1. Dette inkluderer inntekter fra salg av litteratur, opphavsrettslige inntekter og fremføringsinntekter både i Norge og fra utlandet.

I 2018 var de samlede inntektene 6 195 MNOK, noe som betyr at inntektene har sunket med 6 prosent fra 2018 til 2019. Siden 2013 har inntektene i gjennomsnitt sunket med 2,3 prosent årlig. Bakgrunnen for dette er at inntektene i hjemmemarkedet, som utgjør den klart største andelen av de samlede inntektene, i gjennomsnitt har sunket med 2,4 prosent årlig. Selv om inntektene fra utlandet i gjennomsnitt har økt med 6,2 prosent årlig, utgjør disse inntektene en for liten del av totalen til å gi seg utslag på de samlede inntektene totalt.

I tillegg ser vi at de samlede inntektene fra utlandet sank betydelig fra 2016 til 2017. Denne nedgangen skyldes i hovedsak en omklassifisering i Den norske Forleggerforenings statistikk for direkteeksport fra forlagene.[1] En aktør som tidligere var klassifisert som eksportaktør, inngår ikke lenger i tallmaterialet for 2017, noe som forklarer den store nedgangen. Andre variabler som inngår i de samlede inntektene fra utlandet, blant annet salg av rettigheter til utlandet, har imidlertid økt. Dette og den øvrige fordelingen av inntektene henholdsvis i Norge og fra utlandet redegjøres nærmere for i de neste avsnittene.

↘ Tabell 3.1 – Oversikt over litteraturbransjens samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2013–2019 (i MNOK)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2013–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Samlede inntekter i Norge	6 623	6 434	6 536	6 461	6 430	6 096	5 708	-6,4 %	-2,4 %
Samlede inntekter fra utlandet	92	100	128	145	87	98	112	14,0 %	6,2 %
Samlede inntekter totalt	**6 714**	**6 534**	**6 665**	**6 606**	**6 518**	**6 195**	**5 820**	**-6,0 %**	**-2,3 %**

Note: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Note 2: Se metodekapittelet 6.4 for nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

3.2 Samlede inntekter i Norge

De samlede inntektene i Norge utgjorde 5 708 MNOK i 2019. Tallet refererer til inntekter fra salg av bøker, fremføringsinntekter og opphavsrettslige inntekter. Det har vært en merkbar nedgang fra 2018, på 6,4 prosent, i inntektene i det norske markedet. Disse inntektene har samlet sett sunket med 2,4 prosent årlig siden 2013, jamfør tabell 3.2.

1 Vi benytter statistikk fra Den norske Forleggerforening til å estimere blant annet direkteeksport fra forlagene.

Av de samlede inntektene i Norge utgjorde inntekter fra salg av litteratur den klart største delen. Inntekter fra salg av litteratur utgjorde 5 505 MNOK i 2019, noe som tilsvarer 96,4 prosent av de samlede inntektene. Fremføringsinntektene utgjorde 44,3 MNOK og 0,8 prosent, mens de opphavsrettslige inntektene utgjorde 159,3 MNOK og 2,8 prosent.

↘ Tabell 3.2 – Samlede inntekter i det norske markedet, 2013–2019 (i MNOK)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2013–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Salgsinntekter	6 448	6 255	6 358	6 286	6 238	5 909	5 505	-6,8 %	-2,6 %
Fremføringsinntekter	29,3	36,0	32,0	35,5	35,4	36,1	44,3	22,5 %	7,9 %
Opphavsrettslige inntekter	145,6	143,1	146,2	138,6	157,0	151,8	159,3	4,9 %	1,7 %
Samlede inntekter i Norge	**6 623**	**6 434**	**6 536**	**6 461**	**6 430**	**6 096**	**5 708**	**-6,4 %**	**-2,4 %**

Note: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

3.2.1 Inntekter fra salg av litteratur

Inntekter fra salg av litteratur utgjorde 5 505 MNOK i 2019. Dette utgjør dermed den klart største andelen av de samlede inntektene i litteraturbransjen i Norge. Salgsinntekter fra Norge refererer til salg av bøker eller andre litterære formater til en konsument, gjennom fysiske eller digitale utsalgssteder i Norge.[2] Konsumentene kan være enkeltpersoner som kjøper bøker til seg selv eller andre, og det kan være organisasjoner som folkebibliotek, offentlige myndigheter og skoler som har kjøpt bøker i den hensikt å gjøre dem tilgjengelige for forbrukere i Norge.

3.2.1.1 De tre bokmarkedene

Bokmarkedet deles ofte inn i tre markeder: skolebokmarkedet (bokgruppe 1), fagbokmarkedet (bokgruppe 2) og allmennbokmarkedet (bokgruppe 3–9). Fordelingen av omsetningen mellom de tre bokmarkedene har holdt seg forholdsvis stabil i perioden 2013 til 2019, jamfør figur 3.1.

Skolebokmarkedet (bokgruppe 1) økte fra 12 prosent av den totale omsetningen i 2013 til 15 prosent i 2015, men har siden sunket frem til 2019 og utgjorde da 9 prosent av de totale salgsinntektene i Norge. Fagbokmarkedet (bokgruppe 2) har holdt seg stabilt på omtrent 10 prosent fra 2013 til 2016. Andelen økte i 2017 til 12 prosent og utgjorde også 12 prosent i 2019. Allmennbokmarkedet (bokgruppe 3–9) utgjorde 69 prosent av de totale inntektene i 2013, men har sunket noe de siste årene og utgjorde 67 prosent i 2019.

I tillegg til de tre bokmarkedene fremkommer det av figur 3.1 at 12 prosent av de totale inntektene fra salg av litteratur i Norge ikke er kategorisert i de tre bokmarkedene, og heller ikke i bokgruppesystemet. Frem til midten av 2014 omfattet denne kategorien først og fremst fremmedspråklige bøker. I 2014 ble det imidlertid innført to nye

2 Statistikken er avgrenset til å gjelde publikasjoner med ISBN-nummer samt digitale tjenester som springer ut av forlagsbransjen, for eksempel lisensierte digitale læremidler. Statistikken inkluderer både norsk- og fremmedspråklige bøker.

bokgrupper: bokgruppe 9.3 – sakprosa på originalspråket og bokgruppe 9.4 – skjønnlitteratur på originalspråket. En stor del av omsetningen av bøker tilhørende disse to bokgruppene ble tidligere ikke kategorisert, men fra og med 2015 benytter flere dataleverandører de nye bokgruppene. Omsetningen som ikke er kategorisert fra 2015, omfatter dermed i hovedsak bøker som er importert direkte til norske forhandlere og videresolgt til forbrukere i Norge, eller som er importert direkte av forbrukere i Norge fra utenlandske nettbokhandlere, og som ikke kategoriseres etter det norske bokgruppesystemet. Dette er to områder som har hatt en betydelig vekst de siste årene. Omsetningen av bøker som ikke er kategorisert, utgjorde 12 prosent (660 MNOK) av de totale inntektene fra salg av litteratur i Norge i 2019.

↘ Figur 3.1 – Bokmarkedets fordeling av salg i det norske markedet, 2013–2019 (i prosent)

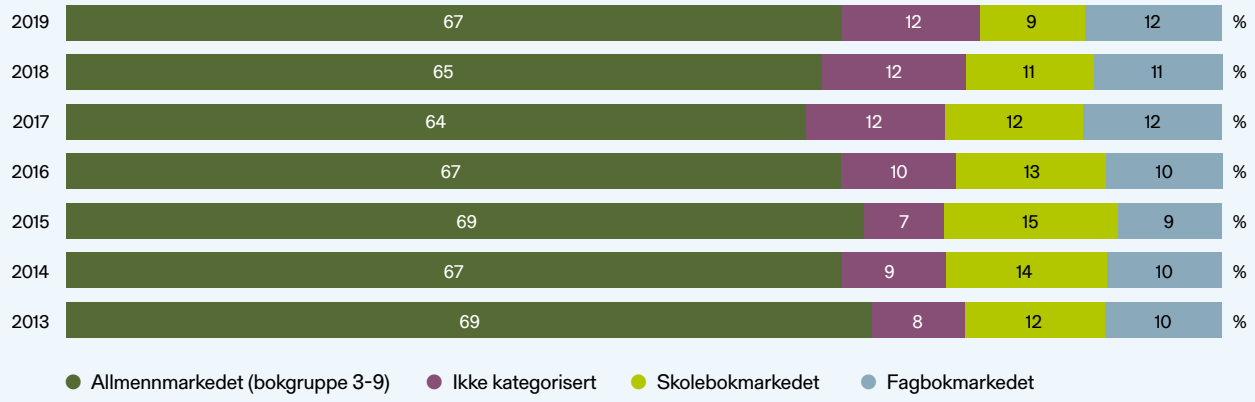

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Innkjøpsordningen, Virke, Norstat.

3.2.1.2 Bokgruppefordeling

Inntekter fra salg av litteratur i det norske markedet kan fordeles på bokgrupper, jamfør tabell 3.3.

Bokgruppe 4 (skjønnlitteratur) har utgjort den største bokgruppen i hele perioden vi har målt. Inntektene fra salg i denne bokgruppen har imidlertid sunket over tid: I 2013 var de totale inntektene i denne bokgruppen 1 785 MNOK (28 prosent), mens tilsvarende tall i 2019 var 1 305 MNOK (24 prosent). Omsetningen i denne bokgruppen har dermed sunket både i absolutte og relative tall, og utviklingen tilsvarer en gjennomsnittlig årlig nedgang på 5 prosent.

Det er imidlertid andre bokgrupper som har hatt en større relativ negativ vekst. Bokgruppe 6 (verk) har hatt en gjennomsnittlig årlig nedgang på 27 prosent (2 MNOK i 2019 mot 13 MNOK i 2013), og bokgruppe 7 (kommisjonsbøker, lover, forskningsrapporter og tilsvarende) har hatt en gjennomsnittlig årlig nedgang på 12 prosent (31 MNOK i 2019 mot 76 MNOK i 2013).

At inntektene fra salg av litteratur i flere av bokgruppene har sunket over tid, gir utslag i at de totale salgsinntektene i Norge har sunket med 2,6 prosent årlig siden 2013 (5 505 MNOK i 2019 mot 6 448 MNOK i 2013).

Inntektene i enkelte av bokgruppene har imidlertid økt. Det er bokgruppe 8, som omfatter lydbøker, e-bøker og elektroniske innholdsprodukter, som har økt mest relativt sett, med gjennomsnittlig 13 prosent årlig siden 2013. I 2019 utgjorde inntektene fra salg i denne bokgruppen 718 MNOK, noe som tilsvarte 13 prosent av de totale inntektene, mens i 2013 stod den samme gruppen for 5,5 prosent av de totale inntektene.

↘ Tabell 3.3 – Inntekter fra salg av litteratur fordelt på bokgrupper, 2013–2019 (i MNOK)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2013–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Bokgruppe 1: Skolebøker	801	888	971	844	779	646	512	-21 %	-6 %
Bokgruppe 2: Fagbøker og lærebøker	639	606	597	604	718	664	668	1 %	1 %
Bokgruppe 3: Sakprosa	1 260	1 206	1 252	1 154	1 131	1 020	977	-4 %	-4 %
Bokgruppe 4: Skjønnlitteratur	1 785	1 568	1 637	1 556	1 512	1 374	1 305	-5 %	-5 %
Bokgruppe 5: Billigbøker	587	622	654	679	586	508	497	-2 %	-2 %
Bokgruppe 6: Verk	13	12	7,4	4,1	3,1	2,6	2	-28 %	-27 %
Bokgruppe 7: Kommisjonsbøker, lover, forskningsrapporter og tilsvarende	76	86	56	47	40	31	31	2 %	-12 %
Bokgruppe 8: Lydbøker og elektroniske innholdsprodukter	357	358	417	489	515	586	718	23 %	13 %
Bokgruppe 9: Annen skjønn-litteratur	388	321	351	304	230	340	135	-60 %	-10 %
Ikke kategorisert i bokgruppe-systemet	542	590	417	605	723	737	660	-11 %	6 %
Totale inntekter i Norge	**6 448**	**6 255**	**6 358**	**6 286**	**6 238**	**5 909**	**5 505**	**-6,8 %**	**-2,6 %**

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Innkjøpsordningen, Virke, Norstat.

↘ Figur 3.2 – Salgsinntekter fordelt på bokgrupper, 2019 (i prosent)

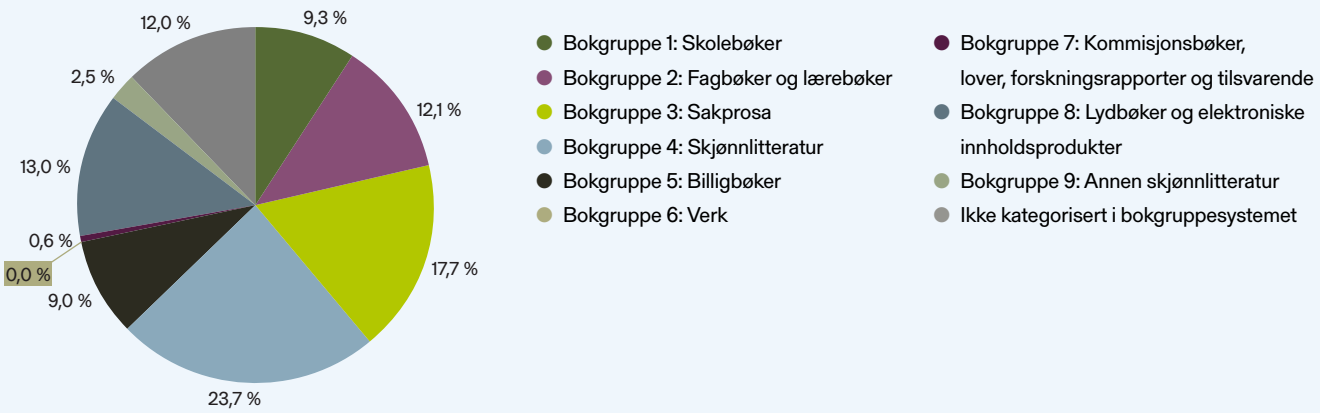

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Innkjøpsordningen, Virke, Norstat.

Forleggerforeningens bransjestatistikk gir oversikt over antall nye titler og utgaver i det norske markedet blant foreningens medlemmer (gjengitt i tabell 3.4). Statistikken viser at sammenlignet med de to foregående årene er det en nedgang i antall nye titler og utgaver i det norske markedet i 2019. I 2019 ble det utgitt 6 232 nye titler og utgaver blant Forleggerforeningens medlemmer, mot 6 894 i 2018 og 6 601 i 2017.

↘ Tabell 3.4 – Antall nye titler og utgaver i det norske markedet, 2016–2019

	Bokgruppe	2016	2017	2018	2019
1.1	Skolebøker – grunnskolen	281	147	102	117
1.2	Skolebøker – videregående	99	77	75	40
2.1	Lærebøker for høyere utdanning	418	299	310	286
2.2	Fagbøker for profesjonsmarkedet	160	148	114	184
3.1	Norsk sakprosa for voksne	649	596	677	557
3.2	Oversatt sakprosa for voksne	279	263	261	219
3.3	Norsk sakprosa for barn	77	59	58	60
3.4	Oversatt sakprosa for barn	110	163	81	74
4.1	Norsk skjønnlitteratur for voksne	324	310	349	323
4.2	Oversatt skjønnlitteratur for voksne	326	315	297	250
4.3	Norsk skjønnlitteratur for barn	314	238	223	226
4.4	Oversatt skjønnlitteratur for barn	385	299	279	205
5.0	Billigbøker	692	698	784	560
6.0	Verk	4	1	1	0
7.0	Kommisjonsbøker, lover, forskningsrapporter og tilsvarende	204	102	93	81
8.0	Digitale læremidler og andre digitale produkter	302	291	151	77
8.1	Lydbøker allmennmarkedet fysisk format	1 024	1 073	105	41
8.2	Lydbøker underverv. og profesjonsmarkedet fysisk og lydfil			1	2
8.5	E-bøker til allmennmarkedet	1 301	1 084	1 323	1 200
8.8	Lydbøker allmenmarkedet lydfil			1 168	1 270
8.9	E-bøker for undervisnings- og profesjonsformål	66	34	77	203
9.1.0	Norske serieromaner	226	154	161	170
9.2.0	Oversatte underholdningsromaner	208	237	102	63
9.3.0	Skjønnlitteratur på originalspråket	52	5	102	3
9.3.4	Sakprosa på originalspråket	1	8	0	21
	Totalt	**7 682**	**6 601**	**6 894**	**6 232**

Kilde: Forleggerforeningens bransjestatistikk, 2019. Oversikten er kun basert på Forleggerforeningens medlemmer.

Videre presenterer bransjestatistikken også oversikt over antall solgte eksemplarer i det norske markedet blant Forleggerforeningens medlemmer, jamfør tabell 3.5. Totalt viser oversikten at det fra 2018 til 2019 var en nedgang på 2 prosent på tvers av bokgrupper. Sammenlignet med 2018 har de fleste bokgruppene hatt en nedgang i antall solgte eksemplarer. Unntaket er blant annet bokgruppe 3.3 (norsk sakprosa for barn) som økte fra 141 628 nye eksemplarer i 2018 til 233 986 nye eksemplarer i 2019, noe som er en økning på 65 prosent. Også innenfor bokgruppe 8 (lydbøker og elektroniske produkter) er det en økning i antall solgte eksemplarer i flere av undergruppene. Mens bokgruppe 8.1 (lydbøker i fysisk format) har sunket med 64 prosent, har bokgruppe 8.5 (e-bøker til allmennmarkedet), bokgruppe 8.8 (lydbøker på lydfil) og bokgruppe 8.9 (e-bøker for undervisning og profesjonsmarkedet) økt med henholdsvis 14 prosent, 37 prosent og 66 prosent.

↘ Tabell 3.5 – Antall solgte eksemplarer i det norske markedet, 2017–2019

		Antall solgte eksemplarer			Prosentvis endring
	Bokgruppene 1-9	**2017**	**2018**	**2019**	**2018–2019**
1.1	Skolebøker – grunnskolen	2 176 208	1 799 400	1 471 973	-18 %
1.2	Skolebøker – videregående	499 829	481 816	310 547	-36 %
2.1	Lærebøker for høyere utdanning	713 121	694 905	644 678	-7 %
2.2	Fagbøker for profesjonsmarkedet	224 859	213 331	186 770	-12 %
3.1	Norsk sakprosa for voksne	2 391 577	2 161 113	2 086 036	-3 %
3.2	Oversatt sakprosa for voksne	783 797	741 168	634 884	-14 %
3.3	Norsk sakprosa for barn	170 865	141 628	233 986	65 %
3.4	Oversatt sakprosa for barn	584 466	457 496	535 958	17 %
4.1	Norsk skjønnlitteratur for voksne	1 132 044	1 171 467	1 178 928	1 %
4.2	Oversatt skjønnlitteratur for voksne	1 004 908	772 987	674 703	-13 %
4.3	Norsk skjønnlitteratur for barn	1 402 268	1 415 499	1 395 301	-1 %
4.4	Oversatt skjønnlitteratur for barn	1 368 239	1 219 612	1 161 027	-5 %
5.0	Billigbøker	3 655 140	3 912 388	3 512 757	-10 %
6.0	Verk	4 192	5 582	1 754	-69 %
7.0	Kommisjonsbøker, lover, forskningsrapporter og tilsvarende	101 041	53 484	54 163	1 %
8.1	Lydbøker allmennmarkedet fysisk format	0	110 532	40 284	-64 %
8.2	Lydbøker underv. og profesjonsmarkedet fysisk og lydfil	0	1 196	2 107	76 %
8.5	E-bøker til allmennmarkedet	371 270	418 378	479 028	14 %
8.8	Lydbøker allmenmarkedet lydfil*	0	2 399 248	3 292 797	37 %
8.9	E-bøker for undervisning og profesjonsmarkedet	4 585	3 234	5 377	66 %
9.1.0	Norske serieromaner	1 608 101	1 578 565	1 520 474	-4 %
9.2.0	Oversatte underholdningsromaner	346 885	437 778	376 122	-14 %
9.3.0	Skjønnlitteratur på originalspråket	29 303	17 450	3 073	-82 %
9.3.0	Sakprosa på originalspråket	42	23	13 281	57 643 %
9.3.4	Sakprosa på originalspråket	1	8	0	21
	Totalt	**18 572 740**	**20 208 280**	**19 816 008**	**-2 %**

*For bokgruppe 8.1 er antallet i stor grad lyttinger i strømmetjenester. En aktør har ikke rapportert antall lyttinger.

Kilde: Forleggerforeningens bransjestatistikk, 2019. Oversikten er kun basert på Forleggerforeningens medlemmer.

↘ Tabell 3.6 – De mest solgte bøkene i Norge i 2019

Tittel	Forfatter	Forlag
Omgitt av idioter	Thomas Erikson	Gyldendal
Kniv	Jo Nesbø	Aschehoug
Livet - illustrert	Lisa Aisato	Kagge forlag
Over horisonten	Jojo Moyes	Bastion
Fattig student	Karen Elene Thorsen	Pilar
Til ungdommen	Linn Skåber	Pitch forlag
Snøsøsteren: En julefortelling	Maja Lunde	Kagge
Søsterklokkene	Lars Mytting	Gyldendal
Månesøsteren	Lucinda Riley	Cappelen Damm
Pondus: Minus 18 på det ene øyet	Frode Øverli	Strand forlag

Kilde: Bokhandlerforeningen.

3.2.1.3 Norsk og oversatt litteratur

Bokgruppeinndelingen har tre nivåer, og i noen bokgrupper skilles det mellom norsk og oversatt litteratur. Bokgruppe 4 – skjønnlitteratur er for eksempel delt opp i gruppe 4.1 – norsk skjønnlitteratur for voksne, gruppe 4.2 – oversatt skjønnlitteratur for voksne og så videre.[3] For deler av inntektene fra salg av litteratur har vi tall på et så detaljert nivå at vi kan presentere fordelingen mellom norsk og oversatt litteratur og fordelingen mellom litteratur for barn og unge og litteratur for voksne. Dette gjelder inntekter fra salg av litteratur gjennom bokhandlere og inntekter fra salg av litteratur til bibliotek og andre offentlige virksomheter, forlagenes direktesalg til forbrukere og til øvrige forhandlere samt forlagenes salg gjennom massemarkedet. Til sammen dekker inntekter fra litteratur gjennom disse markedene over 80 prosent av de totale inntektene i det norske markedet.

Figur 3.3 viser andelen av sakprosa- og skjønnlitteraturen som er norsk litteratur, og andelen som er oversatt fra andre språk.

Fordelingen mellom norsk og oversatt litteratur har vært forholdsvis stabil både for sakprosa og for skjønnlitteratur i perioden 2013 til 2019, med noe utvikling i favør av norsk litteratur. Andelen inntekter fra salg av litteratur med norsk som originalspråk er imidlertid større innen sakprosa enn for skjønnlitteratur. I 2019 var 72 prosent av inntektene fra salg av sakprosa knyttet til sakprosa med norsk som originalspråk, mens 28 prosent av inntektene var knyttet til sakprosa som var oversatt fra et annet språk. Dette tilsvarer fordelingen i 2018. For inntekter fra salg av skjønnlitteratur er fordelingen annerledes, da en større andel av omsetningen er knyttet til salg av oversatt skjønnlitteratur. I 2019 utgjorde inntektene fra salg av skjønnlitteratur med norsk som originalspråk 55 prosent og salg av oversatt skjønnlitteratur 45 prosent. I 2015 utgjorde inntekter fra norsk skjønnlitteratur 41 prosent, og utviklingen de siste årene har dermed vært i favør av norsk skjønnlitteratur.

3 For en fullstendig oversikt over bokgruppesystemet, se for eksempel Forleggerforeningens hjemmesider: http://www. forleggerforeningen.no/bokgruppene/

↘ Figur 3.3 – Andelen norsk og oversatt sakprosa og skjønnlitteratur, 2013–2019 (i prosent)

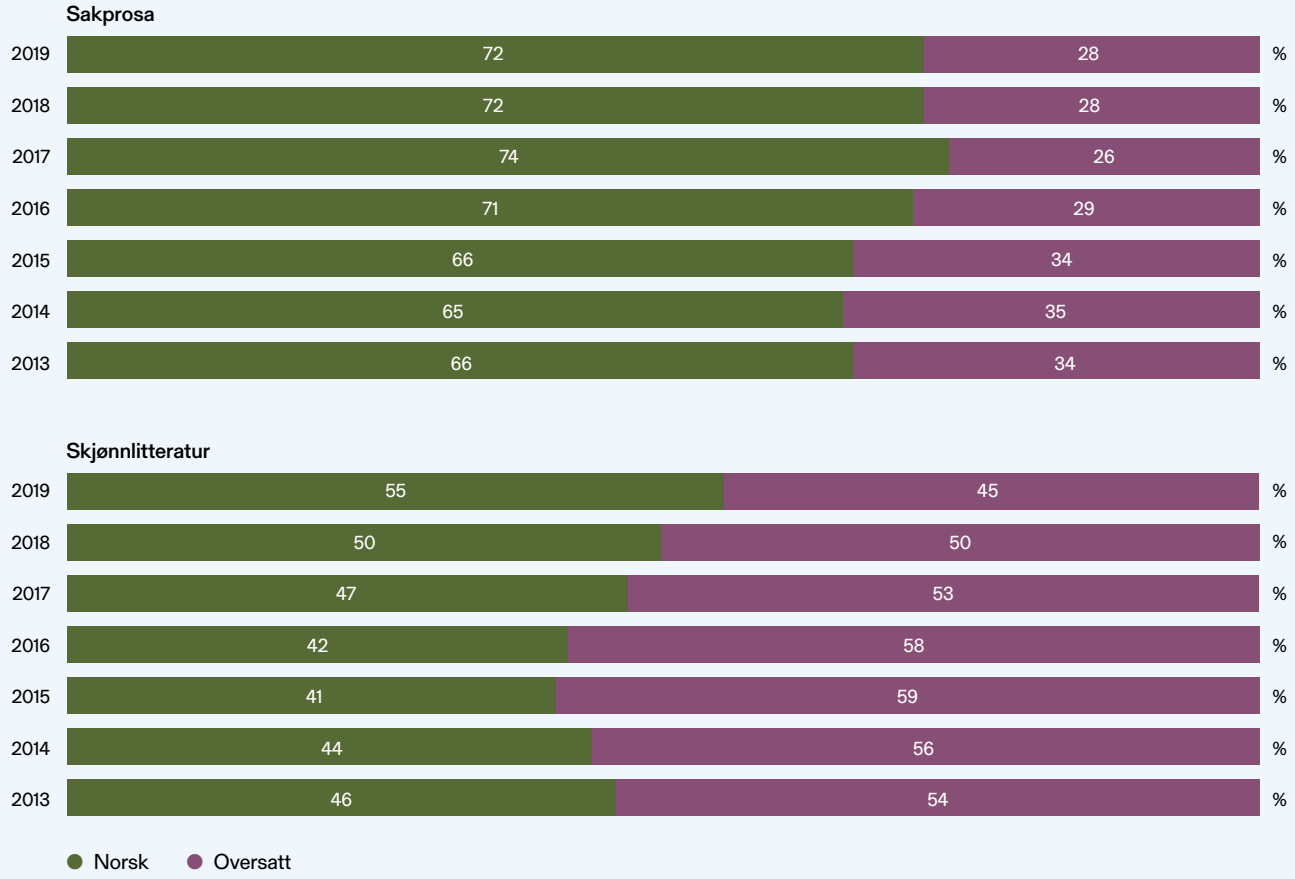

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening.

↘ Figur 3.4 – Andelen norsk og oversatt skjønnlitteratur for voksne og for barn og unge, 2013–2019 (i prosent)

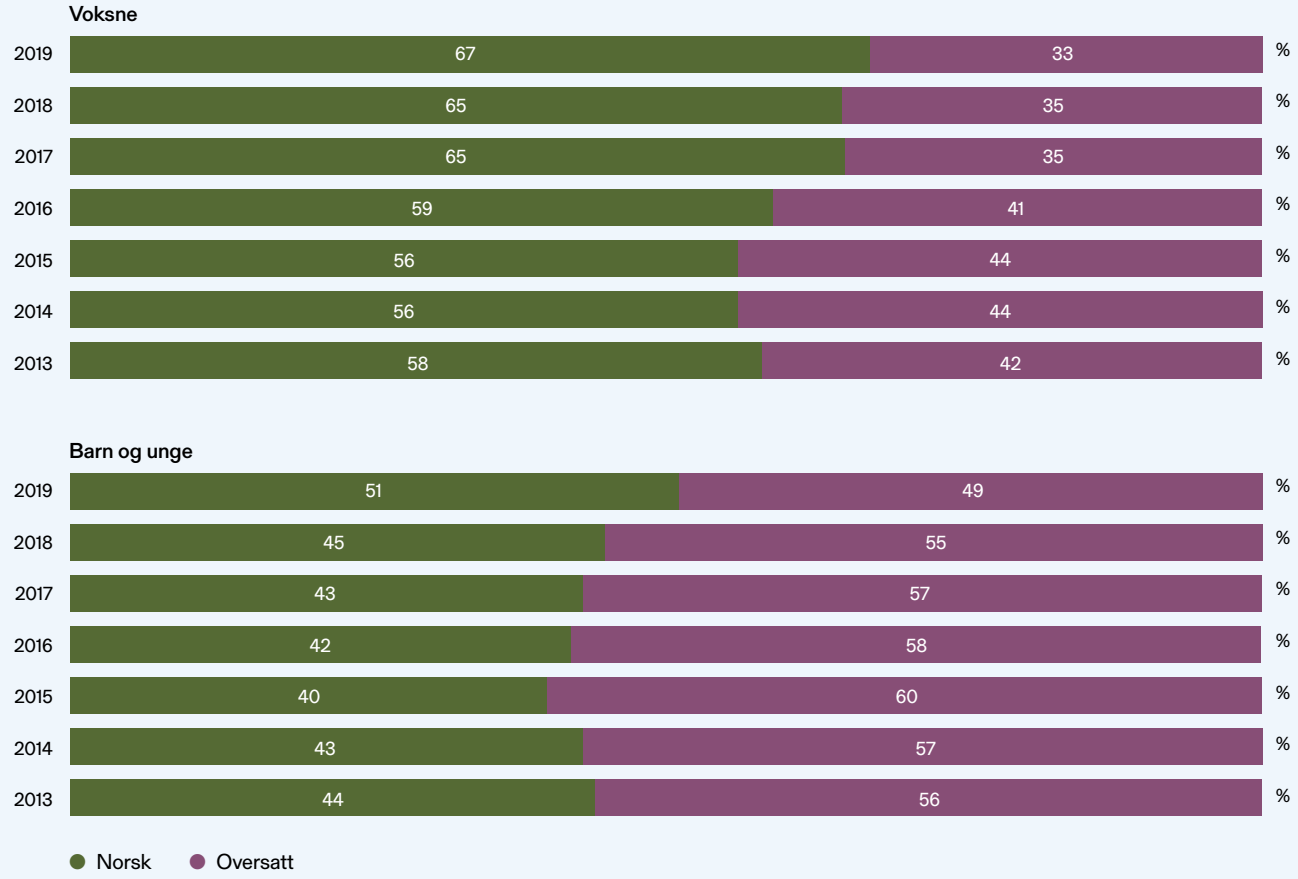

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening.

Fordelingen av norsk og oversatt litteratur (sakprosa og skjønnlitteratur) for både voksne og barn og unge har også vært relativt stabil i perioden 2013 til 2019, jamfør figur 3.4. Gjennomgående har imidlertid en mindre andel av inntektene fra salg av litteratur for barn og unge norsk som originalspråk, sammenlignet med litteratur for voksne. I 2019 var 51 prosent av inntektene fra salg av litteratur for barn og unge knyttet til salg av litteratur med norsk som originalspråk. For litteratur for voksne var 67 prosent av inntektene knyttet til salg av litteratur med norsk som originalspråk. Både for litteratur for voksne og for barn og unge har imidlertid inntekter fra salg av litteratur med norsk som originalspråk økt i perioden 2015 til 2019.

3.2.1.4 Salgskanaler

I litteraturbransjen distribueres bøkene gjennom fysiske og digitale salgskanaler som bokhandlere og bokklubber, det som omtales som massemarkedet, som omfatter dagligvarehandlere, kiosker og lignende, samt direkte fra forlagene. I tillegg distribueres det bøker til norske konsumenter direkte fra utenlandske nettbokhandlere. Det sistnevnte omtaler vi som «privat direkteimport». Videre gjøres også bøker tilgjengelig for norske brukere gjennom folkebibliotekene og gjennom andre offentlige virksomheter. Figur 3.5 viser inntektene fra salg av litteratur for årene 2013 til 2019, fordelt på disse ulike salgskanalene.

↘ Figur 3.5 – Inntekter fra salg av litteratur fordelt på salgskanaler, 2013–2019 (i MNOK)

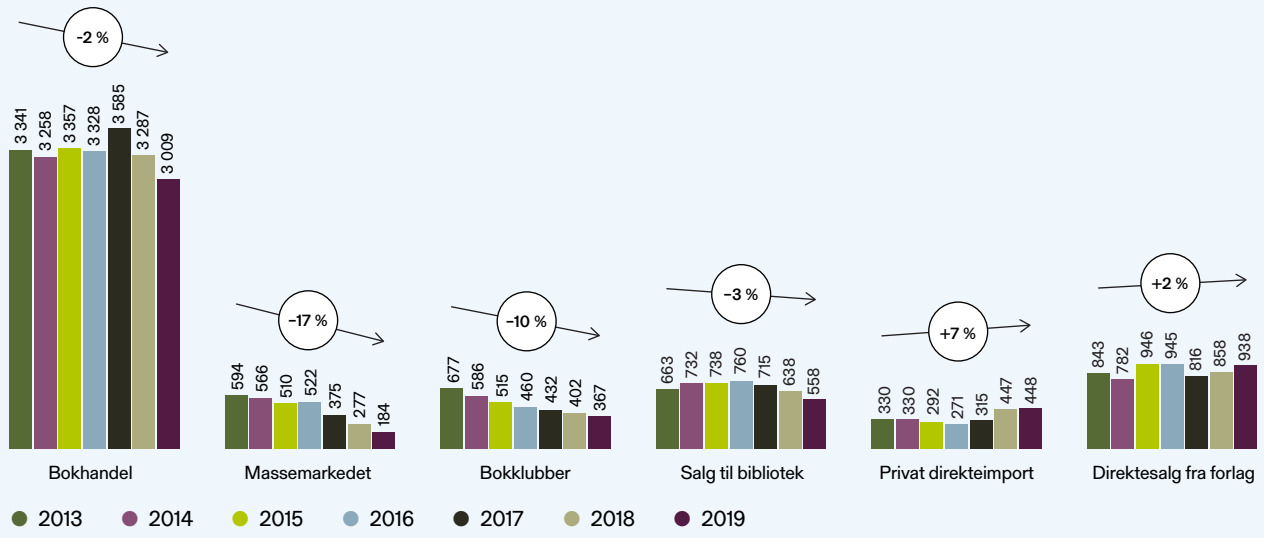

Note: Alle tall omregnet til 2019-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlige årlig endring.

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Innkjøpsordningen, Virke, Norstat.

Over halvparten av inntektene fra salg av bøker kommer fra salg gjennom bokhandler. Andelen har økte jevnt i perioden 2013–2017, men har avtatt noe i 2018 og 2019 og til sammen sunket med 2 prosent årlig i gjennomsnitt i perioden 2013–2019. I 2019 utgjorde inntektene fra salg gjennom bokhandler 55 prosent (3 009 MNOK) av de samlede salgsinntektene. Av salgskanaler som viser fremgang, finner vi inntekter fra privat direkteimport og inntekter fra direktesalg fra forlag. Andelen inntekter fra privat direkteimport har i gjennomsnitt økt med 7 prosent årlig fra 2013–2019, og inntekter fra denne kanalen stod for 8 prosent av inntektene fra salg av litteratur (MNOK 448). Inntekter fra direktesalg fra forlag har i snitt økt med 2 prosent årlig fra 2013–2019 og utgjorde 17 prosent av inntektene i 2019 (MNOK 938). Med dette har inntekter fra privat direkteimport og direktesalg fra forlag overgått både salget gjennom massemarkedet og bokklubber, som har sunket jevnt siden 2013, med en gjennomsnittlig årlig nedgang på henholdsvis 17 prosent (fra 594 MNOK i 2013 til 184 MNOK i 2019) og 10 prosent (fra 677 MNOK i 2013 til 367 MNOK i 2019). Også salg til bibliotek har sunket i perioden, med en gjennomsnittlig årlig nedgang på 3 prosent (fra 663 MNOK i 2013 til 558 MNOK i 2019) og utgjorde 10 % av inntektene i 2019.

↘ Figur 3.6 – Inntekter fra salg av litteratur fordelt på salgskanaler, 2019 (i prosent)

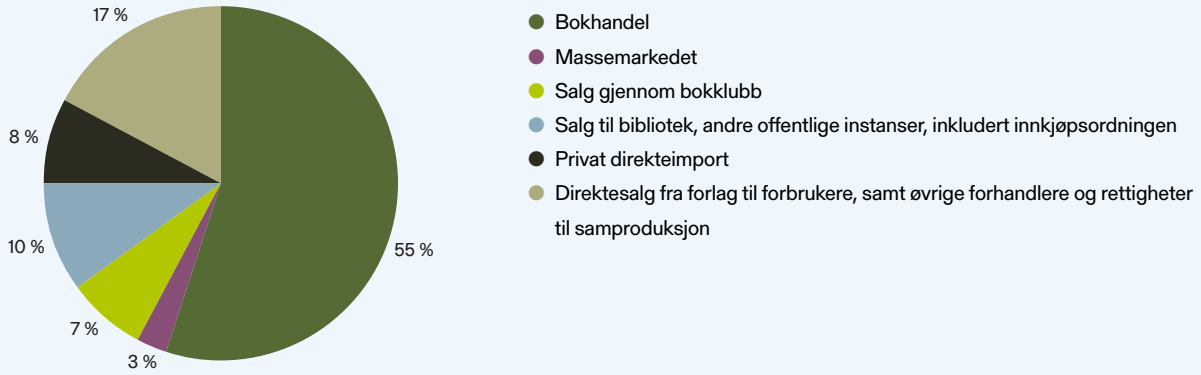

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Innkjøpsordningen, Virke, Norstat.

↘ Tekstboks 3.1

Inntekter i bokhandler i 2020

I samarbeid med Bokhandlerforeningen har vi samlet inn inntekter fra salg av litteratur i bokhandler for første halvår av 2020. Beregningene viser at inntektene utgjorde 1 132 MNOK. Av dette utgjorde inntekter gjennom de fysiske bokhandlene 63 prosent (717 MNOK) mens inntekter gjennom bokhandlenes digitale utsalgssteder utgjorde 37 prosent (414 MNOK).

Til sammenligning utgjorde de totale inntektene gjennom bokhandler i 2019 3 009 MNOK, hvorav 74 prosent av inntektene kom fra de fysiske bokhandlene (2 223 MNOK) og 26 prosent av inntektene kom fra bokhandlenes digitale utsalgssteder (786 MNOK).

Note: Merk at fordelingen mellom inntekter gjennom fysiske og digitale bokhandlere ikke samsvarer med tallene som oppgis i figur 3.7, da denne figuren omfatter salg fra flere typer utsalgssteder, bl.a. privat direkteimport m.m.. Tallene i tekstboks 3.1 viser kun til salgstall fra bokhandlere.

Kilde: Den norske Bokhandlerforening.

3.2.1.5 Salg av litteratur i fysiske og digitale formater

Litteratur distribueres både fysisk og i digitale formater.[4] Tabell 3.7 viser fordelingen av inntektene fra salg av litteratur fordelt på fysiske og digitale produkter. De totale inntektene fra salg av digitale produkter i 2019 var 814 MNOK. Inntektene fra salg av digitale produkter har gjennomsnittlig økt med 21 prosent årlig siden 2013, mens inntekter fra salg av fysiske bøker har sunket med 4 prosent årlig, fra 6 186 MNOK i 2013 til 4 690 MNOK i 2019. De totale inntektene fra salg av e-bøker i Norge utgjorde 224 MNOK i 2019, mot 107 MNOK i 2013. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på 14 prosent. Inntekter fra lydbøker for nedlastning har hatt en enda mer eksplosiv vekst, der de totale inntektene utgjorde 304 MNOK i 2019, mot kun 9 MNOK i 2013. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på 87 prosent. Salget av e-bøker i denne kategorien inkluderer privat direkteimport av e-bøker, strømming av e-bøker samt salg av e-bøker som distribueres gjennom og utenom Bokbasens distribusjonskanal (DDS).

↘ Tabell 3.7 – Inntekter fra salg av litteratur fordelt på fysiske og digitale bøker, 2013–2019 (i MNOK)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2013–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Fysiske bøker	6 186	5 950	6 000	5 843	5 652	5 163	4 690	-9 %	-4 %
Digitale produkter	261	305	358	444	586	745	814	9 %	21 %
– E-bøker	107	121	119	124	138	213	224	5 %	14 %
– Lydbøker for nedlasting	9	21	54	113	205	270	304	13 %	87 %
– Digitale tjenester	145	163	185	207	243	262	286	9 %	12 %
Totale inntekter i Norge	6 448	6 255	6 358	6 286	6 238	5 909	5 505	-7 %	-3 %

Note: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Kilder: Aschehoug, Bokbasen, Biblioteksentralen, Cappelen Damm, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Ebok.no, Lydbokforlaget, Innkjøpsordningen, Virke, Norstat.

4 Digitale bøker finnes i ulike formater som e-bøker, lydbøker for nedlastning, digitale tjenester som for eksempel salg av bok-apper og andre digitale tjenester, lisensbaserte læremidler med mer.

↘ Tekstboks 3.2

Ulike tjenester for digitale litterære produkter

Det er mange måter enten å kjøpe, leie eller abonnere på e-bøker og lydbøker på. De fleste norske bokhandler tilbyr muligheter for å kjøpe og laste ned filer direkte fra nettsidene deres, og de norske bibliotekene gir tilsvarende muligheter ved utleie. Det finnes også populære tjenester i form av applikasjoner.

De mest populære norske tjenestene inkluderer:

- Storytel (Cappelen Damm)
- Fabel (Gyldendal og Aschehoug)
- Ebok Pluss (Schibsted)

Det finnes også populære utenlandske tjenester, blant annet:

- Audible og Kindle (Amazon)
- Audiobooks (Audiobooks.com)
- Scribd (Scribd)

↘ Tekstboks 3.3

Bokavtalen og strømmeplattformer

Bokavtalen mellom Bokhandlerforeningen og Forleggerforeningen legger føringen for flere av de viktigste prinsippene i den norske bokbransjen. Det er for eksempel denne avtalen som sørger for fastpris i norske bokhandler. Et annet viktig prinsipp i Bokavtalen er nedtegnet i paragraf 3.1 Skaffeplikt og leveringsplikt: «Enhver bokhandel har, etter forespørsel fra kundene, plikt til å skaffe de bøker som lagerføres av forlagene. Forlagene har leveringsplikt til bokhandlene.»

Fra og med utgangen av 2017 ble det vedtatt at strømme- og abonnementstjenester for digitale produkter også skal omfattes av Bokavtalens § 3.1. Det vil si at både forhandler og forlag er pliktige til å imøtekomme etterspørsel på digitale plattformer på lik linje med tradisjonelle fysiske utsalgssteder.

Vedtaket er imidlertid fortsatt ikke realisert, og forbrukere må fremdeles forholde seg til at utvalget av lydbøker i Norge er fordelt på ulike tjenester avhengig av hvilke forlag forfatterne har avtaler med.

Kilde: Forleggerforeningen, NRK.

3.2.1.6 Fysiske og digitale utsalgssteder

Det innsamlede datamaterialet gir grunnlag for å si noe om forholdet mellom fysiske og digitale utsalgssteder for deler av inntektene i litteraturbransjen, jamfør figur 3.7. Fra 2013 til 2019 var det en økning i andelen av inntektene fra salg av litteratur som skjedde gjennom digitale utsalgssteder. I 2013 utgjorde dette 28 prosent av de totale inntektene, mens inntektene fra salg gjennom digitale utsalgssteder utgjorde 48 prosent i 2019, som tilsvarer en økning på 20 prosentpoeng og en gjennomsnittlig årlig endring på 8 prosent.

↘ Figur 3.7 – Inntekter fra salg av litteratur, fordelt på fysiske og digitale utsalgssteder, 2013–2019 (i prosent)

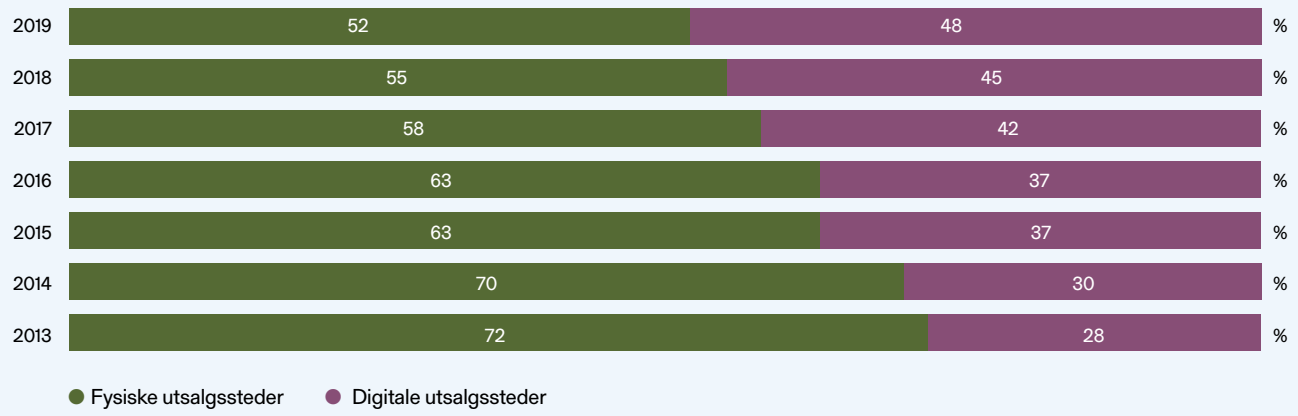

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Norstat.

Fordelingen av salg gjennom digitale og fysiske utsalgssteder varierer mellom de ulike bokgruppene, jamfør figur 3.8. Bokgruppe 4 (skjønnlitteratur) og bokgruppe 5 (billigbøker) er de bokgruppene som har størst andel av omsetningen gjennom fysiske utsalgssteder i 2019, med henholdsvis 85 og 91 prosent av de totale inntektene. Bokgruppe 1 (skolebøker) og bokgruppe 8 (lydbøker og elektroniske innholdsprodukter) er bokgruppene med størst inntekter fra salg gjennom digitale utsalgssteder, med 83 prosent for bokgruppe 1 og 88 prosent for bokgruppe 8.

Figur 3.9 illustrerer i hvilken grad bokbransjen har blitt mer digital de tre siste årene, fremstilt som endring i prosentpoeng fra 2013 til 2019 i favør av digitale utsalgssteder per bokgruppe. I denne perioden var det en overordnet økning på 20 prosentpoeng i inntekter fra salg gjennom digitale utsalgssteder, sammenlignet med 2013.

Bokgruppe 1 (skolebøker) og bokgruppe 2 (fagbøker og lærebøker) økte sine inntekter fra digitale utsalgssteder med 25 prosentpoeng sammenlignet med 2013. Bokgruppe 6 (verk) økte inntektene fra digitale utsalgssteder med 40 prosentpoeng i samme periode. Samtidig er det viktig å påpeke at denne bokgruppen utgjør en svært liten del av de totale inntektene både i 2017 og 2019. Dermed gir forholdsvis små endringer i reelle tall store utslag i prosentvis endring. Det samme gjelder for bokgruppe 9 (annen skjønnlitteratur) som sammenlignet med 2013 har økt inntektene fra salg gjennom digitale utsalgssteder med 61 prosentpoeng.

↘ Figur 3.8 – Inntekter fra salg av litteratur fordelt på fysiske og digitale utsalgssteder og bokgrupper, 2019

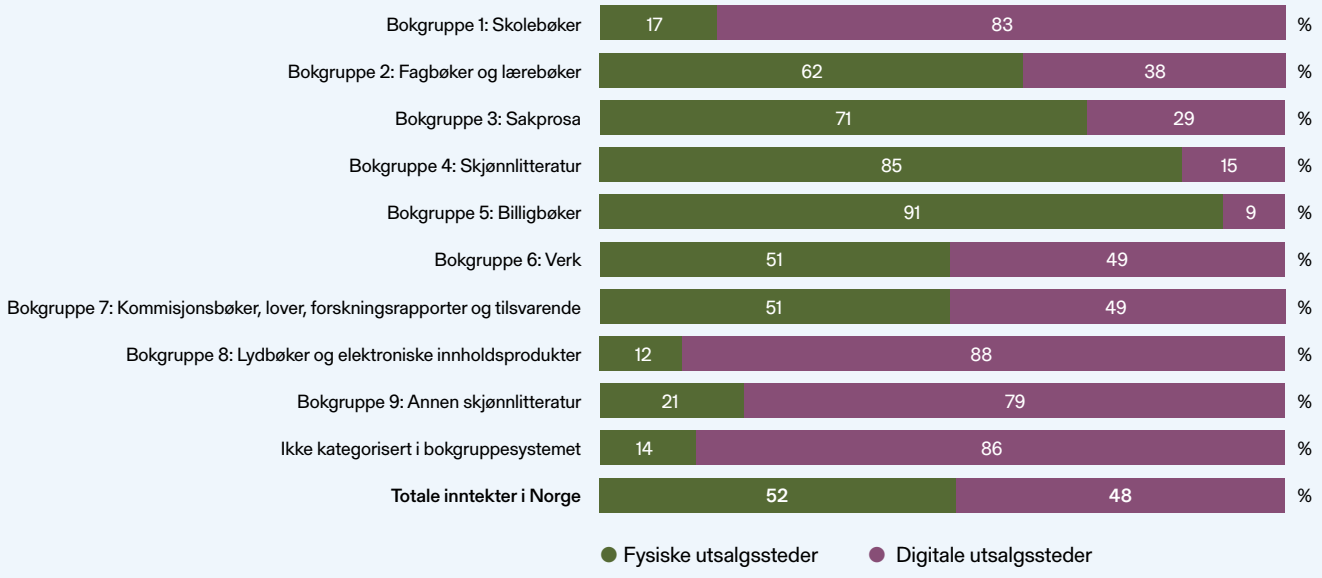

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Norstat.

↘ Figur 3.9 – Digitalisering: endring i favør digitale utsalgssteder 2013–2019 (i prosentpoeng)

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Norstat.

Bokgruppe 5 (billigbøker) er den eneste gruppen som har opplevd en gjennomgående nedgang i andel inntekter gjennom digitale utsalgssteder, tilsammen ned 7 prosentpoeng sammenlignet med 2013.

Tallene som presenteres ovenfor, må imidlertid tolkes med varsomhet. Digitaliseringen av bokbransjen, i form av bøker som kjøpes gjennom digitale salgskanaler, er antagelig mer omfattende enn våre tall viser. Våre tall inkluderer ikke salg av bøker gjennom markedsføringskanaler som FINN.no, Schpock og Tise, som i for liten grad har systemer som kan hente ut de faktiske salgstallene og inntektene fra slikt salg. Vi har imidlertid fått tilgang til FINN.nos tall over antall annonser innen kategorien «litteratur» for 2015 frem til og med 2019, jamfør figur 3.10. Det er viktig å presisere at dette kun er tall over annonser – og at det ikke representerer de reelle salgstallene. I perioden 2015 til 2019 ser vi likevel en betydelig og jevn økning i antall bokannonser, fra 185 341 bokannonser i 2015 til 605 926 annonser i 2019. Dette tyder på at det selges stadig mer litteratur gjennom FINN.no.

↘ Figur 3.10 – Antall bokannonser på finn.no fordelt på litterære kategorier, 2015–2019

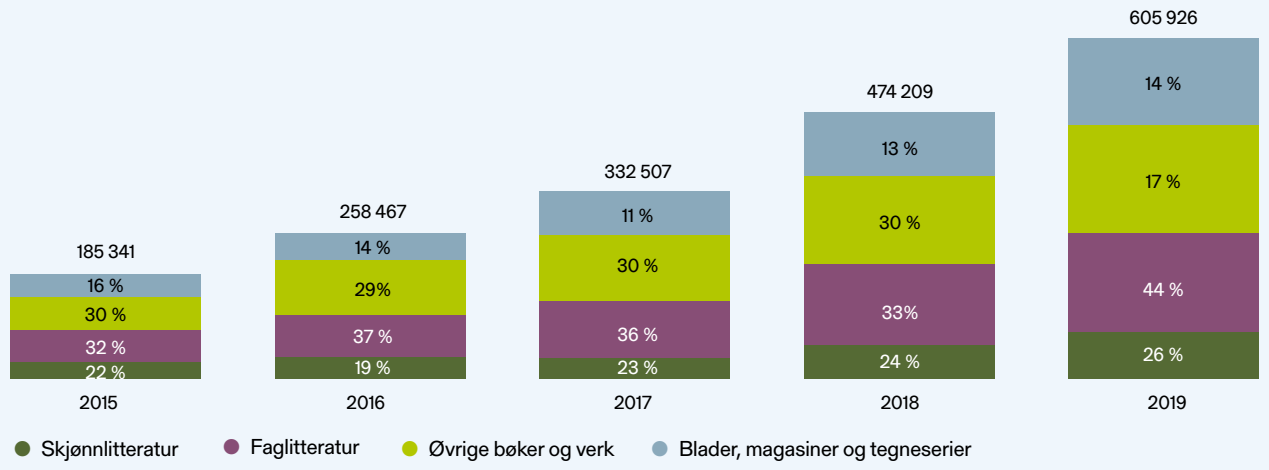

Kilde: Finn.no.

↘ Tekstboks 3.4

iBok

iBok er en studentdrevet, digital markedsplass for kjøp og salg av brukte pensumbøker, fagbøker og skolebøker. Tjenesten er gratis og finansieres i hovedsak av reklameinntekter.

iBok ble opprettet i 2005 og utvikles og driftes av studenter som jobber frivillig. Det er Studentmediene i Trondheim AS som står bak virksomheten.

Det er innen kategorien «Faglitteratur» det legges ut flest annonser på FINN.no. Innenfor denne kategorien er det også de siste årene etablert en rekke andre salgs- og formidlingstjenester spesielt rettet mot fag- og skolebokmarkedet. En av disse aktørene er iBok (se tekstboks 3.3). Salg gjennom iBok og tilsvarende digitale salgskanaler er ikke inkludert i denne statistikken. Denne typen salg representerer et annenhåndsmarked for litteratur som det, selv om mye tyder på at det øker for hvert år, fortsatt er utfordrende å kartlegge det totale omfanget av.

3.2.2 Fremføringsinntekter

Fremføringsinntekter for litteratur i Norge er beregnet til 44,3 MNOK i 2019, jamfør tabell 3.8. Fremføring av litteratur er her definert som opplesninger eller andre oppdrag som forfattere tar på seg i kraft av sitt virke som forfatter. Med fremføringsinntekter refereres det til forfatteres utbetalte honorarer for ulike typer oppdrag (se tekstboks 3.4). Fremføringsinntektene som er beregnet, inkluderer alle honorarer som utbetales i forbindelse med opplesing av litteratur på arrangementer gjennom Norsk Forfattersentrum og samtlige oppdrag som gjennomføres i forbindelse med Den kulturelle skolesekken (DKS).

Utbetalinger for bibliotekoppdrag har i gjennomsnitt økt med 8,5 prosent årlig siden 2013. Tilsvarende har utbetalinger for festivaloppdrag en gjennomsnittlig årlig økning på 9,2 prosent, og utbetalinger gjennom DKS har i gjennomsnitt økt med 5,1 prosent årlig siden 2013. Fra 2018 til 2019 er det derimot samlekategorien «andre oppdrag gjennom Forfattersentrum» som har hatt den mest positive endringen med en økning i registrert inntekt på 35 prosent. Utviklingen for de totale fremføringsinntektene i Norge har vært en gjennomsnittlig årlig økning på 7,9 prosent.

Fremføringsinntekter fra ulike typer oppdrag fordeler seg forholdsvis likt i perioden 2013–2019, jamfør figur 3.11. Unntaket er Den kulturelle skolesekken, som skiller seg ut både ved å ha den laveste totale veksten fra 2013 til 2019 og ved at de i 2014 utbetalte 18,0 MNOK i honorarer (sammenlignet med 12,3 MNOK i 2018 og 14,1 MNOK i 2019). Inntekter fra oppdrag som kategoriseres under «andre oppdrag gjennom Forfattersentrum» har økt betydelig i perioden vi har målt, både når det gjelder andel av totale fremføringsinntekter og i hele kroner. I 2013 er inntektene i denne kategorien målt til 11,8 MNOK, mens inntektene i 2019 utgjør 21,6 MNOK. Økningen utgjør en vekst på 11,2 prosent i gjennomsnitt årlig fra 2013 til 2019. Inntektene i denne kategorien utgjør 49 prosent av inntektene i 2019.

Som for de foregående årene er det sannsynlig at den totale omsetningen innen fremføring av litteratur er noe høyere enn det som fremgår her. Dette skyldes blant annet at honorarer som faktureres utenom Forfattersentrum, honorarer i tilknytning til forfatteres private oppdrag og honorarer for oppdrag i utlandet ikke er inkludert i statistikken. Omfanget av forfatteroppdrag i utlandet anslås å være lite, selv om det er sannsynlig at det er enkelte forfattere som kan ha fremføringsoppdrag utenfor Norge. Det vil typisk være de samme forfatterne som har utenlandske agenter, jamfør avsnitt 3.3 om inntekter fra utlandet. Vi vet per i dag ikke hvorvidt fremføringsoppdragene disse forfatterne har i utlandet, genererer inntekter eller ikke, og vi har ikke kilder som gir grunnlag for å estimere det.

↘ Tabell 3.8 – Utbetalte honorarer til forfattere, 2013–2019 (i MNOK)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2013–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Bibliotekoppdrag	3,0	3,2	3,7	3,9	4,1	4,1	4,9	18,1 %	8,5 %
Festivaloppdrag	2,3	2,4	2,8	3,2	4,1	3,7	3,8	1,3 %	9 %
Den kulturelle skolesekken	12,2	18,0	13,2	14,8	13,4	12,3	14,1	14,6 %	5,1 %
Andre oppdrag gjennom Forfattersentrum	11,8	12,3	12,3	13,5	13,8	16,0	21,6	35 %	11,2 %
Totale inntekter i Norge	**29,3**	**36,0**	**32,0**	**35,5**	**35,4**	**36,1**	**44,3**	**22,5 %**	**7,9 %**

Note: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Kilder: Den kulturelle skolesekken, Norsk Forfattersentrum.

↘ Figur 3.11 – Fordeling av fremføringsinntekter på ulike typer oppdrag, 2013–2019 (i prosent)

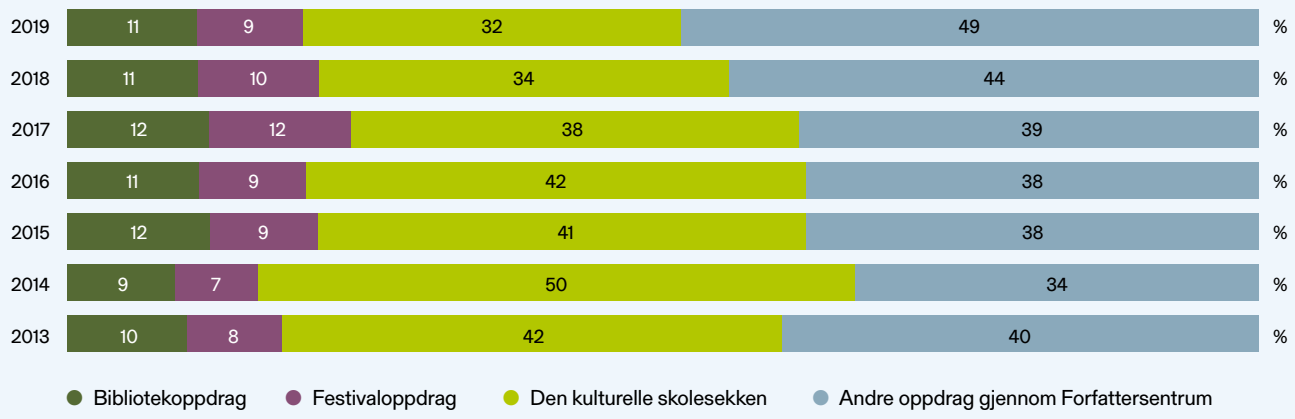

Kilder: Den kulturelle skolesekken, Norsk Forfattersentrum.

↘ Tekstboks 3.5

Fremføringsinntekter som honorarer

Det er flere årsaker til at det er benyttet honorarer som mål på omsetning innen fremføring. Den mest åpenbare forklaringen er at arrangementer i litteraturbransjen svært ofte er gratisarrangementer, uten noen form for inngangspenger eller billettsalg. I tillegg er arrangementene ofte i regi av offentlige instanser som folkebibliotek og skoler. Dette medfører at eventuelle inntekter som tilfaller litteraturbransjen, nettopp er forfatternes honorarer.

↘ Tekstboks 3.6

Norsk Forfattersentrum

Norsk Forfattersentrum er en medlemsorganisasjon for skjønnlitterære forfattere og sakprosaforfattere. Organisasjonen har over 1 500 medlemmer og formidler opplesningsoppdrag og forfatterbesøk på skoler, bibliotek, i foreninger med mer, samt turneer, kunstnerseminarer og litterære festivaler. Fra og med 2009 har Norsk Forfattersentrum fungert som nasjonal aktør for litteraturformidlingen i Den kulturelle skolesekken.

3.2.3 Opphavsrettslige inntekter

De samlede opphavsrettslige inntektene som tilfalt litteraturbransjen fra Norge i 2019, utgjorde 159,3 MNOK, jamfør tabell 3.9. Av dette utgjorde 150,4 MNOK kollektive vederlag, mens 8,8 MNOK utgjorde individuelle utbetalinger.

De samlede opphavsrettslige inntektene fra Norge har økt siden 2013, med en gjennomsnittlig årlig vekst på 1,7 prosent. Kollektive vederlag har økt med 1,0 prosent årlig, mens individuelle vederlag har økt med 68,0 prosent årlig i snitt fra 2013 til 2019. Bakgrunnen for den store veksten var at Kopinor Pensum ble avviklet som eget selskap i 2016 og lagt inn under Kopinor. Dette medførte at tre nye individuelle vederlag ble lagt under Kopinor. Se beskrivelse i tekstboks 3.7.

↘ Tabell 3.9 – Samlede opphavsrettsinntekter fra Norge, 2013-2019 (i MNOK)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2013–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Kollektive vederlag	143,0	140,2	144,6	130,4	143,6	142,6	150,4	5,5 %	1,0 %
Individuelle vederlag	2,6	2,9	1,6	8,2	13,5	9,3	8,8	-4 %	68 %
Totalt	**145,6**	**143,1**	**146,2**	**138,6**	**157,0**	**151,8**	**159,3**	**4,9 %**	**1,7 %**

Note: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Kilde: Kopinor.

↘ Tekstboks 3.7

Opphavsrettslige inntekter i litteraturbransjen

Opphavsrettslige inntekter i litteraturbransjen består av vederlag som er samlet inn av rettighetsforvaltere (Kopinor) på bakgrunn av avtaler som regulerer bruk og kopiering av litterære åndsverk. Vederlagene fordeles til aktører i litteraturbransjen i form av kollektive og individuelle vederlag. De kollektive vederlagene fordeles gjennom Kopinors medlemsorganisasjoner og kommer den enkelte rettighetshaver til gode gjennom stipender og kollektive formål, i tillegg til direkte utbetalinger til enkeltutgivere. De individuelle vederlagene som utbetales av Kopinor, utbetales direkte til den enkelte rettighetshaver.

↘ Tekstboks 3.8

Vederlag i litteraturbransjen

Lydbokvederlaget er en avtale staten og rettighetshaverorganisasjonene har inngått om vederlag for fremstilling av lydbøker til bruk for funksjonshemmede. Produsentene av lydbøker for funksjonshemmede er godkjent av Kulturdepartementet og omfatter: Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB), Statped og Kristent Arbeid Blant Blinde og svaksynte (KABB).

Eksamensvederlaget er en avtale mellom Kopinor og Utdanningsdirektoratet om vederlag for bruk av utgitte verk ved eksamen. Eksamensavtalen gjelder offentlige eksamener og nasjonale prøver som administrereres av Utdanningsdirektoratet og avholdes i grunnskolen, videregående skole og voksenopplæring.

Klareringsvederlaget er en avtale som sier at Kopinor kan gi tillatelse til kopiering som går utover grensene for de generelle kopieringsavtalene. Dette gjelder særlig i forbindelse med fremstilling av kompendier til høyere utdanning.

Nettbiblioteket (tidligere bokhylla.no) er en avtale mellom Kopinor og Nasjonalbiblioteket om å legge ut digitaliserte bøker på Internett. Avtalen omfatter bøker utgitt til og med år 2000, det vil si cirka 250 000 bøker.

Behovsopptrykksystemet Skaff er en avtale som sier at Kopinor kan gi tillatelse til kopiering som går utover grensene for de generelle kopieringsavtalene. Dette gjelder i forbindelse med behovstrykk av tidligere utgitte fagbøker. Vederlagene fordeles som hovedregel individuelt.

Pensumtjenesten Bolk utgjør en sentral del av avtalen mellom Kopinor og Universiteter og høgskoler. I henhold til avtalen skal pensum og annet nødvendig lærestoff i form av bokutdrag som kopieres og gjøres tilgjengelig for studenter eller kursdeltakere, digitalt eller i trykt form, blant annet i form av kompendier, registreres for klarering i Bolk.

↘ Tabell 3.10 – Individuelle vederlag, 2013–2019 (i MNOK)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2013–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Lydbokavtalen	1,3	1,6	0,2	1,6	1,2	1,2	1,0	-18,4 %	112 %
Eksamensavtalen	1,3	0,5	0,9	1,9	0,9	1,2	1,1	-7,7 %	17 %
Klareringsvederlag	0,1	0,8	0,5	0,1	0,02	0,00	0,0	0,0 %	157 %
Bokylla				3,2	3,7	3,5	0,0	-99,2 %	-29,9 %
Skaff				0,3	0,1	0,5	0,1	-73,8 %	166 %
Bolk				1,2	7,6	2,9	6,6	127,0 %	199 %
Totalt	**2,6**	**2,9**	**1,6**	**8,2**	**13,5**	**9,3**	**8,8**	**-4,4 %**	**68,0 %**

Note: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Kilder: Kopinor.

Inntektene fra individuelle vederlag fra Norge i 2019 utgjorde totalt 8,8 MNOK, jamfør tabell 3.10. Det er en nedgang fra 2018 (9,3 MNOK) og 2017 (13,5 MNOK), men mer enn i 2016 (8,2 MNOK) og tidligere år. Fra 2016 til 2017 økte disse inntektene med 64 prosent. Den store økningen i inntekter fra individuelle vederlag skyldes først og fremst vederlaget Bolk, som alene hadde en økning på drøye 6 MNOK fra 2016 til 2017. I 2018 sank inntektene fra Bolk til 2,9 MNOK, mens de i 2019 steg til 6,6 MNOK. I 2019 utgjør dermed inntektene fra Bolk igjen den klart største andelen av de totale individuelle vederlagsinntektene på 8,8 MNOK

↘ Tekstboks 3.9

Opphavspersoner til norske utgivelser

I 2018 var det registrert 8 700 opphavspersoner til originale norske utgivelser. 47 prosent var kvinner, noe som er en svak oppgang fra tidligere år. Som for tidligere år var det flest kvinnelige opphavspersoner for barnebøker også i 2018.* Av de totalt 1 135 opphavspersonene til barnebøker, var 643 kvinner (57 prosent).

Kategoriene historie og geografi samt alminnelige skrifter er emnekategorier med færrest kvinnelige opphavspersoner med hhv. 28 og 36 prosent.

*Fra og med 2010 har det vært flest kvinnelige opphavspersoner til barnebøker, med unntak av i 2015.

Kilde: SSBs kulturstatistikk 2018.

3.3 Samlede inntekter fra utlandet

De samlede inntektene til litteraturbransjen i Norge fra utlandet er beregnet til å utgjøre 112 MNOK i 2019, jamfør tabell 3.11. Dette inkluderer forlagenes inntekter fra direkteeksport, inntekter fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties (se neste avsnitt), samt inntekter fra vederlag som utbetales norske aktører fra Kopinors søsterorganisasjoner i utlandet (opphavsrettslige inntekter).

Opphavsrettslige inntekter fra utlandet som utbetales gjennom Kopinor, har sunket fra 2,4 MNOK i 2018 til 2,2 MNOK i 2019.

Omfanget av forlagenes direkteeksport er estimert ved bruk av Forleggerforeningens bransjestatistikk i samråd med Forleggerforeningen. Inntekter fra denne kategorien økte betydelig i perioden 2013 til 2016, fra 53 MNOK i 2013 til 101 MNOK i 2016, men falt til 34 MNOK i 2017 forså å øke til 35 MNOK i 2019. Bakgrunnen for dette bruddet i utviklingen er at Forleggerforeningen omklassifiserte en aktør fra eksport for sine tall i 2017.

Inntektene fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties er innhentet fra forlag og agenter i samarbeid med NORLA, Senter for norsk litteratur i utlandet. Frem til målingen for 2019 har det kun vært norske forlagsagenter eller frittstående norske agenter som har rapportert tall til statistikken. For 2019 har vi imidlertid også innhentet tall fra utenlandske agenter som representerer norske forfattere i utlandet. Tallene for 2019 er dermed ikke direkte sammenlignbare med tidligere år. I den grad det er forlagsagenter eller frittstående agenter som ikke har rapportert inn tall til statistikken, er deres inntekter estimert i samråd med NORLA. Estimeringen er imidlertid gjort med et relativt moderat påslag, og tallene er nok i virkeligheten noe høyere enn det som oppgis her. Dette gjelder både de norske og de utenlandske agentene (for 2019).

Som tabell 3.11 illustrerer, utgjorde inntekter fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties fra både utenlandske og norske agenter 75 MNOK i 2019.

↘ Tabell 3.11 – Samlete inntekter fra utlandet, 2013–2019 (i MNOK)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2013–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Direkteeksport fra forlag	53	63	80	101	34	33	35	5,8 %	1,4 %
Salg av rettigheter, samproduksjon og royalties	37	35	46	42	50	63	75	19 %	13,7 %
Opphavsrettslige inntekter, KOPINOR	1,5	2,2	2,4	2,1	3,4	2,4	2,2	-9 %	11,6 %
Samlete inntekter fra utlandet	**91,6**	**99,5**	**128,3**	**145,1**	**87,4**	**98,2**	**112,0**	**14,0 %**	**6,2 %**

* Frem tom. målingen i 2018 var det kun brutto inntekter til norske agenter og forlag inkludert. Fra 2019 er også inntekter til norske forfattere via utenlandske agenturer inkludert i tallene. Inntektene for 2019 er dermed ikke direkte sammenlignbare med tidligere år

Note: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Korrigert for tallene fra utenlandske agenter utgjorde de samlede inntektene fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties i 2019 65 MNOK, noe som tilsvarer en vekst på 4 prosent sammenlignet med 2018 og en gjennomsnittlig årlig vekst på 11,2 prosent fra 2013 til 2019.

I tillegg til inntektene fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties er det samlet inn statistikk over agentenes kontrakter i utlandet for 2019. De utenlandske agentene rapporterer om 69 kontrakter med norske forfattere i 2019.

De norske agentene og forlagene rapporterer om 1 802 *nye* kontrakter i 2019. For de norske agentene har vi oversikt over hvordan de nye kontraktene fordeler seg på ulike språk. Figur 3.12 viser oversikt over de ti største språkene for nye kontrakter i utlandet for 2019 for agentene som har levert inn tall, samt antallet nye solgte kontrakter for de samme landene for 2017 og 2016. Merk at tallene for 2017 og 2016 *ikke* utgjør de ti største landene, men er inkludert for å sammenligne utviklingen for språktoppen for 2019. Som i 2017 er det polsk som er det største språket for nye kontrakter i 2019. De foregående årene har dansk ligget på toppen.

↘ Figur 3.12 – Språktopp for nye utenlandske kontrakter i 2019 (norske agenter), samt 2017 og 2016

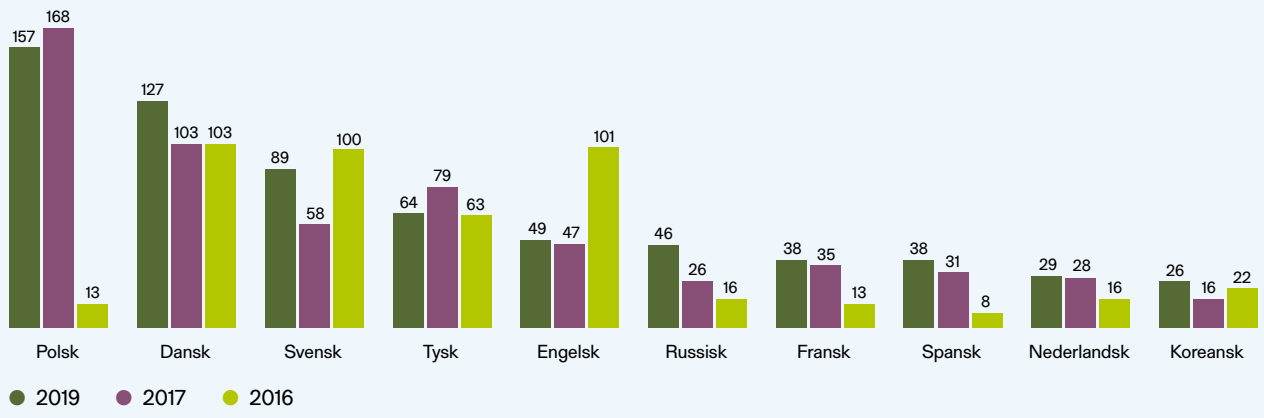

↘ Tekstboks 3.10

Inntekter og antall nye kontrakter fra agenturer og forlag i 2020

I samarbeid med NORLA har vi i år bedt både de norske og utenlandske agenturene om å oppgi inntekter for første halvår av 2020.

Til sammen oppgir agenturene at brutto inntektene fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties tilknyttet norske forfattere utgjorde 26 MNOK første halvår av 2020. Det utgjør 35 prosent av de totale inntektene i 2019.

De norske agententurene og forlagene oppgir at de i første halvdel av 2020 har inngått 384 nye kontrakter med norske forfattere (totalt i 2019: 1 802).

De utenlandske agenturene oppgir at de i første halvdel av 2020 har inngått 48 nye kontrakter med norske forfattere (totalt i 2019: 69).

Det er imidlertid færre aktører som har rapportert inn tall for 2020 enn tidligere år, så tallene er derfor ikke direkte sammenlignbare.

Kilde: SSBs kulturstatistikk 2018.

↘ Tekstboks 3.11

Leserundersøkelsen 2020

Da denne rapporten omhandler tallene og økonomien bak litteraturmarkedet i Norge, gjennomføres det også en årlig undersøkelse av norske leservaner. Denne undersøkelsen ble i 2018 gjennomført av Ipsos MMI på vegne av Forleggerforeningen og Bokhandlerforeningen. Undersøkelsen ble gjennomført i uke 4–5 i 2020.

Det er flere funn i denne undersøkelsen som kan være med å belyse de tallene som kommer frem i Kunst i tall 2019. Det mest sentrale funnet er at nordmenn selv rapporterer at de leste mer i 2019 enn i 2017 (i snitt 13,2 bøker per person, opp fra 12,7 i 2017). Dette står i kontrast til en jevn nedgang i inntekter fra salg av bøker.

Rapporten viser også til økt konsum av digital litteratur, særlig i form av lydbøker, hvor undersøkelsen viser at vi i 2019 lyttet i gjennomsnitt på 2,9 lydbøker, mot 2,3 lydbøker i 2017. Videre ser man at e-bøker er den eneste (rapporterte) kategorien hvor fremmedspråklige titler utgjør en større andel enn norske titler. Det kan, blant annet, være med å belyse tallene for privat direkteimport, der store deler av markedet omhandler nettopp utenlandske e-bøker.

Kilde: Leserundersøkelsen 2020.

↘ Tekstboks 3.12

Innvilget støtte til å oversette norske bøker

NORLA, Senter for norsk litteratur i utlandet (Norwegian Literature Abroad), arbeider for å spre kunnskap om norske bøker og forfattere i utlandet, og drifter i tillegg en rekke støtteordninger som har til hensikt å fremme oversettelse av norske bøker. I 2019 bevilget NORLA støtte til 572 utgivelser av norske bøker for oversettelse til 47 ulike språk; 404 skjønnlitterære titler, 168 fagbøker og 136 bøker for barn og unge. Av de 572 utgivelsene omfattet 372 ulike titler, som igjen representerer 257 ulike forfatterskap.

De mest oversatte forfatterne etter NORLAs oversettelsesstøtte, uavhengig av sjanger, omfatter:

- Hedvig Montgomery (16 oversettelser av sakprosa).
- Karl Ove Knausgård (14* oversettelser, 12 av skjønnlitteratur og 2 av sakprosa – *herav en tittel skrevet sammen med Fredrik Ekelund).
- Jon Fosse (13 oversettelser av skjønnlitteratur).
- Jo Nesbø (13 oversettelser av skjønnlitteratur for både voksne og barn).

Kilde: Leserundersøkelsen 2020.

4 Visuell kunst 2019

4.1 Samlede inntekter i den visuelle kunstbransjen

De samlede inntektene i den visuelle kunstbransjen var 1 845 MNOK i 2019, jamfør figur 4.1. Dette omfatter inntekter fra salg av visuell kunst, inntekter fra visning av visuell kunst og opphavsrettslige inntekter. I de to første årene i tidsperioden vi måler, steg de samlede inntektene med 11 prosent årlig, fra 1 820 MNOK i 2013 til 2 257 MNOK i 2016. I 2017 falt inntektene til 1 895 MNOK (-18 prosent), mens de steg til 1 997 MNOK i 2018 (+5 prosent). De samlede inntektene har med andre ord variert en del i løpet av seksårsperioden, og til sammen gjør dette at den gjennomsnittlige årlige veksten i perioden utgjør 0,4 prosent.

De samlede inntektene i Norge var 1 701 MNOK i 2019. Dette er en økning på 3 prosent sammenlignet med 2018. Inntektene i Norge later dermed til å ha stabilisert seg etter den sterke veksten fra 2014 til 2015, da inntektene steg med 21 prosent fra 1 431 MNOK i 2014 til 1 729 MNOK i 2015. I Norge har disse inntektene hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 4 prosent i perioden 2014–2019.

Når det gjelder inntektene fra utlandet, er utviklingen betydelig mer varierende. I 2019 var inntektene fra utlandet 144 MNOK. Dette er de laveste inntektene vi har målt i femårsperioden. Disse inntektene er tydelig preget av større enkelthendelser, slik som salget av enkelte svært verdifulle kunstverk som gir store utslag i statistikken, som inntektene i 2016.

I de neste avsnittene skal vi se nærmere på hvordan inntektene henholdsvis i Norge og fra utlandet fordeler seg på underkategorier.

↘ Figur 4.1 – Samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2014–2019 (i MNOK)

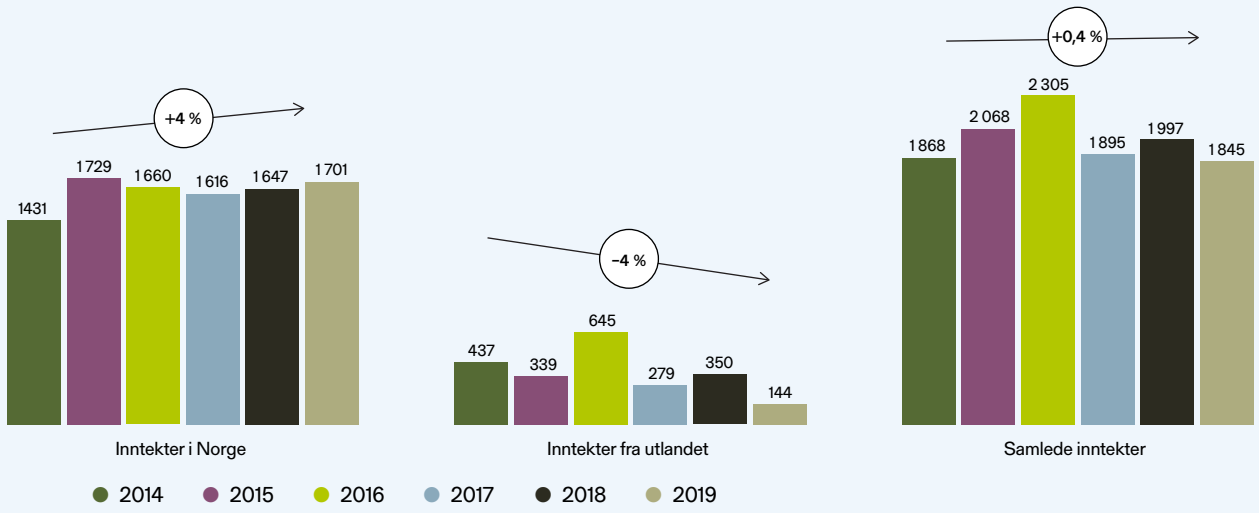

Note 1: Alle tall er omregnet til 2019-kroner. Pilene viser gjennomsnittlig årlig endring.

Note 2: Se metodekapittelet 6.5 for nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

Kilder: Bildende Kunstneres Hjelpefond (BKH), Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), SSB, Tolletaten, Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge (KiN), Kulturrådet, Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen, Kulturtanken, Billedhoggerforeningen, Den kulturelle skolesekken, Norwaco, Kopinor og egen kartlegging blant enkeltgallerier.

4.2 Samlede inntekter i Norge

Salgsinntektene er den klart største inntektskategorien i den visuelle kunstbransjen i Norge, med 1 539 MNOK i 2019, jamfør figur 4.2. Salgsinntektene i 2019 er 5 prosent høyere enn i 2018. Fra 2015 til 2017 så vi en nedgang i salgsinntektene i Norge, fra henholdsvis 1 593 MNOK i 2015 til 1 458 MNOK i 2017. Denne utviklingen har nå snudd, og siden 2017 har inntektene økt med i gjennomsnitt 3 prosent årlig. Den gjennomsnittlige årlige veksten i seksårsperioden er 4 prosent for salgsinntekter.

↘ Figur 4.2 – Samlede inntekter i Norge, 2014–2019 (i MNOK)

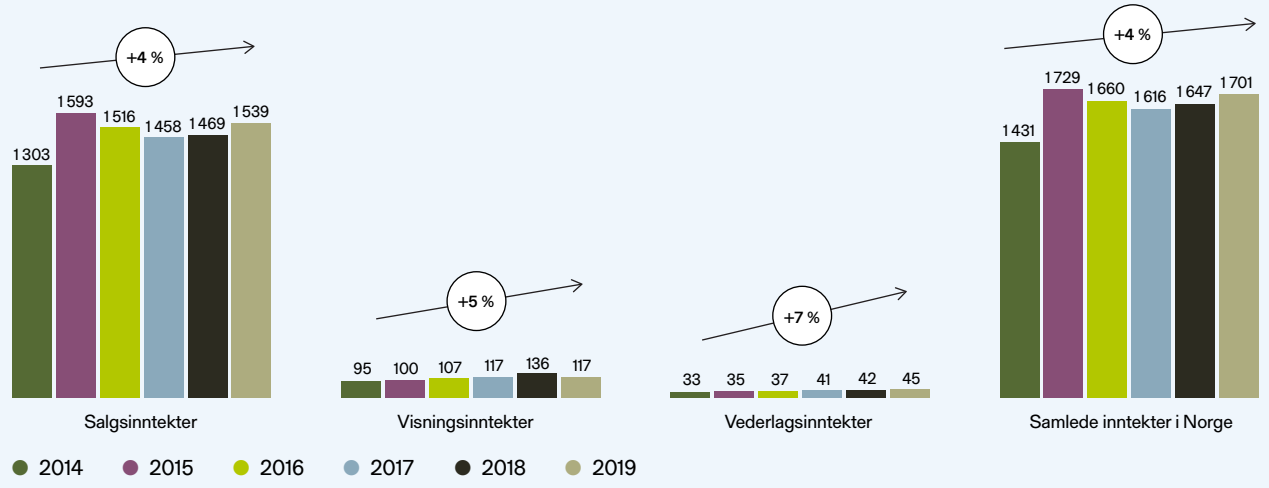

Note 1: Alle tall er omregnet til 2019-kroner. Pilene viser gjennomsnittlig årlig endring.

Note 2: Disse tallene er også presentert i figur 4.1.

Kilder: Bildende Kunstneres Hjelpefond (BKH), Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), SSB, Tolletaten, Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge (KiN), Kulturrådet, Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen, Kulturtanken, Billedhoggerforeningen, Den kulturelle skolesekken, Norwaco, Kopinor og egen kartlegging blant enkelte auksjonshus.

Visningsinntektene i Norge har hatt en relativt jevn vekst mellom 2014 og 2018, men i 2019 falt de tilbake til 2017-nivå. En forklaring på dette fallet kan være at Nasjonalmuseet stengte 13. januar 2019 og førte til et fall i deres billettinntekter på 23 MNOK sammenlignet med 2018-tallene. I 2019 utgjorde visningsinntektene 117 MNOK, jamfør figur 4.2. Den gjennomsnittlige årlige veksten har vært 5 prosent i perioden 2014–2019.

Vederlagsinntektene i Norge utgjorde 45 MNOK i 2019. Denne inntektskategorien har hatt en stabil vekst i perioden. Den årlige gjennomsnittlige veksten har vært på 7 prosent siden første måling.

Selv om inntektene i hver kategori har variert i reelle tall i løpet av seksårsperioden vi har målt, har andelen inntekter i de ulike kategoriene holdt seg relativt stabil. Inntekter fra salg av visuell kunst utgjør den største inntektskategorien og utgjorde 90 prosent i 2019, jamfør figur 4.3. Visning utgjorde 7 prosent i 2019, mens vederlagsinntektene utgjorde 3 prosent.

↘ Figur 4.3 – Fordeling samlede inntekter i Norge, 2014–2019 (i prosent)

Kilder: Bildende Kunstneres Hjelpefond (BKH), Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), SSB, Tolletaten, Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge (KiN), Kulturrådet, Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen, Kulturtanken, Billedhoggerforeningen, Den kulturelle skolesekken, Norwaco, Kopinor og egen kartlegging blant enkelte auksjonshus.

4.2.1 Inntekter fra salg av visuell kunst

I Norge skal det betales en avgift på all offentlig omsetning av kunstverk, jamfør kunstavgiftsloven.[1] Med «offentlig omsetning» menes at kunstverket er tilbudt til allmennheten, for eksempel gjennom utstillinger, auksjoner, annonser på Internett og lignende. Det skal betales kunstavgift av både førstehånds- og annenhåndsomsetning av kunstverk. Likestilt med offentlig omsetning er som hovedregel ethvert kjøp som skjer med sikte på offentlig visning i gallerier, museer eller tilsvarende, samt kjøp direkte fra kunstneren når arbeidet er et utsmykkingsoppdrag eller bestillingsverk. Avgiftsplikten gjelder kun for salg av kunstverk over 2 000 NOK, og av den grunn skiller vi i denne rapporten mellom offentlig salg over og under dette beløpet. Det private salget vi samler inn tall for, er salg direkte fra en kunstners atelier uten at det er offentliggjort.[2] Videre samler vi inn tall for import av visuell kunst til Norge. Denne importen tilfaller ikke den visuelle kunstbransjen i Norge, men viser hva forbrukere i Norge betalte for å kjøpe visuell kunst fra utlandet.

Det avgiftspliktige salget, altså det offentlige salget av verk med en utsalgspris på over 2 000 NOK, utgjør den største inntektskategorien innen salg av visuell kunst i Norge, med 710 MNOK i 2019, jamfør tabell 4.1. Inntektene har imidlertid sunket med 8 prosent sammenlignet med 2018, da salget var 770 MNOK. I løpet av perioden 2014–2019 har disse inntektene i gjennomsnitt økt med 2 prosent årlig, noe som blant annet skyldes den sterke veksten fra 2014 til 2015. Siden 2014 har inntektene variert, og inntektene i 2019 utgjør det laveste måleåret siden 2014.

1 Lov av 4. november 1948 nr. 1 om avgift på omsetning av billedkunst m.m. (kunstavgiftsloven).

2 Privat salg benyttes i denne rapporten som en motsats til offentlig salg. Dersom omsetningen ikke kan regnes som offentlig etter kunstavgiftsloven, og verket ikke selges fra kunstneres atelierer, registreres ikke salget, og det er dermed ikke inkludert i vår statistikk.

↘ Tabell 4.1 – Totale inntekter fra salg av visuell kunst 2014–2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2014–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Offentlig salg over 2000 kr	678	849	770	741	770	710	-8 %	2 %
Offentlig salg under 2000 kr	41	51	48	46	50	47	-6 %	3 %
Privat salg (fra eget atelier)	140	154	148	154	156	161	3 %	3 %
Import av visuell kunst	443	540	551	517	493	622	26 %	8 %
Samlede inntekter fra salg i Norge	**1303**	**1593**	**1516**	**1458**	**1469**	**1539**	**5 %**	**4 %**

Note 1: Alle tall er omregnet til 2019-kroner. Pilene viser gjennomsnittlig årlig endring.

Note 2: Se metodekapittelet 6.5 for nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

Kilder: Bildende Kunstneres Hjelpefond (BKH), Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), SSB, Tolletaten, Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge (KiN), Kulturrådet, Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen, Kulturtanken, Billedhoggerforeningen, Den kulturelle skolesekken, Norwaco, Kopinor og egen kartlegging blant enkeltgallerier.

Inntektene fra det offentlige salget under 2 000 NOK har i gjennomsnitt økt med 3 prosent fra 2014 til 2019. Veksten i disse skyldes imidlertid i hovedsak den store økningen fra 41 MNOK i 2014 til 51 MNOK i 2015. Inntektene fra det offentlige utgjorde 47 MNOK i 2019. Sammenlignet med 2018 har inntektene i 2019 sunket med 6 prosent (fra 50 MNOK).

Privat salg fra kunstnernes atelierer utgjorde 161 MNOK i 2019. Det tilsvarer en økning på 3 prosent fra 2018, og den gjennomsnittlige årlige veksten siden 2014 har også vært 3 prosent.

Import av visuell kunst utgjorde 622 MNOK i 2019, mot 493 MNOK i 2018. Dette tilsvarer en vekst på 26 prosent sammenlignet med 2018 (493 MNOK). 2019 utgjør dermed det høyeste måleåret når det gjelder inntekter fra import av visuell kunst i måleperioden. I gjennomsnitt har inntekter fra import av visuell kunst i gjennomsnitt vokst med 8 prosent årlig. Import av visuelle kunstverk beskrives nærmere i avsnitt 4.2.1.3.

Til tross for variasjoner mellom de ulike inntektskategoriene har det vært vekst i alle kategoriene i løpet av seksårsperioden målingen omfatter.

Selv om inntektene i hver kategori har variert noe i reelle tall, har fordelingen av inntektene på de fire kategoriene forholdt seg relativt stabil i måleperioden. Fordelingen av inntektene i 2019 skiller seg imidlertid noe ut da inntekter fra import av kunst utgjør en større andel av de totale inntektene (40 prosent i 2019), sammenlignet med tidligere år og på bekostning av inntektene fra offentlig salg av kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK. Det er likevel inntekter fra det offentlige salget av visuell kunst som også i 2019 utgjør den største andelen av de totale inntektene (46 prosent i 2019). Andelen har imidlertid sunket med 7 prosentpoeng (fra 52 prosent) i 2018. Inntektene fra offentlig salg av kunstverk med en utsalgspris på under 2 000 NOK og inntekter fra privat salg utgjorde henholdsvis 3 og 10 prosent i 2019, noe som er på nivå med tidligere år.

↘ Figur 4.4 – Fordeling av inntekter fra salg av visuell kunst, 2014–2019

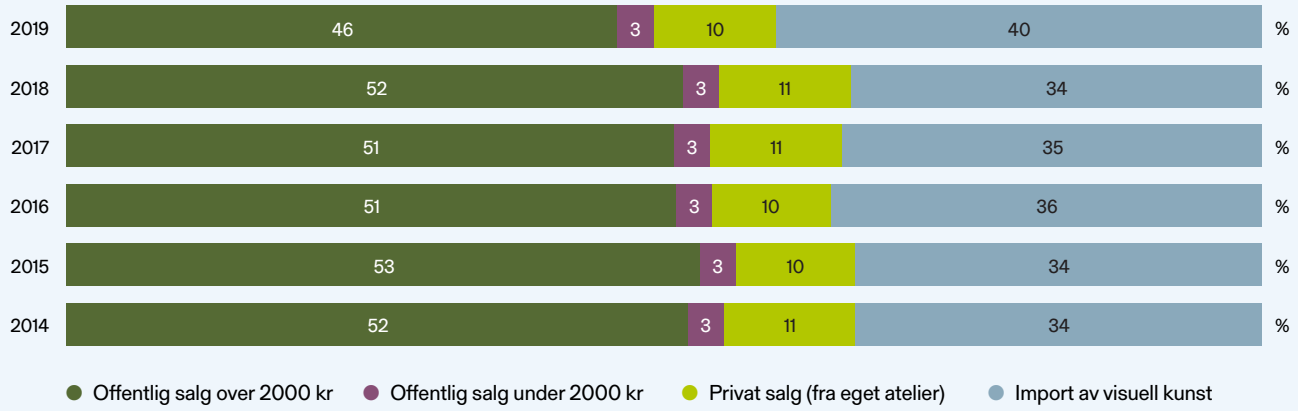

Kilder: BKH, BONO, SSB, Tolletaten, Norske Kunstforeninger, Norske Kunsthåndverkere, Kulturrådet, egen kartlegging blant enkelte auksjonshus.

↘ Tekstboks 4.1

Koronakrisens effekt på NKs medlemmer

Norske Kunsthåndverkere (NK), fagorganisasjon for utøvere av faget kunsthåndverk, gjennomførte våren 2020 undersøkelser blant medlemmene knyttet til koronasituasjonen. I de to undersøkelsene (gjennomført i slutten av mars og i mai) fremkommer det at 41 prosent av medlemmene har opplevd en salgssvikt sammenlignet med et normalår, og flertallet av disse oppgir at salget er kraftig redusert eller nesten borte. Det gjelder både for offentlig salg over og under 2 000 NOK og annen omsetning. Stengte utsalgssteder (inkludert gallerier og museer) oppgis som årsak. Respondentene har oppgitt størrelsen på inntektstapet for ulike type oppdrag, og inntektstapet oppgis i gjennomsnitt å ligge rundt 50 000 NOK i pandemiens første tre måneder.

Følgende sitater fra undersøkelsen beskriver situasjonen mange står i:

«Utilgjengeligheten til kunsten gjør at salg av verk ikke er aktuelt.»

«Salgsinntektene fra fellesverkstedsutsalg er helt borte mens driftsutgifter løper som vanlig. Ingen av støtteordningene treffer dette fordi vi er et samarbeid, og huseieren er ikke villig til å bidra.»

«Jeg har flere avtaler om utstillinger fremover og er usikker på om jeg kan stole på at de blir gjennomført. Frykter ny smittebølge og ny nedstenging til høsten.»

Kilde: NKs medlemsundersøkelse om koronakrisen, 2020.

↘ Tekstboks 4.2

Salg av visuell kunst i Norge

Med salg av visuell kunst mener vi det forbrukere i Norge har betalt for å kjøpe ulike former for visuell kunst. Forbrukere kan være enkeltpersoner som kjøper visuell kunst til eget bruk, eller ulike former for private og offentlige organisasjoner og bedrifter som kjøper kunst til utsmykking eller til andre formål.

De samlede inntektene fra salg av visuell kunst refererer til alt offentlig salg av visuell kunst og alt salg av visuell kunst direkte fra kunstneres egne atelierer. Offentlig salg i denne sammenheng viser til salg av kunstverk som er frembudt for allmennheten. Både førstehånds- og annenhåndssalg er i utgangspunktet inkludert, men det private annenhåndssalget eksisterer det ikke samlede tall for. Denne delen av markedet er derfor ikke beskrevet i rapporten.

Salg av visuell kunst i Norge omfatter det forbrukere i Norge har betalt for å kjøpe ulike former for visuell kunst i Norge, samt forbrukere i Norges import av visuell kunst. Eksport av visuell kunst (som i denne rapporten er presentert under inntekter fra utlandet i avsnitt 4.3.1) omfatter det norske aktører har solgt visuell kunst for til utlandet. For eksport og import av visuell kunst benytter vi tall for visuell kunst som er importert inn til og eksportert ut fra Norge, i henhold til deklarering hos tollvesenet.

↘ Tekstboks 4.3

Utvikling i innbetalt kunstavgift i 2020

Bildende Kunstneres Hjelpefond (BKH) samler inn avgiften for all offentlig omsetning av kunstverk som selges for mer enn 2 000 NOK, jf. kunstavgiftsloven. Utviklingen av innbetalt kunstavgift gir med andre ord en god indikasjon på utviklingen av det offentlige salget over 2 000 NOK.

For å kunne si noe om og eventuelt på hvilken måte koronakrisen har påvirket det offentlige salget av kunst (til en verdi på over 2 000 NOK), har vi i samarbeid med BKH gjort beregninger av innbetalt kunstavgift for første termin av 2020 sammenlignet med tilsvarende periode i 2019. Tallene viser at det for første termin i 2020 ble innbetalt kunstavgift for tilsammen 8,4 MNOK, mens det for samme periode i 2019 ble rapportert om 10,7 MNOK. Selv om det er for tidlig å si om denne reduksjonen i innbetalt kunstavgift skjer som en følge av koronakrisen, og eventuelt hvordan utviklingen av det offentlige salget (og innbetaling av kunstavgift) vil bli for de resterende månedene av 2020, viser tallene at nivået for 2019 ligger betydelig lavere enn de foregående fem årene, jf. figuren under.

↘ Figur 4.5a – Innbetalt kunstavgift første termin, 2015-2020

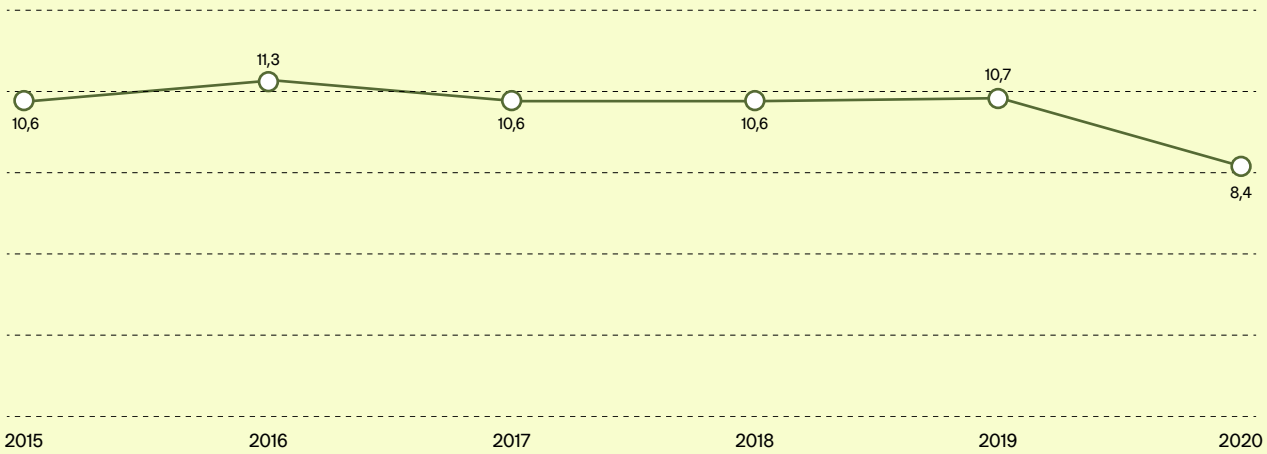

Note: 1. termin-tallene for 2020 omfatter årets første måneder, også månedene før pandemien slo ut i Norge.
Kilder: BKH.

Videre kan den innbetalte kunstavgiften brytes ned på hvilke typer salg kunstavgiften relateres til, det vil si om det er snakk om et førstehåndssalg, annenhåndssalg eller utsmykking. Under presenteres utviklingen fra innbetalt kunstavgift første termin i 2019 og første termin i 2020.

Tallene viser at det i første termin i 2020 ble innbetalt kunstavgift fra førstehåndssalg på 5,02 MNOK. Det gir en nedgang på 22 prosent sammenlignet med 2019 (6,42 MNOK). For videresalg var nedgangen på 26 prosent fra 2020 til 2019, fra henholdsvis 3,27 MNOK til 2,40 MNOK. Innrapportert kunstavgift for utsmykking ser ut til å ha vært mer stabil. I 2019 ble det i første termin innbetalt 987 834 NOK knyttet til utsmykking, mens det i første termin i 2020 ble rapportert om 953 145 NOK. Det gir en nedgang på 4 prosent.

↘ Figur 4.5b – Innbetalt kunstavgift fordelt på førstehåndssalg, annenhåndssalg og utsmykking, 2019–2020

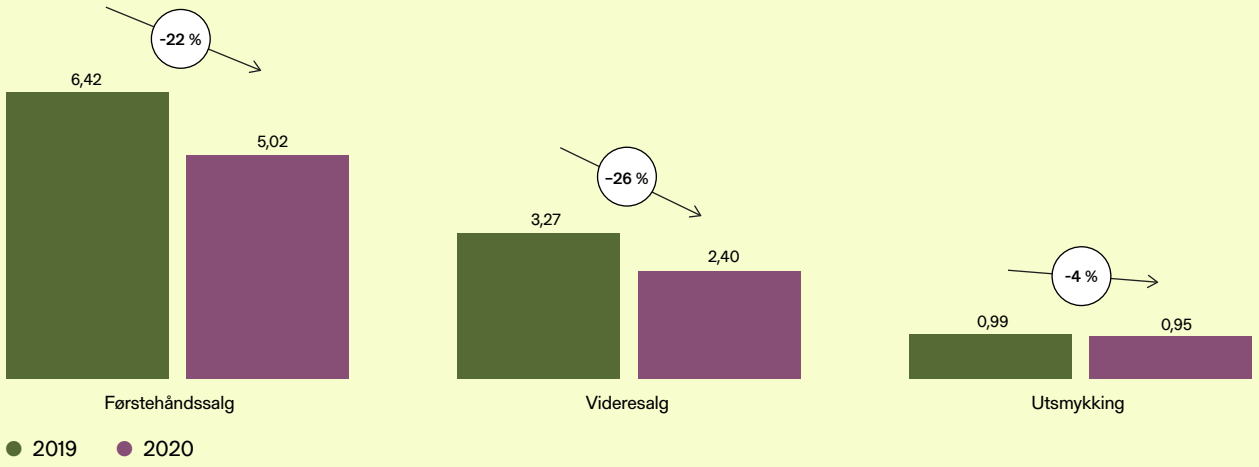

Note: 1. termin-tallene for 2020 omfatter årets første måneder, også månedene før pandemien slo ut i Norge.
Kilder: BKH.

4.2.1.1 Fordeling av salget på ulike salgs- og kjøpskanaler

Ettersom det offentlige salget med utsalgspris over 2 000 NOK er omfattet av kunstavgiften, er det mulig å bryte ned inntektene (710 MNOK totalt i 2019) på ulike salgskanaler og aktørers innbetaling av kunstavgift, jamfør tabell 4.2. De største inntektene i denne kategorien stammer fra gallerier og kunsthandlere, som også omfatter auksjonshus. Inntektene fra salg av visuell kunst i gallerier og kunsthandlere har imidlertid sunket med 6 prosent sammenlignet med 2018 og utgjorde 541 MNOK i 2019. Inntektene gjennom denne salgskanalen er likevel fortsatt den største for offentlig salg av visuell kunst i Norge og har hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 1 prosent i perioden.

↘ Tabell 4.2 – Offentlig salg, basert på ulike aktørers innbetaling av kunstavgift, 2014–2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2014–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Galleri/Kunsthandel	526	638	555	561	575	541	-6 %	1 %
Kunstforening/-senter	31	26	32	28	33	29	-13 %	0 %
Offentlige institusjoner	71	132	126	97	100	73	-27 %	7 %
Forening/enkeltperson	50	53	57	54	60	66	9 %	6 %
Totale kunstavgiftspliktige inntekter	**678**	**849**	**770**	**741**	**770**	**710**	**-8 %**	**2 %**

Note 1: Alle tall omregnet til 2019-kroner.
Note 2: Disse tallene er også presentert i tabell 4.1.
Kilder: BKH.

Kunstforeninger og kunstsentre solgte avgiftspliktig kunst for 29 MNOK i 2019. Det utgjør en nedgang på 13 prosent fra 2018, da tilsvarende inntekter var 33 MNOK. Kunstforeningene og kunstsentrene har hatt en relativt stabil utvikling i perioden og står i 2019 for omtrent like store inntekter som i 2014, justert for prisvekst.

↘ Tekstboks 4.4

Nordnorsk kunstnersenters salg av kunst i 2020

Nordnorsk Kunstnersenter (NNKS) i Svolvær er et regionalt kunstsenter for Nord-Norge. NNKS har de siste 10 årene omsatt billedkunst og kunsthåndverk for mellom 1,1 og 1,5 MNOK i året. Dette omfatter både salg fra egen kunsthandel og galleriutstillinger, hvorav salget fra kunsthandelen normalt utgjør mer enn 95 prosent.

Med beliggenhet sentralt på torget i Svolvær sentrum er NNKS godt besøkt av turister, og salget i månedene juni, juni og august – høysesongen for turister i Lofoten – utgjør enkelte år 50 prosent av årlig omsetning.

I 2020 ble mye annerledes. Ved utgangen av august var omsetningen omkring 47 prosent lavere enn ved samme tid året før, og da hadde også omsetningen i 2019 vært svakere enn normalt på grunn av en ombyggingsperiode.

↘ Figur 4.6 – Nordnorsk kunstnersenters omsetning januar til august, 2019–2020

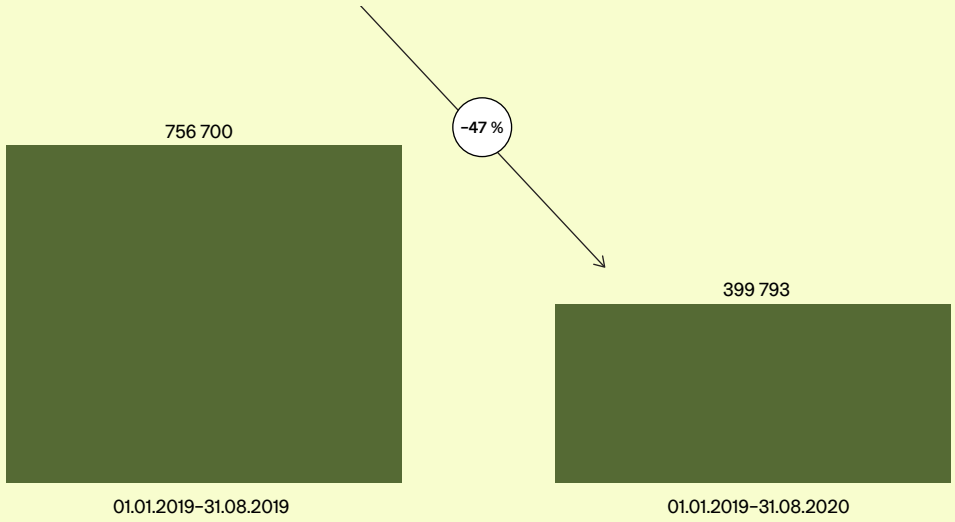

Note: Tallene for 2020 gjelder også månedene før pandemien slo ut i Norge.

Kilder: Nordnorsk kunstnersenter.

↘ Tekstboks 4.5

Blomqvists kunstomsetning første halvår 2020

Blomqvist er et norsk auksjonshus lokalisert i Oslo. Gjennom Blomqvist Kunsthandel og Blomqvist Nettauksjon omsetter virksomheten kunst, antikviteter, smykker m.m. Samlet sett har virksomheten hatt en klar nedgang i kunstomsetning det første halvåret av 2020 sammenlignet med første halvår de fem foregående årene, jamfør figur 4.5.

↘ Figur 4.7 – Omsetningstall 1. halvår 2015–2020 (Blomqvist)

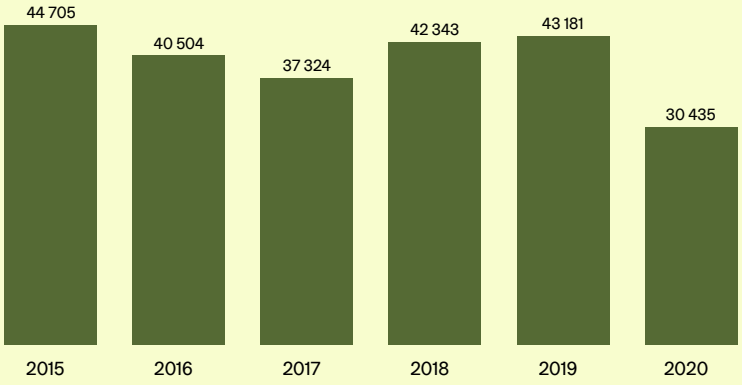

Nedgangen skyldes i stor grad at vårens auksjon ble flyttet til høsten som følge av Covid 19-restriksjonene. Auksjonen er en stor inntektsbringende aktivitet, og det at den flyttes gir naturligvis nedgang i omsetningstallene for første halvår. Samtidig så Blomqvist at nettauksjonene tok seg raskt opp etter mars-måned. Nye kunder strømmet til og budverdiene økte med 50 prosent sammenlignet med i fjor.

Note: 1. halvår-tallene for 2020 omfatter, også månedene før pandemien slo ut i Norge.

Kilder: Blomqvist.

Inntektene knyttet til offentlige institusjoner var 73 MNOK i 2019. Dette tilsvarer en relativt kraftig nedgang på 27 prosent fra 2018 da tilsvarende inntekter var 100 MNOK, jamfør tabell 4.2. Det gjør 2019-målingen til den nest laveste målingen de siste seks årene, kun 2 MNOK høyere enn målingen fra 2014. For kategorien «Offentlige institusjoner» er det ikke mulig å lese ut av de tilgjengelige tallene om den innbetalte kunstavgiften refererer til salg eller kjøp av visuell kunst.[4] Ifølge BKH er imidlertid den største andelen av den innbetalte kunstavgiften fra offentlige institusjoner knyttet til utsmykking i kommunal og statlig regi.

Kategorien «Foreninger/enkeltpersoner» stod for 66 MNOK av de kunstavgiftspliktige inntektene i 2019. Kategorien har hatt en jevn vekst i hele

4 Dersom enkeltpersoner selger kunst gjennom offentlige salgskanaler, digitale eller fysiske, er salget avgiftspliktig, og selger har ansvaret for å innbetale kunstavgift til BKH. I tillegg er kjøp av visuell kunst avgiftspliktig dersom den er ervervet direkte fra kunstneren og arbeidet er et utstillingsoppdrag, et bestillingsverk eller lignende, eller formålet med kjøpet er offentlig visning i gallerier, museer eller tilsvarende. I dette tilfellet er det som hovedregel kjøper av kunstverket som er pliktig til å betale kunstavgift til BKH.

perioden, med en gjennomsnittlig årlig vekst på 6 prosent fra 2014 til 2019. For «Foreninger/enkeltpersoner» er det ikke mulig å lese ut fra den tilgjengelige statistikken om den innbetalte kunstavgiften refererer til salg eller kjøp av visuell kunst.

Figur 4.8 viser hvordan inntektene fra offentlig salg over 2 000 NOK fordeler seg på de ulike salgskanalene. Selv om inntektene fra gallerier og kunsthandlere har sunket i reelle tall sammenlignet med 2018, utgjorde inntektene i denne kategorien 76 prosent av de totale inntektene i 2019, mot 75 prosent i 2018. Dette fordi de totale inntektene fra det offentlige salget av kunst med utsalgspris over 2 000 NOK har sunket med 8 prosent fra 2018 til 2019.

Videre utgjorde inntektene fra offentlige institusjoner 10 prosent av de samlede salgsinntektene i 2019. Det er den laveste andelen siden 2014. De kategoriene som står for en mindre andel, har vært relativt stabile når det gjelder andelen av de kunstavgiftspliktige inntektene, med 4 og 9 prosent i 2019 for henholdsvis kunstforeninger/-sentre og foreninger/enkeltpersoner.

↘ Figur 4.8 – Andel salg gjennom ulike aktører/omsetningskanaler, 2014–2019 (i prosent)

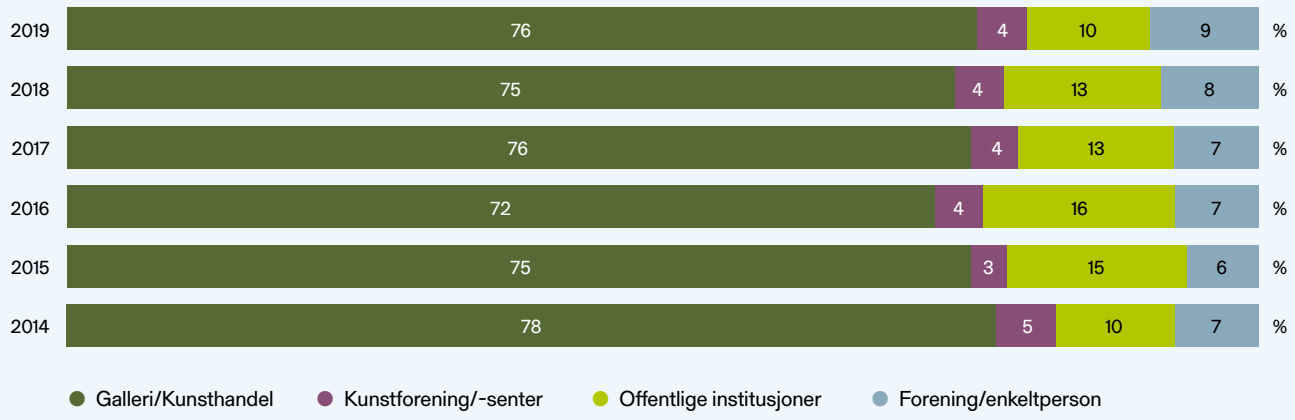

↘ Tekstboks 4.6

Kunstavgift og markedsplasser

Kunstavgiften omfatter alt offentlig salg av visuell kunst i Norge der salgsprisen er over 2 000 NOK. Ved ordinært salg er selger eller formidler av kunsten ansvarlig for innbetalingen av avgiften. Ved utsmykkingsoppdrag, bestillingsverk og konkurranseutkast til bruk i det offentlige rom skal det også betales kunstavgift. Det er den som blir eier av verket når det er sluttført, som er ansvarlig for innbetalingen. Ved disse anledningene vil altså kjøper være ansvarlig for innbetaling av kunstavgiften.

Fysiske og digitale markedsplasser fungerer som arenaer hvor selgere tilbyr kunst til allmennheten, og det er den enkelte selger av kunst ved slike markeder som er ansvarlig for innbetaling av kunstavgift. Slike markedsplasser har i liten grad oversikt hvor mye som selges her. Kunst som selges her til en utsalgspris under 2 000 NOK, er i begrenset grad dekket av statistikken. Eventuelle salg som skjer gjennom slike markedsplasser og formidlingsinstanser, der selger unnlater å innbetale kunstavgift, inngår ikke i tallene som presenteres i denne statistikken.

Kilder: BKH.

For å si noe om utviklingen i salget av kunst over digitale plattformer har vi samlet inn statistikk for antallet annonser som er publisert i kategorien «kunst» på den digitale markedsplassen FINN.no. I 2019 ble det publisert i overkant av 135 000 annonser om salg av kunst på FINN.no, jamfør figur 4.9. Dette er den høyeste målingen siden første måling i 2014. Til sammenligning ble det i 2014 publisert like i underkant av 45 000 slike annonser. Veksten fra 2018 til 2019 var på 26 prosent.

Til tross for at veksten i antall annonser fortrinnsvis var knyttet til annonser med en utsalgspris på over 2 000 NOK, er andelen lik som for 2018. Som i fjor utgjør andelen annonser med en utsalgspris på over 2 000 NOK 28 prosent og andelen annonser under 2 000 NOK 72 prosent.

Selv om det ikke eksisterer tall for hvor mange av disse annonsene som har ført til salg, indikerer tallene at omsetningen i dette markedet har vokst betydelig. Det er også viktig å påpeke at en del av veksten stammer fra at FINN.no gjorde det gratis å publisere annonser på «Torget» i mai 2014.

↘ Figur 4.9 – Antall kunstannonser publisert på FINN.no per år, 2014–2019

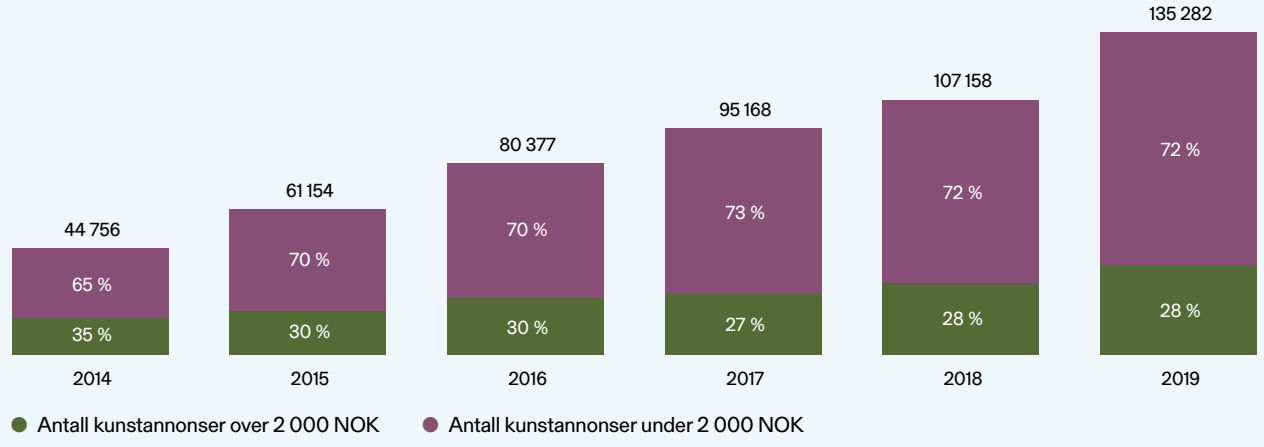

Kilder: Finn.no

4.2.1.2 Førstehåndssalg, annenhåndssalg og utsmykking

Ved innbetaling av kunstavgift skilles det mellom førstehåndssalg, annenhåndssalg (videresalg) og salg knyttet til utsmykkingsoppdrag, bestillingsverk og lignende. Det skyldes at det er selger eller formidler som er ansvarlig for innbetaling av avgiften ved salg, mens den som blir eier av verket når det er sluttført, er ansvarlig for innbetaling av kunstavgift ved utsmykkingsoppdrag. Basert på den innbetalte kunstavgiften som er registrert for de tre kategoriene, er det mulig å estimere det totale salget for disse kategoriene, jamfør figur 4.10.[5]

↘ Figur 4.10 – Avgiftspliktig salg av visuell kunst, fordelt på salgstyper, 2014–2019 (i MNOK)

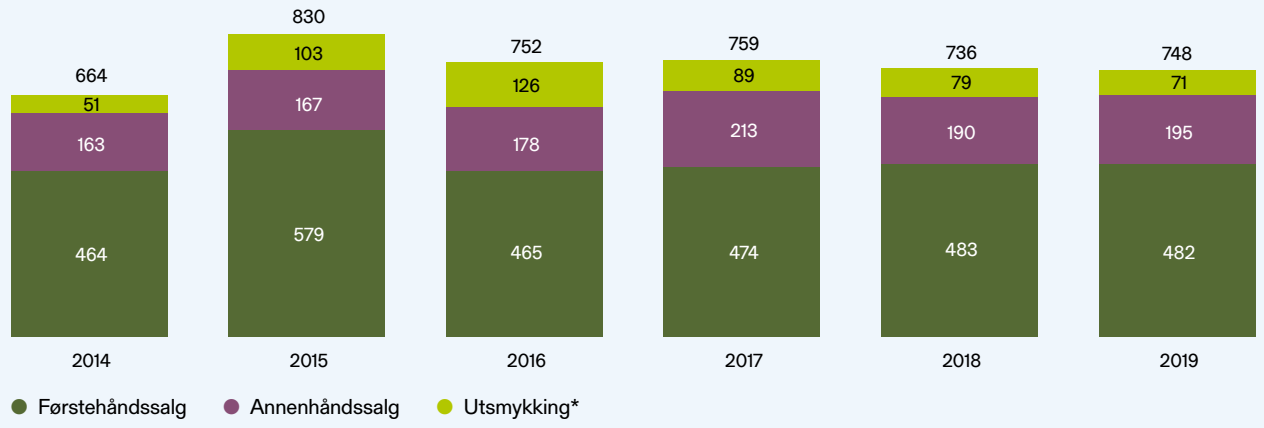

* Tallene i kategorien omfatter kun omsetning innrapportert som offentlig utsmykking, dvs. hvor kjøper/erverver har betalt avgiften. Avgift rapportert av selger (f.eks. når en offentlig institusjon handler i et galleri eller direkte fra kunstner) havner i en av de andre kategoriene.

Kilder: BKH.

Det kunstavgiftspliktige førstehåndssalget utgjorde 482 MNOK i 2019.[6] Inntektene er tilnærmet på nivå med målingen fra 2018, da inntektene var 483 MNOK. I år, som i fjor, utgjorde førstehåndssalget 64 prosent av det kunstavgiftspliktige salget.

Inntektene fra annenhåndssalget utgjorde 195 MNOK og 26 prosent av den avgiftspliktige omsetningen i 2019. Det tilsvarer en økning på 1 prosent fra 2018, da annenhåndssalget var 190 MNOK. I hele seksårsperioden statistikken dekker, med unntak av perioden 2017–2018, har annenhåndssalget steget, og det utgjorde 32 MNOK mer i 2019 enn i 2014.

Inntekter fra utsmykking utgjorde 71 MNOK i 2019, noe som er den laveste målingen siden 2014 (51 MNOK). Inntektene fra utsmykking har hatt stabil negativ utvikling de siste tre årene og er i 2019 hele 55 MNOK lavere enn i 2016 (126 MNOK).

Tallene for den følgerettspliktige omsetningen i Norge fra og med 2015 viser til en begrenset del av den totale salgsomsetningen i Norge, men viser samtidig at det

5 Ved annenhåndssalg kan salget være følgerettspliktig. I disse tilfellene har vi i våre beregninger trukket ut følgerettsvederlag og justert det estimerte salget for de tilfellene hvor det er betalt en lavere sats på grunn av følgeretten (se metodekapittel for detaljer).

6 Førstehåndssalget omfatter kun avgiftspliktig omsetning og dermed ikke privat salg fra eget atelier, selv om dette også vil være førstehåndssalg.

blant det følgerettspliktige kunstsalget er få dyre verk som selges i Norge, jamfør tabell 4.3. Tabellen viser videre at inntektene fra følgerettspliktig salg i Norge har variert de siste fem årene, men i antall salg utgjør 2019 det laveste året i målingen. I reelle kroner utgjør inntektene fra 2019 (59 MNOK) det nest laveste året i måleperioden og kun 3 MNOK høyere enn det laveste inntektsåret i 2017 (56 MNOK).

↘ Tabell 4.3 – Detaljer om følgerettspliktig kunstsalg i Norge, 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Priskategorier	Antall salg	Antall salg	Antall salg	Antall salg	Antall salg
3000 EUR-50.000 NOK*	264	311	264	224	204
50.000-100.000 NOK	192	170	177	184	172
100.000-250.000 NOK	126	139	122	130	116
250.000-500.000 NOK	31	30	31	38	29
500.000 NOK - 1 MNOK	11	11	5	15	5
1 - 2,5 MNOK	2	8	-	4	5
2,5 - 5 MNOK	-	-	-	1	0
5 - 10 MNOK	1	-	-	-	-
Over 10 MNOK	-	-	-	0	0
Totalt antall følgerettspliktige salg	**627**	**669**	**599**	**596**	**531**
Verdi følgerettspliktig omsetning	**79 MNOK**	**75 MNOK**	**58 MNOK**	**74 MNOK**	**59 MNOK**

Note: Tallene viser kun følgerettspliktig omsetning, det vil si videresalg av opphavsrettslig vernede verk der kunstner har krav på følgerett. Tabellen viser omsetningstall, og ikke størrelsen på følgerettsvederlaget. Videre inngår kun omsetning som skjer i Norge. Priskategoriene starter på 3 000 EUR, ettersom dette er minstegrensen norske myndigheter har satt for følgeretten. Salg av verk med pris lavere enn 3000 EUR vil ikke medføre følgerett. Verdi omregnet til 2019-kroner.

Kilder: BONO.

↘ Tekstboks 4.7

Kjønnsforskjeller i videresalg

Fordeling av inntekter fra videresalg for 2019 viser at over 88,1 prosent av inntektene er tilknyttet kunstverk med mannlig opphaver, og 11,9 prosent er knyttet til kunstverk med kvinnelig opphaver. I 2018 var inntektene knyttet til kvinnelige kunstnere 9 prosent. Kvinneandelen har dermed gått opp fra 2018 til 2019. Disse tallene baserer seg på videresalg der kunstomsetteren også har følgerettspliktig salg (totalt 59 MNOK).

Denne kjønnsfordelingen gjelder også når vi avgrenser til videresalg av kunstverk laget av nålevende kunstnere (21 MNOK): 84,8 prosent av inntektene for videresalg med nålevende kunstner er tilknyttet kunstverk med mannlig opphaver, mens 15,2 prosent er tilknyttet kunstverk med kvinnelig opphaver. Det videreselges betydelig flere verk fra mannlige opphaver, og de selges også for høyere summer. I 2018 var fordelingen av inntektene mellom henholdsvis mannlige og kvinnelige opphavere 83,5 mot 16 prosent.

4.2.1.3 Import av visuell kunst

Inntekter fra import av visuelle kunstverk utgjorde samlet sett 622 MNOK i 2019. Inntektene fra import av visuell kunst var dermed betydelig større enn inntektene fra eksport, som utgjorde 131 MNOK i 2019. (Eksport presenteres nærmere i kapittel 4.3.1).

Datamaterialet fra Tolletaten gir anledning til å dele inn inntektene fra import av visuell kunst etter ulike land. I 2019 var Storbritannia det største importlandet. Til sammen ble det importert visuell kunst for 178 MNOK fra Storbritannia i 2019, jamfør figur 4.11. Dette er en kraftig økning fra 2018, hvor inntektene fra import fra Storbritannia var på 119 MNOK. Det samme gjelder import av visuell kunst fra USA, som har økt fra 116 MNOK i 2018 til 150 MNOK i 2019. USA var i 2019 det landet det ble importert nest mest kunst fra, målt i verdi. I perioden vi har tall fra, er i tillegg Tyskland, Sverige og Sveits blant de øvrige fire landene det importeres mest visuell kunst fra, målt i verdi.

↘ Figur 4.11 – De største importlandene, 2014–2019 (i MNOK)

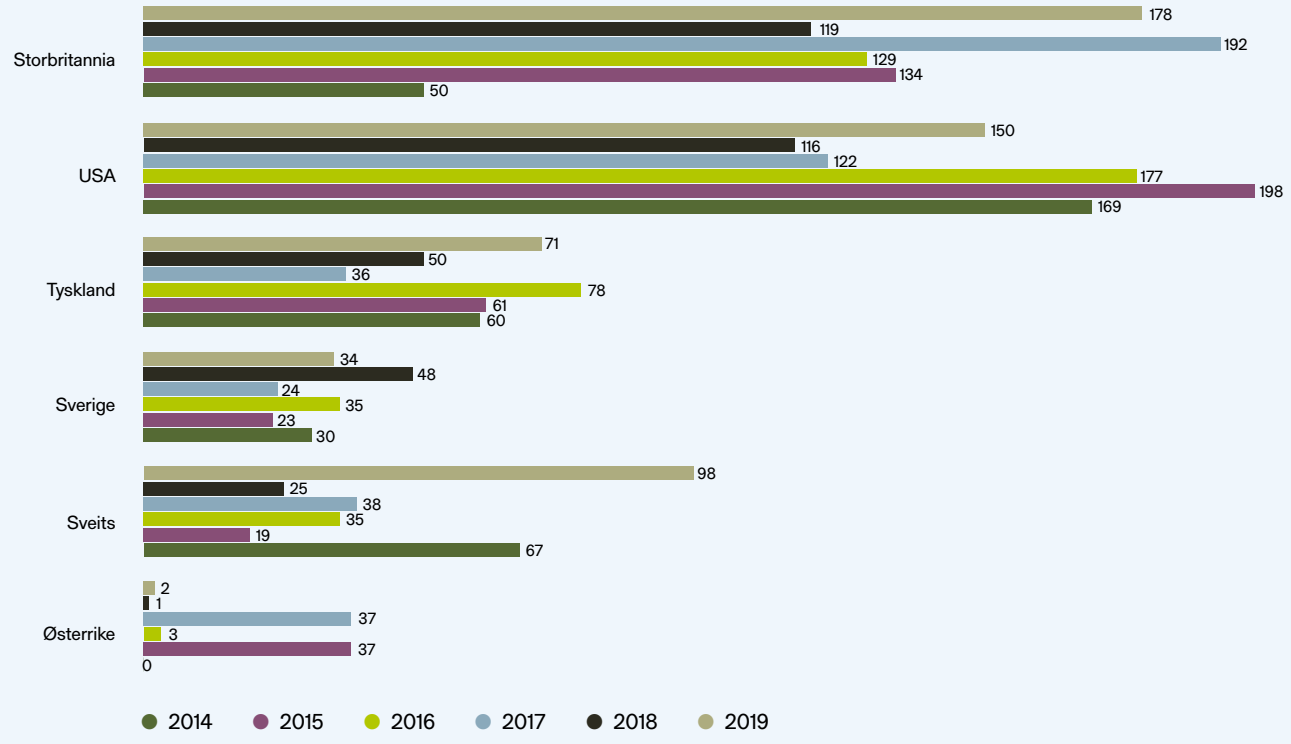

Note: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Kilder: SSB, Tolletaten.

Antallet importerte kunstverk i 2019 var 16 818, jamfør figur 4.12. Det betyr at antallet importerte kunstverk er redusert med nærmere to tredjedeler sammenlignet med 2016, da det ble importert 45 053 kunstverk til Norge. Inntektene fra import av visuell kunst har imidlertid steget markant, noe som betyr at gjennomsnittsprisen for de importerte kunstverkene har steget de siste årene.

↘ Figur 4.12 – Antall importerte verk, 2014–2019

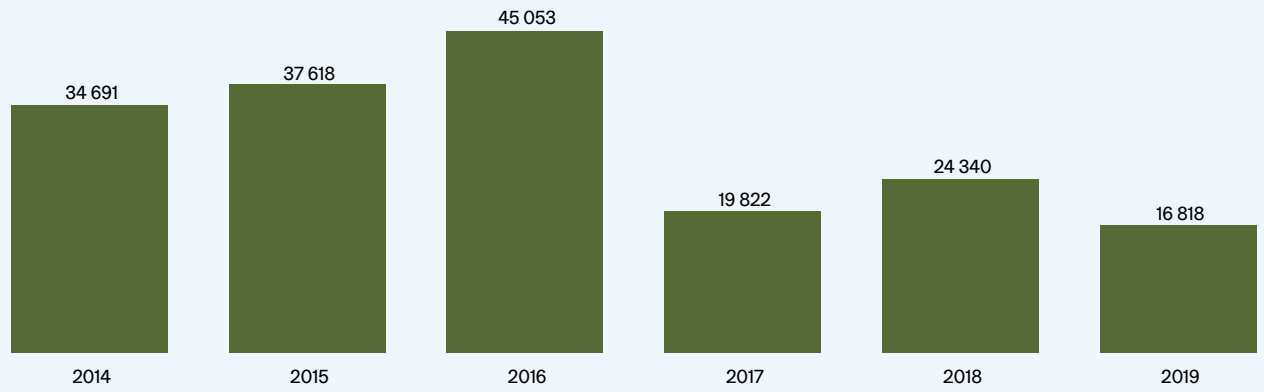

Kilder: SSB, Tolletaten.

4.2.2 Visningsinntekter

Visningsinntekter for visuell kunst i Norge er inntekter fra publikums betaling for å oppleve visuell kunst i Norge. Visningsinntektene for visuell kunst i Norge utgjorde 117 MNOK i 2019, noe som tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på 5 prosent i perioden 2014–2019. Det er imidlertid store forskjeller mellom inntektene fra ulike typer visningssteder i løpet av perioden 2014–2019, jamfør tabell 4.4.

↘ Tabell 4.4 – Samlede visningsinntekter 2014–2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2014–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Billettinntekter (inkl. omvisning og audioguider)	54	64	75	88	109	90	-17 %	12 %
Medlemskapsinntekter (som gir gratis/ rabattert inngang)	6	6	6	5	6	5	-26 %	-1 %
Utleieinntekter	3,2	3,5	3,3	2,9	2,8	3,4	22 %	2 %
DKS-inntekter	32	27	23	21	18	19	9 %	-9 %
Visningsinntekter i Norge	**95**	**100**	**107**	**117**	**136**	**117**	**-14 %**	**5 %**
Visningsinntekter utland	**12**	**9**	**6**	**9**	**10**	**11**	**17 %**	**3 %**
Samlede visningsinntekter	**107**	**109**	**113**	**126**	**146**	**129**	**-11 %**	**4 %**

Note: Alle tall omregnet til 2019-tall.

Kilder: Kulturtanken, Kulturrådet, Norske Kunstforeninger, Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen, Billedhoggerforeningen.

Billettinntektene, inkludert inntekter fra omvisning og utlån av audioguider, har hatt en relativt sterk vekst i hele perioden frem til 2018, men tallene fra 2019 viser en nedgang på 17 prosent fra fjoråret (109 MNOK i 2018 og 90 MNOK i 2019). Ut fra tallmaterialet vi har tilgjengelig, synes det som om den viktigste forklaringen på nedgangen i billettinntekter fra 2018 til 2019 er Nasjonalmuseets nedstenging i januar 2019. Nedstengingen førte til et fall i deres billettinntekter på 23 MNOK sammenlignet med 2018-tallene.

Til tross for nedgangen fra 2018 til 2019 har imidlertid billettinntektene hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 12 prosent i seksårsperioden målingen dekker. Billettinntektene er nesten utelukkende knyttet til kunstmuseer (99 prosent av billettinntektene).

Inntekter fra salg av medlemskap i museer og kunstforeninger har sunket fra 6 MNOK i 2018 til 5 MNOK i 2019. Nedgang i medlemskapsinntektene ser vi både i museene og kunstforeningene. Medlemskapsinntektene som er tatt med i rapporten, er avgrenset til medlemskap som gir gratis eller rabattert inngang til utstillinger med visning av visuell kunst.[7]

Inntekter fra utleie av visuell kunst utgjorde 3,4 MNOK i 2019, en økning på 22 prosent fra 2018 da tilsvarende inntekter utgjorde 2,8 MNOK. Inntektene har hatt en svak gjennomsnittlig vekst på 2 prosent siden 2014. Inntekter knyttet til Den kulturelle skolesekken (DKS) utgjorde 19 MNOK i 2019.[8] Det tilsvarer en økning på 1 MNOK fra 2018 (18 MNOK), men en gjennomsnittlig årlig nedgang på 9 prosent siden 2014.

Variasjonen i utviklingstrekkene for de ulike inntektskategoriene innebærer at fordelingen av visningsinntektene også varierer. I 2019 utgjorde billettinntektene 77 prosent av visningsinntektene for visuell kunst, jamfør figur 4.13. Andelen av inntektene i denne kategorien har falt med 3 prosentpoeng fra 2018 (80 prosent), men billettinntektene utgjør fortsatt den klart største kategorien av de samlede visningsinntektene. Til sammenligning utgjorde billettinntektene 57 prosent i 2014. DKS-inntektenes andel har, til tross for vekst i 2019, hatt motsatt utvikling og utgjorde 16 prosent i 2019 mot 34 prosent i 2014.

↘ Figur 4.13 – Fordeling av ulike type visningsinntekter, 2014–2019 (i prosent)

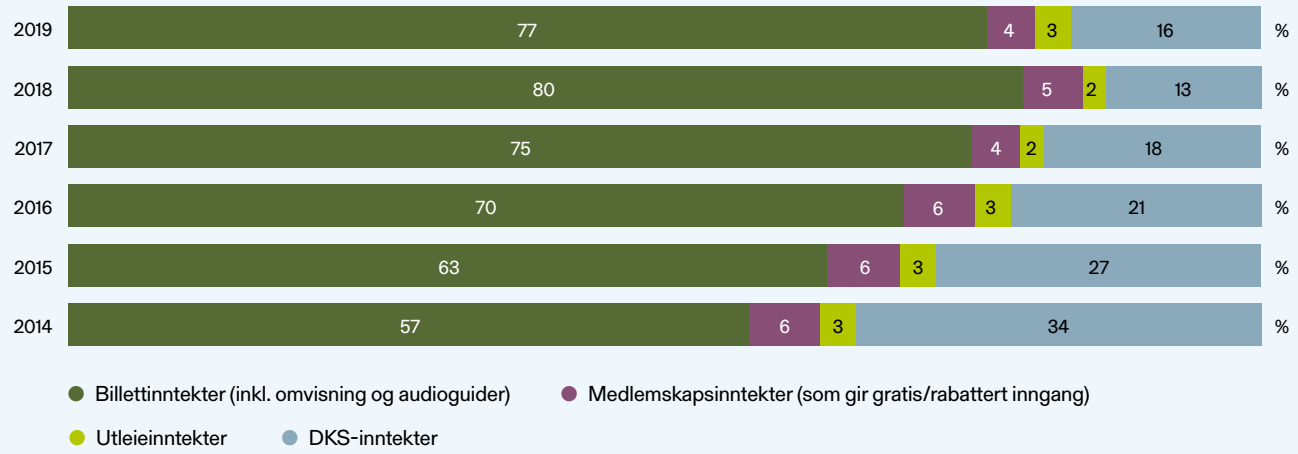

Kilder: Kulturtanken, Kulturrådet, Norske Kunstforeninger, Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen, Billedhoggerforeningen.

7 Avgrensningen av inntekter til medlemskap som gir gratis eller rabattert inngang, skyldes at det kun i disse tilfellene kan sies å være en betaling for å oppleve visuell kunst. Medlemskapsinntekter i kunstforeninger eller museer hvor det uansett er gratis adgang, er dermed ikke inkludert.

8 Inntektene fra Den kulturelle skolesekken er ikke samlet inn av Kulturtanken for 2017 og 2018 og er dermed estimert på bakgrunn av antall hendelser. Se metodekapittelet for flere detaljer.

Kunstsentrene har i all hovedsak gratis utstillinger og dermed i svært liten grad inntekter knyttet til visning av visuell kunst. Dette gjelder også kunstutstillinger ved gallerier og auksjonshus. Kunstforeningene har samlet sett billettinntekter, men dette gjelder kun et fåtall av foreningene, ettersom de fleste har gratis inngang til utstillinger. Det er også verdt å merke seg at utlån og byttelån av kunstverk og samlinger skjer i betydelig grad. Nasjonalmuseet har for eksempel omfattende utlånsavtaler i hele Norge for å ivareta sitt nasjonale oppdrag om å gjøre kunsten tilgjengelig for befolkningen. Men selv om utlån og byttelån er utbredt, tas det i liten grad betalt for dette. I forbindelse med slikt utlån tas det i mange tilfeller kun betalt for vedlikehold, frakt, forsikring og lignende. Dette omfattes ikke av statistikken.

Antall besøkende med billett på kunstmuseer har i gjennomsnitt økt med 2 prosent per år fra 2014 til 2019. Det skyldes fortrinnsvis veksten fra 2014 til 2015, hvor antall besøkende gikk fra 718 268 til 892 366. Med varierende utvikling fra 2015 og en opptur i 2017 har antall besøkende med billett sunket, via 839 199 i 2018, til 785 335 i 2019. Dette er en nedgang på 6 prosent fra 2018. Tallene på antall besøkende er ikke direkte sammenlignbare med inntektstallene som er presentert tidligere i dette kapittelet. Dette er fordi vi benytter tall fra Museumsstatistikken[9] til å kartlegge dette, og den omfatter ikke samtlige kunstmuseer i Norge.

↘ Figur 4.14 – Antall besøkende med billett, 2014–2019

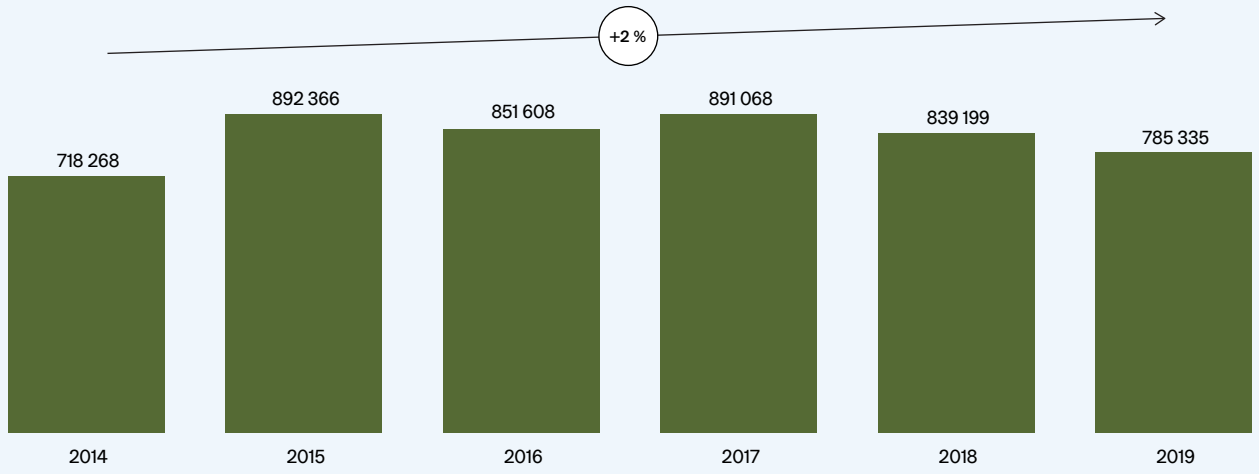

Kilder: Kulturrådet, Norske Kunstforeninger, Kulturtanken, Oslo DKS, Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen, Billedhoggerforeningen. (Visningsinntekter i utlandet (eksport) omfatter norske visningsaktørers inntekter fra utleie av kunst til utenlandske visningsaktører. Se metodekapittelet 6.5 for nærmere detaljer.)

4.2.3 Opphavsrettslige inntekter

De opphavsrettslige inntektene i den visuelle kunstbransjen er de inntektene som tilfaller de rettighetshaverne til visuelle verk i Norge for bruk eller videresalg av kunstverk.

Vederlag utbetales til rettighetshavere i form av kollektive og individuelle vederlag. De kollektive vederlagene innkreves og fordeles gjennom Kopinors og Norwacos

9 Museumsstatistikken samles inn årlig av Kulturrådet i samarbeid med SSB. Museumsstatistikken kan lastes ned her: http://www.kulturradet.no/museum/statistikk.

medlemsorganisasjoner og kommer kunstnere til gode gjennom stipender og kollektive formål. Det er kopieringsvederlag og kabelvederlag som utgjør de kollektive vederlagene som er inkludert i denne statistikken. De individuelle vederlagene utbetales direkte til den enkelte rettighetshaver av Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), samt ulike statlige eller statlig støttede visningssteder (utstillingsvederlaget). Utstillingsvederlag, følgerettsvederlag og lisensieringsvederlag utgjør de individuelle vederlagene i denne statistikken.

De opphavsrettslige inntektene som tilfalt den visuelle kunstbransjen i Norge, utgjorde 45,1 MNOK i 2019, jamfør tabell 4.5. Dette tilsvarer en vekst på 8 prosent siden 2018, da tilsvarende inntekter utgjorde 41,8 MNOK. Siden 2014 har de opphavsrettslige inntektene i gjennomsnitt økt med 6 prosent årlig. Veksten fordeler seg på både de kollektive og de individuelle vederlagene, som i perioden 2014–2019 har økt med henholdsvis 7 og 6 prosent i gjennomsnitt per år.

↘ Tabell 4.5 – Opphavsrettslige inntekter i Norge, 2014–2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019	2014–2019
Type vederlag	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Kollektive vederlag	**11,8**	**13,4**	**13,8**	**15,1**	**15,5**	**16,6**	**7 %**	**7 %**
– Kopieringsvederlag	11,6	12,8	13,3	14,5	14,7	15,6	6 %	6 %
– Kabelvederlag	0,2	0,6	0,5	0,6	0,9	1,0	15 %	53 %
Individuelle vederlag	**21,0**	**21,5**	**22,9**	**25,5**	**26,3**	**28,5**	**8 %**	**6 %**
– Ustillingsvederlag	10,9	12,2	12,9	15,4	14,3	15,5	8 %	8 %
– Følgeretts- og lisensieringsvederlag*	10,1	9,3	10,0	10,1	11,6	13,0	13 %	5 %
– Følgerettsvederlag			3,6	2,9	3,5	2,8	-19 %	1 %
– Lisensieringsvederlag			6,4	7,3	8,4	10,2	21 %	17 %
Opphavsrettslige inntekter i Norge	**32,9**	**34,9**	**36,8**	**40,7**	**41,8**	**45,1**	**8 %**	**6 %**

* Følgeretts- og lisensieringsvederlag var ikke mulig å skille for inntekter i Norge og utland før 2016. Dermed er de presentert samlet for hele perioden, i tillegg til at følgeretts- og lisensieringsvederlag er presentert enkeltvis for 2016 og 2017.

Note: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Kilder: Norwaco, BONO, Kopinor.

↘ Figur 4.15 – Fordeling opphavsrettslige inntekter i Norge, 2014–2019 (i prosent)

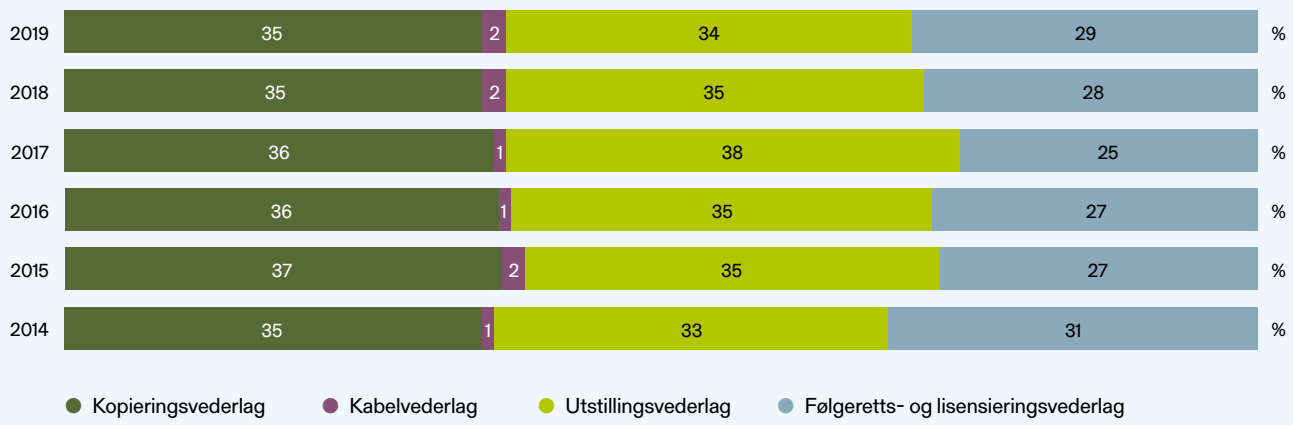

Kilder: Norwaco, BONO, Kopinor.

Kopieringsvederlaget utgjorde 15,6 MNOK i 2019. Dette tilsvarer en vekst på 6 prosent fra 2018 (14,7 MNOK) og en gjennomsnittlig årlig vekst på 6 prosent for femårsperioden. Kopieringsvederlaget utgjorde den største andelen av de opphavsrettslige inntektene til det visuelle kunstfeltet i 2019, tilsvarende 35 prosent, jamfør figur 4.15. Kopieringsvederlaget er et vederlag som stammer fra opphavers rett til vederlag i forbindelse med lovlig kopiering av verk gjennom avtale med Kopinor. Dette er kollektive avtaler som inngås med private og offentlige organisasjoner, og vederlaget utbetales til kunstnerorganisasjonene.

I tillegg til kopieringsvederlag er også kabelvederlag et kollektivt vederlag. I 2019 utgjorde dette 1 MNOK. Kabelvederlaget var altså det minste av vederlagene i statistikken og utgjorde kun 2 prosent av de totale opphavsrettslige inntektene i 2019. Kabelvederlag er et vederlag for sekundær utnyttelse av lyd og levende bilder (TV-distribusjon, kulturarv, undervisning og privatkopiering).

Utstillingsvederlaget utgjorde 15,5 MNOK i 2019. Dette tilsvarer en økning på 8 prosent fra 2018 (14,7 MNOK) og en gjennomsnittlig årlig vekst på 8 prosent for måleperioden. Utstillingsvederlaget er et vederlag som statlige og statlig støttede utstillingsarrangører betaler til kunstnere som kompensasjon for lån og fremvisning av verk i kunstnerens eie på utstilling i Norge eller i utlandet. Utstillingsvederlaget utgjorde den nest største andelen av de opphavsrettslige inntektene til det visuelle kunstfeltet i 2019, tilsvarende 34 prosent.

Følgerettsvederlaget i Norge utgjorde 2,8 MNOK i 2019. Dette tilsvarer en nedgang på 19 prosent fra 2018 (3,5 MNOK). Følgerettsvederlag er et vederlag kunstnere eller deres etterkommere mottar ved videresalg av et opphavsrettslig vernet kunstverk. Dette vederlaget er et internasjonalt regulert vederlag for kunstverk med en salgspris på over 3 000 EUR, og er begrunnet med at kunstneren skal få ta del i verdiøkningen for eget verk. Vederlaget settes som en prosentvis sats av salgssummen ved videresalg og er tatt ut av datagrunnlaget i kapittel 2.

↘ Tekstboks 4.8

Følgerettspliktig omsetning 2. termin 2020

Som redegjort for i kapittel 4.2 er en del av annenhåndsomsettingen av kunstverk (videresalg) omfattet av følgerettsplikt. Dette omfatter videresalg av opphavsrettslig vernede verk der kunstner har krav på kompensasjon knyttet til videresalget, det vil si en følgerett. Det er billedkunstneres opphavsrettsorganisasjon i Norge, BONO, som administrerer følgerettsvederlaget. Utviklingen i følgerettspliktig omsetning og i følgerettsvederlaget gir en indikasjon på utviklingen av salg av kunstverk.

For å kunne si noe om og eventuelt på hvilken måte koronakrisen har påvirket omsetningen av kunstverk i Norge, har vi i samarbeid med BONO gjort beregninger på den følgerettspliktige omsetningen og følgerettsvederlaget for 1. og 2. termin av 2020, og sammenlignet med tilsvarende periode i 2019.

Beregningene viser at den følgerettspliktige omsetningen i 2. termin 2020 utgjør (foreløpig) 18 614 746 NOK, noe som er en nedgang på 5,4 prosent i forhold til samme termin i fjor.

Det følgerettspliktige vederlaget i 2. termin 2020 utgjør (foreløpig) 900 436 NOK, som innebærer en nedgang på 4,6 prosent i forhold til samme termin i fjor.

Dette er såpass begrensede avvik at det på nåværende tidspunkt ikke er noe grunnlag for å hevde at det har vært noen nedgang i den følgerettspliktige omsetningen i 2. termin på grunn av korona. Dersom den videre utviklingen i 2020 fortsetter å synke sammenlignet med tidligere år, kan det imidlertid indikere at koronasituasjonen har påvirket den følgerettspliktige omsetningen av kunstverk. Dette vil først være mulig å si noe om til neste års måling.

Lisensieringsvederlaget i Norge utgjorde 10,2 MNOK i 2019, noe som tilsvarer en vekst på 21 prosent fra 2018. Lisensieringsvederlag er en samlebetegnelse for vederlag som skriver seg fra de lisenser og rammeavtaler BONO inngår om bruk av kunstverk på nett, i publikasjoner og trykksaker, i undervisning, film og TV, i reklame- og markedsføringssammenheng, på produkter og emballasje eller ved andre former for reproduksjon eller tilgjengeliggjøring av verkene for allmenheten.

Det ble ikke skilt mellom følgeretts- og lisensieringsvederlag i Norge og fra utlandet før 2016, og tallene for disse vederlagene er dermed presentert samlet for hele måleperioden i tabell 4.5. Samlet utgjorde disse vederlagene 13 MNOK i Norge i 2019, noe som tilsvarer en vekst på 13 prosent fra 2018, da de utgjorde 11,6 MNOK. Veksten i de øvrige opphavsrettslige inntektene har imidlertid ført til at andelen av inntektene er mindre i 2019 (29 prosent) enn den var i 2014 (31 prosent), jamfør figur 4.12.

↘Tekstboks 4.9

Opphavsrett til visuelle verk

Opphavsrett er betegnelsen på de rettigheter en kunstner har til åndsverk han eller hun har skapt. Grunnlaget for opphavsrett og reglene om dette følger av lov av 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk (åndsverkloven). Opphavsretten oppstår automatisk når et verk blir skapt, og varer i 70 år etter utgangen av kunstnerens dødsår. Etter en kunstners død går opphavsretten over til arvingene.

10 BONO. (u.å.). Videresalg av kunstverk. Lesedato 23.5.2018.

11 Solhjell og Øien. (2012). Det norske kunstfeltet.

En viktig virkning av opphavsrett er at visuelle kunstnere får mulighet til å kreve økonomisk vederlag når deres verk brukes, for eksempel i bøker og andre trykksaker, på kort og plakater, i formidling og undervisning, i reklame og markedsføring, på Internett eller i TV og film. Vederlaget er både en kompensasjon for arbeidet kunstnerne har hatt med å skape verket, og betaling for at verket blir utnyttet av andre.

Begrepet opphavsrettslige inntekter slik det er brukt i dette kapittelet, er vederlag som kunstnere og kollektive forvaltningsorganisasjoner mottar i henhold til avtale om bruk av visuelle verk, eller krever inn på annet grunnlag. Vederlag som kreves inn av kollektive forvaltningsorganisasjoner, fordeles enten til kunstneren/rettighetshaveren hvis verk har blitt brukt, eller til en fagorganisasjon som viderefordeler vederlaget som stipend eller lignende. I dag er det følgende forvaltningsorganisasjoner som krever inn og fordeler vederlag for bruk av visuelle verk som er beskyttet av opphavsrett:

- **BONO (Billedkunst Opphavsrett i Norge SA)**
  BONO forvalter opphavsrett til visuelle verk på grunnlag av avtale med cirka 2 500 individuelle medlemmer og gir enkeltlisenser og inngår rammeavtaler om bruk av visuelle verk. BONO administrerer også følgerett i Norge og utbetaler vederlag når verk blir videresolgt. Vederlag som BONO krever inn (lisensieringsvederlag og følgerettsvederlag), fordeles individuelt til rettighetshaverne på grunnlag av faktisk bruk.
- **Kopinor**
  Kopinor inngår avtaler om kopiering og annen bruk av visuelle verk når slike verk inngår i en utgivelse, for eksempel en bok. Kopinor består av 22 medlemsorganisasjoner, herunder flere fagorganisasjoner på det visuelle feltet. Kopinor fordeler primært vederlag til medlemsorganisasjonene. Vederlag som de visuelle fagorganisasjonene mottar fra Kopinor (kopieringsvederlag), viderefordeles for det meste som stipend eller lignende.
- **Norwaco**
  Norwaco forvalter rettigheter til visuelle verk som inngår i TV- og filmproduksjoner. Norwaco eies av 35 medlemsorganisasjoner, blant annet fagorganisasjoner på det visuelle feltet. Norwaco fordeler innkrevet vederlag til medlemsorganisasjonene. Vederlag som de visuelle fagorganisasjonene mottar fra Norwaco (kabelvederlag), viderefordeles hovedsakelig som stipend eller lignende.

Alle de nevnte organisasjonene har inngått gjensidighetsavtaler med utenlandske forvaltningsorganisasjoner og kan inngå avtaler på vegne av både norske og utenlandske rettighetshavere samt motta vederlag for bruk av norske rettighetshaveres verk i utlandet.

↘ Tekstboks 4.10

Kunstnerne som har mottatt høyest følgerettsvederlag fra BONO i 2019

Anne-Eva Bergman
Arne Ekeland
Kai Fjell
Isa Genzken
Håkon Gullvåg
Gunnar S. Gundersen
Jens Johannessen
Arne Kavli
Per Kleiva
Bjarne Melgaard
Rolf Nesch
Kjell Nupen
Ørnulf Opdahl
Pablo Picasso
Terje Brofos Pushwagner
Aase Texmon Rygh
Wolfgang Tillmans
Kåre Tveter
Jakob Weidemann
Frans Widerberg

↘ Tekstboks 4.11

Kunstnere i Norge som var nålevende i 2019, og som mottok høyest følgerettsvederlag fra BONO

Håkon Bleken
Kenneth Blom
Håkon Gullvåg
Jens Johannessen
Irma Salo Jæger
Mikkel McAlinden
Bjarne Melgaard
Odd Nerdrum
Ørnulf Opdahl
Bjørn Ransve

4.3 Samlede inntekter fra utlandet

De samlede inntektene fra utlandet utgjorde 144 MNOK i 2019, jamfør figur 4.16. Dette er 501 MNOK mindre enn i 2016, da inntektene fra utlandet var 645 MNOK. 2016 ser ut til å være et unntaksår, hvor store enkelthendelser har påvirket det samlede inntektsnivået. Nedgangen i inntektene de siste årene gjør at inntektene i snitt har sunket med 4 prosent årlig siden 2014. Ser vi bort fra 2016, ser vi en nedadgående trend i de samlede inntektene fra utlandet.

↘ Figur 4.16 – Samlede inntekter fra utlandet, 2014–2019 (i MNOK)

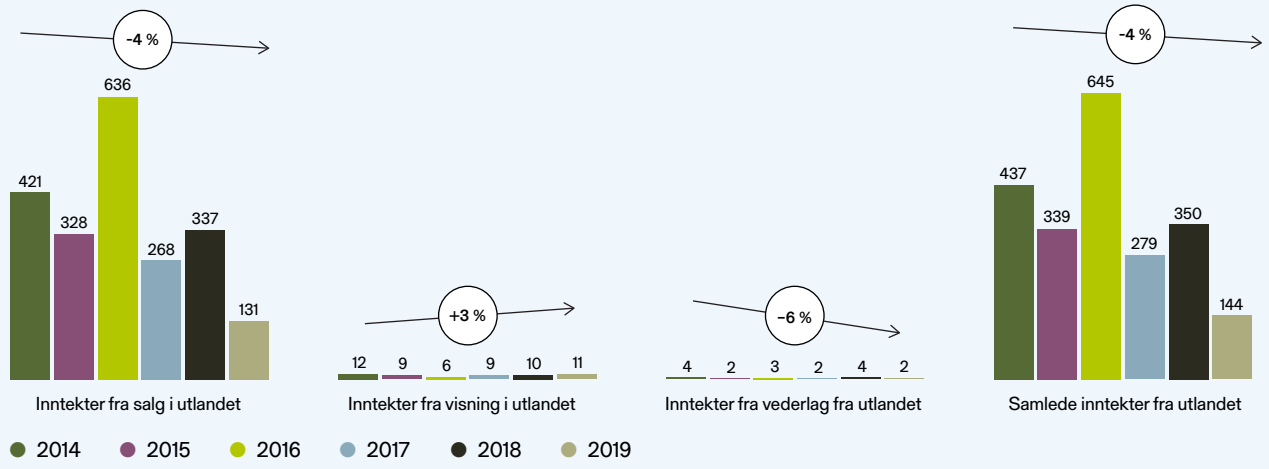

Note: Alle tall omregnet til 2019-kroner. Piler viser gjennomsnittlig årlig vekst.

Kilder: Kulturrådet, BONO, SSB, Tolletaten, Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge (KiN), egen kartlegging blant enkelte auksjonshus.

De samlede inntektene fra utlandet består av inntekter fra salg av visuell kunst i utlandet, inntekter fra visning i utlandet og vederlagsinntekter fra utlandet. Inntekter fra salg av visuell kunst i utlandet er i hovedsak knyttet til at aktører fra Norge frakter et kunstverk ut av Norge og selger det på en auksjon i utlandet. Da vil utførselen av verket registreres som eksport i vår statistikk. Inntekter fra visning i utlandet omfatter de inntektene norske museer får gjennom å leie ut verk fra sine samlinger til utlandet. Vederlagsinntekter fra utlandet omfatter de vederlagsinntektene som tilfaller norske kunstnere ved videresalg eller lisensiering av deres verk i utlandet.[12]

Inntekter fra salg av visuell kunst i utgjør den klart største av disse tre kategoriene. I 2019 utgjorde inntekter fra salg av visuell kunst 131 MNOK og 91 prosent av de samlede inntektene fra utlandet, jamfør figur 4.17. Inntekter fra visning av visuell kunst i utlandet utgjorde 11 MNOK i 2019 og 8 prosent av de samlede inntektene fra utlandet. Vederlagsinntekter utgjorde 2 MNOK i 2019 og 1 prosent av de samlede inntektene.

12 Som samlet inn via BONO og deres søsterorganisasjoner i utlandet.

↘ Figur 4.17 – Fordeling av samlede inntekter fra utlandet, 2014–2019 (i prosent)

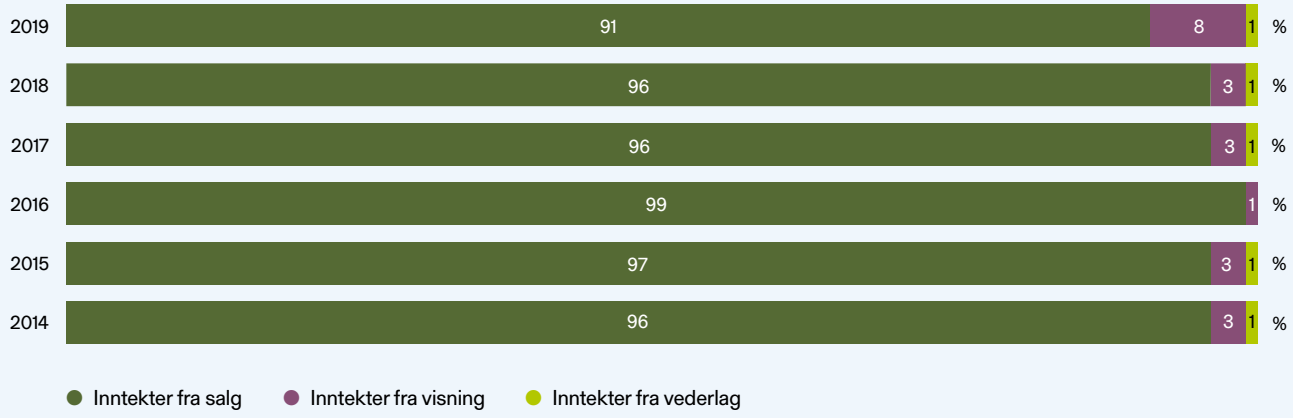

Kilder: Kulturrådet, BONO, SSB, Tolletaten, Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge (KiN), egen kartlegging blant enkelte auksjonshus.

↘ Tekstboks 4.12

Gjennomsnittlig pris på importerte og eksporterte verk

Gjennomsnittsprisen for verk som eksporteres fra Norge, var i 2019 omtrent 43 000 NOK, mens snittprisen var langt høyere i 2018 (omtrent 95 000 NOK).

For både videresalg i Norge og importerte verk var tilsvarende tall litt under 37 000 NOK i 2019. Det er høyere enn i 2018 da gjennomsnittlig pris for slike verk var litt under 20 000 NOK.

Tallene viser altså at de verkene som føres inn til Norge i 2019, har en lavere snittpris sammenlignet med verkene som eksporteres. Dette forholdet var imidlertid motsatt i 2018. Snittprisen på verkene som importeres og eksporteres, har nærmet seg hverandre, og det skiller i 2019 kun litt over 5 000 NOK.

↘ Figur 4.18 – Gjennomsnittspris på eksporterte og importerte verk, 2017–2019

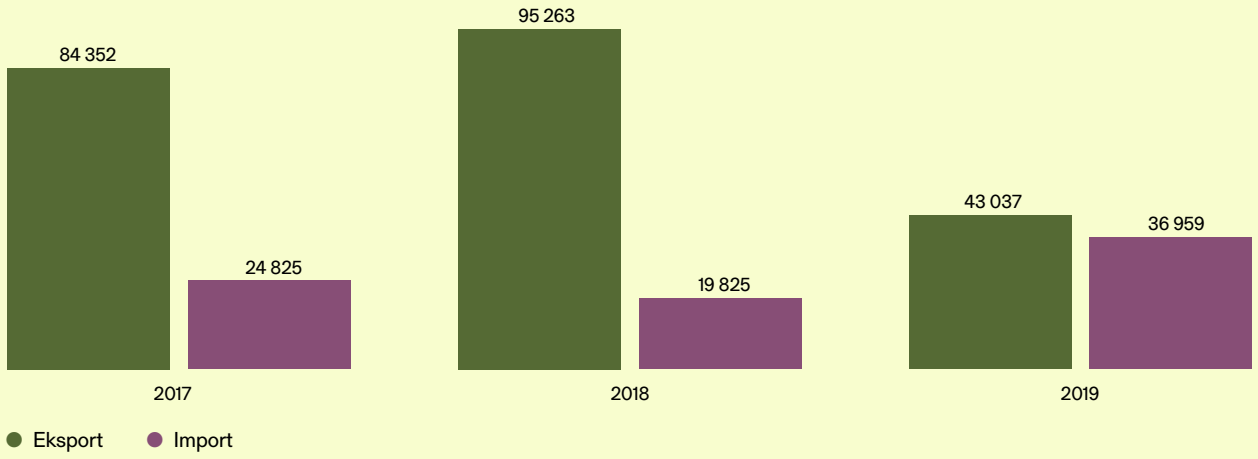

Kilder: SSB, Tolletaten.

4.3.1 Inntekter fra salg av visuell kunst til utlandet

Datamaterialet fra Tolletaten gir anledning til å dele inn inntektene fra salg av visuell kunst etter landene inntektene kommer fra – altså hvilket land verkene eksporteres til, jamfør figur 4.19.

↘ Figur 4.19 – De største eksportlandene, 2014–2019 (i MNOK)

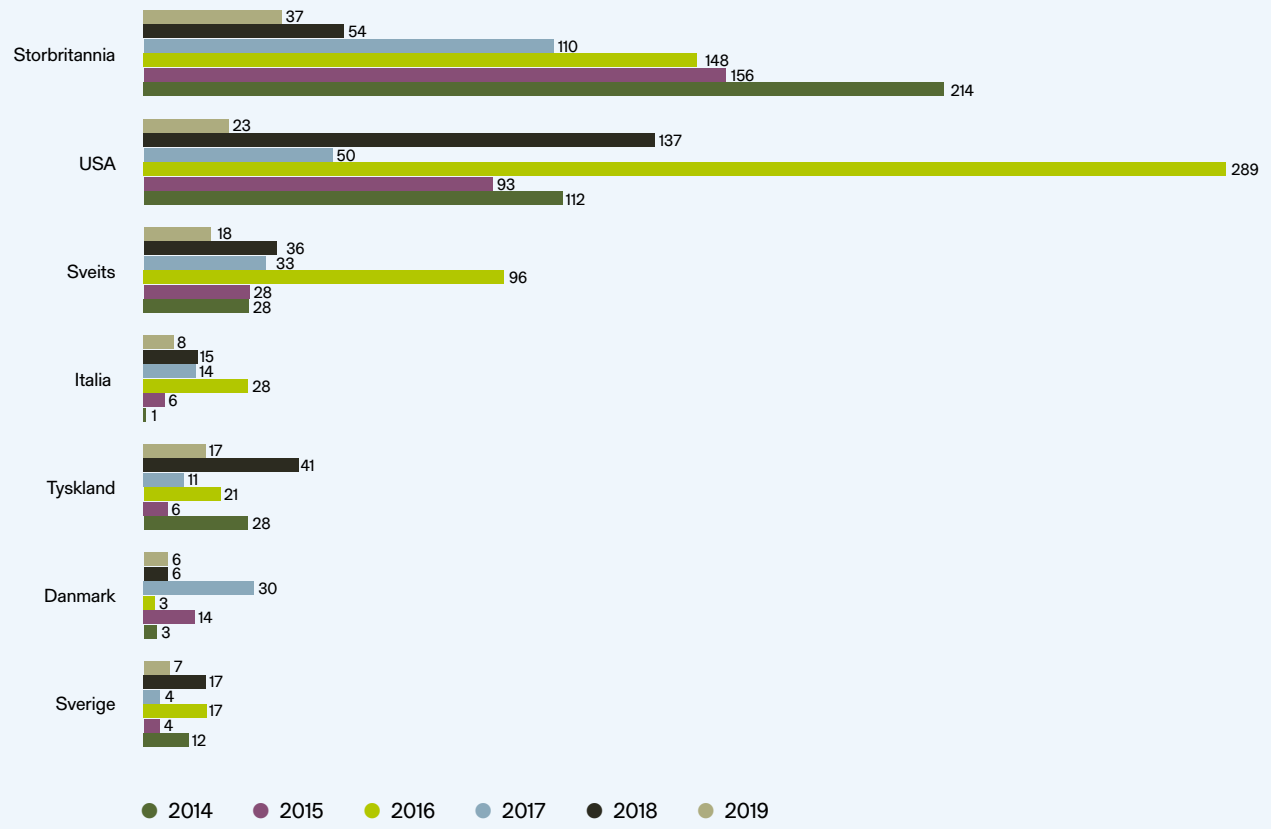

Note: Den store nedgangen i 2019 forklares av langt færre deklarasjoner av visuell kunst, særlig med verdi over 10 MNOK sammenlignet med 2018.

Kilder: SSB, Tolletaten.

Storbritannia er det største landet når det gjelder eksport av visuell kunst fra Norge i 2019, målt i verdi. I 2019 utgjorde inntektene fra salg av visuell kunst til eller i Storbritannia 37 MNOK, jamfør figur 4.19. Det tilsvarer 28 prosent av inntektene fra utlandet knyttet til salg av visuell kunst i 2019. Oversikten viser tydelig at inntektene fra Storbritannia har sunket betydelig fra toppåret i 2014 (2014 MNOK).

For USA er oversikten preget av den tydelige økningen i 2016. Dette kan sannsynligvis tilskrives salget av ett enkelt verk i 2016, nemlig «Pikene på broen» av Edvard Munch. Dette verket ble solgt i New York for over 400 MNOK. Selv om selgeren var anonym, tyder eksporttallene på at verket ble eksportert fra Norge. Sett bort fra den sterke veksten i 2016 har også USA en negativ trend når det gjelder eksport fra Norge.

Blant de øvrige landene som det eksporteres kunst til, varierer det hvilke land som er inne på «topp 5-listen» fra år til år.

De reelle eksportinntektene vil sannsynligvis være noe høyere enn det som fremgår av statistikken. Dette fordi eksportinntektene som fremkommer her, er basert på Tolletatens tall på eksport av visuell kunst ut av Norge.[13] Salgsverdien på en auksjon i utlandet vil kunne være høyere enn estimert verdi ved utførsel. Det er tydeliggjort med salget av «Pikene på broen» i 2016, som nevnt tidligere. Tolletatens tallgrunnlag og bruken i vår statistikk redegjøres nærmere for i metodekapittelet.

I likhet med at inntektene fra eksport av visuell kunst har sunket de siste årene, viser også oversikten over antall eksporterte kunstverk en nedgang fra 2018 til 2019. Antall visuelle kunstverk har, sett bort fra målingen i 2016, imidlertid ligget på et relativt stabilt nivå de siste årene, jamfør figur 4.20. I 2019 ble det eksportert 3 038 kunstverk, mens i 2018 ble det eksportert 3 457 verk fra Norge. At trenden i antall verk og samlede inntekter ikke følger hverandre, indikerer at eksportinntektene blir påvirket av salg av enkeltverk med særlig høy verdi.

↘ Figur 4.20 – Antall visuelle kunstverk eksportert fra Norge, 2014–2019

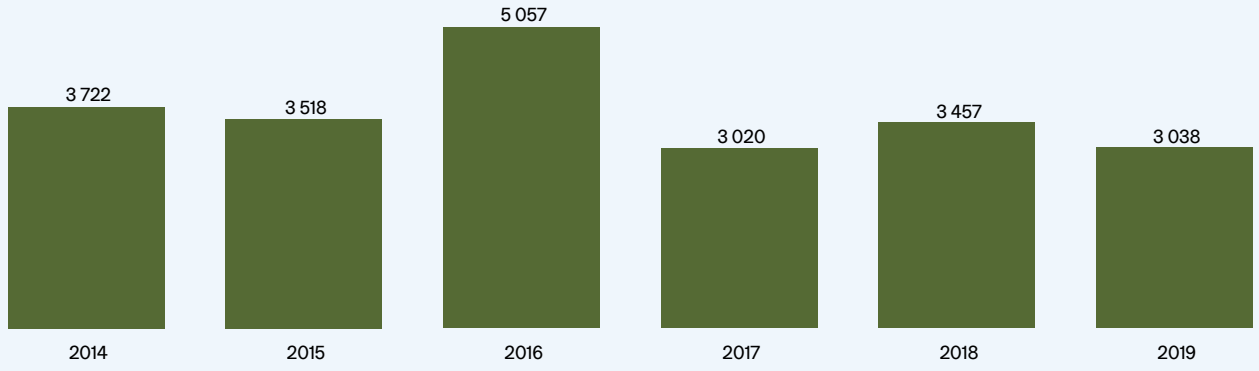

Kilder: SSB, Tolletaten.

4.3.2 Inntekter fra utleie av visuell kunst til aktører i utlandet

Den andre kategorien av inntekter fra utlandet stammer fra norske aktørers utleie av visuell kunst til aktører i utlandet. Disse inntektene var 11 MNOK i 2019, jamfør figur 4.16. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig økning på 3 prosent fra 2014.

Også internasjonalt forekommer utlån og byttelån av kunstverk og samlinger, men som nevnt under avsnitt 4.2.2 tas det i liten grad betalt for dette. I forbindelse med slikt utlån tas det fortrinnsvis kun betalt for vedlikehold, frakt, forsikring og lignende, som ikke omfattes av statistikken.

13 Det betales ikke toll på import og eksport av visuell kunst til og fra Norge, men all kunst skal likevel deklareres for Tollvesenet ved innførsel og utførsel. SSB henter tall fra Tollvesenets informasjonssystem med næringslivet (TVINN).

4.3.3 Opphavsrettslige inntekter fra utlandet

Opphavsrettslige inntekter fra utlandet er inntekter utenlandske opphavsrettsorganisasjoner har samlet inn i utlandet, og som tilfaller opphavere i Norge. I 2019 utgjorde dette 1,6 MNOK, jamfør tabell 4.6. Det er betydelig lavere enn både i 2018 (3,5 MNOK) og 2014 (4,2 MNOK). Samtidig er inntektene fra 2019 bare 300 000 NOK lavere enn i 2017 (1,9 MNOK) når vi justerer for prisvekst.

Blant de opphavsrettslige inntektene fra utlandet utgjør de individuelle vederlagene, altså følgeretts- og lisensieringsvederlagene, den største andelen, og til sammen utgjorde disse vederlagene 1,2 MNOK i 2019. Også disse vederlagene har imidlertid sunket betydelig sammenlignet med 2018 (3,1 MNOK) samt tidligere år. Endringene i disse inntektene kan ifølge BONO knyttes til naturlige svingninger og variasjoner i når vederlagene realiseres.

↘ Tabell 4.6 – Samlede opphavsrettslige inntekter fra utlandet, 2014–2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019
Type vederlag	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring
Kollektive vederlag	**0,3**	**0,2**	**0,7**	**0,4**	**0,4**	**0,4**	**4 %**
– Kopieringsvederlag	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	2 %
– Kabelvederlag	0,2	0,0	0,5	0,2	0,2	0,2	6 %
Individuelle vederlag	**3,9**	**2,2**	**2,3**	**1,5**	**3,1**	**1,2**	**-62 %**
– Følgerettsvederlag			0,4	0,4	0,3	0,1	-57 %
– Lisensieringsvederlag			1,9	1,2	2,8	1,1	-62 %
Opphavsrettslige inntekter fra utlandet	**4,2**	**2,4**	**3,0**	**1,9**	**3,5**	**1,6**	**-54 %**

Note: Alle tall er omregnet til 2019-kroner. Kabelvederlaget fra utlandet var tilnærmet null i 2015, og gjennomsnittlig årlig endring er dermed utelatt fra tabellen.

Kilder: Norwaco, BONO, Kopinor.

5 Scenekunst i tall 2019

De samlede inntektene i den norske scenekunstbransjen i 2019 var på 1 279 MNOK, jamfør tabell 5.1. Dette omfatter inntekter fra scenekunstforestillinger og opphavsrettsinntekter, generert både i hjemmemarkedet (i Norge) og i utlandet (eksport). Tilsvarende var de samlede inntektene i 2018 på 1 251 MNOK. Fra 2018 til 2019 har de samlede inntektene i scenekunstbransjen dermed steget med omtrent 2 prosent. Den gjennomsnittlige årlige endringen fra 2016 til 2019 er på 3 prosent.

↘ Tabell 5.1 – Samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2016–2019 (i MNOK)

	2016	2017	2018	2019	2017–2018	2018–2019	2016–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Samlede inntekter i Norge	1 161	1 217	1 240	1 261	2 %	2 %	3 %
Samlede inntekter fra utlandet	8,0	12,8	10,9	18,1	-15 %	66 %	37 %
Samlede inntekter totalt	**1 169**	**1 229**	**1 251**	**1 279**	**2 %**	**2 %**	**3 %**

Note 1: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Note 2: Se metodekapittelet for nærmere beskrivelse av datakilder, variabeldefinisjoner og beregninger.

Scenekunsten kjennetegnes av å være en kollektiv kunstart. Dette innebærer at mange ulike profesjoner er involvert i kunstprosessen. Denne tverrfagligheten er med på å gjøre scenekunsten til et komplekst felt å definere og kartlegge. I denne rapporten har vi operert med scenekunst som et samlebegrep for teater, dans, opera, performance og show, revyer og standup.

Videre kjennetegnes scenekunst av at utøvelse skjer i direkte møte med publikum. En konsekvens av dette er at inntekter først og fremst genereres gjennom salg av billetter til fremføring av scenekunst, og ikke gjennom salg av fysiske eller digitale objekter slik det er i musikkbransjen (cd-er eller strømming), i litteraturbransjen (bøker, e-bøker, lydbøker) og innenfor visuell kunst (malerier, skulpturer og andre kunstverk). Det eneste faste produktet som selges og kan generere salgsinntekter innenfor scenekunst, er salg av filmer og dvd-er med innspilte scenekunstforestillinger (i hovedsak opera). I forbindelse med den første rapporten for Scenekunst i tall undersøkte Rambøll omfanget av dette i Norge og fant at dette markedet er svært lite og genererer små inntekter. På det grunnlaget ble det besluttet ikke å inkludere salg av innspilt scenekunst på dvd/film i statistikken. De samlede inntektene i scenekunstbransjen i denne rapporten refererer til inntekter fra scenekunstforestillinger og opphavsrettsinntekter generert i Norge og i utlandet.

Inntekter fra fremføringer av scenekunst på visningssteder i Norge er i all hovedsak billettinntekter, mens inntekter fra utlandet i all hovedsak er honorarinntekter fra fremføringer av scenekunstproduksjoner.

Filmer, drama og serier som er laget spesielt for film og TV-innspillinger, omfattes ikke av denne rapporten. Samtidig vises noe scenekunst også på TV eller på kino. Gimle kino i Oslo overfører for eksempel diverse operaforestillinger fra

utenlandske operahus. Inntekter fra denne typen visning av scenekunst er kartlagt i denne undersøkelsen. Det samme gjelder inntekter knyttet til NRKs kjøp av scenekunstforestillinger for kringkasting.

I de neste kapitlene beskriver vi nærmere hvordan inntektene i scenekunstbransjen fordeler seg på markedet i Norge og i utlandet, og hvordan inntektene er fordelt på ulike underkategorier.

5.1 Samlede inntekter i Norge

I 2019 var de samlede inntektene i scenekunstbransjen i Norge på 1 261 MNOK, jamfør figur 5.1 og tabell 5.2. Dette inkluderer billettinntekter fra scenekunstforestillinger i Norge og opphavsrettsinntekter utbetalt til norske rettighetshavere. Sammenlignet med fjorårets måling har inntektene i scenekunstbransjen på hjemmemarkedet steget med 2 prosent. Den gjennomsnittlige årlige endringen mellom 2016 og 2019 er på 3 prosent, som vist i figur 5.1 og tabell 5.2.

↘ Figur 5.1 – Fremføringsinntekter og opphavsrettsinntekter i det norske markedet, 2016–2019 (i MNOK)

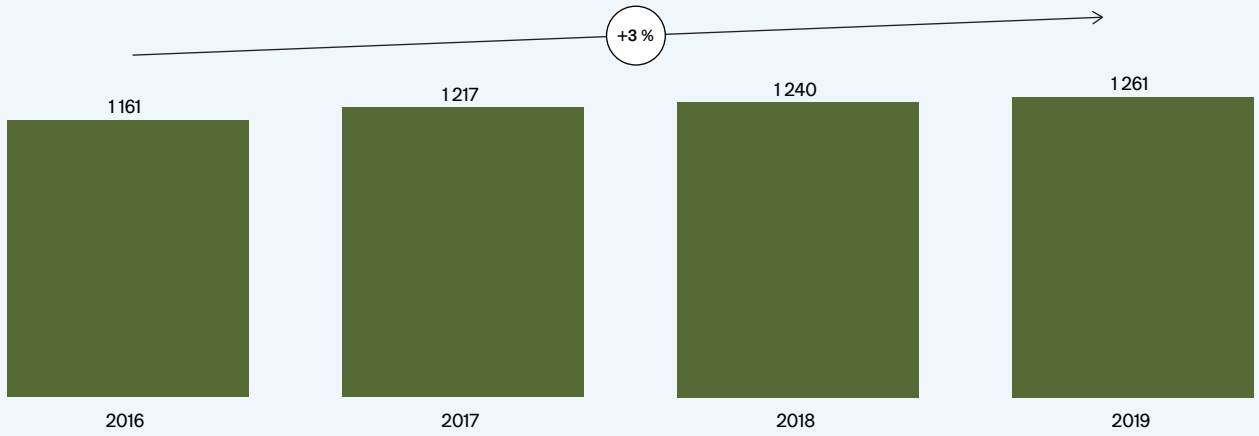

Note 1: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Note 2: Samlede inntekter i Norge fremkommer også i tabell 5.1.

Kilder: Den kulturelle skolesekken / Kulturtanken, E-billett, Eventim, Hoopla, Kulturrådet, Nordisk Film, NRK, Norske Historiske Spel, TicketCo, Ticketmaster, Trondheim Kino og egen kartlegging blant enkeltaktører med egen scene.

↘ Tabell 5.2 – Fremføringsinntekter og opphavsrettsinntekter i det norske markedet, 2016–2019 (i MNOK)

	2016	2017	2018	2019	2017–2018	2018–2019	2016–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Fremføringsinntekter i Norge	1 157	1 211	1 232	1 251	2 %	2 %	3 %
Opphavsrettsinntekter i Norge	4,3	6,0	8,2	9,2	36 %	12 %	29 %
Samlede inntekter til scenekunstbransjen i Norge	**1 161**	**1 217**	**1240**	**1261**	**2 %**	**2 %**	**3 %**

Note 1: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Note 2: Samlede inntekter i Norge fremkommer også i tabell 5.1 og figur 5.1.

Kilder: Den kulturelle skolesekken / Kulturtanken, E-billett, Eventim, Hoopla, Kulturrådet, Nordisk Film, NRK, Norske Historiske Spel, TicketCo, Ticketmaster, Trondheim Kino og egen kartlegging blant enkeltaktører med egen scene.

5.1.1 Fremføringsinntekter i Norge

Inntekter fra fremføring av scenekunst i Norge i 2019 er beregnet til å utgjøre 1 251 MNOK, jamfør tabell 5.2 og 5.3.

Innekter refererer i all hovedsak til billettinntekter fra fremvisning av scenekunst og reflekterer således hva forbrukerne har betalt for å oppleve ulike former for scenekunst i 2019. Forbrukerne er først og fremst enkeltpersoner som har kjøpt billetter til billetterte scenekunstarrangementer i Norge.

Innhentingen av data for billettinntekter har tatt utgangspunkt i visningsarenaer for scenekunst. Tallene som presenteres i denne statistikken dekker en svært stor andel av visningsarenaene for scenekunst og Rambøll vurderer tallene som pålitelige. Denne tilnærmingen tillater imidlertid ikke å skille mellom ulike typer visningsarenaer (for eksempel offentlig finansierte programmerende og produserende teatre og privatteatre – se følgende kapittel). Vi kan imidlertid skille mellom fremføringsinntekter fra henholdsvis visningsarenaer, Historiske Spel, Den kulturelle skolesekken, kinofremvisninger av scenekunst og kjøp av scenekunstforestillinger for visning på TV, siden disse dataene er samlet inn separat.

↘ Tekstboks 5.1

Carte Blanche i 2020

Carte Blanche er et nasjonalt kompani for samtidsdans. Kompaniet ble opprettet i 1989 og har base i Bergen.

I 2020 har kompaniet måttet kansellere alle planlagte utenlandske gjestespill og turnéer siden mars, samt alle planlagte norske turnéforestillinger/gjestespill i løpet av våren. Dette har utgjort omtrent 3 millioner kroner i tapte egeninntekter. I løpet av høsten har de derimot kunnet gjennomføre flere norske turnéforestillinger med begrenset publikumskapasitet, og ettersom forestillingene ofte er kontraktsfestet med arrangør til fast pris, har publikumstall liten betydning for inntekt. Publikumstallene for 2020 er forventet å være mindre enn halvparten av opprinnelige måltall, men likevel forventer kompaniet et større overskudd i 2020 enn i 2019. Dette er mulig, forklarer de, fordi det er såpass store sparte kostnader knyttet til kansellerte norske turnéforestillinger på våren. Turnéforestillinger i Norge har som regel høyere kostnader enn inntekter og er derfor en utgiftspost for kompaniet.

På tross av tap i egeninntekter og at kompaniet er tydelige på at de opplever situasjonen som krevende, understreker en representant for kompaniet at de har forsøkt å utnytte situasjonen til å tenke kreativt rundt virksomheten:

«Vi har aldri permittert, men funnet andre måter å jobbe på. Slik sett er vi privilegert som har et økonomisk fundament til å holde alle ansatte i arbeid, og muligheten til å tenke kreativt. Carte Blanche er Norges nasjonale kompani for samtidsdans. Vi har utfordret oss selv på at som

samtidskompani må vi klare å fortsette og arbeide og oppfylle vårt mandat i den samtiden vi er en del av – også i denne situasjonen.»

Som erstatning for kansellerte forestillinger og produksjon våren 2020, valgte Carte Blanche å bearbeide karakterer fra en tidligere produksjon til en forestilling som har blitt spilt utenfor ulike sykehjem siden slutten av mars. De har også arrangert uteforestillinger for barnehager. Kompaniet har faktisk gjennomført flere forestillinger våren 2020 enn det som opprinnelig var planlagt – men for et mye mindre publikum. Årets andre produksjon – planlagt med premiere i mai under Festspillene – ble utsatt til 2021. I stedet produserer de i høst en helt annen type produksjon, som vil være mulig å vise også for mindre enn 10 publikummere om gangen. Den vil være klar i desember, og får offentlig premiere i samarbeid med KODE vinteren 2021.

Kilde: Carte Blanche

Visningsarenaer for scenekunst

Billettinntektene fra visningsarenaer for scenekunst er beregnet til 1 184 MNOK i 2019, jamfør tabell 5.3. Dette tilsvarer en oppgang på 6 prosent fra 2018, da tilsvarende inntekt var 1 120 MNOK. Det gir en gjennomsnittlig årlig økning på 4 prosent mellom 2016 og 2019.

↘ Tabell 5.2 – Inntekter fra scenekunstforestillinger i Norge, 2016–2019 (i MNOK)

	2016	2017	2018	2019	2017–2018	2018–2019	2016–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Visningsarenaer for scenekunst	1 042	1 098	1 120	1 184	2 %	6 %	4 %
Den kulturelle skolesekken	53	57	48	46	-17 %	-4 %	-4 %
Historiske Spel	53	53	61	17	17 %	-72 %	-19 %
Kinofremvisninger av scenekunst	1,1	1,2	1,8	2,4	46 %	34 %	31 %
Kjøp av scenekunstforestilling for visning på TV	7,1	1,6	0,9	2,2	-42 %	139 %	7 %
Samlede fremføringsinntekter i Norge	**1 157**	**1 211**	**1 232**	**1 251**	**2 %**	**2 %**	**3 %**

Note 1: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Note 2: Samlede fremføringsinntekter i Norge fremkommer også i tabell 5.2.

Kilder: Den kulturelle skolesekken / Kulturtanken, E-billett, Eventim, Hoopla, Kulturrådet, Nordisk Film, NRK, Norske Historiske Spel, TicketCo, Ticketmaster, Trondheim Kino og egen kartlegging blant enkeltaktører med egen scene.

Scenekunst formidles på en rekke ulike typer visningsarenaer. De nasjonalt støttede produserende og programmerende scenene er viktige arenaer for fremføring av scenekunst.

De produserende scenene kjennetegnes av å produsere egne oppsetninger, men har ulik organisering og varierende grad av faste ensembler og kunstnere engasjert på prosjektbasis. Innenfor dans er det kun Nasjonalballetten og Carte Blanche som er produserende institusjoner med faste stillinger for dansere.

Programmerende scener kjennetegnes i større grad av å invitere kompanier til å spille på egen scene og produserer færre oppsetninger selv. Dette er dermed viktige scener for formidlingen av frittstående kompaniers forestillinger.

Mens de programmerende scenene i økende grad også co-produserer forestillinger, arbeider de produserende teatrene i økende grad også programmerende og i samarbeid med frittstående kompanier.

↘ Tekstboks 5.2

Nationaltheatret i 2020

Nationaltheatret er et institusjonsteater med full statlig finansiering, eid av Kulturdepartementet og en av hovedscenene i Norge.

Den nasjonale scenen har hittil i år hatt et tap i egne inntekter på omkring 27 millioner kroner. For hele 2020, estimerer teatret et samlet tap i egne inntekter på 46 millioner kroner. Bakgrunnen for tapte inntekter er bl.a. en rekke avlyste oppsetninger. Også i høst har aktivitetsnivået vært noe lavere enn forutsatt. *Ibsenfestivalen,* som normalt avvikles i september, ble avlyst fordi smittesituasjonen hindret den internasjonale deltakelsen. Av egne produksjoner har Nationaltheatret skjøvet på tre oppsetninger til et senere tidspunkt og avlyst to. Teatret har så langt i år avlyst 249 forestillinger, hvorav 14 i løpet av høsten på grunn av smitte/karantene.

Som statsfinansiert institusjon har de likevel et annet utgangspunkt for å kunne opprettholde aktivitet sammenlignet med en privat scene. Nationaltheatret opplever at publikum har vært raske med å komme tilbake og har nær utsolgte forestillinger ut resten av året.

Kilde: Nationaltheatret.

Statistikken omfatter nasjonale og regionale institusjoner samt offentlig finansierte produserende og programmerende teatre og scener. I tillegg til de offentlig finansierte produserende og programmerende teatrene kommer privateide teatre som ikke mottar fast offentlig tilskudd. De største privatteatrene er organisert i foreningen Produsentforeningen for Privatteatre. Videre er de mange kulturhusene og andre former for lokale scener viktige visningsarenaer for scenekunst.

Den kulturelle skolesekken

I tillegg til billettinntekter fra et bredt spekter visningsarenaer for scenekunst, har vi inkludert honorarer fra Den kulturelle skolesekken (DKS) i tallgrunnlaget. Publikummet til Den kulturelle skolesekken er skoleelever som får se forestillingene gratis. Den kulturelle skolesekken har dermed ikke billettinntekter, men kunstnere og institusjoner får utbetalt honorar for opptredener. Inntektene er skilt ut fra de øvrige billettinntektene da de representerer en annen type inntekt.

Våre beregninger viser at inntektene fra formidlet scenekunst gjennom Den kulturelle skolesekken (DKS) i 2019 utgjorde 46 MNOK, jamfør figur 5.2. Sammenlignet med 2018 har inntektene fra scenekunst gjennom Den kulturelle skolesekken hatt en nedgang på 4 prosent.

↘ Figur 5.3 – Inntekter fra Den kulturelle skolesekken, 2014–2019 (i MNOK og prosent av totale midler fra DKS)

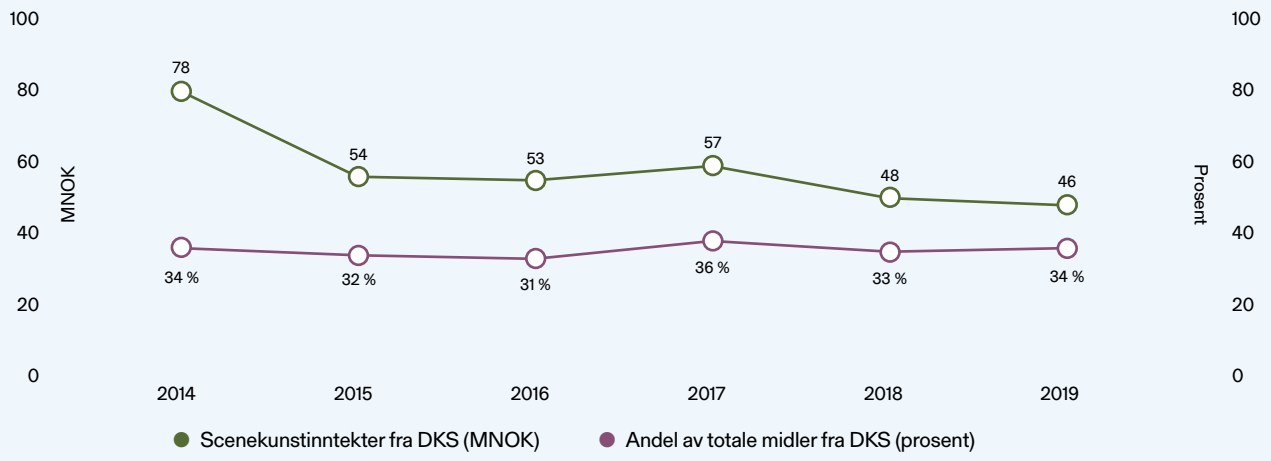

Note 1: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Note 2: Inntekter fra DKS fremkommer også i tabell 5.3.

Kilde: Den kulturelle skolesekken.

↘ Tekstboks 5.3

Den kulturelle skolesekken

Den kulturelle skolesekken (DKS) er en nasjonal satsning som skal sørge for at alle skoleelever i Norge får møte profesjonell kunst og kultur. Ordningen gir elever over hele landet mulighet til å oppleve hele bredden av kulturuttrykk: scenekunst, visuell kunst, musikk, film, litteratur og kulturarv. For scenekunst produseres det i stor grad egne oppsetninger for Den kulturelle skolesekken, som scenekunstnere reiser rundt og formidler til elevene.

Den kulturelle skolesekken er et samarbeidsprosjekt mellom kultur- og opplæringssektoren på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. I hovedsak er det fylkeskommunene som forvalter og fordeler midler til kommunene, men det er også 12 såkalte direktekommuner som mottar og forvalter alle midler selv. I 2016 ble Kulturtanken opprettet som en egen etat med det nasjonale ansvaret for Den kulturelle skolesekken, og inntektstallene fra DKS er hentet herfra. Se metodekapittelet for en mer detaljert beskrivelse av hva som inngår i disse tallene.

Kinofremvisninger av scenekunst

Scenekunstforestillinger overføres i noen tilfeller på kino (for eksempel overføring av operaforestillingen *Carmen* fra Metropolitan Opera i New York på Gimle Kino i Oslo). Scenekunst er i mindre grad digitalisert enn andre kunstformer. Foreløpig er kino den fremste arenaen for strømming av teater og annen scenekunst, og det er først og fremst utenlandske forestillinger som strømmes. Opera var den første av scenekunstsjangrene til å bli strømmet på kino.[1]

Vi har inkludert billettinntekter fra slike overføringer av scenekunstforestillinger på kino i statistikken. De to kinoaktørene vi har innhentet data fra, Nordisk Film og Trondheim Kino, solgte til sammen 7 607 billetter til kinofremvisninger av scenekunstforestillinger i 2019. Dette ga en inntekt på 1,9 MNOK.[2] Disse inntektene er knyttet til 36 ulike forestillinger. Det var primært utenlandske operaer som ble overført på kino på Nordisk Films og Trondheim Kinos kinoer i 2019, som for eksempel Metropolitan Opera i New Yorks oppsetninger av *Carmen* og *The Nutcracker.*

Kjøp av scenekunstforestillinger for fremvisning på TV

Utgifter NRK har hatt knyttet til kjøp av scenekunstforestillinger som de har overført på TV utgjorde 2,2 MNOK i 2019. Dette er mindre enn i 2016, da det ble kjøpt scenekunstforestillinger for 7,1 MNOK, men er en betydelig økning fra 2017 og 2016, da det ble kjøpt inn for henholdsvis 1,6 og 0,9 MNOK. Kjøpene knytter seg til både norske og utenlandske titler. I 2019 var det meste av disse utgiftene knyttet til utenlandske titler, men det meste av økningen fra tidligere år er i norske titler.

Antall tilskuere

I vår statistikk samler vi ikke inn tall på antall besøkende ved de ulike scenene. Dette presenteres imidlertid for utvalgte scenekunstinstitusjoner i SSBs kulturstatistikk. Tallgrunnlaget i SSB-statistikken er ikke direkte sammenlignbart med inntektstallene vi presenterer her, men vi har valgt å inkludere utvalgte eksempler da det sier noe om omfanget av aktiviteten i bransjen. SSBs kulturstatistikk produseres samtidig med *Kunst i Tall*, så data for 2019 er ikke tilgjengelig når denne rapporten skrives. Det som beskrives under er derfor for 2018.

Tallene viser at det er store forskjeller mellom antall tilskuere ved de ulike scenene, jamfør figur 5.3. Som i tidligere år var Den Norske Opera og Ballet den klart mest besøkte visningsarenaen for teater og opera i 2018, med 377 000 besøkende. Det Norske Teatret og Nationaltheatret hadde henholdsvis 282 000 og 247 000 besøkende. Det Norske Teatret hadde, med 57 000 flere besøkende, størst økning i antall tilskuere sammenlignet med 2017. De fem mest besøkte scenene i 2018 er alle i Oslo og utgjorde til sammen mer enn halvparten av alle besøk i hele landet. De neste på listen representerer den største scenen i hver av de største byene i Norge: Den Nationale Scene i Bergen (136 000), Kilden teater- og konserthus i Kristiansand (120 000), Rogaland Teater i Stavanger (108 000) og Trøndelag Teater i Trondheim (83 000).

1 Gran, Anne-Britt og Rikke Gürgens Gjærum (2019). Teaterbransjen. Delbransjer, organisering og finansiering. Oslo, Universitetsforlaget. S.12, 171

2 Som redegjort for i metodekapittelet kan vi ikke utelukke at andre kinoaktører overfører scenekunstforestillinger på samme måte. Vi har ikke innhentet tall fra landets mange kommunale kinoer, og det er grunn til å tro at noen av disse kan ha overført scenekunstforestillinger.

↘ Figur 5.3 – Besøkende ved teater og opera, ikke korrigert for gjestespill, 2018

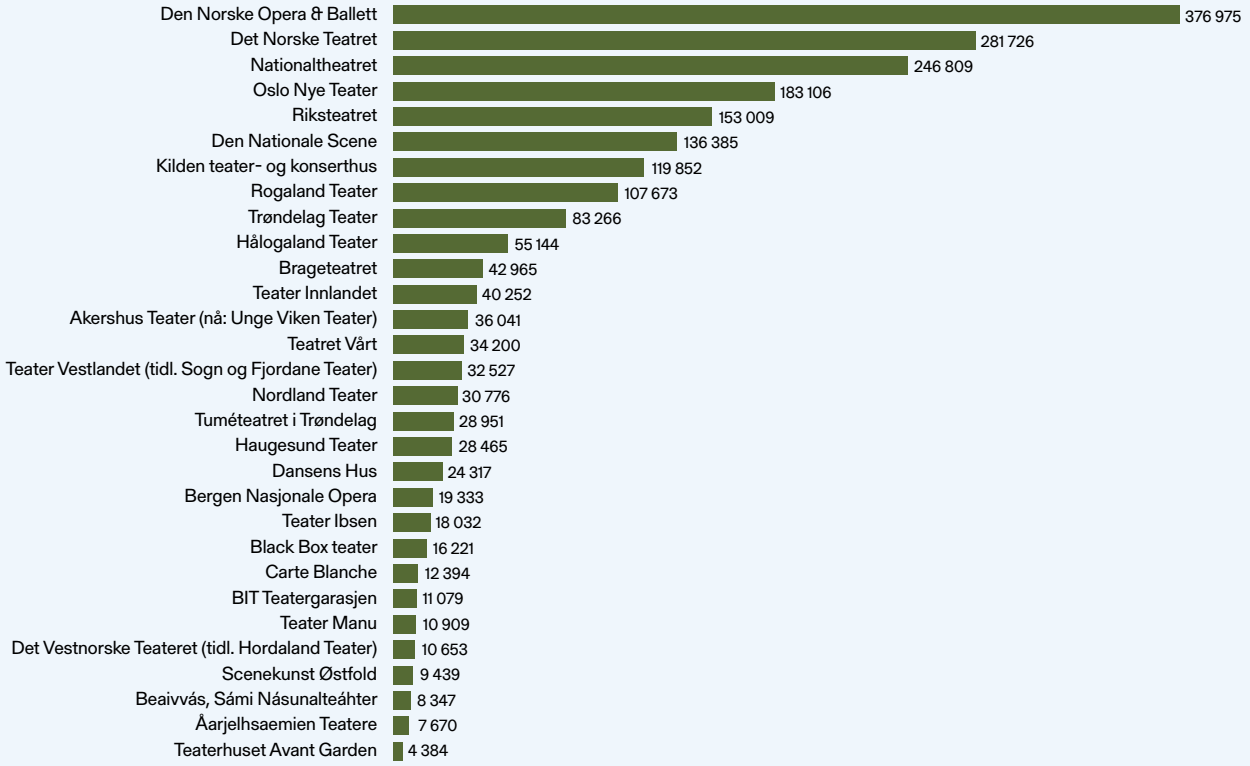

Kilde: SSBs Kulturstatistikk 2018.

Tilskuere på de store institusjonsteatrene, som presentert i figur 5.3, sier imidlertid lite om bredden av aktiviteten i scenekunstfeltet. Gjennom rapportering til Kulturrådet samles det inn besøks- og aktivitetstall for frie teater- og dansegrupper. De 146 gruppene som rapporterte om sin aktivitet i 2018, hadde til sammen 3 949 visninger: 1 415 i dans og 2 534 i teater. Det var i alt 918 400 besøk med disse visningene: 512 200 for dans og 406 200 for teater. Disse tallene representerer derimot ikke bare aktivitet i Norge, og i tillegg er visninger gjennom den Kulturelle skolesekken også inkludert.[3]

3 SSBs Kulturstatistikk 2018

↘ Tekstboks 5.4

Norsk Scenekunstbruk

Norsk Scenekunstbruk er en nasjonal formidler av scenekunst og et kompetansenettverk for scenekunstfeltet for barn og unge. Som den største aktøren innen scenekunst for Den Kulturelle Skolesekken jobber Scenekunstbruket for at barn og unge får oppleve profesjonell scenekunst. Siden 2009 har de også hatt ansvaret for forvaltningen av produksjonsmidlene til scenekunst innenfor Den kulturelle skolesekken, gjennom støtteordningen Spenn.

I 2018 hadde de 127 produksjoner, 2 609 visninger, for om lag 238 300 publikummere. Tabellen under viser Scenekunstbrukets produksjoner og visninger i Norge:

Fylke	Produktsjoner	Visninger
Østfold	15	447
Akershus	5	167
Oslo	0	0
Hedmark	12	189
Oppland	4	74
Buskerud	3	95
Vestfold	21	337
Telemark	11	235
Aust-Agder	4	84
Vest-Agder	0	0
Rogaland	3	49
Hordaland	6	134
Sogn og Fjordane	6	109
Møre og Romsdal	13	332
Trøndelag	7	85
Nordland	7	85
Troms	8	156
Finnmark	2	31

Kilde: Norsk Scenekunstbruk, SSBs Kulturstatistikk 2018.

5.1.1.1 Fordeling på ulike kunstuttrykk

Datagrunnlaget gir mulighet til å bryte ned billettinntekter på ulike kunstuttrykk/sjangre.[4] I fireårsperioden vi har målt, har teater og revy/show/standup vært de to mest inntektsbringende scenekunstsjangrene og utgjorde henholdsvis 40 og 36 prosent av de samlede inntektene fra scenekunstforestillinger i 2019. Teater omfatter i denne sammenheng også musikkteater/musikal og barneteater. Dette er en nedgang i andel for teater, som utgjorde 49 prosent i 2018, og en oppgang for revy/show/standup, som utgjorde 28 prosent i 2018.

Videre utgjorde inntekter fra billetter til danseforestillinger 9 prosent. Sjangeren dans omfatter i denne sammenheng alle former for dans, herunder klassisk

4 Det er visningsarenaene selv som har kategorisert opptredenen etter kunstuttrykk/sjanger.

dans, samtidsdans, hiphop, folkedans med mer. Opera utgjorde også 9 prosent av de samlede inntektene, mens Historiske Spel utgjorde 2 prosent av de samlede billettinntektene, og Den kulturelle skolesekken utgjorde 4 prosent. Kinofremvisninger av scenekunst utgjorde 0 prosent, og kategorisert scenekunst utgjorde 1 prosent i 2019. Fordelingen av billettinntekter fordelt på sjanger fremkommer av figur 5.4.

↘ Figur 5.4 – Inntekter fra scenekunstforestillinger i Norge fordelt på ulike kunstneriske uttrykk, 2016–2019 (prosentandeler av total)

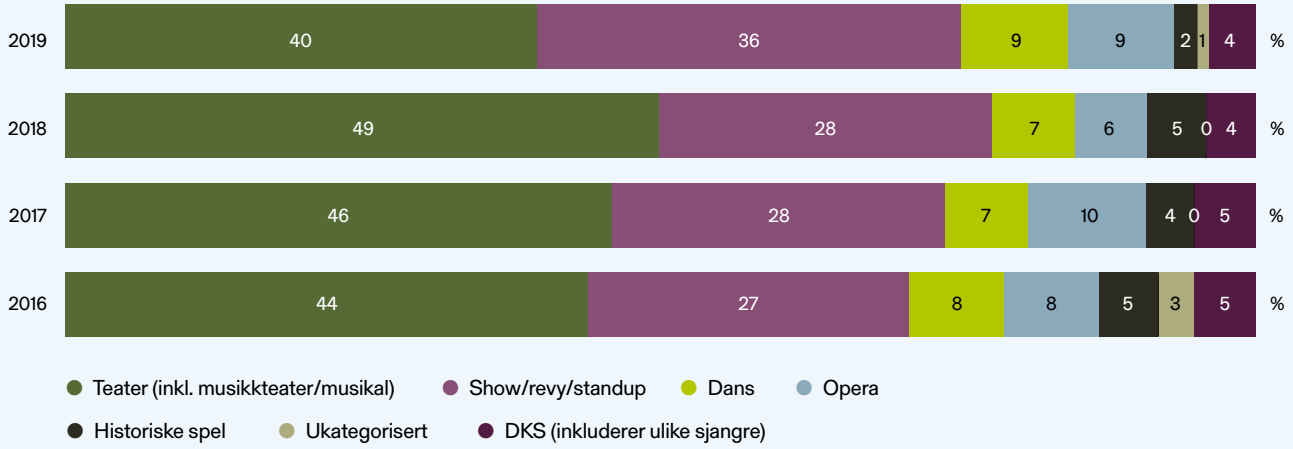

Kilder: Den kulturelle skolesekken / Kulturtanken, E-billett, Eventim, Hoopla, Kulturrådet, Nordisk Film, NRK, Norske Historiske Spel, TicketCo, Ticketmaster, Trondheim Kino og egen kartlegging blant enkeltaktører med egen scene.

↘ Tabell 5.4 – Inntekter fra scenekunstforestillinger i Norge fordelt på ulike scenekunstuttrykk, 2016–2019 (i MNOK)[5]

	2016	2017	2018	2019	2017–2018	2018–2019	2016–2019
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	Endring	Endring	Gjennomsnittlig årlig endring
Teater (inkl. musikkteater/musikal)	506	560	610	499	9 %	-18 %	1 %
Show/revy/standup	311	334	349	449	4 %	29 %	14 %
Opera	95	81	81	114	0 %	40 %	9 %
Dans	95	116	73	113	-37 %	55 %	13 %
Historiske Spel	55	54	63	19	14 %	-70 %	-18%
DKS (inkluderer ulike sjangre)	1,1	1,2	1,8	1,9	46 %	6 %	21 %
Kinofremvisninger av scenekunst	39	5,9	5,4	7,3	-9 %	36 %	-19 %
Ukategorisert	54	59	49	47	-17 %	-4 %	-4 %
Samlede inntekter fra scenekunstforestillinger i Norge	**1 157**	**1 211**	**1 232**	**1 251**	**2 %**	**2 %**	**3 %**

Note 1: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Note 2: Samlede inntekter fra scenekunstforestillinger i Norge fremkommer også i tabell 5.2 og 5.3.

Note 3: Inntekter fra DKS fremkommer også i figur 5.2.

Kilder: Den kulturelle skolesekken / Kulturtanken, E-billett, Eventim, Hoopla, Kulturrådet, Nordisk Film, NRK, Norske Historiske Spel, TicketCo, Ticketmaster, Trondheim Kino og egen kartlegging blant enkeltaktører med egen scene.

5 Inntektene tilbake i tid er høyere enn målt i tidligere Kunst i tall-publikasjoner fordi vi har fått tilgang til ny informasjon og nye inntekter i forbindelse med årets måling. Dette gjelder i særlig grad inntekter knyttet til musikkteater.

Billettinntekter fra teaterforestillinger utgjorde 499 MNOK i 2019, noe som representerer en nedgang på 18 prosent fra 2018, jamfør tabell 5.4. Tilsvarende utgjorde billettinntekter fra show/revy/standup 449 MNOK. Dette er en økning på 29 prosent sammenlignet med 2018, da tilsvarende billettinntekter var 349 MNOK.

Billettinntekter fra danseforestillinger utgjorde 114 MNOK i 2019, en økning på 40 prosent fra 2018. Operaforestillinger utgjorde 113 MNOK i 2019. Dette er en økning på 55 prosent sammenlignet med 2018, da tilsvarende billettinntekter var 73 MNOK, men en liten nedgang fra 2017 da billettinntektene var 116 MNOK, jf. tabell 5.4. Nedgangen i 2018 skyldes i hovedsak at enkelte av visningsstedene satte opp færre operaforestillinger i 2018 enn i både 2017 og 2019.

↘ Tekstboks 5.5

Antall solgte billetter

Våre utregninger viser at det ble solgt i overkant av 3 340 000 billetter til scenekunstforestillinger i Norge i 2019. Dette representerer imidlertid ikke de reelle publikumstallene, da en rekke arrangementer, blant annet flere scenekunstfestivaler, ikke tar billetter. Det reelle publikumstallet på scenekunstforestillinger er sannsynligvis noe høyere enn antall solgte billetter.

5.1.2 Opphavsrettsinntekter i Norge

Det er en rekke kunstnergrupper på scenekunstfeltet som i henhold til lov om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven)[6] har rettigheter til sine verk. For skapende kunstnere (som dramatikere/forfattere, komponister, koreografer, scenografer, lydkunstnere og lyskunstnere) gjelder vernetiden i 70 år etter opphavspersonens død. Dette er såkalte originære rettigheter. Utøvende kunstneres rettigheter omtales i åndsverkloven som nærstående rettigheter. For utøvende kunstnere (som skuespillere, dansere og operasangere) gjelder vernetiden i 70 år fra fremføringen eller offentliggjøringen. For utøvende kunstneres og produsenters rettigheter til lydopptak ble vernetiden nylig forlenget fra 50 til 70 år etter det året opptaket ble utgitt eller offentliggjort.[7]

Scenekunst kjennetegnes av tverrfaglighet. Følgelig kan visse stykker, for eksempel en musikal, ha flere opphavspersoner. Alle opphavspersoner eller deres representanter[8] må gi samtykke og betales dersom noen vil ta i bruk hele eller deler av et slikt stykke. Hvis man ikke oppfører stykket slik det er skapt, men ønsker å foreta endringer, må man ha tillatelse fra rettighetshaverne og originære opphavspersoner (på grunn av ideelle rettigheter).

6 Åndsverkloven. (1961). Lov om opphavsrett til åndsverk mv.

7 Kulturdepartementet. (2017). Om opphavsretten.

8 Representanter som forvalter rettighetene for dem, slik som dramatikerforbund, agent, opphavsrettsorganisasjon, teaterforlag, arving.

↘ Tekstboks 5.6

Opphavsrett i åndsverkloven

Åndsverkloven (lov om opphavsrett til åndsverk mv.) gir opphavspersoner eierskap til sine verk. Opphavsretten gir opphavspersonen enerett til verket og bruken av verket. Opphavsretten er personlig, det vil si tilfaller den personen som har skapt verket eller utført en presentasjon, ikke arbeids- eller oppdragsgiver. Opphavsretten oppstår automatisk i Norge (det vil si uten krav om registrering eller påberopelse) dersom verket har verkshøyde, det vil si er preget av litterær eller kunstnerisk selvstendighet og originalitet og bærer preg av opphavspersonens kreative innsats. Opphavsretten verner ikke innhold/ideer/konsepter, men snarere formgivningen / åndsverkets uttrykk.

Åndsverkloven gir både ideelle og økonomiske rettigheter. Ideelle rettigheter gjelder så lenge verket eksisterer, og innebærer retten til å bli navngitt og til respekt for opphavspersonen og kunsten som er skapt. Økonomiske rettigheter omfatter opphavspersonens enerett til å fremstille eksemplarer og gjøre verket tilgjengelig for allmennheten ved spredning, visning og fremføring. Ved å overføre rettigheter til andre kan opphavspersonen få inntekter for bruk av sitt verk, ved utbetaling av engangsvederlag og/eller royalties (ofte en prosentandel av billettinntektene). Ved overføring av rettigheter gjøres avtale om bruk av åndsverket og varigheten av overdragelsen.

I forbindelse med datainnsamlingen til den første rapporten for Scenekunst i tall ble vi gjort oppmerksom på at det i liten grad utbetales vederlag til nålevende scenekunstinstruktører, koreografer, scenografer og kostymedesignere. Dramatikerne utgjør imidlertid et unntak, og vi inkluderte derfor vederlag utbetalt til denne kunstnergruppen. I forbindelse med fjorårets måling undersøkte Rambøll nærmere hvilke strukturer og rutiner som finnes for utbetaling i forbindelse med opphavsrett i scenekunstbransjen. Tilbakemeldingene fra aktørene i bransjen var at det i liten grad utbetales opphavsrettslige vederlag i bransjen, til tross for at både skapende og utøvende kunstnere har opphavsrett til sine verk i henhold til åndsverkloven. Enkelte kunstnergrupper har en forståelse av at opphavsrettslige utbetalinger er innbakt i lønn eller honorarutbetalinger. Rambøll har undersøkt dette nærmere og diskutert forståelsen med referansegruppen. Det viser seg at denne forståelsen gjelder enkelte kunstnergrupper innenfor scenekunstbransjen, og slik avtaleverkene foreligger i dag, er det ikke mulig å definere hvor stor andel av lønningen som eventuelt knytter seg til opphavsrettsinntekter.

I tillegg til forskjeller i praktiseringen av opphavsrettslige utbetalinger mellom ulike profesjoner/kunstnergrupper innenfor scenekunstbransjen er det også forskjell mellom institusjonsteatrene, det frie feltet og privatteatrene. Norske dansekunstnere har en egen avtale med Spekter for koreografer gjennom Teateroverenskomsten. En koreografi som er skapt av et av institusjonsteatrene, er underlagt regler som ivaretar

utbetaling av royalties gjennom Koreografavtalen med Spekter, mens det per i dag ikke finnes regler om vederlag og royalties for verk produsert i det frie feltet som gjester de programmerende husene. Institusjonsteatrene har, gjennom NTO/ Spekter, avtaler for henholdsvis sceneinstruktører/scenografer og dramatikere (SIK-avtalen). I disse avtalene er det fastsatt en prosentsats for royalties. SIK-avtalen for institusjonsteatrene gir teatrene rett til å fremføre verket på scener verket er laget for, i inntil to år uten å betale vederlag (utover honorar for oppdraget) til opphavspersonen. Dersom teatret ønsker å benytte verket utover denne perioden, har den skapende kunstneren (opphavspersonen) rett til et nytt honorar tilsvarende 50 prosent av det opprinnelige honoraret (eventuelt 50 prosent av årslønnen for fast ansatte).[9] I det frie feltet gjøres individuelle avtaler mellom arbeidsgiver og arbeidstaker for hvert engasjement. For privatteatre forhandles egne avtaler om vederlag, men intervjuer viser at vederlagsinntektene til disse aktørene er svært små og vanskelige å samle inn.

Et forhold som gjør det komplisert å innhente kollektive vederlag på scenekunstområdet, er at det ikke finnes en kollektiv rettighetsforvalter slik som innenfor musikk (TONO), for billedkunst (BONO) og lignende. Disse forholdene gjør det vanskelig å innhente gode data på utbetalinger knyttet til opphavsrett.

↘ Figur 5.5 – Samlede opphavsrettsinntekter til scenekunstbransjen i Norge, 2016–2019 (i MNOK)

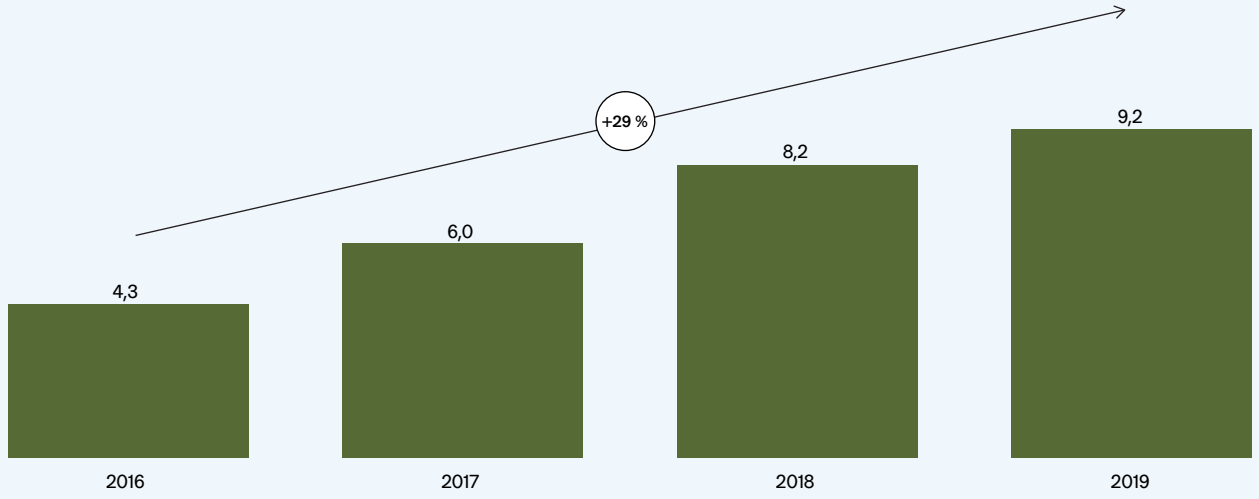

Note 1: Siden de totale inntektene er relativt små, vil selv beskjedne endringer i reelle tall gi stort utslag i prosentvis endring.

Note 2: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Note 3: Vederlagsinntekter til dramatikere i Norge fremkommer også i tabell 5.2.

Kilder: Dramas[10] , Kopinor, Nordiska og Songbird.

Vederlag knyttet til videresendingssektoren forhandles og utbetales av Norwaco. Vederlagsutbetalingene gjennom Norwaco er knyttet til bruk i audio, TV og film. Store deler av disse utbetalingene er knyttet til distribusjon av film- og TV-materiale som er produsert spesielt for visning på TV og/eller kino. Slike vederlag faller utenfor definisjonen av scenekunst som noe som formidles i direkte møte med publikum

9 SIK-avtalen kan lastes ned og leses på Norske scenografers hjemmeside: http://scenograf.no/?page_id=102.

10 På grunn av nytt saksbehandlingssystem utbetalte Dramas kun vederlag i 1.–3. kvartal 2018, og 4. kvartal ble utbetalt i 2019.

«live» og i øyeblikket. I forbindelse med fjorårets rapport undersøkte vi nærmere muligheten for å inkludere utbetalte vederlagstall fra videresendingssektoren for distribusjonene som er knyttet til transmisjon/strømming av scenekunstforestillinger. Verken Norwaco eller organisasjonene som mottar vederlagsutbetalinger fra Norwaco, hadde imidlertid mulighet til å bryte ned hvilke tall som er knyttet til distribusjon av scenekunstforestillinger. Slike tall er derfor ikke omfattet i denne rapporten. Branjeaktørene anslår at overføring av scenekunst kun foregår i liten skala og at store deler ikke er inntektsbringende.

Det er kun for dramatikerne at det det foreligger tall for utbetalte vederlag innenfor scenekunstbransjen. I årets statistikk, som tidligere, omfatter derfor vederlagsinntektene i Norge vederlag for kopiering av skuespill/drama fra Kopinor, vederlag for oppføring av dramatiske verk i amatørfeltet (gjennom Dramas) og vederlag for oppføring av drama og musikaler i Norge (gjennom Nordiska og Songbird).

Våre beregninger viser at disse vederlagsinntektene utgjorde 9,2 MNOK i 2019. Dette er en økning på 12 prosent fra 2018 da tilsvarende inntekter var 8,2 MNOK, jamfør figur 5.5. Den gjennomsnittlige årlige endringen mellom 2016 og 2019 er 28,9 prosent.

Opphavsrettsinntekt til scenekunstbransjen som presenteres her, må forstås ut fra at enkelte deler av bransjen ikke er inkludert i vårt tallgrunnlag. I tillegg til eventuelle opphavsrettslige utbetalinger som avtales individuelt og derfor er vanskelige å samle inn, samt eventuelle utbetalinger som deler av bransjen anser som vederlag innbakt i lønn, og som heller ikke er innhentet, gjelder dette vederlag for musikkverk som er skapt for å fremføres dramatisk (eksempelvis opera, operetter, musikaler, skuespill, pantomime med mer.). Dette omtales ofte som «store rettigheter». Når slike verk fremføres i sin helhet, må det gjøres direkte avtale med rettighetshaveren, også for fremføringsrettighetene. Det samme gjelder for musikkverk som er spesialskrevet for å fremføres i annen scenisk/dramatisk sammenheng (eksempelvis til teater). For såkalte store rettigheter betales honorar til rettighetshavere på grunnlag av billettinntekter. Slike avtaler er det ikke mulig å forvalte kollektivt.[11]

↘ Tekstboks 5.7

Opphavsrettsinntekter for 2020

Fra DRAMAS, Songbird og NORDISKA har vi fått oppgitt størrelsen på utbetalte vederlag for scenekunstverk i Norge så langt i 2020. Tallene viser at 6–9 måneder inn i året utgjør inntektene i snitt omtrent 25 prosent av de totale vederlagsinntektene for hele 2019. Det tilsvarer mer enn en halvering i utbetalte vederlag i 2020 sammenlignet med 2019.

Kilde: DRAMAS, Songbird, NORDISKA.

11 Nordiska (2012) Scenekunstens rettigheter. http://nordiska.dk/wp-content/uploads/Scenekunstens-rettigheder-norskwebonly. pdf.

5.2 Samlede inntekter fra utlandet

De samlede inntektene til den norske scenekunstbransjen fra utlandet i 2019 er beregnet til 18,1 MNOK, jamfør figur 5.6. I perioden 2016 til 2019 har det vært en gjennomsnittlig årlig økning på 23 prosent.

Disse eksportinntektene omfatter fremføringsinntekter fra opptredener i utlandet målt i honorarer, som utgjorde 16,5 MNOK i 2019, 9,7 MNOK i 2018, 12,2 MNOK i 2017 og 7,5 MNOK i 2016. Det er en oppgang på 71 prosent i 2019 sammenlignet med 2018. I tillegg inngår opphavsrettsinntekter utbetalt for oppføring av norsk dramatikk og musikaler i utlandet. Dette er beregnet til 1,6 MNOK i 2019 (gjennom teaterforlagene Nordiska og Songbird), utbetalt på bakgrunn av oppsetninger av 41 forskjellige verk. Antall verk i 2018 var 24.

↘ Figur 5.6 – Fremføringsinntekter og opphavsrettsinntekter fra utlandet, 2016–2017 (i MNOK)

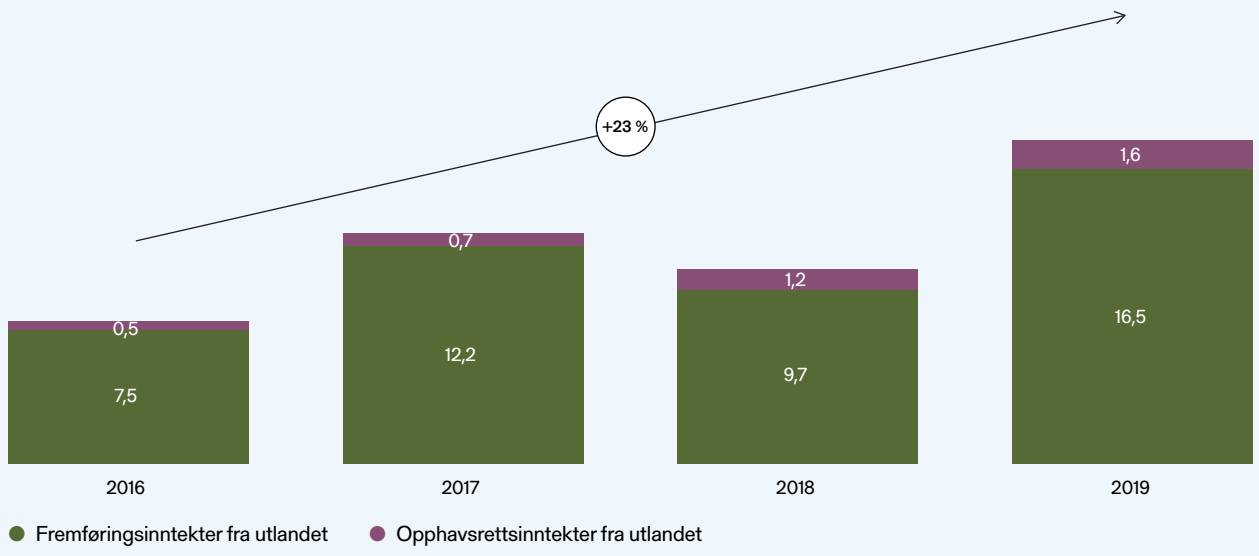

Note 1: Alle tall er omregnet til 2019-kroner. Siden de totale inntektene er relativt små, vil selv beskjedne endringer i reelle tall gi stort utslag i prosentvis endring.

Note 2: Totale inntekter fra utlandet fremkommer også i tabell 5.1.

Kilder: Profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innen scenekunst (medlemmer av NTO), frie scenekunstgrupper med støtte fra basisfinansieringsordningen, stikk.no, NORDISKA, Songbird

5.2.1 Fremføringsinntekter fra utlandet

Samlede inntekter fra fremføring av scenekunst i utlandet utgjorde ifølge våre beregninger 16,5 MNOK i 2019. Inntektene har økt med 71 prosent sammenlignet med 2018, da tilsvarende inntekter var 9,7 MNOK. I gjennomsnitt har inntektene i denne kategorien økt med 38 prosent årlig siden 2016, jamfør figur 5.7.

Fremføringsinntekter fra utlandet (eksport) er i denne rapporten målt som utbetalte honorarer som scenekunstnere har mottatt for fremføring av scenekunst i utlandet. Bakgrunnen for at vi måler inntekter fra fremføringer av scenekunst i utlandet

på denne måten, er at vi har til hensikt å samle inn tall for inntekter som kommer direkte tilbake til scenekunstbransjen i Norge. Dersom vi hadde målt inntekter fra sceneopptredener i utlandet på samme måte som for sceneopptredener i Norge, det vil si målt i billettinntekter som tilfaller arrangøren, hadde vi risikert å måle inntekter som tilfaller en arrangør i utlandet og ikke aktører i Norge. Siden fremføringsinntekter i henholdsvis Norge og utlandet er forskjellige, er de ikke direkte sammenlignbare.

↘ Tekstboks 5.8

JO STRØMGREN KOMPANI i 2020

Jo Strømgren Kompani er en av de største frie scenekunstgruppene i Norge og turnerer i hele verden.

Foreløpige tall viser at egeninntektene til Jo Strømgren Kompani er redusert med 20 prosent fra 2019 til 2020. Samtidig har lønnskostnadene økt med om lag 40 prosent, som et resultat av nye digitale satsinger. Så langt i 2020 har kompaniet opprettholdt en del aktivitet i Norge, bl.a. med DKS-forestillinger, åpne forestillinger, samt workshops-aktivitet, men det har vært betydelig mindre tradisjonell visningsaktivitet i form av gjestespill, nye produksjoner og turnéer. Dette gjelder spesielt for det internasjonale markedet, hvor all aktivitet har utgått/stoppet siden 12. mars. I tillegg er det lang færre publikummere på nasjonale forestillinger som følge av restriksjoner knyttet til smittevern. Samtidig har kompaniet benyttet situasjonen til å tenke nytt rundt produksjon og formidling. En ansatt ved kompaniet forteller:

«Vi har måttet omstille oss, og tenke nytt, både rundt hvordan holde kontakt med aktører som ønsker å programmere oss og med publikummet vårt. Vi har økt aktivitet på digitale flater, både via sosiale medier, men også via et digitalt prosjekt som vi har laget i lys av covid-19, som heter Corona Sessions. Det er korte improviserte dansefilmer, som publiseres ukentlig, siden lockdown i mars. Så langt har vi nådd nærmere 250.000 mennesker.»

Det digitale prosjektet «Corona Sessions» har medført betydelig arbeid både for den administrasjonen og den kunstneriske ledelsen ved kompaniet. Så langt har kompaniet engasjert 46 kunstnere alene til dette prosjektet.

En representant for kompaniet oppgir at de opplever det som utfordrende at den økonomiske støtten man kan søke på ikke tar høyde for den internasjonale aktiviteten til aktørene på feltet, samt restriksjoner knyttet til antall publikummere.

Kilde: Jo Strømgren Kompani.

Datagrunnlaget for fremføringsinntekter fra frie scenekunstnere er samlet inn på to måter. For det første har vi sammenstilt honorartall fra regnskap og budsjetter i scenekunstneres søknader om reisestøtte for opptredener i utlandet gjennom Utenriksdepartementets reisestøtteordning Stikk, som forvaltes av Danse- og teatersentrum (DTS).[12] Dette er supplert med tall for honorarer fra utenlandsopptredener av kunstnergrupper som har mottatt offentlig støtte gjennom basisfinansieringsordningen.[13]

↘ Figur 5.7 – Inntekter fra scenekunstforestillinger i utlandet, 2016–2019 (i MNOK)

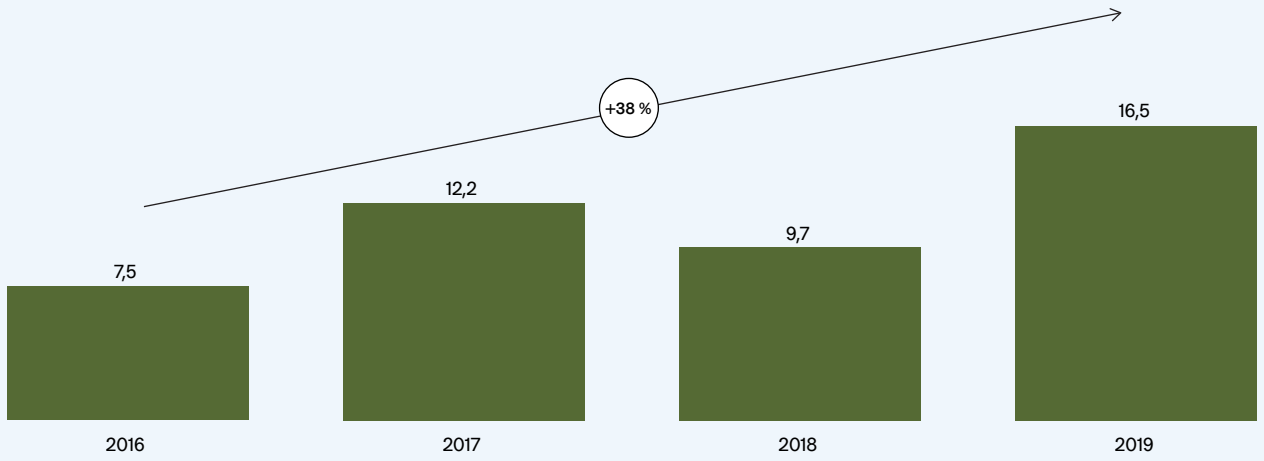

Note 1: Siden de totale inntektene er relativt små, vil selv beskjedne endringer i reelle tall gi stort utslag i prosentvis endring.

Note 2: Alle tall er omregnet til 2019-kroner.

Note 3: Inntekter fra forestillinger i utlandet fremkommer også i figur 5.6.

Kilder: Profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innen scenekunst (medlemmer av NTO), frie scenekunstgrupper med støtte fra basisfinansieringsordningen, stikk.no.

Danse- og teatersentrum (DTS), som forvalter Stikk-midlene, har oversikt over fordeling av uttrykksformer blant søkere.[14] Som det fremkommer av figur 5.6, er det en overvekt av dans (43 prosent). Deretter følger teater med 25 prosent og crossover med 14 prosent.

12 Stikk-databasen gir oversikt over hvilke grupper som har søkt om reisestøtte, og deres budsjetter og regnskap (herunder oversikt over utbetalte honorarer). Se tekstboks 5.5 for mer informasjon om Stikk. Se ellers metodekapittelet for en redegjørelse for utregningene.

13 Se tekstboks 5.6 for mer informasjon om basisfinansieringsordningen og hvilke kunstnergrupper dette gjelder. Se ellers metodekapittelet for en redegjørelse for utregningene.

14 Søkerne definerer selv uttrykkstilhørighet i søkeprosessen.

↘ Figur 5.8 Fordeling av uttrykksformer blant tilskuddsmottakere, 2019 (i prosent)

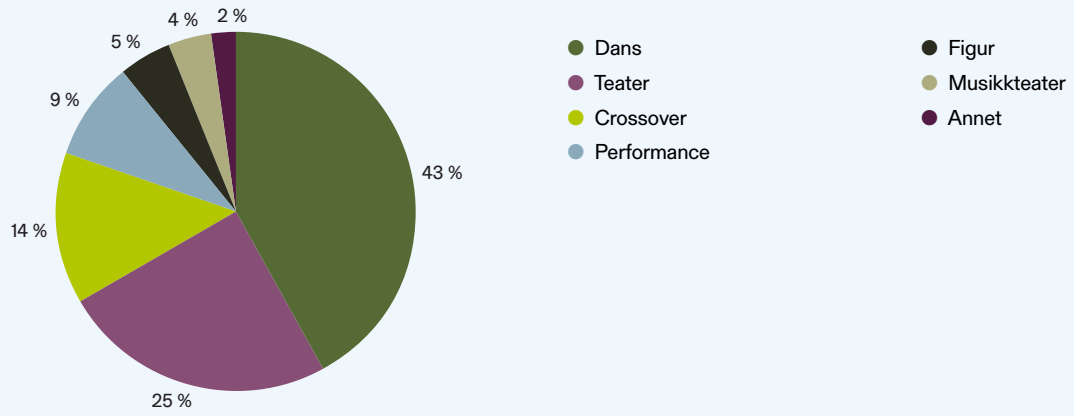

Kilde: Danse- og teatersentrum.

↘ Tekstboks 5.9

Scenekunstneres inntekter fra opptredener i utlandet

Det er stor variasjon i hvilke avtaler som gjøres mellom kunstner og arrangør når en kunstner skal fremføre sin scenekunst i utlandet. Inntektene som kommer tilbake til kunstneren, utbetales ofte i form av et honorar. I vårt datagrunnlag ser vi at omtrent 76 prosent av de som søkte og fikk innvilget reisestøtte for utenlandsopptreden i 2019, ble honorert på denne måten. Dette er en betydelig økning fra 55 prosent i 2018. Det er imidlertid svært stor variasjon i størrelsen på honoraret som utbetales. Noen kunstnere har også avtale om at (deler av) billettinntektene fra fremføringen skal tilfalle kunstneren, istedenfor eller i tillegg til avtale om utbetaling av honorar. I 2019 var det kun 11 prosent av kunstnerne som mottok billettinntekter for sin opptreden i utlandet, ned fra 15 prosent i 2018. Som vi kan lese av disse tallene, blir det mer utbredt at norske scenekunstnere som opptrer i utlandet, mottar honorarer, mens billettinntekter i de fleste tilfeller tilfaller arrangøren.

Basert på regnskap fra kunstnere som har fått innvilget reisestøtte gjennom Stikk-midlene, ser vi at i 2018 fikk scenekunstnere i nesten 40 prosent av tilfellene verken honorar eller (deler av) billettinntektene for sin fremvisning i utlandet. I 2019 er denne andelen redusert til 19 prosent. Det er derimot nokså utbredt at arrangøren isteden dekker kunstnernes utgifter knyttet til oppholdet, slik som transport, overnatting, per diem, frakt av scenografi med mer. I praksis betyr dette for mange kunstnergrupper enten at de går i null, eller at de bruker egenkapital for å finansiere sine utenlandsopptredener. Ellers er det utbredt å finansiere store deler av utenlandsopptredener med midler tilegnet gjennom andre offentlige støtteordninger.

Videre fremkommer det av datainnsamlingen at scenekunstgruppers aktivitet i utlandet varierer stort fra år til år. Det kan også være store forskjeller mellom ulike scenekunstgruppers produksjonssykluser, og dermed på aktivitet i utlandet (og hjemlandet). Enkelte grupper produserer mindre forestillinger og fremfører hyppig, mens andre produserer større forestillinger og fremfører relativt sjeldnere. Dette kan forklare eventuelle variasjoner i statistikken fra år til år.

↘ Tekstboks 5.10

Om UDs reisestøtteordning for frie scenekunstnere

Danse- og teatersentrum (DTS) har siden 2003 forvaltet Utenriksdepartementet sin reisestøtteordning Stikk, samt vært rådgiver for departementet i scenekunstfaglige spørsmål. DTS er nasjonalt kompetansesenter for det profesjonelle, frie scenekunstfeltet i Norge. De arbeider for å fremme profesjonell scenekunst nasjonalt og internasjonalt.

Frie scenekunstnere og kompanier kan søke om økonomisk støtte til utenlandsreise gjennom UDs reisestøtteordning, for offentlige opptredener i utlandet. Tilskuddsordningens overordnede målsetting er å bidra til at profesjonelle scenekunstnere får internasjonale muligheter og kan gjennomføre opptredener i utlandet som de er engasjert til. For å motta støtte må det foreligge invitasjon fra arrangør, og forestillingene må være offentlig annonsert.

Tilskuddsordningen er rettet mot det frie scenekunstfeltet og omfatter ikke norske teaterinstitusjoner eller utdanningsinstitusjoner som i det vesentligste mottar driftsstøtte fra den norske stat.

Kilde: Danse- og teatersentrums årsrapport 2019. UDs tilskuddsordninger for scenekunst.

↘ Tekstboks 5.11

Fri scenekunst – kunstnerskap (tidl. Basisfinansiering av frie scenekunstgrupper)

Basisfinansiering av frie scenekunstgrupper er en tilskuddordning som forvaltes av Kulturrådet. Med frie scenekunstgrupper menes kunstnere, konstellasjoner og andre produksjonsenheter som lager scenekunst med utgangspunkt i et selvstendig kunstnerisk virke. Ordningen har som formål å styrke det kunstneriske virket gjennom et fast årlig tilskudd som gis for en periode på inntil fire år. På denne måten legger ordningen til rette for en større grad av økonomisk forutsigbarhet og langsiktighet i det kunstneriske arbeidet. Fra og med 2019 er ordningen for basisfinansiering erstattet av ordningen for kunstnerskapsstøtte.

Oversikt over tilskuddsmottakerne for 2019:

- Avdals produksjoner
- De Utvalgte
- Fiksdal Dans
- Goksøyr & Martens
- Jo Strømgren Kompani
- Mette Edvardsen
- Mia Habib Productions
- Stiftelsen Vinge/Müller
- Tori Wrånes Produksjoner
- Traavik.Info
- Verdensteatret
- Zero Visibility

Kilde: Kulturrådet; Kleppe, Berge, Hylland og Erichsen (2018).

↘ Tekstboks 5.12

Mest besøkte land i 2019

Søknadene om reisestøtte til fremvisning av scenekunst i utlandet gir en god indikasjon på hvilke land som ble besøkt av (frie) scenekunstnere fra Norge.

Oversikten viser at scenekunstnere fra Norge til sammen hadde oppdrag i 50 land i 2019. De mest besøkte landene i 2019 var:

- Tsjekkia
- Storbritannia
- Tyskland
- USA
- Finland
- Frankrike

Kilde: Danse- og teatersentrums årsrapport 2019.
UDs tilskuddsordninger for scenekunst.

6 Metode

Dette kapittelet beskriver analyserammen og sentrale begreper som er felles for hvert av kunstområdene. Videre redegjøres det for prosjektets referansegrupper og sentrale dataleverandører. Deretter tar vi for oss hvert av kunstområdene og redegjør for sentrale begreper, den overordnede verdikjeden og datagrunnlaget for hver av variablene som benyttes i modellen. Vi gjør også en vurdering av dataenes kvalitet for de enkelte variablene.

6.1 En overordnet modell som er gjentagbar og robust

Gjennom *Kunst i tall* ønsker Norsk kulturråd kunnskap om de samlede inntektene i musikk-, litteratur-, visuell kunst- og scenekunstbransjen i Norge. Hensikten er å belyse hva som kjennetegner inntektene på de ulike kunstområdene, og hvordan de ulike delene av kunstområdene utvikler seg over tid. Statistikken skal bidra til å synliggjøre kunstområdenes økonomiske verdi og bidra til et kunnskapsgrunnlag for politikkutvikling. Oppdraget til Rambøll har hatt et todelt mål:

- utvikle modeller for å tallfeste inntektene for hvert av de fire kunstområdene
- beskrive inntektstallene for de fire kunstområdene, samlet og hver for seg

Modellene som er utviklet for å tallfeste inntektene på kunstområdene, sikter mot å skape et tallgrunnlag som, så langt det er mulig, er etterprøvbart og robust over tid. Det er også tatt sikte på at modellene skal gi grunnlag for sammenligning med tallgrunnlaget i andre bransjer.

Dette legger noen føringer for datainnsamlingen og hvilke kilder vi kan benytte oss av. For det første ligger det i Rambølls oppdrag at vi, så langt det lar seg gjøre, skal benytte bransjenes egne tall. Det vil si tall som aktørene i bransjene selv sitter på. Bakgrunnen for dette er blant annet at vi vil unngå merbelastningen ny datainnsamling vil medføre for bransjeaktørene.

I tillegg er det en overordnet målsetting med prosjektet at vi skal kunne bruke den samme modellen for datainnsamling og måle omsetning på *lik måte* over flere år. Kun på denne måten får vi tall som kan *sammenlignes over tid.* Oppdraget Rambøll har fått fra Kulturrådet, har vært å utvikle en statistikk som aktørene i og utenfor kunstbransjene selv kan benytte til videre undersøkelser og analyser.

6.1.1 Analyseramme

I *Kunst i tall* er beregningene av de samlede inntektene på hvert av kunstområdene gjort ved å samle inn omsetningsstatistikk langs tre spor: *opphavsrettslige inntekter, salgsinntekter* og *inntekter fra fremføring eller visning*. Hver inntektstype har potensielle eksportinntekter. Etter at vi har samlet inn og sammenstilt tallmaterialet for disse tre områdene, har vi aggregert tallene til de samlede inntektene for hvert av kunstområdene. Videre har vi beregnet eksportinntekter for hver av de tre kategoriene, og igjen har vi aggregert disse tallene for å beregne den samlede eksporten for hvert av kunstområdene.

Når tallene aggregeres, er det en risiko for både underrapportering og overrapportering av omsetningen. I de tilfellene hvor vi må gjøre antagelser

om markedsstørrelser, har vi kvalifisert disse antagelsene i samarbeid med bransjeaktørene ved å vurdere samsvar mellom ulike datakilder. Generelt har vi vært oppmerksomme på risikoen for dobbelttelling. Eksempelvis er vederlags- og opphavsrettsinntekter trukket ut av omsetningen for både salg av innspilt musikk og konsertvirksomhet og behandlet i et eget kapittel.

Videre har det vært et poeng at selv om vi har hatt denne modellen som utgangspunkt for datainnsamlingen og statistikken for alle kunstfeltene, har vi likevel ønsket å la hvert kunstområdes egenart være det styrende for hvilke tall som samles inn og presenteres. Denne avveiningen har vært diskutert med referansegruppene. Eksempelvis har vi utelatt kategorien salgsinntekter for scenekunst, fordi det ikke er en relevant kategori for dette kunstområdet.

For hver av de inkluderte variablene presenterer vi de konkrete inntektstallene for hvert år. Videre beregner vi også den prosentvise endringen fra 2018 til 2019, samt den gjennomsnittlige årlige endringen i tidsperioden vi har målt for det enkelte kunstfelt. Beregningene av gjennomsnittlig årlig endring er gjort ved å først beregne den prosentvise endringen for hvert enkelt år (f.eks. fra 2013-2014, 2014-2015 etc.) og deretter beregnet gjennomsnittet for hele perioden sett under ett.

6.2 Referansegrupper

Hensikten med prosjektet er å utvikle en statistikk og en rapport som aktørene på de ulike kunstområdene har nytte av. For å sikre dette, og for å sikre kvaliteten i prosjektet som helhet, er det nedsatt flere referansegrupper som følger og har fulgt prosjektet.

Det er nedsatt referansegrupper for hvert av kunstområdene. Medlemmene i referansegruppene er valgt ut med tanke på at gruppen til sammen skal representere bredden på hvert av kunstområdene. Gruppene har bistått Rambøll med kunnskap om hvert av kunstområdene og bidratt til datainnsamlingen underveis i prosjektet. De kommenterer på og kvalitetssikrer også kapittelutkast innenfor sitt kunstområde.

Referansegruppen for musikk består av: FONO, Gramo, IFPI, NEMAA, Music Norway, Musikkforleggerne, Norske Konsertarrangører og TONO.

Referansegruppen for litteratur består av: Den norske Forleggerforening (DNF), Den norske Bokhandlerforening, Kopinor, NORLA og Norsk Forfattersentrum.

Referansegruppen for visuell kunst består av: Bildende Kunstneres Hjelpefond (BKH), Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), Blomqvist, Forbundet Frie Fotografer (FFF), Kulturrådet, Kunst i offentlige rom (KORO), Kunstsentrene i Norge (KiN), Norsk Billedhoggerforening, Norske Billedkunstnere, Norske Kunstforeninger, Norske Kunsthåndverkere og Unge Kunstneres Samfund (UKS).

Referansegruppen for scenekunst består av: Danseinformasjonen, Danse- og teatersentrum (DTS), Norske Dansekunstnere (NODA), Norske Dramatikeres Forbund, Norsk scenekunstinstruktørforening (NScF), Norsk teater- og orkesterforening (NTO), Produsentforeningen for Privatteatre, Scenekunstbruket, Skuespillerforbundet og Teateralliansen.

6.3 Musikk i tall

Rambøll har gjennomført *Musikk i tall* på oppdrag for Kulturrådet siden 2013 (måleår 2012). Hovedlinjene i datainnsamlingen og modellen for musikkområdet har ligget fast siden 2012. På denne måten kan vi i år presentere sammenlignbare tall for en åtteårsperiode. På tross av dette ser årets statistikk annerledes ut enn i 2012, og innholdsmessig er også tallene og nedbrytingene forskjellige. Bakgrunnen for dette er at vi årlig har oppdatert og justert modellen i henhold til utviklingen på musikkfeltet i perioden, samt stadig forbedret data- og tallgrunnlaget med mer detaljerte og presise tall. Tilgangen til og formen på datamaterialet har også endret seg gjennom prosjektet. Endringer i metode og datagrunnlag for beregningene i 2019 gjelder i hovedsak detaljer i datagrunnlaget som har gjort at vi kan beregne mer presist der vi mangler eksakte inntektstall.

I det følgende vil vi redegjøre for hvordan verdikjeden og pengestrømmen i musikkbransjen relaterer seg til tallene som presenteres i denne statistikken, og hvordan vi definerer sentrale begreper som benyttes i rapporten.

6.3.1 Verdikjeden og pengestrømmen i musikkbransjen

Figur 6.1 gir et forenklet bilde av verdikjeden i musikkbransjen. Verdikjeden starter med de *skapende* og videre via *utøvende og produserende til distribuerende* aktører. Under «distribuerende» finner vi en tredeling av hovedkategoriene i inntektsgrunnlaget til musikkbransjen, med tilhørende aktører. I enden av verdikjeden finner vi forbrukerne. Det er inntekter generert fra denne gruppen som kartlegges i dette oppdraget.

Figuren inkluderer også en pil nederst med «offentlig og privat tilskudd». Denne illustrerer støtte fra det offentlige eller private som tilfaller de ulike aktørene i kjeden. Denne delen av musikkbransjen inngår ikke i den foreliggende kartleggingen, skjønt offentlige innkjøp er regnet med. Boksen er likevel inkludert for å synliggjøre at dette er en vesentlig del av musikkbransjen i Norge.

↘ Figur 6.1 – Verdikjeden i musikkbransjen

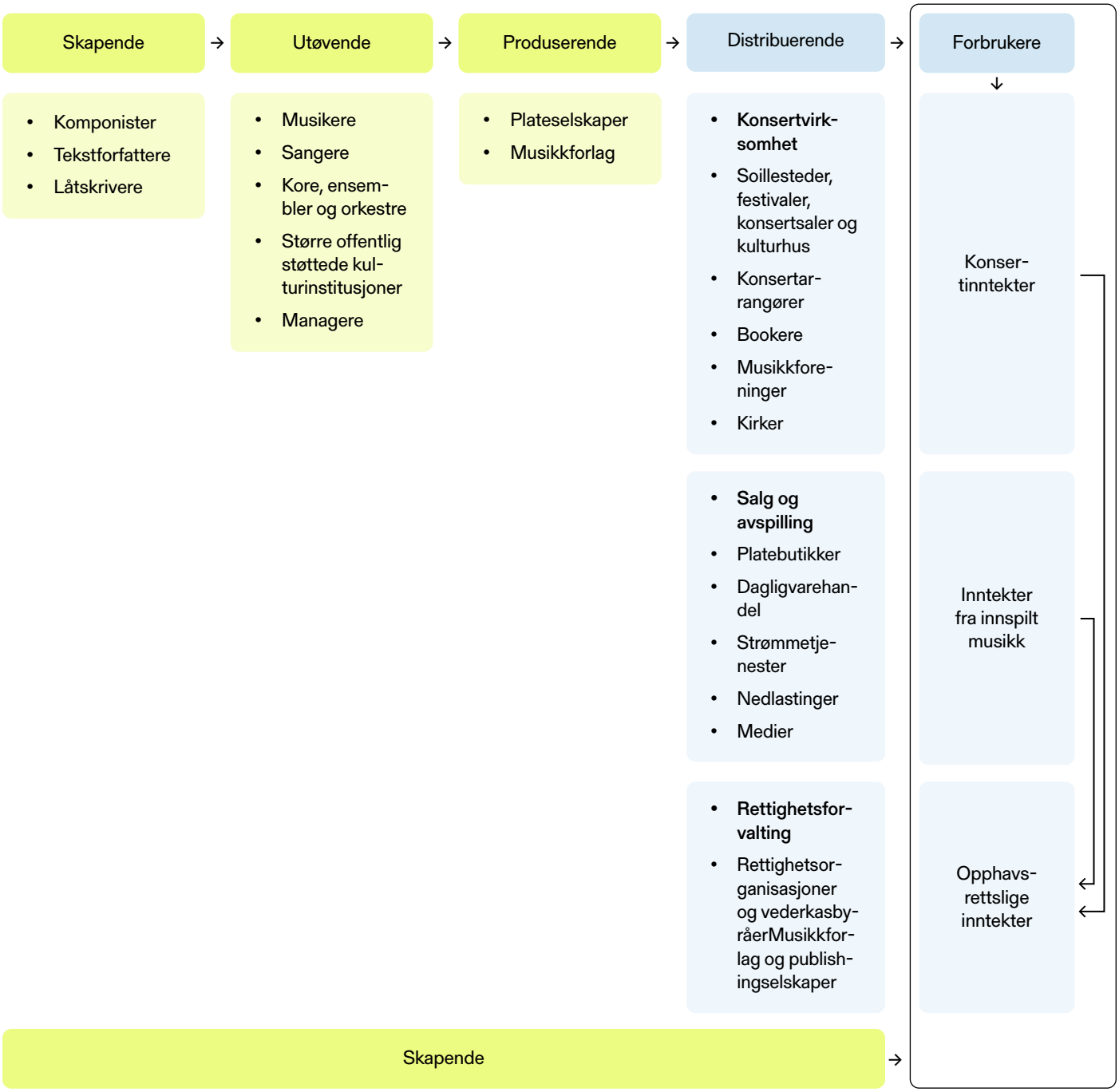

6.3.2 Sentrale begreper

Salgsinntekter:
Salgsinntekter fra innspilt musikk kommer fra salg av musikkinnspillinger i ulike format fra distributør til konsument, fysisk (cd, vinyl eller dvd) eller digitalt (nedlastning eller strømming).

Eksportinntekter fra innspilt musikk gjelder enten salg av innspilt musikk i utlandet eller lisenser til å distribuere og markedsføre sanger eller album som plateselskapene selger til aktører i utlandet.

Fremføringsinntekter:
Fremføringsinntekter for musikk er inntekter fra billettsalg til publikum for konserter i Norge, altså den prisen forbrukere betaler for å høre på levende musikk i Norge. (Inntekter fra fremføring av musikk i denne sammenhengen må ikke forveksles med de «fremføringsinntektene» som omtales i sammenheng med opphavsrettslige inntekter under.)

Eksportinntekter gjelder honorarer som norske artister og musikere får for sine opptredener utenfor Norges grenser.

Vederlag og opphavsrettsinntekter:
Opphavsrettslige inntekter for musikk gjelder vederlag som tilfaller opphavspersoner med enerett ifølge åndsverksloven til å fremstille eksemplarer av verket (mekaniske rettigheter), og til å tilgjengeliggjøre verket for allmennheten (fremføringsrettigheter). Norske rettighetsorganisasjoner krever inn penger og fordeler disse pengene videre til opphavspersonene. I tillegg kommer blant annet vederlag for kopiering av noter og sangbøker, inntekter fra avtalene i videresendingssektoren og fra privatkopiering og avgifter fra ikke-vernet musikk.

Eksportinntekter gjelder vederlagsinntektene som er samlet inn av rettighetsorganisasjoner i utlandet og overført til norske rettighetsorganisasjoner.

Norskandeler:
Det finnes ikke en entydig beskrivelse av, eller enighet om, hva som anses som «norsk» musikk: Om det kun omfatter norske opphavspersoner eller komponister, fremføringer av norske artister og utøvere, eller norske utgivere (eller kombinasjoner av disse). Ut ifra slike betraktninger definerer også musikkbransjen selv «norsk musikk» ulikt.

Norskandel innspilt musikk: Andelen solgt musikk som regnes som norsk. Med «norsk» menes i denne sammenheng innspillinger utgitt av plateselskap registrert i Norge. Dette er den eneste definisjonen av norskandeler som er brukt i denne rapporten.

Norskandel på norsk radio: Andelen musikk som spilles på radio i Norge og regnes som norsk. Med «norsk» menes da innspillinger utgitt av plateselskap registrert i Norge, alternativt innspillinger hvor rettighetshaverne («opphavspersonene») er norske. Siden 2015 er det ikke publisert eller gjort tilgjengelig tall for norskandeler i denne betydningen.

Norskandel konsertfeltet: Det finnes ikke noen tilgjengelig statistikk for norskandeler som dekker hele konsertfeltet. For å beskrive norskandelen innenfor (deler av) konsertfeltet i Norge benytter vi oss av Festivalstatistikk 2015. Siden 2015 er det ikke publisert tall som beskriver norskandeler innenfor konsertfeltet.

Volumtall:
Antall arrangementer: Det finnes ingen helhetlig oversikt over antall konserter i Norge og hvor de avholdes. Ved offentlig fremføring av musikk som er opphavsrettslig beskyttet, betales det imidlertid en avgift til TONO. En rekke aktører har faste avtaler

med TONO, men for øvrige konserter innvilges det enkelttillatelser. Disse er fordelt på fylker etter en oversikt over postnumrene for fakturaadresse til arrangementene. Fakturaadressen vil i enkelte tilfeller kunne avvike fra stedet hvor arrangementet ble gjennomført, noe som har gjort at vi har valgt å samle fordelingen på fylkesnivå. Antallet arrangementer er ikke knyttet til hvorvidt det finnes musikkrapporter på arrangementene.

6.3.3 Beskrivelse av variablene

I det følgende beskrives i mer detalj hva som inngår i de ulike variablene, dette inkluderer en spesifisering av hva variablene omfatter og regnes med, men også hva variabelen ikke omfatter. Det som ikke er omfattet av statistikken er utelatt av metodiske årsaker, enten fordi det er definert å være utenfor statistikkens formål eller fordi det ikke foreligger systematiske data.

Variabel 1: Inntekt fra salg av innspilt musikk i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter omsetningstall generert gjennom salg av innspilt musikk i Norge, som fysiske eksemplarer (i butikk og over internett) og digitalt (i nedlastbart format og som strømming).

Variabelen omfatter ikke selvpublisering og direktesalg (merchandise), direkteavtaler, sync-rettigheter da vi i samråd med referansegruppen oppfatter at dette faller utenfor oppdraget. Variabelen omfatter heller ikke salg av brukte fysiske formater eller direkteimport av innspilt musikk til norske forhandlere og privat direkteimport til norske forbrukere. Bakgrunnen for dette er at det ikke fins noen gode kilder eller metoder for å beregne omfanget av denne typen salg.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er IFPI og intervjuer med og undersøkelser av distribusjonsledd.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer seg på at Rambøll har systematisert foreliggende statistikk og videre beregning til populasjon basert på IFPI-tall. IFPI oppgir musikkselskapenes salg blant deres medlemmer fordelt på fysisk salg, strømming og nedlastning. Antagelser om fordelinger og påslag er basert på intervjudata og samtaler med aktørene. I det følgende presenteres vår metodiske tilnærming til de tre kategoriene.

Fysisk format: Vi vurderer at IFPI-tallene dekker størstedelen av markedet, og de resterende prosentene legges til. Videre legges påslag fra salg ut av butikk (platebutikker, dagligvare og bensinstasjoner) til salgstallene for det fysiske markedet.

Tallene vi opererer med i beregningen, holder noen antagelser om gitte andeler i fordelingen av omsetningstallene:

- en andel til plateselskap (IFPI-tallene)
- en gitt andel til distribusjonsledd (påslag) (legges på IFPI-tall)
- en gitt andel til opphavsrett (trekkes fra, fordi de inkluderes i IFPI-tallene)

Av hensyn til forretningshemmeligheter for aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi eksakt hvordan beregningene gjøres.

Nedlastning: Omtrent lik struktur som for fysisk format. IFPI-tall er vurdert til å dekke 100 prosent av dette markedet og inkluderer tall fra FONO og Phonofile-selskaper. Tallene vi opererer med i beregningen, holder noen antagelser om gitte andeler i fordelingen av omsetningstallene:

- en gitt andel til plateselskap (IFPI-tallene)
- en gitt andel til opphavsrett (trekkes fra, fordi de inkluderes i IFPI-tallene)
- en gitt andel til distribusjonsledd (legges på IFPI-tall)

Grunnet konfidensialitet kan vi ikke her oppgi eksakt hvordan beregningene gjøres.

Strømming: Det er vurdert at IFPI-tall dekker 100 prosent av markedet. IFPI-tallene inkluderer tall fra FONO og Phonofile-selskaper.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Estimatene som brukes til å beregne det samlede salget er kvalitetssikret og vi vurderer dem som robuste. Tallene er basert på selskapenes inntekter og vi vurderer dem å ha høy kvalitet. Videre kan beregningen oppdateres direkte når IFPI oppdaterer sin statistikk. I tillegg er tallene sammenlignbare med det som har blitt publisert i den svenske rapporten *Musikbranschen i siffror* og den danske *Præsentation av musikstatisik*.

Variabel 2: Konsertinntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter konsertinntekter. Disse består i all hovedsak av inntekter fra salg av billetter til publikum til konserter i Norge, men også eventer når det registreres hos TONO. Inntekter forstås her som den prisen forbrukere betaler for å høre på fremføringer av musikk i forbindelse med konserter og lignende. I tillegg inkluderer tallene fylkeskommunenes innkjøp av musikkproduksjoner i forbindelse med Den kulturelle skolesekken.

Variabelen omfatter ikke sponsede billettinntekter, gratisarrangementer eller øvrige inntekter i forbindelse med konsertvirksomhet, som mat og drikke eller merchandise da vi i samråd med referansegruppen oppfatter dette til å falle utenfor oppdragets formål. Videre omfatter variabelen heller ikke konserter som ikke er registrert hos TONO, og favner på denne måten kun en kjerne av konsert- og eventvirksomheten i Norge. Musikkteater inkluderes ikke fordi det er knyttet til scenekunst. Bruk av musikk i en del av kirkens arrangementer (begravelser, bryllup mv.) er ikke inkludert i variabelen, da det ikke fins noen gode kilder eller metoder på å beregne omfanget av og eventuelle inntekter knyttet til dette.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er informasjon samlet inn fra medlemmer i Norsk teater- og orkesterforening, Den kulturelle skolesekken, rettighetsbetalinger til TONO og intervjuer.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer seg på at Rambøll har innhentet og systematisert talldata og relevant informasjon. Rettighetsinnbetalingene refererer til konkrete billettinntekter ved at TONO krever inn en prosentandel av de samlede billettinntektene for ulike arrangementer. Ved å benytte ulike prosentandeler regner

vi oss frem til reelle billettinntekter. Prosentsatsene er verifisert av TONO samt foreninger som har kjennskap til dette.

TONOs vederlagstall omfatter ikke konsertvirksomhet som ikke er underlagt opphavsrett, slik som eldre eller større verk. Dette gjelder særlig det klassiske konsertfeltet. Derfor er det i tillegg samlet inn billettinntekter fra det klassiske feltet, herunder Oslo-Filharmonien og NTO-medlemmer. Disse inntektene supplerer altså tallene i modellen.

For å unngå dobbelttelling er den opphavsrettslige andelen trukket ut fra de totale inntektene og presenteres i kapittelet som omhandler vederlags- og opphavsrettslige inntekter.

Inntekter fra Den kulturelle skolesekken beregnes ut fra antall arrangementer og en gjennomsnittlig kostnad per arrangement.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Vi vurderer at statistikken gir et godt bilde av konsertvirksomheten. Estimatene som benyttes til å beregne de samlede billettinntektene, vurderer vi å være robust. Denne metoden muliggjør relativt enkel oppdatering av tallene, og tallene henviser til det samme universet. Derfor er sammenligning over tid mulig.

Samtidig rapporteres ikke alle konserter inn til TONO, og ved å benytte TONO-vederlag til å beregne samlede billettinntekter fanger vi ikke opp all konsertvirksomhet i Norge.

Variabel 3: Opphavsrettslige inntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter vederlags- og opphavsrettsinntekter som samles inn i Norge og fordeles videre til norskregistrerte selskaper. Opphavsretten innebærer at de som for eksempel ønsker å trykke plater med musikk, eller å spille en sang på radio eller på en kafé, må ha komponistens tillatelse til dette. I tillegg må de betale for tjenesten. En aktør fra musikkfeltet kan inngå en forvaltningskontrakt med et vederlagsbyrå som krever inn pengene for andres bruk av verket. Vederlagsbyrået forvalter penger som er generert gjennom bruk av opphavsrettslig materiale og fordeler pengene videre til den opphavsrettslige.

Variabelen omfatter ikke synkroniseringsavtaler gjort direkte mellom brukere og rettighetshavere/musikkforlag da det ikke fins noen gode kilder eller metoder for å beregne omfanget av dette. Den omfatter heller ikke selskaper registrert i utlandet, eller salg og lisensieringer gjennom utenlandske forlag som ikke er registrert hos for eksempel TONO av samme grunn. Den inkluderer heller ikke «store rettigheter» i forbindelse med blant annet dramatiske produksjoner da det i hovedsak er knyttet scenekunst.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er TONO, Gramo, NCB, Norwaco, Kopinor og Musikkforleggerforeningen.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen samles inn og systematiseres slik at det ikke foreligger overlapp mellom tallene. Vederlagsbyråene hjelper til med å klargjøre data til modellen.

Statistikken omfatter mekaniske rettigheter, fremføringsrettigheter, videresendingssektoren og avgifter for ikke-vernet musikk. Mekaniske rettigheter omhandler retten til å spille inn, produsere og utgi innspillinger av opphavsrettslig musikk, mens fremføringsrettigheter omfatter inntekter for bruk av opphavsrettslige verk i det offentlige rom, for eksempel i form av kringkasting over TV og radio, bakgrunnsmusikk på hoteller, serveringssteder, i butikker og lignende eller livefremføring av musikk til publikum. Videresendingssektoren gjelder for sekundær utnyttelse av lyd i for eksempel TV-produksjoner, og avgifter for ikke-vernet musikk omfatter innkrevde avgifter for kringkasting og annen offentlig bruk av ikke-vernede opptak.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Tallene gjenspeiler vederlagsbyråenes inntekter og vi vurderer disse å være robuste og av høy kvalitet. Det er mulig å oppdatere tallene når vederlagsbyråene oppdaterer sine tall.

Variabel 4: Inntekt fra innspilt musikk i utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter eksporttall som er generert gjennom salg av innspilt norsk musikk i utlandet, som fysiske eksemplarer (i butikk og over internett) og digitalt (i nedlastbart format og som strømming).

Variabelen omfatter ikke selvpublisering og direktesalg (merchandise), direkteavtaler eller norske artister som har signert med utenlandske plateselskaper da det ikke fins noen gode kilder eller metoder for å beregne omfanget av og eventuelle inntekter fra denne typen salg.

Kilder: NCB, IFPI (IFPI Global Music Report 2019) samt egne beregninger.

Metode: Med utgangspunkt i vederlagstall for mekaniske rettigheter som overføres til Norge (tall fra NCB), har vi estimert totale inntekter til den norske musikkbransjen når det gjelder inntekter fra salg av innspilt musikk i utlandet. I beregningen gjøres det antagelser om en forventet lisensavtale mellom plateselskap og en part i et annet land, på lik linje med hva som er forventet i Sverige og Danmark. Metoden og estimatene er i tråd det som er gjort i den svenske og den danske musikkbransjen, henholdsvis Musikbranschen i siffror og Dansk musikstatistik.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Fordi vi estimerer eksportinntektene basert på mekaniske rettigheter forvaltet av NCB, vil endringer i de estimerte inntektene gjenspeile endringer i NCBs inntekter snarere enn for den faktiske eksportaktiviteten det gjeldende måleår. Datagrunnlaget varierer fra år til år grunnet avtalegrunnlaget til NCB. NCB har gjennom omlegging endret datagrunnlag både i 2014 og i 2017, noe som gjør at estimatene er for lave. Vi vet heller ikke om trenden i det internasjonale

online-markedet slik det beskrives av IFPI og som vi benytter, tilsvarer trendene i de største eksportmarkedene for norsk musikk. Vi vurderer derfor at eksportinntektene fra innspilt musikk å være usikre.

Variabel 5: Inntekter fra konserter i utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter konsertrelaterte eksportinntekter i form av honorarer (og billettinntekter dersom det er en del av avtalene) som genereres når norskregistrerte musikere og artister opptrer i utlandet. Konsertinntektene er begrenset til å omfatte honorarer til artister og musikere som har registrerte selskaper i Norge og som har hatt konsertvirksomhet i utlandet i gjeldende virksomhetsår. Variabelen omfatter ikke aktører som ikke er norskregistrerte

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er rapporteringer fra artister som har mottatt reisestøtte, forvaltet av Music Norway, samt kartlegging av inntekter blant NTO sine medlemmer.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer seg på data fra rapporteringer fra artister. Disse dataene er benyttet til å beregne hvor stort honorar aktørene har generert fra konsertvirksomhet i utlandet. Datagrunnlaget er kvalitetssikret av Music Norway. I tillegg benyttes data til å beregne forventet honorar og forventet antall opptredener norske artister (med ulik størrelse) har i utlandet for dem som ikke har mottatt reisestøtte. Dette danner grunnlaget for videre beregninger av samlede honorarer i utlandet, utover aktørene som har mottatt reisestøtte. For den siste gruppen gjøres det også en kartlegging (intervju og research) av honorarer store artister er forventet å generere fra opptredener i utlandet, samt antall opptredener de har hatt i utlandet foregående år.

Antagelsene om hvor mange aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet baserer vi på (1) antall aktører som har søkt reisestøtte, men som ikke har mottatt slik støtte, (2) antagelse om at det er aktører som ikke søker og allikevel drar utenlands, og (3) kartlegging av større aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet i de respektive virksomhetsårene. Estimert antall aktører i disse gruppene ganges så med estimert honorar, basert på datagrunnlaget fra mottagere av reisestøtte, og for de større artistene basert på kartlegging av antall konserter, research av inntekter og intervjuer om forventet honorar.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Konsertaktiviteten i utlandet er varierende, og videre vil forventet honorar for konsertaktivitet variere mellom hvilke land det turneres til. Metoden med bruk av kartlegging og research gjør at vi står i fare for ikke å fange opp alle aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet gjeldende år. Fordi det ikke foreligger en samlet statistikk eller kilder for å estimere konsertvirksomheten i utlandet, underestimerer disse inntektene. Vi mangler for eksempel en fullstendig oversikt over alle aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet. Ved bruk av konsistent metodikk muliggjør vi likevel sammenligning av konsertvirksomheten i utlandet over tid.

Variabel 6: Opphavsrettslige inntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter de samlede vederlags- og opphavsrettsinntektene som overføres fra utenlandske aktører til norske vederlags- og opphavsrettsforvaltere, og som videre fordeles til norskregistrerte selskaper. Variabelen omfatter ikke vederlag som går utenom norske vederlags- og opphavsrettsforvaltere da det ikke fins noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av dette.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er TONO, Gramo, Norwaco og NCB.

Metode: Rambøll har innhentet og systematisert foreliggende materiale slik at det ikke forekommer overlapp mellom tallene. Vederlagsbyråene hjelper til med å klargjøre data til modellen.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Inntektene har ikke alltid opphav i det gjeldende måleåret, ettersom det tar tid før den utførte aktiviteten i utlandet overføres til rettighetsinntektene i Norge. Tallene gjenspeiler vederlagsbyråenes inntekter og vi vurderer dem å være robuste og av høy kvalitet. Det er mulig å oppdatere tallene når vederlagsbyråene oppdaterer sine tall.

6.4 Litteratur i tall

Rambøll samlet inn tall for litteratur for første gang i 2014 (måleår 2013). Hovedlinjene i datainnsamlingen og modellen har ligget fast siden 2014. På denne måten kan vi i år presentere sammenlignbare tall for en syvårsperiode. På tross av dette ser årets statistikk annerledes ut enn tidligere år, og innholdsmessig er også tallene og nedbrytingene forskjellige. Bakgrunnen for dette er at vi årlig har oppdatert og justert modellen i henhold til utviklingen på litteraturfeltet i perioden, samt stadig forbedret data- og tallgrunnlaget med mer detaljerte og presise tall. I årets rapport har vi justert alle omsetningstall i henhold til konsumprisindeksen (KPI), og tallene for tidligere år samsvarer derfor ikke med det som er presentert i tidligere rapporter.

I det følgende vil vi redegjøre for hvordan verdikjeden og pengestrømmen i litteraturbransjen relaterer seg til tallene som presenteres i denne statistikken, og hvordan vi definerer sentrale begreper som benyttes i rapporten, samt innholdet og endringer i årets datainnsamling.

6.4.1 Verdikjeden i litteraturbransjen

Figur 6.2 illustrerer hvordan de ulike aktørene i litteraturbransjen henger sammen i en verdikjede.

↘ Figur 6.2 – Verdikjeden i litteraturbransjen

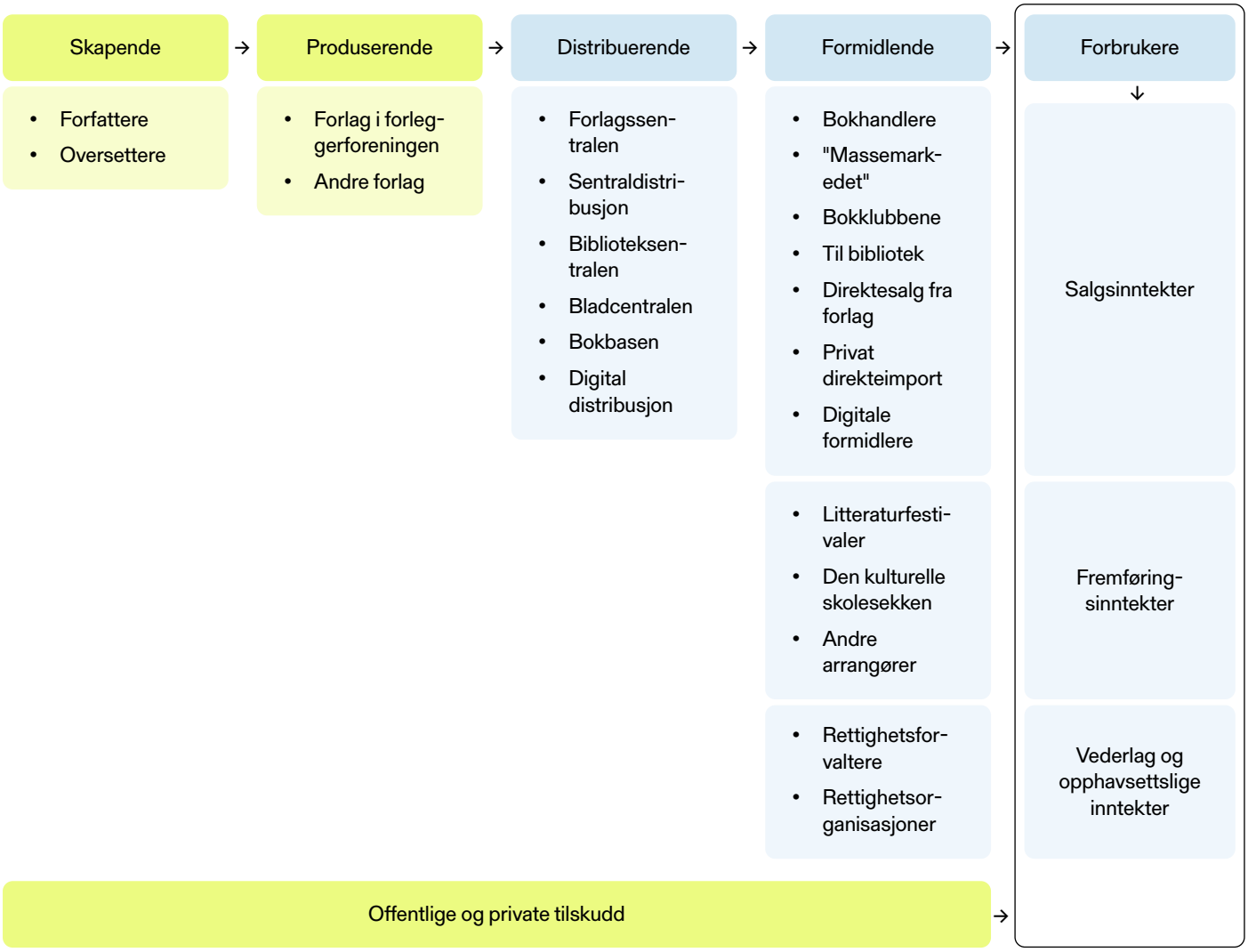

Figuren illustrerer hvordan litteraturen går fra forfattere og oversettere (skapende), gjennom forlagene (produserende) og distribusjonssentralene (distribuerende), via forhandlere (formidlende) og til forbrukere/kjøpere.

Figuren er naturligvis forenklet. Det er ikke slik at alle produserte bøker og all litteratur følger en slik flyt. Statistikken dokumenterer blant annet hvordan en stadig økende del av omsetningen av litteratur skjer gjennom digitale distribusjonskanaler og formidlere, enten direkte gjennom de tradisjonelle bokhandlernes egne hjemme- og nettsider, eller via andre og nye aktører som for eksempel amazon.com. I tillegg er det en stadig økende omsetning knyttet til digitale former for litteratur – enten i form av e-bøker eller lydbøker. Også når det gjelder lydbøker, er det ulike salgs- og distribusjonskanaler og formater. Lydbøker kan kjøpes i et fysisk format i en bokhandel, eller lastes ned gjennom abonnementstjenester som Storytel.

I enden av verdikjeden finner vi forbrukerne. Det er altså inntektene fra denne gruppen vi kartlegger i denne rapporten. Det fremgår av figuren at offentlige og private tilskudd også utgjør en del av verdikjeden i litteraturbransjen. Denne delen av

litteraturbransjen inngår ikke i den foreliggende kartleggingen – med et viktig unntak av salg til offentlige kjøpere via innkjøpsordningene, i vår sammenheng definert som salg til norske bibliotek.

Statistikken som presenteres i denne rapporten har en annen tilnærming enn Forleggerforeningens bransjestatistikk. Mens Forleggerforeningen benytter forlagenes salgsstatistikk og estimerer utsalgsverdien på bakgrunn av disse salgstallene, forsøker vi i denne statistikken å komme så nær utsalgsverdien som mulig, ved å innhente data fra de kildene som er nærmest konsumenten i verdikjeden. Figur 6.3 illustrerer forskjellen i datagrunnlaget i de to statistikkene.

↘ Figur 6.3 – Forholdet mellom Forleggerforeningens statistikk og *Litteratur i tall*

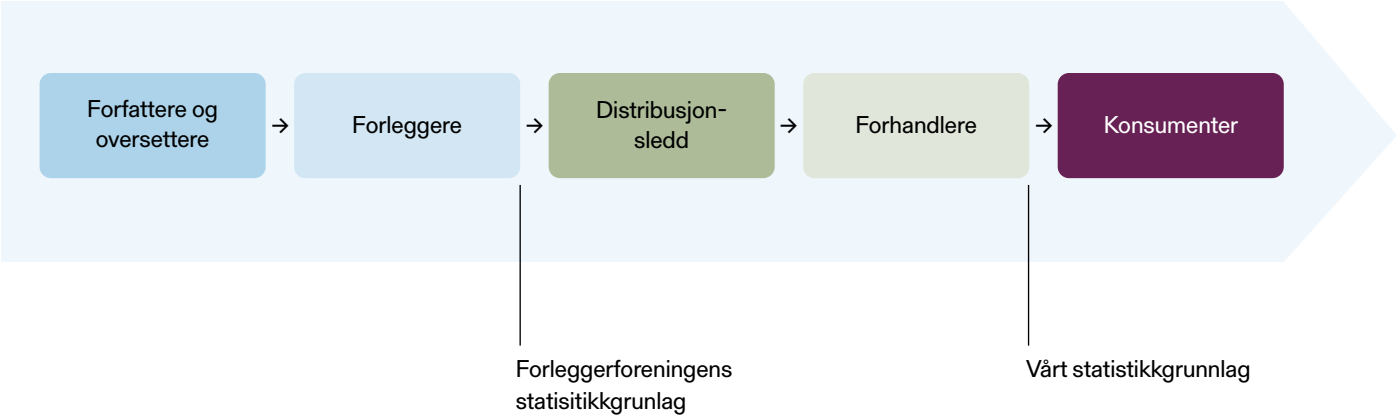

6.4.2 Sentrale begreper

Salgsinntekter:
Salgsinntekter for litteratur er inntekter fra salg av litteratur i fysisk format og digitalt format. Tall for privat direkteimport av litteratur på andre språk enn norsk, i tillegg til bokhandlernes direkteimport fra utenlandske forlag, er inkludert.

Eksportinntekter består av tre deler: 1) salg av rettigheter til utenlandske utgivere; 2) inntekter fra utlandet i forbindelse med samproduksjon; og 3) direkteeksport, det vil si salg av bøker utgitt i Norge til utlandet.

Inntekter knyttet til solgte rettigheter er innhentet i samarbeid med NORLA og eksportutvalget i Forleggerforeningen. Med inntekter knyttet til solgte rettigheter menes både innbetalt forskudd og avregning av royalties som har tilfalt forlaget i de respektive årene.

Inntekter knyttet til samproduksjon inkluderer kun inntekter som tilkommer forlaget fra andre land enn Norge. I forbindelse med samproduksjon har det norske forlaget både inntekter (gjennom eget salg) og produksjonskostnader.

Salg av sekundærrettigheter, det vil si rettigheter for omgjøring til TV og film, inkluderer alle inntekter tilkommet fra andre land enn Norge.

Fremføringsinntekter:
Fremføringsinntekter for litteratur er forfatternes honorarer for fremføring av egne verk og/eller andre oppdrag. Dette kan være opplesninger ved ulike typer arrangementer, festivaler, skolebesøk med mer. Formidlingsinntekter fra arrangementer via Den kulturelle skolesekken som er tilknyttet litteratur, er også inkludert.

Eksportinntekter vil i denne sammenhengen være de honorarene norske forfattere får for sine opptredener i utlandet. Gjennom intervjuer med aktører i litteraturbransjen fremkommer det at det er svært få norske forfattere som har inntekter fra denne typen fremføring i utlandet. Rambøll har derfor ikke kartlagt disse inntektene, og de inngår ikke i statistikken.

Vederlags- og opphavsrettsinntekter:
Opphavsrettslige inntekter for litteratur er de vederlagene forfattere og forleggere (utgivere) mottar fra Kopinor. Vederlagsmidlene betales ut til rettighetshavere gjennom deres organisasjoner, og noe av vederlaget utbetales individuelt til den enkelte rettighetshaver.

Eksportinntekter er vederlagene Kopinor utbetaler til norske rettighetshavere for kopiering i utlandet. I tillegg kommer de såkalte B-avtalene, der vederlag som er opptjent i utlandet, betales i det enkelte land, ikke via Kopinor.

6.4.3 Beskrivelse av variablene

Variabel 1: Inntekter fra salg av fysiske bøker i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter omsetningstall fra salg av fysiske bøker i Norge, både gjennom fysiske og digitale utsalgssteder. Det er videre gjort en avgrensning til kun å inkludere publikasjoner med ISBN-nummer.[3]

Variabelen omfatter ikke inntekter fra salg av brukte bøker gjennom antikvariater og andre forhandlere som faller utenfor «øvrige» forhandlere i Forleggerforeningens bransjestatistikk. Forfatteres direktesalg, for eksempel ved salg av selvpubliserte bøker i kanaler utenom de vanlige salgskanalene, er heller ikke inkludert. Bakgrunnen for at dette ikke er inkludert er at det ikke fins noen gode kilder på salg gjennom denne typen kanaler.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Akademika, Aschehoug, Bokhandlerforeningen, Biblioteksentralen, Cappelen Damm, Forlagssentralen, Forleggerforeningen, Gyldendal, Lydbokforlaget, NORLA, Sentraldistribusjonen, egen omnibusundersøkelse via Norstat samt forlag og bokhandlere som har levert tall gjennom Bokhandlerforeningen, Forleggerforeningen og NORLA.

Metode: Rambøll har innhentet og systematisert foreliggende salgsstatistikk fra en rekke aktører. I mange tilfeller omfatter salgsstatistikken hele populasjonen og

3 Fysiske bøker inkluderer også lydbøker på mp3-cd, digikort og andre minnekort. Dette var henholdsvis bokgruppe 8.6 og 8.7 frem til og med 2017. Fra og med 2018 utgår disse to bokgruppene, og alle titler flyttes til bokgruppe 8.1, *Lydbøker fysisk format allmennmarkedet.*

dermed hele inntektsgrunnlaget. I noen tilfeller omfatter ikke den tilgjengelige salgsstatistikken hele populasjonen (dette gjelder f.eks. salgstall fra Den norske forleggerforeningen), og i slike tilfeller har vi i samråd med referansegruppen oppjustert tallene gjennom en estimeringsmetode som tar hensyn til (den antatte) differansen mellom utvalget og populasjonen. Primært hentes tallene så direkte fra forhandlere eller så nærme konsumentene som mulig. Enkelte tall er imidlertid hentet fra Forleggerforeningens bransjestatistikk og regnet om til bruttoomsetning. Dette gjelder for eksempel direktesalg fra forlag til forbrukere.

Vi forsøker, så langt det er mulig, å fordele salget på ulike bokgrupper, men dette er avhengig av dataleverandørenes mulighet til å levere tall på ulikt detaljnivå.

Salgstall fra bokhandlere er hentet inn gjennom Bokhandlerforeningen og foreningens kontakt med bokhandlerne. På bakgrunn av oppgitt markedsandel for innkjøp av bøker i ulike bokgrupper er det laget et estimat for bokhandlere som er en del av Bokhandlerforeningen, men som ikke inngår i tallgrunnlaget.

Forlagenes direktesalg til forbruker er estimert med utgangspunkt i Forleggerforeningens bransjestatistikk. I forbindelse med undersøkelsen for 2014 forsøkte vi å gjøre en større kartlegging av direktesalget fra forlag utenfor Forleggerforeningen for å få et sikrere estimat. Dette viste seg å være vanskelig, og vi lyktes ikke med dette arbeidet. En av grunnene til dette er at en stor andel forlag som ikke er medlem av Forleggerforeningen, opererer med andre rapporteringssystemer som ikke harmonerer med den statistikken som benyttes av Forleggerforeningen, noe som gjør det vanskelig å hente ut sammenlignbare tall.

Innen direktesalg fra forlag og massemarkedet er det gjort påslag for forlag utenfor Forleggerforeningen. I år har vi benyttet informasjon fra Forleggerforeningens bransjestatistikk om deres markedsandel og justert dette bakover i tid. Det samme påslaget benyttes uansett bokgruppe siden vi ikke har kjennskap til en eventuell variasjon på markedsandeler mellom bokgruppene.

Omsetningstallene til bokklubbene er innhentet fra Forleggerforeningen, som henter inn disse tallene i forbindelse med utarbeiding av bransjestatistikken sin. Tallene kan brukes direkte da de utgjør bokklubbenes salg til forbruker.

Salg til norske bibliotek og andre offentlige myndigheter er innhentet gjennom distribusjonsleddene, først og fremst Biblioteksentralen. Salgstall knyttet til Innkjøpsordningen er hentet direkte fra Kulturrådets fordelingsbudsjett.

Omfanget av privat direkteimport i 2019 er estimert på bakgrunn av en undersøkelse gjennom Norstats omnibusundersøkelse. Resultatet fra denne undersøkelsen viser et omfang som er betydelig større enn tidligere år. På grunn av manglende konkrete tall for 2016 og 2017 (se under) er det vanskelig å si om resultatet for 2019 reflekterer en reell økning i privat direkteimport eller forskjeller i undersøkelsen utført av Norstat kontra tidligere undersøkelser fra Virke. På bakgrunn av overordnede trender mot digitale produkter og utsalgssteder, særlig i form av lydbøker, tror vi likevel at de nye tallene er en god representasjon av utviklingen i privat direkteimport. Økende bruk av for eksempel Amazons to digitale plattformer Kindle og Audible vil være fanget opp i disse tallene.

For 2013, 2014 og 2015 er omfanget av privat direkteimport estimert på bakgrunn av Virkes e-handelsbarometer. For 2016 endret TNS Gallup (som gjennomfører undersøkelsen på oppdrag for Virke) på datainnsamlingen og modellen. Det tilgjengelige datamaterialet for 2016 svarte ikke lenger til det vi hadde behov for til Litteratur i tall. For 2016 og 2017 har vi derfor benyttet undersøkelsen for henholdsvis 2013, 2014 og 2015 og estimert størrelsen for henholdsvis 2016 og 2017 på bakgrunn av den gjennomsnittlige utviklingen for tidligere år.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Omsetningstallene fra bokhandlere, nettbokhandlere og salg av bøker til norske forbrukere er direkte salgstall. Det er robust tallmateriale med god kvalitet. I kategorien salg av fysiske bøker gjennom nettbokhandler og salg av digitale bøker til norske forbrukere inngår det som omtales som privat direkteimport. Dette tallet (privat direkteimport) bygger på et estimat fra utvalgsundersøkelsen som er beheftet med feilmarginer og usikkerhet rundt dataenes reliabilitet og validitet. Innen direktesalg fra forlag og massemarkedet er det gjort påslag for forlag utenfor Forleggerforeningen. Dette påslaget er beheftet med noe usikkerhet.

Variabel 2: Inntekter fra salg av digitale litterære produkter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter omsetningstall fra salg av digitale bøker i Norge. Dette omfatter alle bøker og publikasjoner med ISBN-nummer i bokgruppe 8.5 (E-bøker for allmennmarkedet), bokgruppe 8.8[4] (Lydbøker lydfil for allmennmarkedet) og bokgruppe 8.9 (E-bøker for undervisnings- og profesjonsformål). Variabelen inkluderer i tillegg omsetning fra salg av andre digitale tjenester som springer ut fra bokbransjen, for eksempel bok-apper og lisensbaserte læremidler. Omsetningstall fra strømming av lydbøker og e-bøker inngår også. Salg av utenlandske titler direkte til det norske markedet gjennom lesebrett og andre salgskanaler er estimert.

Variabelen omfatter ikke salg av digitale, litterære publikasjoner uten ISBN-nummer eller salg av selvpubliserte e-bøker som selges direkte fra egne nettsteder. Bakgrunnen for dette er at det ikke finnes noen gode kilder til omfanget av salg gjennom denne typen kanaler.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Akademika, Aschehoug, Biblioteksentralen (BS) (digitale tjenester og salg av e-bøker til bibliotekene), Bokbasen, Cappelen Damm, De norske bokklubbene, digitalbok.no, e-bok.no, Gyldendal, Lydbokforlaget, Storytel, TNS Gallup og andre forlag.

Metode: Rambøll har innhentet og systematisert foreliggende salgsstatistikk fra en rekke ulike aktører. I mange tilfeller omfatter salgsstatistikken hele populasjonen og dermed hele inntektsgrunnlaget. I noen tilfeller omfatter ikke den tilgjengelige salgsstatistikken hele populasjonen, og i slike tilfeller har vi i samråd med referansegruppen oppjustert tallene gjennom en estimeringsmetode som tar hensyn til (den antatte) differansen mellom utvalget og populasjonen.

4 Bokgruppe 8.8 var tidligere «Lydbøker på lydfil for nedlastning». I 2018 ble bøker til undervisningsformål flyttet til bokgruppe 8.2

Salg av norske e-bøker distribueres nesten utelukkende gjennom Bokskya, som driftes av Bokbasen. Bokbasen har følgelig omsetningstall knyttet til salg av e-bøker i samtlige norske bokhandlere. Privat direkteimport av digitale bøker er beregnet gjennom Norstats omnibusundersøkelse for 2019 og Virkes e-handelsbarometer til og med 2017, hvor forbrukerne rapporterer hvorvidt bøkene de har kjøpt fra utenlandske nettsteder, er e-bøker eller papirbøker. Salg av andre digitale, litterære produkter, som for eksempel bok-apper og lisensbaserte digitale læremidler, er samlet inn fra de største forlagene.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen.

Vurdering av kvalitet: Tallene for salg av norske e-bøker til norske forbrukere er svært robuste, da nesten samtlige bokhandlere og forlag benytter Bokbasens tjenester. Salget av norske e-bøker utenom dette er også direkte salgstall av høy kvalitet. Estimatet på privat direkteimport av utenlandske e-bøker er basert på Norstats omnibusundersøkelse og Virkes e-handelsbarometer, som begge er utvalgsundersøkelser som er beheftet med en viss usikkerhet. I 2013 var det ikke noe salg gjennom strømmetjenester, da ordflyt.no solgte e-bøker og lydbøker til stykkpris. Fra og med 2014 er dette endret, og Storytel selger nå sine bøker som en strømmetjeneste.

Variabel 3: Fremføringsinntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter utbetalte honorarer til forfattere formidlet gjennom Forfattersentrum, samt inntekter for formidling i forbindelse med hendelser kategorisert som litteratur i Den kulturelle skolesekken.

Variabelen omfatter ikke honorarer for forfatteres private oppdrag, utbetalte honorarer til forfattere på fylkesbetalte oppdrag utenom Forfattersentrum, eventuelle honorarer for forlagsinitierte oppdrag, honorarer til forfattere for oppdrag i utlandet eller reise- og diettpenger i forbindelse med oppdrag gjennom Forfattersentrum. I forbindelse med en tidligere rapport i denne rapportserien ble det gjort et større arbeid for å kartlegge denne typen opptredener. Det viste seg imidlertid å være vanskelig, og det fins ingen gode kilder til data om omfanget av dette.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Forfattersentrum og Den kulturelle skolesekken (DKS) / Kulturtanken.

Metode: Innhentet statistikk fra Forfattersentrum gir oversikt over utbetalte honorarer gjennom Forfattersentrum. Videre er statistikken brutt ned på bibliotekoppdrag, festivaloppdrag og «andre oppdrag». Det ble i forbindelse med undersøkelsen for 2014 gjort en stor innsats for å kartlegge omfanget av fremføringsoppdrag på fylkesbibliotekene som ikke går gjennom Forfattersentrum. Det fremkom at mange fylkesbibliotek ikke har oppdatert oversikt over / statistikk på dette, og at det er snakk om forholdsvis små summer. Folkebibliotekene antas å ha flere fremføringsoppdrag hvor Forfattersentrum ikke benyttes til utbetaling av honorarer, men det er sannsynligvis store variasjoner også her.

I tillegg er det inkludert honorarer for forfatter-/litteraturoppdrag gjennom Den kulturelle skolesekken.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Rambøll vurderer honorarer for oppdrag gjennom Forfattersentrum som svært robuste tall. Estimatet for de øvrige oppdragene i Den kulturelle skolesekken er bygget på gjennomsnittshonoraret i forbindelse med Forfattersentrums formidling og Rambøll vurderer også disse til å være av god kvalitet. Likevel er det usikkert hvor stor del av det samlede markedet som dekkes inn gjennom disse tallene, da en del forfattere som forventes å ha inntekter fra formidling gjennom egne agenter og private oppdrag, ikke omfattes av statistikken.

Variabel 4: Opphavsrettslige inntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter vederlag for kopiering av bøker.
Variabelen omfatter ikke salg av sekundærrettigheter i Norge, det vil si rettigheter for omgjøring til andre formål, for eksempel til filmmanus, antologier og andre trykte medium, da vi anser at dette faller utenfor scopet for oppdraget. Variabelen omfatter heller ikke vederlag for utlån av norske bøker, da vi i samråd med referansegruppen oppfatter at det faller utenfor oppdragets avgrensning.[5]

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Kopinor.

Metode: Vederlaget for kopiering av bøker er estimert med utgangspunkt i hvor stor andel av vederlaget som stammer fra kopiering av bokkilder er. Vederlagsutbetalingene består av kollektive vederlag og individuelle vederlag. Tidligere år har individuelle vederlag dreid seg om tre avtaler: lydbokvederlag, eksamensvederlag og klareringsvederlag. Fra og med 2016 fikk Kopinor imidlertid ansvaret for tre nye avtaler knyttet til individuelle vederlag: Bokhylla, Skaff og Bolk (se tekstboks for nærmere forklaring). Dette gjør at sammenligningen med de øvrige årene for individuelle vederlag ikke gir mening, da de totale individuelle vederlagene er vesentlig større i 2017 sammenlignet med tidligere år.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Rambøll vurderer tallene som robuste da Kopinors faktiske vederlagsutbetalinger utgjør tallgrunnlaget. Det er estimert hvor mye av dette som tilfaller bokbransjen, basert på Kopinors undersøkelser av kopiering av ulike kilder og stofftyper.

Variabel 5: Salgsinntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter forlagenes inntekter knyttet til salg av rettigheter, samproduksjoner samt inntekter knyttet til salg av sekundærrettigheter i utlandet. I tillegg omfatter variabelen forlagenes direkteeksport av norske bøker til det utenlandske markedet.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Forleggerforeningen, forlagsagenter i Forleggerforeningens eksportutvalg, frittstående agenter og NORLA.

5 Bibliotekvederlaget er en kompensasjon for utnyttelse av verk som er utgitt i Norge, og som disponeres til utlån i offentlige bibliotek. Vederlaget utregnes på bakgrunn av bibliotekenes bokbestand og ikke på bakgrunn av utlånstall eller bibliotekenes innkjøp. E-bøker er ikke regnet som en del av bokbestanden i den gjeldende avtalen i 2014. Vederlaget fremgår av det årlige statsbudsjettet.

Metode: Rambøll har innhentet og systematisert foreliggende salgsstatistikk fra en rekke aktører. I mange tilfeller omfatter salgsstatistikken hele populasjonen og dermed hele inntektsgrunnlaget. I noen tilfeller omfatter ikke den tilgjengelige salgsstatistikken hele populasjonen (dette gjelder f.eks. salgstall fra agentene som leverer tall), og i slike tilfeller har vi i samråd med referansegruppen oppjustert tallene gjennom en estimeringsmetode som tar hensyn til (den antatte) differansen mellom utvalget og populasjonen.

Både norske og utenlandske forlagsagenter og frittstående agenter har rapportert sin samlede omsetning av solgte rettigheter til utlandet, samproduksjon og sekundærrettigheter til NORLA. Inntekter fra direkteeksport er estimert på bakgrunn av Forleggerforeningens bransjestatistikk, med et påslag for de øvrige forlagenes direktesalg. Av hensyn til forretningshemmeligheter for aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi eksakte hvordan beregningene gjøres.

Endringer fra 2018-rapporten: Frem til målingen for 2019 har det kun vært norske forlagsagenter eller frittstående norske agenter som har rapportert tall til statistikken. For 2019 har vi imidlertid også innhentet tall fra utenlandske agenter som representerer norske forfattere i utlandet. Tallene for 2019 er dermed ikke direkte sammenlignbare med tidligere år.

Vurdering av kvalitet: Det er innhentet konkrete omsetningstall fra utvalgte forlagsagenter og andre agenter. Disse tallene anses som robuste. Videre er det estimert omsetning for agenter som ikke har levert tall, og disse er beheftet med større usikkerhet. Dette gjelder spesielt for de utenlandske agentene. Av hensyn til forretningshemmeligheter for aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi eksakt hvordan beregningene gjøres.

Variabel 6: Opphavsrettslige inntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter vederlag for kopiering av bøker innhentet fra utlandet.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Kopinor.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endringer.

Metode: Vederlag mottatt fra utlandet utgjør midler som Kopinor får overført fra sine søsterorganisasjoner i andre land. Dette utgjør en samlet sum, og det er estimert hvor mye av dette som stammer fra bøker.

Vurdering av kvalitet: Det er innhentet konkrete vederlagstall fra Kopinor som vi anser som robuste.

6.5 Visuell kunst

Da Rambøll samlet inn tall for Visuell kunst i tall for første gang i 2016, baserte dette seg på et stort arbeid med å kartlegge pengestrømmene og aktørene i bransjen. Til forskjell fra musikk- og litteraturområdet forelå det få samlede tall. Det var derfor nødvendig med en noe annerledes metodisk tilnærming til dette kunstområdet, og vi gjennomførte flere spørreundersøkelser med ulike aktører i bransjen (blant annet en egen undersøkelse med samtlige kunstforeninger). De siste to årene har bransjen

selv systematisert og detaljert mer av sin statistikk, noe som har redusert behovet for slike undersøkelser. I tillegg har vi benyttet spørreundersøkelsene fra det første året til å estimere den lille andelen av omsetningen hvor det ikke finnes statistikk. Ved å benytte tilsvarende estimater gir metodikken sammenlignbare tall til tidsserien.

I det følgende vil vi redegjøre for hvordan verdikjeden og pengestrømmen i den visuelle kunstbransjen relaterer seg til tallene som presenteres i denne statistikken, hvordan vi definerer ulike sentrale begreper som benyttes i rapporten, samt innholdet og endringer i årets datainnsamling. I tillegg redegjøres det for hvordan den visuelle kunstbransjen skiller seg fra de øvrige kunstbransjene ved at den i stor grad er preget av to omsetningsløp: førstehåndssalg og annenhåndssalg. Dette har implikasjoner for datainnsamlingen og metoden vi har benyttet, og i denne statistikken er salgskategorien for visuell kunst avgrenset til inntekter fra offentlige salg av visuell kunst samt privat førstehåndssalg. Privat annenhåndssalg er ikke omfattet (se figur 6.6 for nærmere forklaring).

6.5.1 Verdikjeden i den visuelle kunstbransjen

Figur 6.4 illustrerer hvordan de ulike aktørene i det visuelle kunstfeltet henger sammen i en verdikjede.

↘ Figur 6.4 – Verdikjeden i den visuelle kunstbransjen

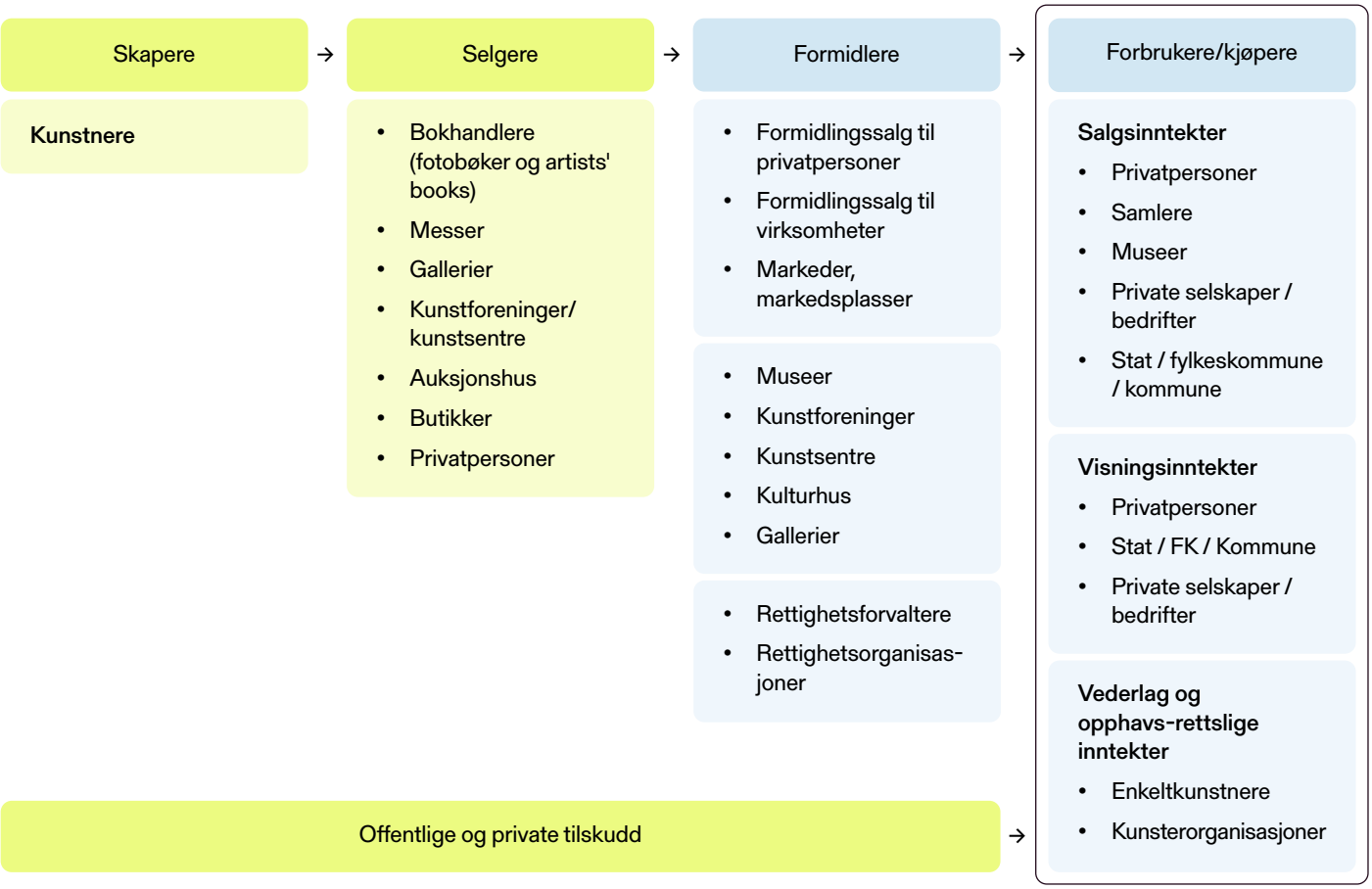

Figuren illustrerer hvordan de skapte produktene, det vil si kunstverkene, går fra det skapende leddet (kunstnerne), gjennom et salgsledd og eventuelt et formidlingsledd, til forbrukerne eller kjøperne. Figuren er naturligvis forenklet. Det er ikke slik at alle solgte kunstverk følger en slik flyt. I noen tilfeller vil for eksempel en kunstner selge kunstverket sitt direkte fra eget atelier uten å gå via en egen salgsaktør og/eller en formidler. I andre tilfeller vil ikke salget gå gjennom en egen formidlingsaktør. I enden av verdikjeden finner vi forbrukerne, og det er i hovedsak inntektene fra denne gruppen som kartlegges i det foreliggende oppdraget.

For kategorien *salgsinntekter* skiller visuell kunst seg fra blant annet litteratur- og musikkbransjen ved at en forbruker potensielt kan selge og kjøpe det samme kunstverket flere ganger.[6] Det eksisterer med andre ord både et første- og et annenhåndsmarked for visuell kunst, og personen som kjøper et kunstverk i første omgang, kan opptre som selger av kunst på et senere tidspunkt. Dette illustreres og redegjøres nærmere for i kapittel 6.5.2.

For visningsinntekter er det privatpersoner som utgjør forbrukerne, gjennom å besøke og betale for inngangsbilletter på utstillingssteder som museer, kunstforeninger, kunstsentre og så videre. I tillegg vil statlige og offentlige aktører samt private selskaper og bedrifter fungere som betalende aktører for visning av visuell kunst, gjennom ordninger som Kunst på Arbeidsplassen, Kunst i Skolen og så videre.

For vederlagsinntekter er det enkeltkunstnere og kunstnerorganisasjoner som er de aktuelle forbrukerne/mottagerne, gjennom utbetaling av henholdsvis individuelle og kollektive vederlag fra ulike rettighetsforvaltere.

Det fremgår videre av figuren at offentlige og private tilskudd også utgjør en del av verdikjeden. Denne delen av økonomien i det visuelle kunstfeltet inngår ikke i den foreliggende kartleggingen, men er likevel inkludert i figuren for å synliggjøre disse bidragene som en vesentlig del av den visuelle kunstbransjen i Norge.

6 Musikk og litteratur vil også kunne omsettes flere ganger, gjennom henholdsvis brukthandler for fysiske utgivelser i musikk og bruktbokhandlere i litteratur. Annenhåndssalg er imidlertid en vesentlig mindre del av markedet for disse bransjene og er kun inkludert i statistikken for visuell kunst.

6.5.2 Nærmere om modellen for salg av visuell kunst

En aktør som kjøper et kunstverk på ett tidspunkt, vil kunne selge det samme kunstverket på et senere tidspunkt og dermed fungere som selger. På denne måten er det visuelle kunstfeltet sirkulært, noe som illustreres av figur 6.5. De heltrukne linjene illustrerer førstehåndssalget, og de stiplede linjene illustrerer annenhåndssalget.

↘ Figur 6.5 – Første- og annenhåndssalg gjennom private og offentlige salgskanaler

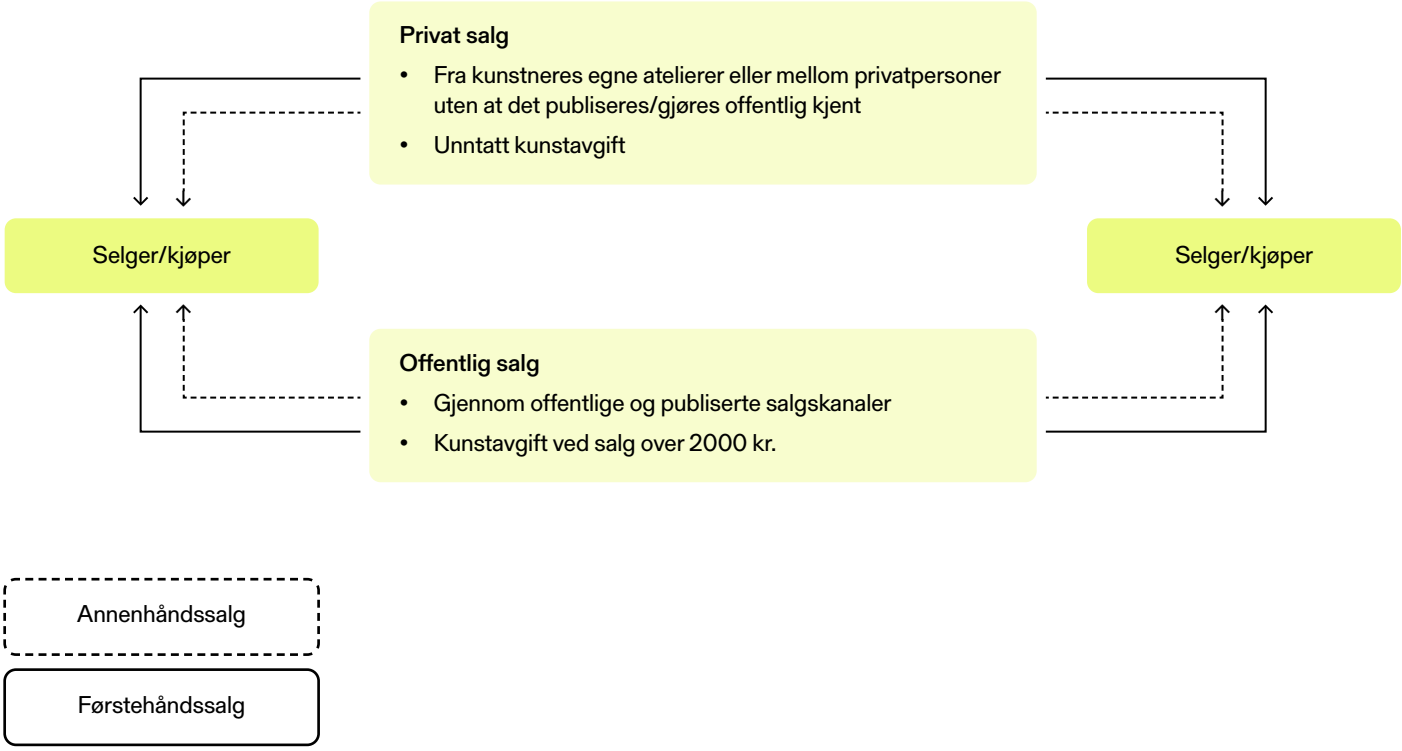

I tillegg til skillet mellom første- og annenhåndssalg er det et skille mellom salg gjennom offentlige og private salgskanaler. Dette skillet er knyttet til kunstavgiften som skal betales for all offentlig omsetning av visuell kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK. Visuell kunst som omsettes privat, enten direkte fra kunstnerens eget atelier eller mellom privatpersoner, uten å offentliggjøres eller publiseres, omfattes ikke av kunstavgiften.

Dette skillet har vært viktig for denne statistikken da vi har benyttet den innbetalte kunstavgiften (til BKH) til å regne oss frem til den totale omsetningen av det offentlige salget av visuell kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK, både for første- og annenhåndssalget. For det offentlige salget av visuell kunst med en utsalgspris på under 2 000 NOK har vi samlet inn tall fra en rekke utsalgssteder og, i samråd med referansegruppen, gjort beregninger og estimert oss frem til totalen. Førstehåndssalget gjennom ikke-offentlige salgskanaler omfatter salg direkte fra

kunstneres egne atelierer. Dette har vi samlet inn tall på gjennom næringsoppgaven for billedkunstnere samt en spørreundersøkelse med et utvalg kunstnere. Det ikke-offentlige, private annenhåndssalget inngår ikke i statistikken da en kartlegging av dette vil kreve en annen beregningsmodell enn det som er mulig innenfor rammene av denne bransjestatistikken.

6.5.3 Sentrale begreper

Visuell kunst:
Begrepet *visuell kunst* er ikke entydig. Grensene mellom de ulike visuelle kunstuttrykkene har gradvis blitt mer flytende, samtidig som de også er stadig mer påvirket av andre kunst- og kulturuttrykk som arkitektur, teater og musikk.[7]

I arbeidet med denne statistikken har vi forholdt oss til Kulturrådets definisjon av visuell kunst, som sier at det visuelle kunstfeltet i dag omfatter uttrykk som «maleri, fotografi, kunsthåndverk, tegning, grafikk, skulptur, video/film/dokumentar, installasjoner, stedsspesifikke- og relasjonelle uttrykk, lydkunst, performance, nettkunst, streetart, graffiti, tegneserier, artists' books, bruk av uterom og offentlige rom m.m. Kunsten kan være gjenstandsbasert, men like gjerne ta form av handlinger, hendelser og situasjoner». Dette er uttrykk som er omfattet av kunstavgiften ved offentlig omsetning. For deler av statistikken er det imidlertid aktørene som selger eller viser ulike former for visuell kunst, og ikke uttrykkene i seg selv som har vært det avgjørende for hva som inkluderes og ikke. I vårt arbeid har vi for eksempel hentet tall på visningsinntekter fra aktører som i all hovedsak viser visuell kunst. Det medfører at noen aktører som viser visuell kunst som en (liten) del av sitt tilbud, ikke inngår i statistikken.

Kunstavgiften:
Kunstavgiften er en særnorsk ordning som har eksistert siden 1948. Kunstavgiften er regulert av lov om avgift på omsetning av billedkunst m.m. (kunstavgiftsloven), som sier at det skal betales en avgift på 5 prosent på all offentlig omsetning av originale kunstverk i Norge med en salgspris over 2 000 NOK ekskludert moms, men inkludert eventuelt salær. Det er Bildende Kunstneres Hjelpefond som krever inn kunstavgiften. Avgiftsmidlene går i sin helhet til fondet, som tilbakefører pengene til ny produksjon av kunst gjennom tilskudd og stipend til kunstnere i Norge.

Siden 2007 har kunstavgiften vært samordnet med følgeretten for å tilpasses et EU-direktiv. Samordningen med følgeretten innebærer at den som betaler kunstavgift, kun betaler inn avgift til BKH. Deretter krever BONO inn følgerettsvederlag fra BKH der dette er aktuelt. BONO fordeler så dette til rettighetshaverne.

Tolletatens tall på eksport og import av visuell kunst:
I statistikken benyttes Tolletatens tall på deklarerte kunstverk ved innførsel til Norge (import) og utførsel fra Norge (eksport). Dette er reliable tall som er sammenlignbare over tid. Det er imidlertid også noen utfordringer med bruken av disse tallene.

Kunsten deklareres innenfor fire ulike definisjoner som er gitt i tolltariffen. Disse definisjonene er materialbaserte og samsvarer ikke nødvendigvis med et moderne kunstbegrep, slik den visuelle kunstbransjen ser det. Dette har vært en utfordring for kunstbransjen tidligere ettersom fritaket for merverdiavgift har vært knyttet

7 Stortingsmelding 23. Visuell kunst. 2011–2012.

til tolltariffen. Ved flere anledninger har norske kunstnere hatt vansker med å få importert kunstverk til Norge under tolltariffens definisjoner, noe som har ført til en endring i regelverket for fritak fra merverdiavgift (siste endring i mars 2017). Enkelte verk med mer blandede teknikker og bruk av utradisjonelle materialer vil således ikke være inkludert i vår statistikk.

Videre blir det ved fortolling ikke tatt hensyn til hva de eksporterte verkene selges for i utlandet. Det innebærer for eksempel at dersom et verk selges til en høyere pris på auksjon i utlandet enn verket er blitt verdsatt til ved fortolling i Norge, fanges ikke dette opp i vårt tallgrunnlag. Dette medfører at våre tall for eksport heller er underestimerte enn overestimerte.

Salg av visuell kunst:
Salg av visuell kunst refererer til salg av kunstverk i det norske markedet. Provisjon, salær og kunstavgift som inngår i salget, samt import av visuell kunst og inntekter fra oppdragskunst er inkludert.

Eksportinntekter for salg av visuell kunst er norske aktørers inntekter fra salg av kunstverk utenfor Norges grenser.

Visningsinntekter:
Visningsinntekter for visuell kunst er inntekter fra publikums betaling for å se/oppleve visuell kunst i Norge. Disse inntektene omfatter billettinntekter i forbindelse med utstilling av visuell kunst, herunder eventuelle omvisningsinntekter og inntekter i forbindelse med utlån av audioguider. Videre er medlemsinntekter i museene inkludert i de tilfellene det gir gratis eller rabattert inngang på utstillinger der det vanligvis tas betalt for inngang. Betaling for leie av kunst er også inkludert.

Eksportinntekter for visning av visuell kunst er norske aktørers inntekter fra utleie av kunst utenfor Norges grenser.

Opphavsrettsinntekter:
Opphavsrettslige inntekter for visuell kunst er de vederlagene som tilfaller norske opphavspersoner og/eller kunstnerorganisasjoner for bruk av kunstnernes verk (utstillinger, reproduksjon/kopiering, tilgjengeliggjøring for allmennheten, slik som kringkasting, nettpublisering og annen videreutnyttelse), samt ved videresalg av kunstverk (følgerett).

Eksportinntekter er opphavsrettslige vederlag innkrevd av rettighetsorganisasjoner i utlandet og overført til rettighetsorganisasjoner i Norge.

6.5.4 Beskrivelse av variablene

Variabel 1: Inntekter fra salg av visuell kunst i det norske markedet

Omfatter: Variabelen omfatter salg av visuell kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK, inkludert kunstavgift, salg av visuell kunst med en utsalgspris på under 2 000 NOK, salg av kataloger og fotografier av kunstsamlinger på museer samt kunstneres direktesalg fra privat atelier og import av visuell kunst.

Variabelen omfatter ikke salg av visuell kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK som det ikke er innbetalt kunstavgift for, privat annenhåndssalg av visuell kunst eller importert visuell kunst som ikke er fortollet. Grunnen til dette er at det ikke fins noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av og inntektene fra denne typen salg.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Bildende Kunstneres Hjelpefond, Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), Statistisk sentralbyrå (SSB) / Skatteetaten, Statistisk sentralbyrå (SSB) / Tolletaten, kunstmuseer i Norge, Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge, Norske Kunsthåndverkere og utsalgssteder for kunst.

Metode: *Salg av visuell kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK:* For denne kategorien er den innbetalte kunstavgiften til BKH benyttet som beregningsgrunnlag for de totale salgstallene. Det er tatt hensyn til følgerettsvederlaget og reduserte satser ved salgssummer over 50 000 EUR. Det er videre gjort undersøkelser blant en rekke store utsalgssteder knyttet til andelen av salget som har gått til aktører i utlandet. Denne delen av salget er så trukket fra tallene for omsetning i Norge.

Salg av visuell kunst med en utsalgspris på under 2 000 NOK: Salget av visuell kunst som ikke omfattes av kunstavgiften på grunn av innslagspunktet på 2 000 NOK, er kartlagt i ulike deler. Kunstforeningene rapporterer sitt salg til Norske Kunstforeninger, slik at vi kan benytte disse tallene direkte. For kunstmuseene benyttes museumsstatistikken og visningsinntekter som utgangspunkt for å estimere utviklingen i salget fra museumsbutikkene (kataloger og fotografier fra samlingene). For øvrige utsalgssteder er det gjort estimater basert på den utvidede kartleggingen som ble gjennomført i forbindelse med rapporten i 2016. Utviklingen hos disse øvrige utsalgsstedene antas å følge utviklingen i salg av visuell kunst som omfattes av kunstavgiften. Av hensyn til forretningshemmeligheter for aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi eksakt hvordan beregningene gjøres.

Kunstneres privatsalg fra egne atelierer: Dette salget er kartlagt gjennom innhenting av tall fra næringsoppgaven for billedkunstnere hvor kunstnere rapporterer inntekter fra slikt salg. Det er også enkelte kunstnere som ikke benytter denne næringsoppgaven, men organiserer seg annerledes. I 2016 gjorde Rambøll et større kartleggingsarbeid av disse aktørene. Resultatene fra denne kartleggingen er benyttet for å estimere størrelsesforholdet mellom salg rapportert i næringsoppgaven og det som ikke dekkes gjennom næringsoppgaven, og dermed estimere totalen av det private førstehåndssalget. Næringsoppgaven er ikke tilgjengelig for det foregående år, slik at vi presenterer reelle tall fra 2014 til 2018 og estimerer den videre utviklingen til 2019 basert på de foregående årene.

Import av visuell kunst: For å kartlegge omfanget på importen av visuell kunst til Norge har vi benyttet Tolletatens/SSBs tall på visuell kunst som er deklarert inn i Norge. Her er det benyttet varegruppene 97011000, 97019000, 97020000 og 97030000 i tolltariffen.

Endringer fra 2018-rapporten: Tall som stammer fra næringsoppgaven for billedkunstnere, er oppdatert på bakgrunn av oppdatert tallgrunnlag for 2019. Disse oppdateringene er gjort for hele tidsserien, slik at tallene er sammenlignbare for

perioden 2014–2019. Det er videre gjort en mer omfattende innsamling av tall fra større auksjonshus og gallerier for å avdekke eksporten deres, som vil utgjøre en overlapp mellom salg i Norge og eksport i statistikken.

Vurdering av kvalitet: Rambøll vurderer dataene for import av visuell kunst som robuste og av god kvalitet, da dette er tall hentet direkte fra tollvesenet. En utfordring er at tolltariffen ikke stemmer helt overens med et moderne kunstbegrep, slik bransjen ser det. Det har medført endringer i kunstdefinisjonen i merverdiforskriften (som tidligere var knyttet til tolltariffens definisjoner). Import av kunst som ikke omfattes av tolltariffens definisjoner, er dermed ikke inkludert i statistikken, men Rambøll vurderer omfanget av slike tilfeller som lite.

Rambøll vurderer dataene for salg av visuell kunst over 2 000 NOK også til å være av god kvalitet, men fanger ikke opp salg det ikke er betalt kunstavgift for, og privat annenhåndssalg er ikke inkludert. Tallene er dermed heller for små enn for store. Salget av visuell kunst under 2 000 NOK er beheftet med noe usikkerhet da en betydelig andel baserer seg på en undersøkelse blant et utvalg utsalgssteder for salg i 2015 og videre estimeringer for utviklingen. Estimeringen er basert på en antagelse om at dette salget følger utviklingen i avgiftspliktig salg. Omsetning gjennom digitale utsalgssteder og privat annenhåndssalg er ikke inkludert. Tallene er dermed heller for små enn for store.

Rambøll vurderer tallene som er hentet fra næringsoppgaven for billedkunstnere, og som gjelder kunstneres privatsalg fra eget atelier, til å være robuste og av god kvalitet. Tidsserien fra 2014 til 2018 vurderes som sikker, men 2019-tallene estimeres på bakgrunn av en antagelse om at utviklingen følger utviklingen for tidligere år, og det er usikkert i hvilken grad dette gjenspeiler reell utvikling. Ved beregning til populasjon er det gjort estimeringer og påslag for kunstnere som ikke benytter næringsoppgaven. Av hensyn til forretningshemmeligheter for aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi eksakt hvordan beregningene gjøres. Estimatene er basert på en spørreundersøkelse og dermed beheftet med noe usikkerhet.

I enkelte tilfeller vil kunst være produsert i utlandet og solgt i Norge. Da vil inntektene falle inn under både import og under øvrig salg av kunst i Norge. Rambøll har vurdert at omfanget av dette er lite. Det vil dermed ikke ha stor betydning for statistikken.

Variabel 2: Inntekter fra visning av visuell kunst i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter omsetningstall generert gjennom salg av billetter, omvisningsinntekter, inntekt fra utlån av audioguider og inntekt fra salg av medlemskap hos visningsaktører såfremt dette medfører rabattert eller gratis inngang til utstillinger / visning av visuell kunst. Variabelen inkluderer også utleie av kunst til aktører i Norge og formidlingsinntekter i forbindelse med Den kulturelle skolesekken.

Variabelen omfatter ikke visningsinntekter i kulturhus der det holdes kunstutstillinger som ikke er i regi av kunstforeningene da det ikke fins noen gode kilder på eller måter å beregne omfanget av salg gjennom denne typen aktører. Den omfatter heller ikke øvrige vederlag knyttet til vedlikehold, transport, forsikring og lignende av kunstverk i forbindelse med utleie da vi i samråd med referansegruppen oppfatter at dette faller utenfor oppdragets formål.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Kulturrådet (museumsstatistikken), Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge, Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen og Norsk Billedhoggerforening.

Metode: Visningsinntekter er kartlagt gjennom museumsstatistikken, Norske Kunstforeningers medlemsstatistikk og årsmeldingen til Kunstsentrene i Norge. Billettinntekter for *rene* visuelle kunstmuseer hentes direkte fra museumsstatistikken. For utstillingsarenaer for visuell kunst som inngår som en av flere arenaer i en museumsenhet, benytter vi billettpris og antall solgte billetter for enheten som viser visuell kunst, til å regne ut billettinntektene.

Videre gir museumsstatistikken både grunnlagstall og gode estimeringsgrunnlag for de øvrige visningsinntektene der det ikke er direkte oppgitt, slik som omvisningsinntekter. Dette er videre kryssjekket med kartleggingen som ble gjort til fjorårets rapport, samt direkte med noen enkeltmuseer (eventuelt deres årsmeldinger) for å kvalitetssikre estimatene.

Norske Kunstforeninger har utført egne medlemsundersøkelser og dermed levert tall direkte til denne statistikken.

Kunstsentrene i Norge har levert samlet årsmelding, som er benyttet.

Utleieinntekter har også blitt samlet inn fra Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen og Skulpturkontoret til Norsk Billedhoggerforening.

Visningsinntekter i kulturhus er vurdert i stor grad å være dekket gjennom kunstforeninger, ettersom disse leier lokaler og tar egne billettinntekter. En større kartlegging i forbindelse med rapporten for 2017 ga indikasjoner på at det i liten grad innhentes billett- eller andre visningsinntekter i kulturhusene ellers.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Rambøll vurderer visningsinntektene som presenteres i statistikken, til å være reliable og av god kvalitet. I all hovedsak baserer tallene for visningsinntekter seg på regnskapsførte tall. Estimater er videre kvalitetssikret over de årene statistikken har vært utarbeidet. Analysen er gjennomført på tilsvarende måte for årene i måleperioden, noe som gir sammenlignbare tall. Tallene fra DKS er videre sammenlignbare for perioden 2014–2016, noe som gjør at de gir et robust bilde av utviklingen i feltet. For 2017, 2018 og 2019 vil ikke tallene være helt presise grunnet manglende rapportering, som nevnt over, men Rambøll vurderer estimatene til å gi et godt bilde av utviklingstrekkene. Av hensyn til forretningshemmeligheter for aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi eksakt hvordan beregningene gjøres.

Variabel 3: Opphavsrettslige inntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter følgerettsvederlag, lisensieringsvederlag (vederlag for reproduksjon), utstillingsvederlag, kopieringsvederlag og kabelvederlag.

Variabelen omfatter ikke vederlag for offentlig visning av kunstverk i offentlig eie (visningsvederlaget)[8] eller vederlag for utlån av norske (kunst)bøker (bibliotekvederlaget)[9] da vi i samråd med referansegruppen oppfatter at dette faller utenfor oppdragets formål.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), Kopinor, Norwaco og Næringsoppgave for billedkunstnere (Skatteetaten/SSB).

Metode: Det er samlet inn tall på utbetalte vederlag direkte fra vederlagsbyråene. Disse tallene er videre systematisert slik at det er de faktiske utbetalingene som presenteres i statistikken. For følgerettsvederlaget og lisensieringsvederlagene baserer vi oss på totaltallene til BONO, som i sin helhet utbetales til aktører i det visuelle kunstfeltet. Følgerettsvederlag er videre trukket fra omsetningstallene og presenteres kun i avsnitt 4.2.3.

For vederlagene som utbetales av Norwaco og Kopinor (kopieringsvederlag og kabelvederlag), har vederlagene som utbetales til det visuelle kunstfeltet, blitt skilt ut fra de resterende og blitt fordelt på inntekter i Norge og fra utlandet.

Det finnes ingen systematisk oversikt over utstillingsvederlagene som utbetales til kunstnere i Norge. Til årets rapport er tall fra næringsoppgaven for billedkunstnere benyttet for å kartlegge utstillingsvederlaget.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Tallene for følgerettsvederlag, lisensieringsvederlag, kopieringsvederlag og kabelvederlag er oppgitt av vederlagsbyråene og Rambøll vurderer disse til å være av god kvalitet.

Rambøll vurderer tallene for utstillingsvederlag til å være av god kvalitet og gir et godt grunnlag for en tidsserie. Tilgjengeligheten for disse dataene gjør det imidlertid nødvendig å estimere utviklingen til det seneste året, slik at den reelle utviklingen for dette året er beheftet med noe usikkerhet. Det er også usikkert i hvilken grad kunstnerne selv sondrer mellom utstillingsvederlag og andre lignende honorarer i sin rapportering, slik at det utbetalte vederlaget potensielt kan være lavere enn det som er gjengitt i vår rapport.

Variabel 4: Inntekter fra eksport av visuell kunst

Omfatter: Variabelen omfatter visuell kunst som deklareres hos tollvesenet i forbindelse med eksport ut av Norge. Visuell kunst inngår under varegruppene 97011000, 97019000, 97020000 og 97030000.

Variabelen omfatter ikke eksport av visuell kunst som ikke er registrert hos det norske tollvesenet. Dette er blant annet visuell kunst med en salgspris på under 5 000 kr. Den inkluderer heller ikke visuell kunst som ikke faller inn under tollvesenets

8 Visningsvederlaget er en kompensasjon for offentlig visning av kunstverk i offentlig eie, eller verk som er eid av institusjoner som mottar støtte fra det offentlige.

9 Bibliotekvederlaget er et vederlag som utbetales for lovlig utleie av bøker. For det visuelle kunstfeltet vil det her være aktuelt med den delen av vederlaget som utbetales for illustrasjoner og grafikk i bøker.

definisjon av visuell kunst i varegruppene nevnt over. Eventuell prisøkning som følge av høyere utsalgspris i det utenlandske markedet enn verdisettingen ved den norske grensen medregnes ikke. Bakgrunnen for disse begrensningene er at det ikke fins noen gode kilder til å beregne omfanget av denne typen eksport av visuell kunst.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Statistisk sentralbyrå (SSB) / Tolletaten.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer seg på at Rambøll har systematisert foreliggende statistikk og tall fra SSB/Tolletaten på den samlede verdien av varer som tilhører varegruppene 97011000, 97019000, 97020000 og 97030000, og som er deklarert hos Tolletaten i forbindelse med eksport fra Norge.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Dataene omfatter visuell kunst som eksporteres ut av Norge, og som i den forbindelse er registrert hos det norske tollvesenet, og Rambøll vurderer disse dataene til å være av god kvalitet.

Det er imidlertid flere forhold som gjør at den opprinnelige eksportverdien av visuell kunst kan være høyere enn det Tolletatens tall impliserer. For det første er det bare visuell kunst med en utsalgsverdi over 5 000 NOK som skal deklareres hos tollvesenet ved eksport. Visuell kunst med en utsalgsverdi under 5 000 NOK inngår dermed ikke i tallene. Videre er det kjent at definisjonen på hva som omfatter kunst i tollvesenet, avviker noe fra det flere aktører i det visuelle kunstfeltet selv opplever at faller inn under definisjonen av visuell kunst. Regelverket ble til dels oppdatert i slutten av 2016, men det er ikke vurdert å ha en spesielt stor innvirkning på vår statistikk. I mars 2017 ble regelverket endret, og det samsvarer nå bedre med dagens kunstpraksis, noe som vil kunne påvirke fremtidige målinger.

Eksport av kunstverk som ikke omfattes av tollvesenets definisjon, er ikke inkludert i tallene som presenteres i denne statistikken. I tillegg er det varens verdi ved passering av den norske grensen som er utgangspunktet for verdisettingen hos tollvesenet, og ikke det varen blir solgt for i utlandet. For eksport av visuell kunst vil dette si at en vare (i dette tilfelle et kunstverk) kan selges til (betydelig) høyere pris på for eksempel en internasjonal auksjon enn det som blir oppgitt som varens verdi når den eksporteres ut av landet.

Tallene som presenteres i denne statistikken, vil dermed kunne være noe små, da det ikke er tatt høyde for en slik eventuell prisøkning som følge av høyere utsalgspris i det utenlandske markedet enn verdisettingen ved den norske grensen.

Variabel 5: Inntekter fra visning av visuell kunst i utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter inntekter fra utleie av kunst til aktører i utlandet.

Variabelen omfatter ikke billettinntekter for visning av kunstverk tilhørende norske aktører som vises i utlandet da det ikke fins noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av denne typen inntekter.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er kunstmuseene i Norge og Norske Kunstforeninger.

Metode: For kunstmuseene er tall fra museumsstatistikken benyttet til å estimere utleieinntekter, ettersom tallene ikke er direkte tilgjengelige fra museumsstatistikken. Estimatene er gjort basert på fjorårets undersøkelse med museene som kartla disse inntektene for en betydelig del av feltet, og har gitt grunnlag for estimater. Av hensyn til forretningshemmeligheter for aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi eksakt hvordan beregningene gjøres. Kunstforeningene har rapportert inntekter gjennom sin medlemsstatistikk.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Rambøll vurderer tallene som er samlet inn for utleie av (hele eller deler av) kunstsamlingen fra norske kunstforeninger, til å være av god kvalitet. Rambøll vurderer tallene for norske kunstmuseer til å være noe mer usikre, ettersom de baseres på estimater, men gir allikevel et godt bilde av utviklingen i feltet. Kartleggingen gjennomført i forbindelse med fjorårets rapport har gitt et godt grunnlag for estimater for disse tallene. I den grad tallene avviker fra faktiske forhold, er tallene trolig heller for små enn for store. Av hensyn til forretningshemmeligheter for aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi eksakt hvordan beregningene gjøres.

Variabel 6: Opphavsrettslige inntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter følgerettsvederlag, lisensieringsvederlag, kopieringsvederlag og kabelvederlag.

Variabelen omfatter ikke vederlag som går utenom norske vederlags- og opphavsrettsforvaltere da det ikke fins noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av slike eventuelle vederlag.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er BONO, Norwaco og Kopinor.

Metode: Det er de norske vederlagsbyråene som betaler ut vederlag fra utenlandske aktører til norske rettighetshavere. Tallene for vederlag og opphavsrettsinntekter i utlandet er dermed samlet inn direkte fra de norske vederlagsbyråene og systematisert slik at tallene ikke overlapper med de norske utbetalingene. Vederlagsbyråene selv har bistått i denne prosessen.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Tallene gjenspeiler vederlagsbyråenes utbetalinger, og Rambøll vurderer således tallene til å være robuste og av god kvalitet.

6.6 Scenekunst i tall

I år er det fjerde gang scenekunst inngår i rapportserien Kunst i tall, første gang var i 2016. Scenekunst skiller seg fra de øvrige kunstbransjene som er inkludert (musikk, litteratur og visuell kunst), ved at bransjen ikke er kjennetegnet av (omsetning av) et fysisk objekt. Der musikkbransjen selger innspilt musikk i fysisk eller digitalt format, litteraturbransjen selger litteratur i fysisk eller digitalt format, og den visuelle

kunstbransjen selger visuelle kunstverk, er omsetningen fra forbrukerleddet i scenekunst knyttet til en fremføring som skjer her og nå. Rambøll inkluderer derfor ikke salgsinntekter i statistikken på samme måte som de øvrige kunstbransjene, og inntektene som kartlegges for denne bransjen, er i all hovedsak knyttet til billettinntekter for fremføring.

I det følgende redegjør vi for verdikjeden og pengestrømmen i scenekunstbransjen, hvordan vi definerer ulike sentrale begreper som benyttes i rapporten, samt innholdet og endringer i årets datainnsamling

6.6.1 Verdikjeden i scenekunstbransjen

Figur 6.6 viser hvordan de mange aktørene i scenekunstbransjen henger sammen i en verdikjede. Det understrekes at figuren er en forenklet illustrasjon, da scenekunstbransjen er, kanskje i enda større grad enn andre kunstbransjer, preget av et mangfold av aktører som har til dels overlappende roller. Scenekunst er en kollektiv kunstform som involverer flere ulike profesjoner, og som preges av tverrfaglighet og samarbeid. Figur 6.6 illustrerer den sammensatte bransjen og rollene som er involvert ved oppsetning av scenekunst som til syvende og sist blir et produkt for publikum. Ved ulike produksjoner, og også innen samme produksjon, vil én og samme person kunne inneha rollen som skapende, produserende og utøvende. I mange tilfeller er det ikke en kronologisk rekkefølge på initiativ, samarbeid og utforming av en produksjon. Det er ikke slik at initiativet til å sette opp en forestilling alltid starter hos en dramatiker eller en koreograf. I noen tilfeller vil for eksempel en arrangør, en produsent eller en skuespiller fungere som initiativtagende part. Heller ikke den videre utformingen av produksjoner og forestillinger skjer gjennom en kronologisk verdikjede som i illustrasjonen.

↘ Figur 6.6 – Verdikjeden og aktørbildet i scenekunstbransjen

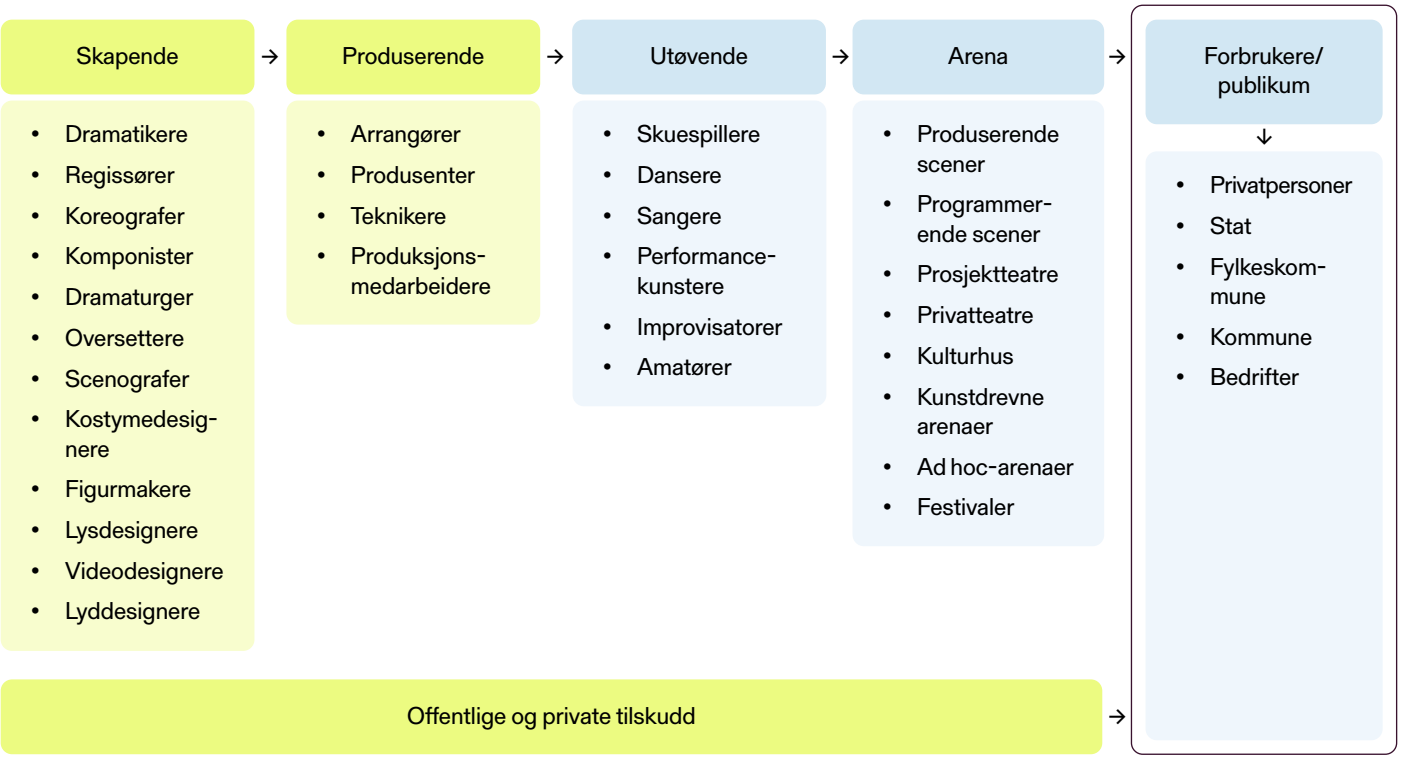

Visningsarenaer for scenekunst omfatter både produserende og programmerende teatre og andre formidlingsarenaer. Det er fortsatt et skille mellom disse aktørene, selv om det ikke er like skarpt som før. De produserende teatrene skiller seg for eksempel fra de programmerende teatrene ved at de (i all hovedsak) har faste ansatte fra hver av kategoriene i oversikten. De produserende arenaene er imidlertid ulikt organisert, og i tillegg til å ha egne fast ansatte er de i mange tilfeller viktige arbeidsgivere for kunstnere og andre teaterfaglige arbeidstagere i ulike tilknytningsformer.

I enden av verdikjeden finner vi forbrukerne. Det er inntektene fra denne gruppen som kartlegges av Rambøll i det foreliggende oppdraget. Forbrukere i denne sammenheng består i all hovedsak av privatpersoner. Også offentlige og private organisasjoner kan imidlertid fungere som forbrukere, blant annet gjennom ordninger som Den kulturelle skolesekken, som er inkludert i statistikken.

Figur 6.6 og redegjørelsen over viser at det er svært mange aktører og ledd i scenekunstbransjen forut for forbrukerleddet, og en samfunnsøkonomisk analyse av alle transaksjoner og pengestrømmer i bransjen ville sett helt annerledes ut enn statistikken og tallene som presenteres i denne rapporten.

Det fremgår videre av figuren at offentlige og private tilskudd også utgjør en del av verdikjeden. Denne delen av økonomien i scenekunstbransjen inngår ikke i den foreliggende kartleggingen, men er likevel inkludert i figuren for å synliggjøre disse økonomiske bidragene i bransjen.

6.6.2 Sentrale begreper

Scenekunst:
Scenekunst er en kunstform som involverer flere ulike profesjoner. Kunstformen preges ofte av tverrfaglighet i kunstprosessen.[10] Nettopp denne tverrfagligheten gjør det komplekst å definere scenekunst. I arbeidet med denne rapporten er Kulturrådets definisjon av scenekunst benyttet, og scenekunst er i denne rapporten et samlebegrep for teater, dans, ballett, opera og performance. Videre er det et sentralt element i scenekunsten at utøvelsen av kunstarten skjer her og nå, og i mange tilfeller «live» for et publikum. Dette fremføringsaspektet ved scenekunsten innebærer at film og TV (opptak av scenekunst) ikke regnes med som scenekunst. Direkteoverførte scenekunstforestillinger på kino og TV er inkludert i rapporten.

Salgsinntekter:
I de andre kunstbransjene som inngår i denne statistikken, er inntekter fra salg av kunst en betydelig kategori. For litteraturbransjen og den visuelle kunstbransjen omfatter dette henholdsvis salg av litteratur i digitale og fysiske formater og salg av visuelle kunstverk, og det er inntektene i denne kategorien som er dominerende for bransjen. For musikk er den største inntektskategorien fremførings- og konsertinntekter, men det kommer også betydelige inntekter fra salg av musikk i fysiske (cd) eller digitale formater (nedlastning eller strømming).

Scenekunstbransjen skiller seg fra de øvrige kunstbransjene som inngår i dette prosjektet, ved at kunstbransjen ikke er preget av et fysisk eller digitalt objekt som

10 https://www.kulturradet.no/scenekunst

selges til forbrukere. Den eneste formen for fast produkt som selges og genererer inntekter i scenekunstbransjen, er salg av filmer og dvd-er med innspilling av scenekunstforestillinger. I all hovedsak dreier dette seg om opera.

Rambøll har i forbindelse med prosjektet undersøkt omfanget av salg av dvd-er for scenekunst, og mye tyder på at det er snakk om et svært lite marked i Norge med tilhørende svært små inntekter. Rambøll har derfor besluttet ikke å inkludere dette i statistikken, og for scenekunst er det derfor ikke inkludert en egen kategori for «salgsinntekter».

Inntekter fra forestillinger (fremføringsinntekter):
Fremføringsinntekter for scenekunst i Norge er inntekter fra publikums betaling for å se/oppleve scenekunst. Dette omfatter billettinntekter i forbindelse med forestillinger og visninger av scenekunst. Vi har også inkludert inntekter til scenekunstbransjen knyttet til tilgjengeliggjøring av scenekunst for publikum gjennom kjøp av forestillinger for kringkasting.

Eksportinntekter for fremføring av scenekunst er norske aktørers honorarinntekter utenfor Norges grenser.

Opphavsrettslige inntekter:
Opphavsrettslige inntekter i scenekunstbransjen er vederlag som utbetales til skapende scenekunstnere (opphavspersoner) og utøvende scenekunstnere (skuespillere, dansere, operasangere m.m.). Som redegjort for i kapittel 5 har vi kun inkludert vederlag utbetalt til norske dramatikere gjennom Kopinor, Dramas og enkelte store (dramatiker)forlag.

6.6.3 Beskrivelse av variablene

Variabel 1: Visningsinntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter inntekter fra salg av billetter for scenekunstforestillinger i Norge samt formidlingsinntekter i forbindelse med Den kulturelle skolesekken og inntekter knyttet til NRKs kjøp av forestillinger for kringkasting.

Variabelen omfatter ikke sponsede billettinntekter, gratisarrangementer eller øvrige inntekter i forbindelse med forestillinger, som salg av kioskvarer, program, merchandise og lignende. Bakgrunnen for dette er at vi i samråd med referansegruppen oppfatter at denne typen inntekter og salg faller utenfor formålet for oppdraget.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget er Ticketmaster, TicketCo, E-billett, Eventim, Hoopla, Norske Historiske Spel, Kulturrådet, scenekunstinstitusjoner med egen scene, Den kulturelle skolesekken / Kulturtanken, NRK, Nordisk Film og Trondheim Kino.

Metode: Rambøll har innhentet og systematisert talldata og relevant informasjon fra en rekke scener og visningssteder for scenekunst. Billettdistributørene Ticketmaster, TicketCo, E-billett, Eventim og Hoopla har bidratt med tall for billettinntekter

for scenekunstforestillinger for aktører de har avtaler med. Norske Historiske Spel har bidratt med tall og estimater for billettinntekter for historiske spel. For øvrige visningssteder, som ikke er inkludert av noen av de nevnte aktørene, har vi hentet tall fra ulike kilder. Kulturrådet har bidratt med regnskapstall for en rekke scenekunstfestivaler som får støtte gjennom arrangørstøtteordningen for scenekunst, samt bidratt med regnskapstall for en rekke scenekunstaktører som får støtte. Vi har også innhentet tall direkte fra scenekunstinstitusjoner med egen scene.

På bakgrunn av det innsamlede tallmaterialet har vi estimert billettinntekter for aktører (visningssteder) som vi ikke har konkrete tall fra gjennom de øvrige kildene. Dette er gjort gjennom research og antagelser om størrelse og aktivitet ved visningsstedene, basert på tallmaterialet for aktørene vi har konkrete billettinntekter fra. Av hensyn til forretningshemmeligheter for aktøren/aktørene som har levert data, kan vi ikke her oppgi eksakte hvordan beregningene gjøres.

Endringer fra 2018-rapporten: Billettdistributøren Hoopla er lagt til som ny kilde for innhenting av data på visningsinntekter i Norge. De har ikke levert tall for tidligere år, men utgjør en såpass liten andel at tallgrunnlaget regnes som sammenlignbart. Det er også en aktør som har vokst betydelig fra 2018 til 2019, noe som reduserer relevansen av tidligere tall.

Variabelen visningsinntekter i Norge inkluderer også kjøp av scenekunstforestillinger for visning på TV. Dette gjelder tall på NRKs utgifter knyttet til kjøp av scenekunstforestillinger som de overfører på TV. Til forskjell fra 2017-rapport inkluderte tallene i 2018-rapporten både norske og utenlandske scenekunstforestillinger som er overført på TV. Dette fordi det ikke var mulig å skille mellom kjøp av norske og utenlandske titler i 2018. Et slikt skille ble gjort i årets datainnsamling, men for å opprettholde sammenligningsgrunnlaget er det rapportert samlet. Kjøp av både norske og utenlandske titler inngår i alle måleårene.

Vurdering av kvalitet: Rambøll vurderer inntektene fra scenekunstforestillinger i det norske markedet som presenteres i statistikken til å være sikre og av god kvalitet. I all hovedsak baserer tallene for visningsinntekter seg på regnskapsførte tall. Vi mener vi har samlet inn konkrete billettinntekter for de største aktørene og flertallet av aktørene på feltet. Estimater som er lagt til for å dekke opp for inntekter fra visningsarenaer som vi ikke har samlet billettinntekter fra, er i år som i fjor fordelt på scenekunstsjangrene etter samme fordeling som de faktiske billettinntektene. Vi kjenner ikke alle visningssteder dette gjelder, men antar at de ikke skiller seg systematisk fra visningsstedene vi dekker, og har dermed valgt å gjøre denne fordelingen på sjanger fremfor å legge alle inntektene i kategorien «ukategorisert». I årets måling dekker vi en enda større andel av visningsstedene enn i fjor. En større del av tallene er derfor basert på direkte innhentede tall, og en mindre del av tallene er basert på estimater enn ved tidligere målinger, særlig 2016- og 2017-¬målingene. Analysen er gjennomført på tilsvarende måte for årene i måleperioden, noe som gir sammenlignbare tall. Tallene fra DKS er videre sammenlignbare for perioden 2014–2016, noe som gjør at de gir et robust bilde av utviklingen i feltet. For 2017 og 2018 vil ikke DKS-tallene være helt presise grunnet manglende rapportering, som nevnt over, men estimatene er vurdert til å gi et godt bilde av de overordnede utviklingstrekkene.

Variabel 2: Opphavsrettslige inntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter vederlag som er utbetalt til Norske Dramatikeres Forbund fra Kopinor i forbindelse med kopiering av drama/skuespill, vederlag utbetalt til opphavspersoner fra Dramas for fremføring av dramatiske verk i amatørfeltet samt vederlag til norske dramatikere/komponister for profesjonell fremføring innhentet gjennom forlagene Nordiska og Songbird.

Bibliotekvederlag, vederlag til oversetting av dramatikk og vederlagsutbetalinger knyttet til scenekunstforestillinger fra videresendingssektoren, som utbetales av Norwaco da vi i samråd med referansegruppen oppfatter at denne typen vederlagsinntekter faller utenfor formålet med oppdraget. Vider omfatter variabelen heller ikke vederlag for «store rettigheter» da det ikke fins noen gode kilder på eller metoder for å beregne inntektene knyttet til dette.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Kopinor, Dramas, Nordiska og Songbird.

Metode: Det er samlet inn tall på utbetalte vederlag til norske dramatikere. For vederlag som utbetales gjennom Nordiska og Songbird, omfatter tallene utbetalte vederlag (royalties) til norske dramatikere og komponister for profesjonell fremføring, både i Norge og i utlandet. Dette er summert med vederlag utbetalt til norske dramatikere av Dramas i forbindelse med fremføring av dramatiske verk i amatørfeltet. Det administrative gebyret på 10 prosent som går til Dramas for formidling av tjenesten, er ikke inkludert.

For vederlagene som utbetales av Kopinor (kopieringsvederlag), har vederlagene som utbetales til scenekunstfeltet, blitt skilt ut fra de resterende.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endring.
Vurdering av kvalitet: Tallene som presenteres, er reelle tall av god kvalitet. Dette gjelder både tallene fra Kopinor, Dramas, Nordiska og Songbird.

Variabel 3: Visningsinntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter eksportrelaterte inntekter fra forestillinger i utlandet, i form av honorarer norske scenekunstnere har mottatt for opptredener i utlandet.

Honorarer til frie scenekunstnere som ikke er medlem av Danse- og teatersentrum (DTS), eller som ikke har søkt om reisestøtte for opptredener i utlandet de siste tre årene, er ikke inkludert. Eventuelle billettinntekter som har tilfalt kunstnerne ved opptreden i utlandet, er heller ikke inkludert. Bakgrunnen for dette er at det ikke fins noen gode kilder på eller metoder for å beregne omfanget av denne typen honorarer og billettinntekter.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er rapporteringer fra institusjoner, frie scenekunstnere som har søkt om reisestøtte gjennom UDs reisestøtteordning, og grupper med støtte gjennom basisfinansieringsordningen.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer seg for det første på tall fra institusjonene som er brukt direkte. Dette er reelle og reliable tall av god kvalitet.

Aktørene oppgir imidlertid at det er store forskjeller mellom de ulike årene når det gjelder omfanget på opptredener i utlandet, og således også honorarer for dette. For scenekunstaktører i det frie feltet har vi gjennomgått og registrert mottatte honorarer fra alle regnskap (eventuelt budsjetter) fra søkere som har fått innvilget reisestøtte til scenekunstopptredener i utlandet gjennom UDs reisestøtteordning, STIKK, som forvaltes av Danse- og teatersentrum. Totalen er estimert på bakgrunn av disse tallene i tråd med en antagelse om at noen av de som fikk innvilget støtte, også utvidet turneen sin, at noen av de aktørene som fikk avslag på søknaden sin, likevel reiste utenlands, opptrådte og mottok et visst honorar, og at enkelte større aktører ikke har søkt om reisestøtte, men likevel har opptrådt utenlands. I tillegg er regnskap med oversikt over honorarutbetalinger fra grupper med støtte gjennom basisfinansieringsordningen innhentet direkte fra gruppene det gjelder, grunnet en antagelse om at disse gruppene har mer virksomhet i utlandet enn det som vil fremkomme av søknader om reisestøtte, på grunn av deres størrelse og finansiering.

Endringer fra 2018-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Rambøll vurderer tallene fra institusjonene til å være pålitelige og av god kvalitet, da dette er reelle tall. Størrelsen på honorarene for opptredener i utlandet varierer både med tanke på hvilket land opptredenen skjer i, hvilken kunstform det er snakk om, og andre faktorer. Dette gjelder også for de frie scenekunstnerne, noe som gjør at estimatet for denne delen av variabelen er noe usikkert. Honorarer er innhentet direkte fra regnskap (eventuelt budsjetter) fra aktører som har søkt reisestøtte. Disse tallene er reliable og av god kvalitet. Metoden for datainnsamling betraktes som sikker og dekker mange aktører. Dette betyr at den største andelen av tallene er basert på rapporter, og at tallene i mindre grad er basert på estimater.

7 English summary

Arts in numbers 2019 describes turnover in the music, literature, visual arts and performing arts industries in Norway. Ramboll has measured revenue in the music and literature industries since 2012 and 2013, respectively. The visual arts were included for the first time in 2015 and the performing arts in 2017.

The objective of this project is to present turnover data from a wide range of sources in order to illuminate characteristic features of the various arts industries and how they develop over time. Turnover, in this regard, is defined as revenue at the consumer level. We focus deliberately on gross revenue, so that the results presented in this report reflect what consumers pay within the different industries. This ensures that turnover is not counted repeatedly throughout the value chain. The statistics do not include grants or other forms of external or public funding, though public acquisitions of art, for example through Norway's "innkjøpsordningen"[1] for literature and works of art commissioned for public spaces, are included.

The total turnover for each arts industry is calculated across three main revenue categories: sales, copyright-related income, and performance fees. Although the intention of this broad approach is to generate a complete picture of these revenue categories within the various industries, it has been necessary to make certain adjustments and projections. This applies to areas where there are no available data, where calculations are difficult to reproduce over time, or where the data provided are too heterogeneous for aggregation to make sense.

An important clarification is that these statistics do not indicate standard of living. Nor should the statistics be mistaken for a socioeconomic analysis, in which the industry's broader economic effects (added value) are mapped. A socioeconomic analysis would probably conclude that the total turnover in these industries is *far greater* than the amount presented in this report.

A number of publishers, retailers, and organizations have contributed to the statistics presented in this report. We are very grateful for their cooperation throughout the project and for their different, but equally important contributions. The actors in the industries have readily offered both data and advice on how to interpret them. Importantly, we have also been supported by a group of researchers established by Arts Council Norway.

Ramboll has aimed to collect data which are, to the greatest extent possible, verifiable and robust over time. To ensure comparability, previous years' figures have been updated regularly to reflect the changes made over the course of the project. Thus, the figures in this report vary somewhat in relation to the figures presented in previous years' reports. In addition, all monetary figures from previous years have been updated to reflect their 2019 value.

The following sections of this summary highlight key features of the revenue data across the four arts industries. In the main report, each of the sectors is explored in

1 "Innkjøpsordningen" is a national funding scheme for Norwegian literature. The scheme is administered by the Arts Council Norway, which purchases books for distribution to public libraries.

further detail in separate chapters. A key point, as evidenced by the descriptions in the next sections, is that there are major structural differences between the four arts industries. This is particularly evident in the distribution of income. There is also an important distinction between art forms that rely on monetization through the sale of physical objects, such as music, literature and the visual arts, and the performing arts industry, which does not have this form of revenue. Performance revenues in the literature industry are negligible, while forming a significant part of the visual arts and music industries' revenues, as well as constituting the vast majority of the revenue within the performing arts industry. Furthermore, these revenue categories consist of different revenue streams particular to certain industries. For performance revenue in the literature industry, we use appearance fees as the unit of measurement, while in the other industries we rely on ticket revenue.

These variations in the data make direct comparisons across the arts difficult and imprecise. When we present and describe the figures for turnover and revenue, our aim is to emphasize the differences between the industries and in the statistics' underlying source data, not to compare the size of the tallied revenues.

The revenue figures presented in the next section are adjusted for the consumer price index for the various years.

7.1 Total turnover in the arts industries

In 2019, the arts industries combined generated a total turnover of MNOK 14,229. This includes revenue from the Norwegian domestic market and from abroad in all four industries.

The turnover across music, literature, visual arts and performing arts varies substantially, see figure 7-1. In 2019, the music industry generated a total turnover of MNOK 5,285, the literature industry MNOK 5,820, the visual arts industry MNOK 1,845, while the performing arts industry had a turnover of MNOK 1,279.

↘ Figur 7.1 – Total turnover in the art industries, 2016–2019 (in MNOK)

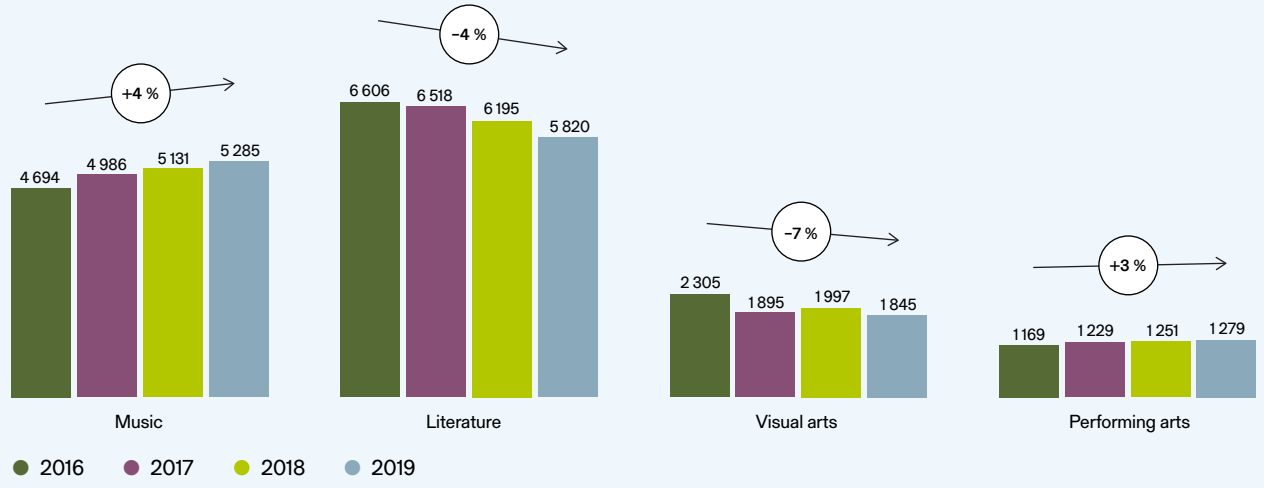

Note: All values are in 2019 kroner (NOK). Arrows illustrate the average annual change.

7.1.1 Turnover in Norway

The majority of the revenue is generated in the domestic market in Norway. The total revenue in the Norwegian arts market was MNOK 13,620 in 2019. The revenue in the two largest industries, music and literature, came to MNOK 4,950 and MNOK 5,708, respectively. The visual arts industry generated a revenue of MNOK 1,701 in Norway, while the revenue in the performing arts industry totaled MNOK 1,261.

↘ Figur 7.2 – Total turnover in Norway, 2016–2019 (in MNOK)

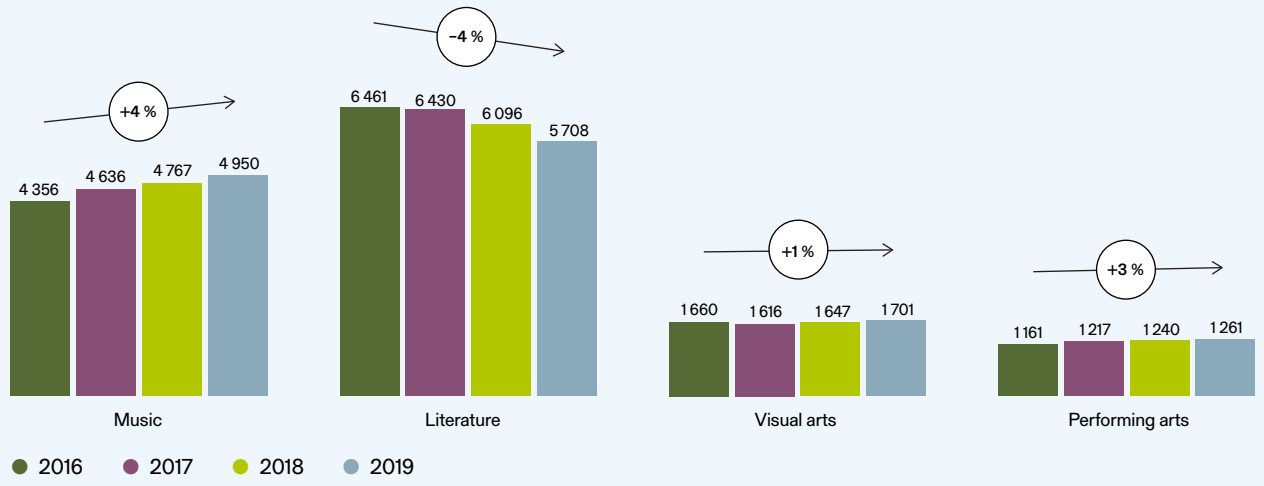

Note: All values are in 2019 kroner (NOK). Arrows illustrate the average annual change.

There are significant differences in the total turnover generated within the four arts industries covered by these statistics. Some of these differences relate to the structure of the industries and are reflected in the distribution of turnover across the categories: sales revenue, performance revenue and remuneration and copyright revenue.

The music industry is characterized by relatively large revenues in each of the three categories, but more than half of the total revenue (61 percent) is performance revenue, see figure 7-3. The literature and visual arts industries derive the bulk of their revenue from the sale of physical objects, books and visual art works, respectively. Sales revenues in these two industries comprise 96 percent (literature) and 90 percent (visual arts) of their total revenue in the Norwegian market. Revenue in the performing arts is primarily related to the performance itself, and performance revenue therefore makes up as much as 99 percent of the total revenue in the Norwegian market.

Apart from the music industry, remuneration and copyright revenue makes up a very small proportion of the total turnover in the arts industries.

↘ Figur 7.3 – Distribution of total turnover in the art industries in Norway, 2019 (i prosent)

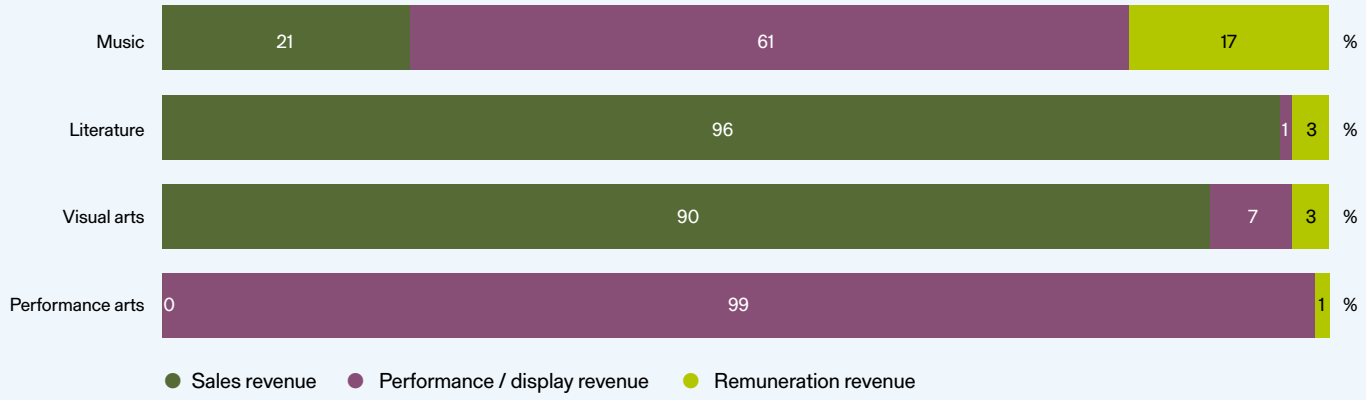

7.1.2 Turnover from abroad

The total revenue derived by the music industry from abroad is estimated at MNOK 334 in 2019. This includes export of recorded music, fees from concert activities abroad, as well as remuneration collected by organizations outside of Norway and transferred to stakeholders in Norway.

In the literature industry, revenues from abroad include sales (export of literature from Norwegian publishing houses and income derived from copyrighted material) and remuneration collected by organizations outside Norway and transferred to actors in Norway. This amounted to MNOK 112 in 2019. In contrast, the total revenue for 2016 was MNOK 145, which represents a 4 percent decrease over the past four years. The decrease is due to the re-classification of an actor from export to domestic, which was carried out by the Norwegian Publishers' Association and made applicable in their statistics from 2017 onwards. Other variables and income from abroad within the literature industry, including income from the sales of rights, have increased.

In the visual arts industry, revenues from abroad include income from the export of visual art from Norway (sales revenue), income from the rental of visual art for exhibition abroad (exhibition revenue), and remuneration collected by organizations outside Norway and transferred to actors in Norway. These revenues amounted to MNOK 144 in 2019, compared to MNOK 645 in 2016. The sharp decline is mainly due to a fall in export revenue related to the sale of visual art works, which varies considerably from year to year. 2016 seems to have been an exceptional year, where single events affected the overall income level. See Chapter 4 for a more detailed description.

The total revenue from abroad for the Norwegian performing arts industry in 2019 is estimated at MNOK 18. Corresponding revenue in 2016 was MNOK 8.

↘ Figur 7.4 – Total revenue from abroad, 2016–2019 (in MNOK)

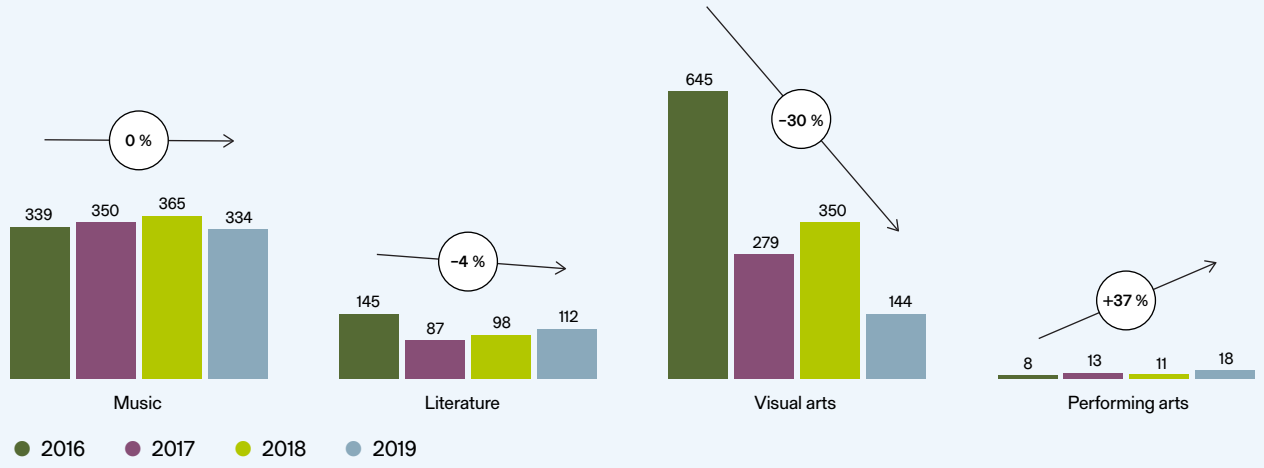

Note: All values are in 2019 kroner (NOK). Arrows illustrate the average annual change.

Forfattere

Hanne Holden Halmrast

Har mastergrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo og er manager i Rambøll. Hanne har vært prosjektleder for Kunst i tall 2019.

Jon Martin Sjøvold

Har mastergrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo og er manager i Rambøll. Jon Martin har hatt hovedansvar for statistikkproduksjon for musikk.

Tiril Salhus Røed

Har en mastergrad i samfunnsøkonomi fra Universitetet i Oslo og er seniorkonsulent i Rambøll. Tiril har hatt hovedansvar for statistikkproduksjon for litteratur.

Lars Ivar Slemdal

Har en mastergrad i organisasjon, ledelse og arbeid fra Universitetet i Oslo og er konsulent i Rambøll. Lars Ivar har hatt hovedansvaret for statistikkproduksjonen for visuell kunst.

Peder Laumb Stampe

Har en mastergrad i internasjonale relasjoner fra London School of Economics and Political Science og er konsulent i Rambøll. Peder har hatt hovedansvaret for statistikkproduksjonen for scenekunst.

Kunst i tall er en årlig publikasjon som gir verdifull innsikt i kunstmarkedets økonomiske utvikling og fremveksten av nye plattformer og transaksjonsformer for salg av kunst. På musikkområdet er det gjort målinger i en åtteårsperiode (2012–2019), på litteraturområdet i syv år (2013–2018) og på området for visuell kunst i seks år (2014–2018). I tillegg er det nå fjerde gang det foreligger en måling på scenekunstområdet.

Sammen med Kulturrådets forskningsprogrammer, evalueringer og øvrige kunnskapsproduksjon belyser denne rapporten kunstens betydning og samfunnsrolle. Rapporten inngår i kunnskapsgrunnlaget for kultursektoren og underbygger kunstområdenes verdiskaping.

Kulturradet.no/forsking